

تەفسیری زمانکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەیدی زمانکۆیی

جۆم : ١٣

بەرگی یەكەم

تەفسیری زماڭوئی

بەقەلەمى

مەلا سەیدى زماڭوئی

﴿ ۱ ﴾ جزمى

بەرگى يەكەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سعیدی زمانکۆیی .

جزمی یەكەم .

بەرگی یەكەم .

چایی یەكەم .

چایی کۆمپۆتەر و پراکێشانی : ﴿ چاپخانه‌ی ئۆفستی بابان ﴾

ژمارە‌ی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی روشنبیری یی سپێردراوە .

مافی لە‌چاپدانی یۆ نووسەر پارێزراوە .

پیشکەشە

❖ بە گیانی پیرۆزی پێغەمبەر (ﷺ)

❖ پیشکەشە بە گیانی پیرۆزی ئەو مامۆستایانەم کە فێری خوێندنەووەی

قورئانی پیرۆز و زانستە ئاینیەکانیان کردم .

❖ پیشکەشە بە خێزانی بەو هەفام کە لە خوشی و ناخۆشیدا هاوڕێم بوو .

❖ پیشکەشە بە کۆرۆ کچەکانم ، هیوادارم هەمیشە سەرکەوتوو بن بۆ

ئایین و نەتەووەکان .

﴿ به ناوی خوای به خشندهی میهره بان ﴾

سو پاس و ستایش بۆ نهو یه زدانیه که ووزهی به خشی به ده ست و په نجه مان تا قه له می پی بگرین و فهرمووده پیروژه کانی ته فسر بکهین ، دروود بۆ نهو پیغه مبه ره ی که یه زدان ره وانیه مرو فایه تی کرد و پیش هه موو شتیک فیری خوتندنه وه و ووشه ی پیروزی (اقرأ) ی کردین .

لهو رۆژه وه له حو جره و مزگهوت و قوتابخانه ناینیه پیروژه کانی کوردستاندا می شک و دل و دهروونم به نایه ته پیروژه کانی قورنان گوش کراو ، لهو رۆژه ی ده ستم دایه خوتندنی زانسته نیسلامی به کان خولیا یه که له دهروغدا چه که ره ی کرد نهویش خولیا ی ته فسر کردنی قورنانی پیروز بوو به زمانی پارای نه ته وه که م ، هۆی دروست بوونی نهو خولیا یه ش ده گه رابه وه بۆ دوو خالی سه ره کی :

یه که م : نهوین و خو شه ویستی و ریزی گه وره م بۆ نهو نایه ته پیروژه ی قورنان ، که له شه وی ده بجوری مرو فایه تیدا ، وه که چرایه که هه لکراو هه موو جیهانی روون کرده وه ، چرایه که تاهه تابه نوره که ی به سه ره هه موو دنیا دا به خش نه بی ت و ، هه رگیز خاموش ناییت .
دووه م : هاو سو زیم له گه ل زمانی نه ته وه چه وساو ه مو سلمانه که مدا ، که سه ره رای نه وه ی خزمه تی کی گه وره ی ناییتی نیسلامی پیروزی کردو وه ، هه می شه له لایه ن دوژمنه کانی وه چه وساو ته وه و ، تالی جه ور و سه می چه شه وه . دواتر گه ی شتمه نهو بر وایه ی که یه کی له هۆ کاری دوا که وتویی نه ته وه که م پشت گو ی خستنی زمانی نه ته وه که مه .

بۆیه خولیا ی ته فسر کردنی قورنانی پیروز به زمانی پارای کوردی هه ره له سه ره تای ژیا نی لاو یتیمه وه له می شک و دهروغدا گه شه ی کرد .

رۆژ هات و رۆی ، نه ته وه که م زۆر شوړش و نو چدان و هه لسانه وه ی بینی ، نه ته وه که م له ری گای شوړش و کو ششی رۆ له به جه رگه کانی وه توانی زۆر ده سته که وتی کولتوری و رو شنبیری به ده ست بی تی بۆ خزمه ت کردنی زمان و نه ده بیاتی کوردی ... لهو بهینه دا

ته فسیری زه منا کو یی

چهند زانایه کی گه ووره و پایه بهرزی وهك ماموستا مهلا عه بدولكه ریمی موده پریس و
حوالیخو شیبوان ماموستا شیخ محمد مه دی خال و ماموستا مهلا عوسمانی مهلا عه بدولعه زیز و
شیخ محمد مه دی بالیسانی و ماموستا مهلا محمد مه دی قازی پینجوتی و چهند زانایه کی تری
پایه بهرز له ههولیر و سلیمانی و کوردستانی نیران و که به داخه وه ناوه کانیا م له یاد نیه
دهستان دایه نهز کیکی پیروز که بریتی بوو له تهفسیر کردنی قورنانی پیروز ، که به داخه وه
هه ندیکیان به هوی مالتا و ایان له دنیا ته وایان نه کرد . نه مهش بوو به هاند ریکی ترم تا نه و
خولیایه زیاتر له دل و دهر و غدا بگه شیته وه .

شهوتك له شهوانی زستانی ۱۹۸۴ ، بریارمدا نه و خولیا پیروزه جی به جی بکهم و ده ست
بده مه پیروزه یهك بو تهفسیر کردن و لیکدانه وهی نایه ته پیروزه کانی بهزدان . ئیتر له و
شه وه تا نه مروش هه ر سه رقالی نه و نه ر که پیروزه و ، کاتیکی زوری خنوم ته ر خان
کرد وه بو گهشت و گوزار له گولزاری تهفسیره گه و ره کاندایا کو ناسوی بیر کردنه وهی
خنوم فراوان بکهم و ، نایه ته پیروزه کانی قورنان ته رجه مه و تهفسیر بکهم به زمانی ره سه نی
کوردی .

نیستا له خوی گه و ره به زیادیت که ته مه نی تانه مرو دریز کردمه وه ، له نیوان نه مسالا نه دا
توانیومه نه و پیروزه پیروزه به نه نجام بگه نه م و هه ر ﴿ ۳۰ ﴾ جزمه پیروزه که ی قورنان
به زمانی کوردی تهفسیر بکهم . هه ز ده کهم خوتنه ری به ریز له وه ناگادار بکه مه وه که من
له نه نجامدانی نه م پیروزه یه دا هه ولتم داوه شیوازیکی تاییه ت بگر مه بهر و به یه وهی چهند
خالتك بکهم له وانه :

(۱) ته نهها له سه ر مانا کردنی رسته و ووشه کانی قورنانی پیروز نه وه ستاوم به لکو هه ولتم
داوه به شیوه یه کی دریز تهفسیر یان بکهم و نامازه بده م به هه ندی مه سه له ی دهره کی بو
ده ولته مه ند کردنی مه به سه کانه .

(۲) له ته فسر کردنى نهو نايه تاندها که په یوه نډیان به عقیده وه هډیه ، ههولم داوه به شپوهیه کی درېژ باسی بیروړای زانا و فیله سوفه کان بکهم و ، باس له بهلگه عه قلیه کان بکهم ، به مه به سستی فراوان کردنى ناسوی بیر کردنه وهی خویندر .

(۳) له کاتى لیکدانه وهی مانای نهو نايه تاندها که بوونه ته چاوگی حوکمی یاسایی فیهی ههولم داوه به شپوهیه کی فراوان باس له حوکمه شهرعیه کان بکهم و ، ناماژه به بوجوونى جیاوازی زاناکانى نیسلام بکهم .

(۴) له ته فسر کردنى نهو نايه تاندها که چیروکی ژيانی پیغمبرانبان تېدايه ، ههولم داوه به شپوهیه کی وورد باسی نهو چیروکانه بکهم و ، باس لهو پند و غیره تانه بکهین که پیوسته لهو چیروکانه وهریان بگرین .

(۵) باسی نهو رهوشت و ناکارانه م کردووه که هه میسه له قورنای پیروژدا جه ختیان له سر ده کړئ و ، باسی سیفته کانی مروځی موسلمانى کاملم کردووه .

(۶) له کاتى باس کردنى نايه کاندا ، ههولم داوه به راورد له نیوان نایى پیروزی نیسلام و نايه کانی وهک مه سیحیت و جوله که بکهم و ، پوی گه شی نایى نیسلام ده رېخم .

(۷) باسی هوى هاتنه خواره وهی نايه ته کانی قورنان و ، نايه ته مه ککه یی و مه دینه یی به کام کردووه ، پاشان باس له غایه تی یه زدانى نهو نايه تانه کردووه .

(۸) ته فسیرى نهو نايه تانم کردووه که مانا کانیان ئالوزه و زیاد له ته فسیریک هه لده گړئ و ، ههروه ها ته فسیرى نهو نايه تانم کردووه که ته نها ته فسیریک هه لده گړن .

(۹) باسی نهو که نه ته وهی و نیشتمانى به کام کردووه و ، باسی نهو کی بهرگری کردنم له خاکی نیشتمان کردووه که نهو کیکی نایى پیروژه و نایى هه رگیز خومانى لی بدزینه وه .

(۱۰) باسی وورده کارى به زمانه وانیه کانی قورنای پیروژ و نیعجازى نهو وورده کاریانم کردووه .

(۱۱) باسی موعجیزه کانم کردوو به گشتی و باسی روخساره کانی ئیعیازم کردوو له قورنانی پیروژدا .

(۱۲) باسی جیاوازی نیوان مه زه به کانی ئیسلامم کردوو ، ههولم داوه به شیوه یه کی بابته تی نهو جیاوازیانه شی بکه مه وه .

(۱۳) له کاتی دوو دلیدا په نام بردوو به بۆ تهفسیره پیروژه کانی تر تا کو له ڕینگای نهوانه وه بهرچاوم زیاتر ڕوناك بیته وه و نه کهومه ههله وه .

له کۆتاییدا داواکارم له یهزدانی گهوره لهو کهم و کورتیانهم خوش ببی که به بی مه به ست کهوتونه ته ناو ئهم تهفسیره وه ، ههروه ها داواکارم له خوینده واران که به تیینی و ڕوونکردنه وه کانیان سوودی زیاترم پیسه خشن ، له پیتاو خزمهت کردنی ناینی پیروژی ئیسلام و نهته وه چهوساوه کهم .

مه لاسعید زمانکۆبی

سلیمانی

۲۰۰۰/۱۰/۱۵

الحمد لله رب العلمين الذي نزل القرآن على عبده ليكون للعالمين نذيرا . والصلاة والسلام
على الخريج من أرومة البلاغة والبراعة وعلى آله وشيعته.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ به ناوی خواي به خشندهی میهره بان ﴾

سو پاس و ستایشی بئ پایان بۆ پهره وردگاری ههموو بوونه وهران . درودی بئ نه ندازه
له سهر گیانی پاکی پئشه واره به بهری بوونه وهران پئغهرم بهری خودا موحه مه دی کوری
عه بدولا (ع) وه له سهر خیزان و یارو یا وهرانی هه تاهه تایه .

ماوهیه کی زۆره بیرم له وه نه کرده وه دهست بدهمه خامه بۆ نویسنی مانای قورئانی پیروژ
به زمانی کوردی و له سهر شیوهی زاراوهی کرمانجی خوارو . به لام خۆم به شایستهی نه و
کاره گرنگه و ده ریا بئ بنه نه نه زانی و خۆم به خنکاوی نه و زه ریا به دائه نا بۆیه خامه م
هه لته گرت و دام نه نایه وه .

دوا جار پیم نا به جهرگی خۆمدا ، بۆ جاری به کهم دهستم کرد به مانا کردنی قورئانی پیروژ
له ﴿ ۹ ﴾ مانگی جیمادی به کهم له سالی ﴿ ۱۴۰۵ ﴾ کۆچی به ران بهر به ۱۰/۲/۱۹۸۴
زاینی و به یاریدهی خودا کۆتایی بئ هات له رۆژی یه که شه مه ﴿ ۱۳ ﴾ ی مانگی زیل
حیجه له سالی ﴿ ۱۴۱۷ ﴾ کۆچی به ران بهر به ۲۰/۴/۱۹۹۷ زاینی .

له جاری دوو هه میشدا بۆ پوخته کردنی نویسنی به کهم دهستم پئ کرده وه له ریکه وتی
﴿ ۱۴ ﴾ ی مانگی زیل حیجه ﴿ ۱۴۱۷ ﴾ کۆچی به ران بهر به ۲۱/۴/۱۹۹۷ زاینی
له خودا نه پاریمه وه که یاریدهم بدا نه م جار هیش بۆ کۆتایی پئ هاتنی نه و کاره گرنگ و
گرانه .

پئشه کی : پئو یسته بهر له دهست پئ کردنی مانای مه بهست هه ندی کاری پئو یست روون
بکه یته وه . وه نه وانیش به چوار به شه وه باسیان نه کری :

ته فسیری زمان کۆبی

﴿ بهشی یه کم : ناوه کانی قورئانی پیرۆز و مانای ناوه کانیان ﴾

ناوی قورئان نه گاته نزیکه ی پهنجا ناو . دواى ووردبونهوهیه کی راست ههمویان به گۆیره ی مانا کانیان نه گه پێشهوه بۆ لای یهك ناو نهویش بریتیه له قورئان ، ناوه به ناویانگه کانیش نهم چوار ناوه ن :

- ۱- [القرآن] یانی خوێندن . ناوه بۆ نهو په یامه ی ، خوا ناردویتی بۆ پێغه مبه ر .
- ۲- [الفرقان] یانی نهو په یامه ی کاره راست و پوچه کان له یهك جیا نه کاته وه به هۆی به لگه ی رون و بێگومانه وه .
- ۳- [الكتاب] یانی کۆکردنه وه ، واته نهو فهرمودانه ی خوا ناردویتی بۆ پێغه مبه ر له ودا کۆکرا وه ته وه .
- ۴- [الذکر] نهم ووشه یه به دوو مانا هاتوه ، ههردوو مانا که راست و شایسته ن بکری ن به ناوی قورئانی پیرۆز (۱) یانی باس و گێڕانه وه ی نامۆزگاری خوا بۆ به نده کانی خوا . (۲) یانی پێژگرتن ، واته قورئان خۆی له خۆیا به پێژه و یاسایه بۆ ئاده میزاد ، و هه ر که سی بروای به قورئان بۆ لای خودا به پێژه .

﴿ بهشی دووه م باسی گه وه یی قورئان ﴾

نێمه ی ئاده میزاد به هه ر شێوه یه خۆمان ماندوو بکه ی ن نه وه ی شایانی گه وه یی قورئان بۆ ناتوانین بینوسین . به لām به سه بۆ گه وه یی قورئان که ته نه ا یاسای موسو لمانان نیه بۆ پێوستی ژیا نی هه ردوو جیهان .

به لکو یاسا نوسان و زانا یان جیهان جگه ی موسلمانان ، دوا ی خۆ مان دو کردنیکی زۆری بۆ وچان بۆ دۆزینه وه و دیاری کردنی یاسایه بۆ هه موو ئاده میزاد له هه موو جیه گیه و له هه موو کاتی که له سالی ﴿ ۱۹۳۳ ﴾ هه تا سالی ﴿ ۱۹۵۳ ﴾ ی زاینی و ، دوا ی چه نده ی گۆرو کۆبونه وه پزس و راویژ بریاریان دا که یاسای ئیسلام بکه ن به یاسا و

ته فسیری زمانا کۆبی

دهستوری گشتی بۆ همهوو ئادهمیزاد له‌پروى زهوى دا بۆ به‌کارهێنانى به‌مه‌به‌ستى نه‌هه‌شتى
 نازاوه و ناکۆكى نێوان همهوو رژيمه‌کانى جيهان ، به‌موسلمان و جگه‌ى موسلمانه‌وه و ،
 برياريشياندا که ياساى به‌رده‌وام بێت له‌دادگاى دادى نێو ده‌وله‌تى ((مَحْكَمَةُ الْعَدْلِ
 الدَّوْلِي)) که باره‌گا که‌ى له‌شارى لاهاى هۆلنده‌ى به ، چونکه ياساى به‌سه‌ر به‌خۆيه ،
 نه‌رم و نيا نه‌لايه‌نى هه‌چ لايه‌نى ناگرێ جگه‌ له‌پراستى و بى‌لايه‌نى ، بۆيه چاريان نه‌ما و
 باوه‌شيان کرده‌وه به‌ ده‌ستورى ئيسلام که‌سه‌رچاوه‌ که‌ى قورئانى پيروزه .

هه‌روه‌ها بۆ گه‌وره‌ى قورئان : نه‌بو هوره‌يره نه‌گيرته‌وه که پيغمه‌ره‌وه (ﷺ) فه‌رمويه‌تى
 : هه‌ر کۆمه‌لى له‌هه‌ر مزگه‌وتى که‌ى بيه‌وه و قورئان بخوێن و فيرى ببن و دانىشتوانى تر
 فيرى قورئان بکه‌ن ئارامى و دلخۆشى له‌لايه‌ن خواوه نه‌رژى به‌سه‌ريانا و ، به‌ميه‌ره‌بان و
 به‌زه‌ى خۆى دايان نه‌پۆشى و ، فرىشته‌کان نه‌م لا و لايان لى نه‌گرن بۆ نر‌خاندنيان و ،
 خواى گه‌وره‌ رێريان نه‌گرێ و باسيان نه‌کا له‌لاى نه‌وانه‌ى به‌رێزن لای خوا وه‌ک
 فرىشته‌کان و گيانى پيغمه‌مه‌ران و شه‌هيدان و پياوچاكانى تر .

نه‌نه‌سى كورپى مالیک ياوه‌رى پيغمه‌مه‌ر (ﷺ) نه‌لى : پيغمه‌مه‌ر نه‌فه‌رموى ، قورئان
 له‌هه‌مه‌موو شتى گه‌وره‌تره ، هه‌ر که‌سى رێز له‌ قورئان بگرێ وه‌ک رێزى له‌خوا گرتبى وايه
 . نه‌و که‌سه‌ى به‌سووکى ته‌ماشای قورئان بکا و گالته‌ به‌پراستيه‌کانى بکا گالته‌ به‌پراستى خوا
 نه‌کا ، خوا په‌نامان بدا .

عه‌لى كورپى ئه‌بى تاليب نه‌لى پيغمه‌مه‌ر (ﷺ) نه‌فه‌رموى نه‌و که‌سه‌ى قورئان بخوێن و
 ماناكانى پوون بکاته‌وه ، پراستى و په‌واکانى به‌پراست و په‌وا بزانتى و ، نه‌وانه‌ى خوا
 قه‌ده‌غه‌ى کردوون به‌ناپه‌وايان دابن ، خوا نه‌و که‌سه‌ نه‌خاته به‌هه‌شت .

هه‌لگرانى فه‌رموده‌ى خوا به‌وتنه‌ى زانايان به‌ميه‌ره‌بانى خواوه پيچراونه‌ته‌وه ، هه‌ر که‌سى
 به‌سووکى ته‌ماشايان بکا وه‌ک گالته‌ى به‌مافى په‌واى خوا کردبى وايه ، وه‌ نه‌بى چ که‌سى

گهواره تر بی لهوانه‌ی کتیی مافی ره‌وای نایی ئیسلامیان پاراستوو و هه‌لیان گرتوو به‌بی ده‌ست کاری ؟

﴿ به‌شی سیهه‌م : باسی په‌نا گرتن له‌شه‌یتان ﴾

خوای گهواره فرمان مان بی نه‌دا په‌نا بگریسن له‌شه‌یتان و نه‌فه‌رموی : ﴿ فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ نایه‌تی (۹۸) سوره‌تی (نه‌حل) یانی هه‌ر کاتی تو ویست قورئان بخوتی تو به‌هوی یاریده‌ی خواوه په‌نا بگره له‌شه‌یتانی دوور خراوه له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانی خوا .

له‌نایه‌تی (۲۰۰) سوره‌تی (ئه‌له‌عراف) یش دا خوا نه‌فه‌رموی ﴿ وَاَمَّا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزَاعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ، اِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ نه‌گه‌ر له‌لایه‌ن شه‌یتانه‌وه دوو دل‌یت تووش بوو که خراپه‌یه‌ک بکه‌ی له‌کاتی تو ره‌بوتنا ، په‌نا بگره به‌هوی خواوه له‌شه‌یتان . به‌راستی خوا هه‌ر شتی بر‌وا به‌دل‌تا نه‌ییسی و نه‌زانی به‌مه‌به‌ستی ناله‌بارت و ، تو نه‌پاریزی له‌خراپه‌کردن .

به‌ناوبانگ‌ترین رسته به‌کار به‌یتریت بو په‌نا گرتن له‌شه‌یتان به‌هوی خواوه ﴿ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ به‌هوی یاریده‌ی خواوه په‌نا نه‌گرم له‌شه‌یتانی دوور خراوه له‌میهره‌بانی و به‌زه‌یی خوای گهواره .

بو‌ناگاداری : هه‌ر چه‌نده ئیمه شه‌یتانمان نه‌دیوه ، به‌لام خوای گهواره له‌قورئانی پی‌روژدا له‌(۸۷) جیگه‌دا باسی کردوو ، پیغه‌مه‌ر (ﷺ) له‌زو‌ر فه‌رموده‌یدا به‌زو‌ر شیوه باسی شه‌یتانی کردوو و ، ئیمه‌ی موسولمان گومانمان له‌بونی شه‌یتان نیه ، وه‌هه‌ر که‌سی له‌بونی شه‌یتاندا گومانی هه‌بی به‌بی باوه‌ر دا نه‌نری ، به‌لام له‌لایه‌ن یاسای ئیسلامه‌وه داوامان لی نا‌کری چو‌نیتی له‌ش و قه‌واره‌ی و به‌رزی و پانی و په‌نگی شه‌یتان وه‌سف بکه‌ین .

پێویسته بزانی که خوای گهواره بۆ ئیمه ی روون کردووه و گه شهیتان دوزمنی ناداهمیزاده و نامادهیه بهی و چان مروّف له رێگه ی خواپهرستی لابدا و له فهرمانه کانی خوا دووریان بختاووه شهیتان به نیازی خراپ به دهرونی مروّفدا هاتوو چۆ نه کا، کۆسپ و ته گهره له رێگه ی ناداهمیزادا داده نێ و هاندانیان نه دا بۆ خراپه کردن ، کرده وه ی ناشایسته یان بۆ نه رازینیه وه بۆ دۆزینه وه ی رێگه ی راست سهریان لی تێک ده دا، خواپهرستی له ناداهمیزاد دا نه مالتی ، دووریان نه خاتمه وه له پره وشتی شیرین ، نه وانه ههمویان کار و کرده وه ی شهیتانن .

ئه وه یشمان له بیر نه چێ کاتی وائهبی مروّفی په نائه گری له شهیتان له بهر کرده وه یه کی خراپ شهیتان ، به لام ههر له و کاته دا پێویسته ئه و مروّفه په نا له خویشی بگری چونکه ئه و مروّفه ئه و کرده وه خراپه ی کرده وه ، خۆی بزانی یا خۆی گێل بکا ؟

تییینی : ووتنی رسته ی ﴿ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ ﴾ په سه ند و چاکه لای خوای گهواره له هه ندی کاتا (واجب) نه ، وه که له کاتی ده ستوێژ گرتن ، پیش نان خواردن ، بهر له کردنی هه موو کارێ . ئه و رسته یه خودا پێویستی نه کردووه به جوړی نه گهر نه بیژری مروّف گونا ههاری ، به لام ووتنی زۆر چاکه له پیش خوێندنی سوره تی فاتحه ادا و له هه موو رکا ته کانی نوێژدا ، وه نه ورسته یه به شیک نه له قورئانی پیروژ ، وه نایه تیکیش نه .

بۆ زانی : زۆر جار ان هه ندی مروّفی خو په رست و بی با وه رو لاواز له لای هه ندی که سی گێل و ساویلکه له هه ندی کۆر دا ده م درێژی به کار نه هێتن بۆ خه له تاندنی ئه و مروّفه ساویلکانه له بهاره ی و یست و ناره زوی خوای گهواره نه لێن : که هه موو شتی به و یست و ئارو زوی خوا به و خوا نه یکا و ، مروّف بی ده سه لاته ، بۆ ئه بی خوا سه زای مروّف بدا له سه ر کاری خراپ . بهر له وه ی تیشک بجهینه سه ر و توێژی شهیتان له خزمه تی خوا دا : پێویسته ئه و که سانه بزانی خوا نه قلی به خشیوه به ناداهمیزاد ، به و هۆیه وه چاکه و خراپه

جوئ نه کاتهوه . نهمه‌ی خواره‌و‌هش ده‌قی ووتوئژیکه له‌نیوان خوای گه‌وره و شه‌یتاندا که هه‌ندی زانیان باسیان کردوه و له‌نامه‌کانی خویان تو‌ماریان کردوه:

شه‌یتان نه‌لی: نه‌ی خوايه: نه‌گه‌ر تو بتویستایه من سوژده‌م نه‌برد بو ئاده‌م و به‌زور به‌منت نه‌کرد ، نیت‌ر بۆچی سزای من نه‌ده‌ی ؟

خوای گه‌وره نه‌فه‌رموئ: چ کاتی زانیوته من نه‌مو‌یستوه تو مل که‌چی بو ئاده‌م بکه‌ی ، له‌ دووای نه‌وه‌ی من فرمانم پی‌دای سوژده‌ بیه بو ئاده‌م و نه‌ت برد ؟ یا به‌ر له‌فه‌رمان پی‌ دانت به‌وه‌ی سوژده‌ بیه بو ئاده‌م ؟

شه‌یتان نه‌لی: دوای نه‌وه‌ی فه‌رمانت پی‌ دام و سوژده‌م نه‌برد و بی فه‌رمانی تو‌م کرد . خوای گه‌وره نه‌فه‌رموئ: که‌واته تو بیانوت نه‌ما هه‌ر به‌گویره‌ی ووته‌ی خو‌ت ، تو خو‌ت بو‌ردا ، چونکه مل که‌چ نه‌کردنی تو پیش نه‌وه بووه که تو بزانی که‌من به‌زور به‌توئ نه‌که‌م رێزگرتن له‌ئاده‌م . نهمه له‌لاییکه‌وه ، له‌لایه‌کی تره‌وه نه‌گه‌ر من بم ویستایه به‌زور سوژده‌ت به‌ردایه فرمانم پی‌ نه‌ئده‌ای به‌کردنی و ، سو‌دی له‌و فه‌رمانده‌ی مندا نه‌ئهبو ، کاری وایش له‌ئیمه‌وه دوره . که‌واته سزادانی ئیمه بو تو له‌جیگای خو‌یایه‌تی ، چونکه پیش هه‌موو شتی خو‌ت به‌گه‌وره داناوه و پی‌ فه‌رمانی ئیمه‌تان کردوه .

تییینی: جارێک شه‌یتان به‌خزمه‌ت پیغه‌مه‌ر گه‌یشته (ﷺ) ووتی: خوا ناوی تو‌ی برده‌و به‌رێگه‌ پیشانده‌ری ئاده‌میزاد بو په‌رستی خودا و ، ناویشته‌ نراوه به‌رێگه‌ پیشانده‌ری راسته‌قینه‌ و ، منیشی نیو برده‌و به‌رێگه‌ تیک ده‌ری مرو‌ف و به‌رێگه‌ لی تیک چو ، نه‌وانه‌ زور راستن . به‌لام هه‌مویان نه‌ به‌ده‌ستی تو‌یه و ، نه‌به‌ده‌ستی منه ، هه‌مویان به‌ده‌ستی خوا‌ن

پیغه‌مه‌ر (ﷺ) فه‌رموئ: هه‌رچه‌نده هه‌مو شتی به‌ده‌ستی خوايه ، به‌لام نه‌و شته‌ی به‌ده‌ستی منه‌ روون کردنه‌وه‌ی کاری پرو‌بوچه بو دانیشتوان ، وه هه‌ولده‌نه بو گیرانه‌وه‌یان له‌خرابه‌ ، و هه‌ر شه‌لی کردنیانه به‌سزای گران بو نه‌وه‌ی خوا په‌رستی و ، به‌ده‌ستی تو‌یه فی‌ل و

پیلان و دوو روپی و هاندانی دانیشتوان بو کردنی کاری خراب و ناشایسته ، بدهستی نادامیزاده سدرهستی و توانا و جوئ کردنهووی راستی و ناراستی ، و خودا نهقلی پی بهخشیون . کهواته نهتوانن نهووی چاکیی بو خویانی ههلبژیرن و ، نهو شتهی خراپه خویانی لی دوور بجهنهووه ههتا توشی سزا نهبن .

بیگومان چونکه مروف نهزانی ناگر سوتینهره دهستی بو نابا و خوئی لی دوور نهخاتهووه چونکه نهزانی نهیسوتینی . کهواته ههموو لایهکمان نازادین بو کردنی ههموو شتی لهچاک و لهخراب .

بو ناگاداری : جارئ شهیتان چوو بو لای عیسا پیغمهر (ﷺ) و بهعیسای ووت : خو تو نهزانی تو خاوهنی ریز و پلهی بهرزی ، کهواته لهسهر نهو جیگه بهرزه خوئ بجهره خوارهوه ، بزاین خوا رزگارت نهکا لهنازار ؟ عیسا فهرموی : شایستهی خوایه بهندهی خوئی تاقی بکاتهوه . بهلام نابی بهندهی خوا پهروهردگاری خوئی تاقی بکاتهوه ، وه خوا نهقلی بهمن داوه ، نهزانم نهو بلندایهتیه جیگهی مهترسیه ، کهواته خوئ بهرنادهمهوه و خوئ ناخهمه مهترسیهوه .

بو زاین : شهیتان چوو بو خزمهت نوح ، لهپاش خنکاندنی ههمو بی باوهراڤ بهلافاو و پاش وشک بونهووی زهوی ، شهیتان ووتی : نهی پیغمهری خوا : بهراستی تو چاکهیهکت بهسهر منهویه نهمهوئ پاداشتی نهو چاکهیهت بدهمهوه . نوح فهرموی : نهگهر تو چاکهت بهسهر منهوه ههبی پیوسته من داوای لیبردن لهخوابکهه .

شهیتان ووتی : تو پارایتهوه له خوا که خزمهکانت بنه برین ، خوا نزاکی وهرگرتی و ههموینی لهنیو بردن و بنهبری کردن ، من بهر لهناوچونیان بهشهو و بهروژ نهئهوهستم . بو نهووی لایاندهم لهریگهی خواپهرستی ، چاکه لهوه چاکتر نیه کهمن له خوشی و بشودام . نوح فهرموی : بهچ شتی تو پاداشتی من نهدهیتهوه ؟ . شهیتان ووتی : من ناموژگاریت نهکهه ههرگیز توره نهبیت ، چونکه نهو کهسه توره بی و نالوژ بی من نهو کهسه نهکهه

به‌ژێر ده‌سته‌ی خۆم و ، هه‌ر کاتێ بۆیت به‌کار به‌ده‌ست و فه‌رمان په‌وا ناگاداری خۆت بکه‌ له‌ کاتی‌کدا ویستت فه‌رمان ده‌ربکه‌یت و دایینی بکه‌یت به‌سه‌ر که‌سی‌کاو به‌هۆی ئا‌زاوه نه‌یه‌تی ، بی‌گومان بزانه‌ من سی‌هه‌مین که‌ستام ، هه‌ول ئه‌ده‌م لاتان به‌ده‌م له‌داد په‌روه‌ری ، له‌ چۆله‌وانیدا هه‌ورپیتی ژنی بی‌گانه‌ مه‌که ، به‌راستی وابزانه‌ من هه‌نتان ئه‌ده‌م بۆ کردنی کاری خراپ و داوین پیسی که‌ خراپ ترین کاری بی‌ژی‌ی کراوه‌ن .

له‌و با‌سانه‌ی که‌ په‌را‌بردن بۆ‌مان ده‌رده‌کو‌یت که‌ شه‌یتان به‌بی‌و‌چان له‌ کاردا‌یه بۆ په‌ره‌پێدانی جه‌نگ و په‌یدا کردنی ئا‌زاوه و نا‌کوکی و داوین پیسی و ، له‌هه‌ر لای‌ی چه‌کی‌کی نا‌گه‌رنی ده‌ست که‌وێ که‌ هۆی بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی په‌وه‌شتی پیسی شه‌یتان په‌رو‌زیایی لی نه‌کا .

تییینی : ئامۆ‌زگاری وه‌رگرتن و په‌نا گرتن به‌خوا سودی زۆری تێدا‌یه بۆ ئاده‌میزاد . و فی‌رمان ئه‌کا به‌چ جو‌ری‌ی روی خۆ‌مان بکه‌ین بۆ‌لای خ‌وای خۆ‌مان ، بۆ نه‌وه‌ی فی‌ری ئه‌و کاره‌ به‌‌پێ‌ره بین ، نه‌یه‌نری ئه‌گه‌ر که‌سی بی‌ه‌وێ بپ‌وا بۆ‌لای مرۆ‌فی‌کی گه‌وره‌ یا دۆ‌ستی‌کی خ‌وای پی‌ویسته‌ به‌بی شه‌رمانه‌ نه‌‌رواو له‌پێ‌شه‌وه‌ ته‌قه‌بدا له‌ده‌رگای خان‌وه‌که‌ی و ، دا‌وای چونه‌ زۆره‌وه‌ بکا و چا‌وه‌روانی وه‌لامی ، نه‌گه‌ر وه‌لامی چونه‌ زۆره‌وه‌ی وه‌رگرت ئه‌و کاته‌ بپ‌رواته‌ زۆره‌وه‌ بۆ‌لایان . که‌واته‌ ئه‌گه‌ر ئیمه‌ ویستم‌ان قورئان بخ‌وین مانای وایه‌ ئیمه‌ فه‌رموده‌ی خوا ئه‌خوین و له‌ خوا ئه‌پا‌رینه‌وه‌ ، پی‌ویسته‌ پێ‌شه‌کی زمانی خۆ‌مان له‌ ووت‌ه‌ی نا‌په‌وا‌کاری خراپ پاک بکه‌ینه‌وه‌ به‌ه‌وێ په‌نا‌گرتن له‌شه‌یتان به‌یاریده‌ی خودا .

زانا‌یانی ئاینی ئه‌لین : په‌نا‌گرتن به‌ه‌وێ خوا‌وه‌ له‌شه‌یتان ئه‌بیته‌ ه‌وێ نزیک بونه‌وه‌ له‌میه‌ره‌بانی خوا ، ئه‌بیته‌ ه‌وێ ترسان له‌خوا ، ئه‌بیته‌ ه‌وێ لادانی مرۆ‌ف له‌گونا‌ه، بن‌چینه‌ی دۆ‌زینه‌وه‌ی رێ‌گه‌ی راسته‌ ، ئه‌بیته‌ ه‌وێ گه‌رانه‌وه‌ی تا‌وان‌باران بۆ لای خ‌وای خ‌ویان ، په‌نا‌گرتن به‌ه‌وێ خوا‌وه‌ له‌شه‌یتان ئه‌بیته‌ به‌ه‌وێ به‌ختیاری و خوشی ، ئه‌بیته‌ ه‌وێ

به دهست هینانی تویش و سامان بۆ ههزاری کهم چاکه له پرۆژی دوااییدا ، نه بیته هوی دوور خستهوهی موقوف له خراپه و کردهوهی ناههموار .

بهو باسانه ی رابوردن بۆمان پروون نه بیتهوه که کاتی دهستمان کرد به ههرشتی و اچاکه نهو رستهیه له بیر نه کهین و په ناگرین له شهیتان : له کاتی ههلسان و دانیشن و رویشن و ههموو کردهومانان نهو رستهیهش بریتیه له ﴿ أعوذ بالله من الشیطان الرجیم ﴾ .

﴿ بهشی چوارهم : باسی ژماره ی سوره ته کان و نایه ته کان و پسته کانی قورئانی پرۆز و

مانای سوره ت و نایه ت نه کا

ژماره ی سوره ته کانی قورئان (۱۱۴) سه دو چواره ده سورهن ، یه سوره تی فاتحه دهست بی نه کات ، به سوره تی ﴿ الناس ﴾ کوتایی بی دی .

تییی : نامه ی پرۆزی خوا به پیتی (ب) بی دهست بی نه کا وه به پیتی (س) سین کوتایی بی دی ، لهو دوو پته دا نه پیه کی زۆر گه وه و پر مانا هیه که به زمانی عهره بی رسته ی ﴿ بسک ﴾ واته ﴿ حسبک ﴾ یانی تو موحه مه د بهسته نهو شته ی له نیوان نهو دوو پته دان که ههموو قورئانی پرۆزه .

* ووشه ی ﴿ سورة ﴾ به زۆر مانا هاتوه ، ههموو ماناکانی شایسته ی نهو ه بکرتن به ناو بۆ به شیکی دیاری کراوی قورئانی پرۆز . ﴿ سورة ﴾ له زمانی عهره پیدا به مانای به رزی هاتوه ، به ناو بۆ جیگه یه کی جوان له خانوینکا بریتیی له چه ند به شی ، هیچ به شیکیان به به شه که ی ترانه وه نه نوسایی و له یه ک پچرا بن ، به مانای شورا و سنوریش هاتوه یانی نهو کۆمه له دیاری کراوه له قورئانی پرۆزدا که ناویان نراوه به سوره ت به رزن له پله و پایه دا جوانن و له یه ک پچرا ون ، وینه ی شورا و سنوری شاریکن که ههموو لاکانی قورئانیان گرتوه ته وه .

* که مزین سوره له قورئانی پیروژدا بریتیه له سی ئایهت ، ژماره ی ئایه ته کانی قورئان له ﴿٦٣٣٦﴾ شەش هەزار و سی سەد و سی و شەش ئایهتن ، به دابین کردنی رسته ی ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ به ئایه تی له پیش هه موو سوره تیکه وه جگه له سوره تی ﴿التوبة﴾ که ژماره ی نهو سوره تانه ی نهو رستانه یان له پیشه وه یه ﴿١١٣﴾ سەد و سیانزه سوره تن .

* ﴿آیه﴾ به دوو مانا هاتوه : هاتوه به مانای نیشانه ، بهو مانایهش یانی نیشانه یه له سه ر راستی بخۆینه که ی و نیشانه یه له بو کۆتایی هاتنی ئایه تیک و سه ره تایی ئایه تی تر ، وه هه ر یه که یان به شیکن له قورئانی پیروژ . وه ژماره ی ووشه کانی قورئانی پیروژ ﴿٧٧٩٣٤﴾ هه فتا و چهوت ههزار و نهو سەد و سی و چوار ووشه ن .

ژماره ی پته کانی قورئان ﴿١٠٢٧٠٠٠﴾ یه ک ملیۆن و بیست و چهوت ههزار پیتن . له خوا داوا کارم یارمه تی هه موو لایه کمان بدا له سه ر په رستنی خۆی .

نوسهر : مه لا سعید فتح الله زمانکۆیی

﴿سوره تی ئەلفاتیحه﴾

ئەو هی جیگهی متمانه یی ئەم سورەتە لەمەكە ھاتووتە خوارەو ە بۆ سەر پێغەمبەر (ﷺ) و ھەندئ لەزانایان ئەلێن : دوو جار ھاتووتە خوارەو ە : جارئ لەمەكە ، وە جارێكی تر لە مەدینە . ژمارە ی ئایەتەكان (۷) ھەوت ئایەتن . ئەم سورەتە زۆرتر لە (۲۱) بیست و یەك ناوی ھەیە ، بەلام بەناوبانگترینیان ﴿۱۲﴾ دوانزە ناو ، وەك ئەمانە ی خوارەو ە :

(۱) (الفاتحة) یانئ لەم سورەتەو ە دەست ئەكړئ بەخوێندن ی قورئانی پیرۆز و لەم سورەتەو ە دەست ئەكړئ بەنوسینەو ە ی قورئانی پیرۆز . بۆزانین پێویستە ئەم سورەتە لە ھەموو ركاتی كانی نوێژدا بخوێنرئ لەلای پێشەوا شافعی ، و بەلای پێشەوا ھەنەفییەو ە و ھاچاكە بخوێنرئ لەھەموو ركاتیكا بەنھێتی بەمەر جئ نوێژ بەكۆمەل واتە ﴿جماعەت﴾ ئەكړئ ، ئەو كاتە جگە ی لەپیش نوێژ نابئ بخوێنرئ لەلایەن نوێژكەران ی ترەو ە ، پیش نوێژكەر و ھاچاكە فاتیحە بخوێنئ و ئەیشتوانئ جگە ی ئەویش بخوێنئ . بەكورتی ئەم سورەتە پێشەوای خوێندن و نوسین و ھەموو كارێكی چاكە ، و ھەر شئ ئەگەر ئایەتی یەكەمی ئەو سورەتە ی بۆ نەوترئ لەسەرەتاو ە یی فەر و یی پیت ئەبئ .

(۲) (أَمِ الْكُتَابِ) یانئ وەك بنچینە و دایك وایە بۆ نامە ی خوا كە قورئانە ، سەرچاوە یە بۆ ئەو نامە یە .

(۳) (الْحَمْدُ) واتە ووشە ی (الْحَمْدُ) لەنێو ئەم سورەتەدا یە سەرەتا و یەكەم ئایەتی ئەم سورەتە یە ئەگەر ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ یەكەم ئایەت ئەبئ ، بۆیە نێو نراو ە بەم ووشە یە .

(۴) (السَّعِ الثَّانِي) واتە ژمارە ی ئایەتەكان ی (۷) ھەوت ئایەتە ، و لەھەموو ركاتەكان ی نوێژدا دوو پات ئەكړئەو ە ، دوو جاریش ھاتووتە خوارەو ە بۆ سەر پێغەمبەر (ﷺ) .

(۵) (الْكَافِيَة) یانئ ئەم سورەتە بەسە بۆ ھەموو شئ ، وە پێویستی بەشتی تر نیە ، وە ھەموو شئ پێویستی بەم سورەتە ھەیە و بەم تەواو ئەبئ .

٦ (الأساس) یانی ئەم سورەتە بنچینەیه و بنەمایە بۆ هەموو شتی لە کاروباری ئایندا ٥
بنچینەشە بۆ یاد و پەرستنی خودا .

٧ (الوافیه) واتە پێویستە لە هەموو رێکاتەکانی نوێژدا بخوێنری بەتەواوی ، ئەم سورەتە
تەواوکەری نوێژەکانە .

٨ (الشفاء) هۆی رزگار کردن و لابردنی نەخۆشی دەرونی ئادەمیزاد و نەخۆشی
مروّفە .

٩ (الصلاة) ئەم ناوە لەفەرمودەیهکی پێغمەرهوه هاتوه که موسلیمی کۆری حەجج
نەی گێڕیتەوه که پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ فەرموی : خوا نوێژی بەش کردوه لە نێوان خۆی و
بەندەکانی دا ، یانی بەندە ی خوا لە نوێژدا ئەلێ ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ خوا
ئەفەرموێ بەندە ی من سوپاسی منی بەجێ هێنا ، وەبەندە ی خوا ووتی ﴿ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ ﴾ خوا ئەفەرموێ بەندە ی من ستایشی منی بەجێ هێنا ، بەندە ی خودا که
ووتی ﴿ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴾ خوا ئەفەرموێ : لەو ئەلامدا بەندە ی من منی بەخواوەنی
رۆژی ئاین داناه ، بەندە ی خوا ووتی : ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ خودا
ئەفەرموێ ئەو رێستانە بەش کراوه لەنێوان من و بەندە ی مندا ، داوا ی هەر شتیکم لێ
بکا بەوی ئەبەخشم ، بەندە ی خوا که ووتی : ﴿ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ
الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ خودا ئەفەرموێ :
ئەوپارانەوه و نزایانەم لێ وەرگرتی که مافی بەندە ی منە ، هەر شتیکم لێ داوا بکا پێی
ئەبەخشم .

١٠ (السؤال) یانی هەر بەندەیهکی من پرسیاری هەر شتیکم لێ بکا و زمانی خۆی
بەیادی من پاراو بکاتەوه من وەلامی ئەدەمەوه و پێی ئەبەخشم .

(۱۱) (الدعاء) یانی لەم سورەتەدا دانراوە پارانەوێ لە خوا تێدا یە بەهۆی رێستە ﴿یاهلینا السیرا ط المستقیم﴾ تا کۆتایی سورەتە کە .

(۱۲) (الشکر) یانی سوپاس و ستایش کردن و رێز گرتنی خوا لەم سورەتەدا یە بێ کەم و کوری .

﴿باسی گەورەیی سورەتی ئەلفاتیحه﴾

فەرمودە ی پێغمەەر (ﷺ) لەبارە ی گەورەیی ئەم سورەتەووە زۆرن . بەناوبانگترین ئەو فەرمودە یە ئەمە یە : حوزە یفە ی کوری یەمان ئەلی : پێغمەەر (ﷺ) ئەفەرموێ : خوای گەورە و یستویتی سزای کۆمەلی ئەنادەمیزاد بەهۆی نالەباری و خراپەیانەووە لەجیهاندا ، خوای گەورە ئەو سزایە ی بەهۆی منالیک کە سورەتی فاتیحە ی دەخوێند لە قوتابخانە یە کدا ، ئەو سزایە ی دوور خستەووە بۆ ماوێ چل سال .

تییینی : لە نمونە ی گەورەیی سورەتی فاتیحە یە ، موسولمانان لانی کەم (۱۷) جار لەماوێ شەو و رۆژیکدا لەنوێژدا ئە ی خوێنن چونکە خوا پێوستی کردووە لەسەریان . ئەگەر موسولمانان بیانەوێ نوێژی سوونەت بکەن لەپیش و پاشی نوێژە پێوستەکان (۴۴) چل و چوار جار سورەتی فاتیحە دەخوێنن ، ئەگەر نوێژی زۆر تریش بکەن سورەتی فاتیحە زۆرتر ئەخوێنرێ .

بۆزانین : هیچ نوێژی بەبێ سورەتی فاتیحە لەهەموو ریکاتیکی نوێژدا دروست نیە لای پێشمەوا شافعی ، بوخاری و موسلیم ئەلین : پێغمەەر (ﷺ) ئەفەرموێ : نوێژی ئەو کەسانە دروست نیە سورەتی فاتیحە ناخوێنن لەهەموو ریکاتە کانی نوێژە کانیان .

بۆ ناگاداری : سورەتی فاتیحە هاتۆتە خوارەووە کە بخوێنرێ لەهەموو رۆیکەووە ، ئیمە فیر ئەکا چۆن فەر و پیرۆزی وەرگرین لەناوی خوای گەورە لەکاتی کردنی هەموو کاریکا ، وە ئەم سورەتە فیرمان ئەکا بەچ جووری سوپاس و ستایشی خوا بکەین ، چۆن داوای یارمەتی لە خوا بکەین ، خوا بەنادەمیزاد دەفەرموێ : کاتی دەستان کرد بەهەموو

کاری بَلِّين : ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ئەم رێستەیه پێرۆزه نایەتی کە لە پێش هەموو سۆرەتەکانی قورئاندا دانراوە ، ئەو رێستەیه کە (۱۱۳) سەدو سیانزە نایەتە لە پێشەوهی (۱۱۳) سۆرەتی قورئانی پێرۆزدا هەیه جگە لە سۆرەتی ﴿التوبه﴾ ، لەلای پێشەوا شافعی و زۆربەی زانایانی قورئان ناس لە گەڵ ئەم بۆچونەدان ، بەلام هەندێ زانایان پێیان وایە رێستەیی ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ (۱) یەك نایەتە لە هەموو قورئاندا ، وە جیگەی تاییەتی بۆ دیاری نە کراوە هەندێ تر لە زانایان لایان وایە ئەو رێستەیه ئەبێژرئ لە کاتی کردنی هەموو کاریکدا بۆ مەفرک و پێرۆزی و نایەتی نیه لە قورئان .

بۆ زانین : ئەو رێستە پێرۆزه بە دروشمی تاییەتی موسولمانان دانەنرئ ئەوترئ لە پێش هەموو کار و وتارو نامەیه کیان دا . بەلام جگەی موسولمانان ئەو رێستەیه بە کار ناهێتن ، لە کاتی کردنی کاریان و لە پێش نامە کانیانەوه ئەلین : ﴿بِسْمِكَ اللَّهُمَّ﴾ ﴿بِاسْمِهِ تَعَالَى﴾ ﴿بِاسْمِ الْمُبْدِي الْمُعِدِّ﴾ ﴿بِاسْمِ الْأَبِّ وَالْأَبْنِ وَرُوحِ الْقُدُسِ﴾ ﴿بِاسْمِ اللَّاتِ وَالْعُزَّى﴾ هەتادئ . هەندێ ئادەمیزادی گێل و گەوجیش ناوی هەندێ ئادەمیزاد بە کار ئەهێتن . خوا پەنامان بدا .

پوختە مانای ئەو رێستەیه ئەمەیه : دەست ئەکەم بەم کارە بەهۆی ناوی خوای بەخشندەیی میهرەبان ، پێویستە لە سەر موسولمانان لە هەموو کار و کردەوه یە کیان بەناوی خوای گەورەیی پەرورەدگاری هەموو بونەوهران دەست پێ بکەن . ئەک بەناوی جگەی خواوە . ئەبێژرئ بەناوی خواوەن شکۆوە یان بەناوی گەلەوه ، یابەناوی میرەوه ، یابەناوی مامۆستاو یابەناوی فلان کەسەوه دەست بەم کارە ئەکەین ، هەتادئ . ئەوانە چاک نین .

بۆ ناگاداری : پێویستە ئەو کارەیی ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بۆ ئەبێژرئ ئەبێ کاریکی گونجاو بێ لە گەڵ تاییی پێرۆزی ئیسلامدا بگونجی و قەدەغەنەبێ ، ئەگەر نە گونجاو و قەدەغەنەبێ ئەوا دوو جار گوناھە : جاری بە کردنی ئەو کارە ناپەوايه ، جاریکی تر بە ووتنی ئەو رێستەیه کەوێ ئەو یە گالتەیی پێ بکری ، گالتە کردنیش بە فەرمودەیی خوا

بی باوه‌ریه . واته وینه‌ی نه‌ویه له‌کاتی مه‌ی خواردن و هه‌موو کاریکی تری قه‌ده‌غه کراو
نه‌و رسته‌یه بیژری .

﴿خوای په‌روه‌ردگار له‌گرنه‌ی خۆم و باو‌کم و دای‌کم و هاوسه‌رم و مناله‌کانم خۆشبه﴾

سوره تی ﴿ نلفاتیحه ﴾

وهك لعمو بهر باسمان كرد لعمه كه هاتوته خواره وه ، هندی لهزانیان نهئین : دوو
جار هاتوته خواره وه : جاری لعمه كه ، جاری لعمه دینه . ژماره ی نایه ته کانی (۷) دهوت
نایه تن .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ②
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ③ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ أَهْدِنَا
الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَلَا الضَّالِّينَ ⑦

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

به ناوی خوای بهخشنده ی میهره بان دهست نه کم به خوئندی قورئان که بهخشنده به بۆ
هموو بونه وهران له جیهاندا بۆ سوودی نهوان و زیان و گوزهرانیان له بهخشراره
گهواره کان وهك دروست کردنی ناسمانه کان و زهوی و خۆر و مانگ و ئاو و خواره مهنی
و بهخشینی تهن دروستی و نهقل و ههست و هۆش ، میهره بانه بۆ بونه وهران که بیتی
بهخشیون بهخشراره وورده کان و تهی رهنگی شیوا بۆ چاره کانیان و نهاندانی تریان ،
دروست کردنی هموو نهندامه کانیان بهشیوه یهك بگوئیت له گه له یه کتری بهی ناشیرینی ،
بهتایه تی نوساندنی برژانگ به پیلوی چاره کانیان بۆ بهرگری کردنی تۆز و خهوش ،
که یاندن بهنیو بۆشایی چاره کانیانه وه روناکی بۆ تۆری چاو ههتا شتی بێ بیینی و لهوئشموه

بۆ مێشك ، دووبارە بەخشینی بەهەشت بەموسولمانان و لیبوردنیان لە گوناھەكانیان ، فێر کردنی هەموو بونەوهران بەجۆر و شیوەی پەیدا کردنی خواردەمەنی بۆ ژیان و گوزەرانیان و پاراستنی خۆیان لە گێژاوی جیهان بەهۆی ئەو هەستە تایبەتی بە جۆراو جۆرە ی خوا پێی بەخشێون ، زۆر شتی تری پێی بەخشێون کەلە توانادا نیە بژمێرن .

﴿ چەند نمونەیکە لەمێهرەبانی خوا بۆ هەندێ لەبونەوهران ﴾

۱- فێر کردنی مێشك بەهنگ بۆ پەیدا کردنی خواردەمەنی بۆ خۆیان : خوای گەورە هەستیکی وای داوەتێ ئەزانن گۆلەکان سەر لەبەیان و بەر لەخۆر کەوتن دەم ئەکەنەوه ، بۆیە لەو کاتەدا ئەچنە دەرهووە بۆ مژینی شیرینی و شیلە ی ئەو گۆلە ، دوا یی ئەگەر ئەهەو بۆ نێو جینگەکانی خۆیان و نێو شانەکانیان ، ئەو شیلە یە لەنێو شانەکانیان دائەنێن ، بۆ دروست کردنی هەنگوین بۆ خواردەمەنی خۆیان و ئادەمیزاد ، فێری کردوون شانە یەکی شەش سوچی بەمێو سواغ دراو بۆ جینگە ی هەنگوینە کەیان بنەخشێن .

لەو باسانە ی ئێمە نوسیمان مێهرەبانی خوامان بۆ روون ئەیتەوه و بەرانبەر بەمێشك هەنگ کەلەپاش خۆر کەوتن ناچنە دەرهووە و لەشوێنەکانی خۆیاندا کپ هەلدێن ، چونکە هەست ئەکەن کە گۆلەکان پاش خۆر کەوتن ئەپوکی ئەهەو .

لەگەشتی مێشك هەنگدا مێهرەبانی خوا بۆ ئادەمیزاد دەرنەکەوێ ، چونکە لەکاتی گەڕانی مێشك هەنگەکان بەسەر گۆلەکاندا تۆوی مێنەو نێرنە لەسەر گۆلەکان هەلە گری و بەیە کەوه ئەیان نوسیێ و ڕووە کەکانی پێی مۆتور بە ئەبی و ، ئەیتە هۆی بەرگرتن بۆ درەختەکان و پەیدا بونی میوه ی خۆش و بەرھەم بۆ سوودی ئادەمیزاد و ، پێویستە بزانی ن چ کەسیکە جگە ی خوای گەورە ئەو هەستانە ی بەخشیی بە مێشك هەنگ ؟

۲- مێهرەبانی خوا لەگەڵ مێروولە : خوای گەورە گیاندارێکی دروست کردووه بەزمانی فەرەنسی پێی ئەوترێ (ئەفس) مێروولە لەگەڵیان ئەکەونه جەنگەوه بەسەریانان زال ئەبن و ئەیان گرن و بەخۆیان ئەکەن لە جینگە یەکی تایبەتیدا و ئەیان لەوەرپێن لەنێو گۆلدا و ،

ئەو گیاندارە پاش تێر خواردن شیرێکیان ئیپەیدا ئەبێ و میڕولەکان ئەیان مژن ئەمە لەلایە کەو ، لەلایە ترەو میڕولە شاریکی و دروست ئەکەن زانائەتەین ئەندازیار ناتوانن ئەخەشی بکێشن ، میڕولە رینگە ی تاییەتیان هەبە لەم شارەو بۆ ئەو شار بۆ گۆرپنەوێ بازراگانی .

۳- میهره‌بانی خوا له گەڵ جال جالتۆکه ، خوای گه‌وره به‌جۆریکی سه‌رسۆپنه‌ر جۆلایی کهره‌ی فیری چینی چاتۆله‌که‌ی خۆی کردووه ، ناماده‌ی کردووه به‌کاری ئەهێتی بۆ هه‌سانه‌وه‌ی خۆی و ، به‌کاریشی ئەهێتی بۆ به‌ده‌ست هێنایی خوارده‌مه‌نی خۆی و ، به‌جۆری ئەو چاتۆله‌ی دروست کردووه له‌و کاره‌دا سه‌رکه‌وتوه به‌سه‌ر هه‌موو ئاده‌میزاد و ئەندازیاراندا ، چونکه مامۆستای جۆلایی کهره‌ خوای گه‌وره‌یه مامۆستای ئاده‌میزاد خۆیان به‌و ئەقڵه‌ی خوا بێی به‌خشیون . بۆ‌ئونه ئەندازیارانی ئاده‌میزاد زۆر جار تووشی هه‌له ئەبن له‌دروستکردنی کۆشک و ته‌لاره‌کاندا ، به‌لام جال جالتۆکه له‌کرده‌وه‌ی خۆیا تووشی هه‌له نایێ ، له‌به‌ر ئەوه‌ی خانوی جۆلای کهره‌ لاوازه‌ترین خانوون خوا فیری کردوون و ئەگه‌رێن به‌دوای شیلهمه‌نی یه‌کی تاییه‌تیدا له‌سه‌ر دره‌خت و جینگه‌ی ته‌ردا که‌به‌هۆی ئەو شیلهمه‌وه ده‌زوله‌ی جاتۆله‌که‌ی خۆیان ئەنوسێن به‌یه‌که‌وه و به‌دار و دره‌ختی تره‌وه ، به‌بۆنه‌وه له‌ باو گه‌رده‌لول پارێزراو ئەبن ، هه‌رکاتی مێش و مه‌گه‌ز بپۆن به‌لای هێلانه‌که‌یاندا ئەبگرن و ئەیکه‌نه نیچیری خۆیان و ئەی خۆن . بۆ ئەوه‌ی باشتر میهره‌بانی خوامان بۆ ده‌رکه‌وی پێوسته‌ ئیمه‌ی ئاده‌میزاد ته‌ماشای ئەو شیلهمه‌ به‌کەین چۆن خانوه‌که ئەپاریژی له‌دڕین له‌کاتی هه‌لکردنی په‌شه‌بادا که‌ زۆر جاران ئەهینری دار و دره‌خت له‌رگه‌وه ده‌ر ئەهێتی و خانوی مه‌حکمه‌ نه‌روخیتی که‌چی چاتۆله‌ی جۆلایی کهره‌ نادری و به‌دره‌خته‌کانه‌وه ماونه‌ته‌وه .

هه‌ربه‌و شیوه‌یه‌ خوای گه‌وره ئەو گیاندارانه‌ی فیری ئەو کاره‌ سه‌رسۆپنه‌رانه‌ کردووه .

دووبارە خوا خەستویتیە دلتی پتەمەرەن و سەروشی ﴿واتە وەحی﴾ بۆ ناردوون کە بەندەکانی خوا بە چ جۆری فەرۆ پێرۆزی وەرگرن بەر لەوێ دەست بکەن بە کاری خۆیان لەخوێندن و خواردن و نوسیندا بەو بۆنەوێ بێر لە میهرەبانی و پەپەرەو کردنی خوابکەنەوێ ، بەنیازی دلتی پاک ، دلتی بەندەکانی خوا پێر ئەبن لەمیهرەبانی و بەزەیی خوا و ، بە موزدە دانی خوا بەچاکەیی خوا لە گەلتیان دلخۆش ئەبن . میشتکیان پێر ئەبن لە میهرەبانی خوا ، چار و دەمیان ئەکرێتەوێ بۆ سوپاسی خوا و خوانی خانەدانی بێ وێنەیی خوا و چاریان نامینی و بەهەموو ئەندامیانەوێ هاوار ئەکەن و ئەلتین :

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

هەموو سوپاسی بۆ خوا ی پەرەردگاری هەموو بۆنەوێرانە ، هەرشیتێک دروستی و شایستەیی سوپاسی لەسەر بکری سەرچاوەکەیی لەخوا ی پەرەردگاری پەیدا بوو ، هەر بۆلای ئەو ئەگەر پتەوێ . هەموو سوپاس و ستایشی لەهەر کەسیکەوێ بکری ، بۆ هەر کەسی بکری ، بەهەر شتێ بکری هەمویان هەر بۆ خوا و شایستەیی کەسی تر نیە . بۆ زانیان : هەرچەندە هەر کەسی چاکەیی لە گەل بکری سوپاسی چاکە کەرە کە ئەکا ، بۆ نمونە کۆر سوپاسی باوکی خۆی ئەکا ، مەزنی لاواز و بێ هیز سوپاسی پالەوان و خواوەن هیز ئەکا ، گەلان سوپاسی کاربەدەستان و کەسانی ئەکەن کە رزگاری کردوون لەستەمی بێگەنەکان باوەرداران سوپاسی پتەمەرەن و زانیانی خۆیان ئەکەن کە رزگاریان کردوون لەبێ باوەری و فیری فەرمان و دەستوری خویان کردوون ، بەلام سوپاس و ستایش پتەوێ بۆ کەسی بکری شایستەیی ئەو سوپاسە بێ ، کەسیک بێ هیچ جۆرە ناتەواوی روی تی ئەکا و بڕستی و نەخۆشی و مردن روی تی ئەکا ، ئەو کەسەش هەر خواوە ، خوا ی پەرەردگاری هەموو بۆنەوێران ، کەواتە ئەو سوپاسە بەهەر زمانی بکری لەبەر هەرشیتێ بکری ، بۆ هەر کەسی بکری هەر شایستەیی خواوە بەتەنها .

بۆ ناگاداری : موسولمانان خواى گەوره فەرمانى پى داون روى خويان وەرگيڤن بۆلاى
خوا به‌ته‌نها ، واز لەستايى پاشاکان و مل که چ کردنى کاربه‌ده‌ستان و پیرانى تەریقه‌ت و
زانایان به‌پن گەر دژى یاسای نیسلام بن . خويان رزگار بکەن لە گۆرستان و درخت
پەرستى ، کۆت و پتوون و مل شۆرى و به‌ندايەتى و کۆيلەيى جگەى خوا تەفر و تونا
بکەن خويان رابهيڤن بۆ پەيدا کردنى خوڤى و نازادى و سەر به‌ستى و ژيرى بۆ ئەوهى
جگەى خوا نەپەرستى و لەکەس نەترسن جگەى خوا . جیگەى سەر سورمانە و دوو رويە
هەندى کەس ئەلەين : ئيمە خوا نەپەرستين که چى زۆر شت ئەکەن به‌هاوبەشى خوا و ئەلەين
: ئەو کەسانە لە خوا نزیکمان ئەخەنەوه ، چونکە ئەو کەسانە خوڤه‌ويستى خوان ، خويان
کەر و کۆر و گيل ئەکەن لەناستى فەرمودەى خواى گەوره لەنايه‌تى ﴿٣﴾ ی سوره‌تى
﴿الزمر﴾ دا ئەفەرموى ﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا
عِبَدَهُمْ إِلَّا لِيُقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ يانئى ئەى ئادەمیزاد ناگادارين ئايى پاك و پوخته‌و دوور
لەهاوبەشدا نان بۆ خوايه پتويستە شتى دژى ئايىن پى نايى تىکه‌لاوى بکرى ، کەسانىکى
نەوتۆهەن جگەى لەخوا چەند دۆستى ئەگرن و ئەلەين : ئەو دۆستانە نەپەرستين بەلکو تەنها
بۆ ئەوهيه نزیکمان بکەنەوه لە خوا به‌نزيکبو‌نەوه‌يه‌کى چاک .

ئەو دۆستانەيش وێنەى ﴿عيسا﴾ درودى خواى لىي .

تييىنى لەم کات و سەر دەمەى ئيمەدا ئەو جۆره بيانوانە به‌کار ئەهين . کەواتە پتويستە
ئەو جۆره کارانە لەبىرى خۆمان به‌ينه‌وه و جگە لەخوا داواى هېچ چاکەيه‌ک لەکەس
نەکەين . بيگومان هەموو شتى لاى خواوه دى ، هەر خوايش به‌خپۆرکەرمانە به‌گشتى ، ئيز
پاشا بين يان گەدا ساماندار بين يان هەزار ، زانا بين يان نەخويندەوار .

موسولمانە به‌رايى يەکان هەموو شتيکیان لە خواوه ئەناسى هەموو شتيکیان لەخوداوه
نەکرد ، بۆيه توانيان به‌و بىرو باوهره گەوره‌يه‌وه لەماوه‌يه‌کى زۆر کەمدا ببە پيشه‌واى
هەموو ئادەمیزاد . گەوره‌ترين بەلگه بۆ راستى ئەو مەبه‌سته ئەو گفتو گو و راويژه‌يه

لە نێوان (زەهرە) ی فروستادهی موسولمانان و باوەرداران و لە نێوان پیشەوای
 فارسەکان پۆستەمدا پوی دا ، (زەهرە) بە پۆستەم ی ووت : ئێمە نەهاتوین بۆ لای ئێو
 بۆ پەیدا کردنی سامانی جیهان بە لکو ناواتی ئێمە پاداشتی پۆزی دواویە ، پۆستەم ووتی :
 ئاینی ئیسلام چ شتیکی ؟ (زەهرە) ووتی : ﴿ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ
 اللَّهِ ﴾ واتە من بە زمان ئەلێم و بە دڵ بروام هەبە کە هیچ پەرستراوی راست نیە جگە لە خوا
 ، بە راستی موحەمەد فردۆستادهی خواوە ، پۆستەم ووتی چی تره ؟ (زەهرە) ووتی :
 رزگار کردنی بەندەکانی خوا لە پەرستنی ئادەمیزاد بۆ لای پەرستنی خوا بە تەنھا . چونکە
 ئادەمیزاد هەمویان کۆرۆ نەوێ نادەم و حەوان . پۆستەم ووتی : ئەوێ تۆ ووتت زۆر
 شیرین و سەرسۆرپێتەرە !! ، پاش ئەو ووتو وێژە پۆستەم تاقمە کە ی خۆی بانگ کرد و
 ئەو شتانە ی بۆ گێژانەو ، ئەوانیش زۆریان بێ ناخۆش بوو بەو تە ی پۆستەم پازی نەبوون
 ، لە پاشا داوایان کرد لە سەعدی کۆری ئەبی وەقاس مەزفیکی تر گفتو گۆیان لە گەڵ بکا
 ، سەعدیش رەبەعی کۆری عامیری نارد بۆ لایان ، کاتی رەبەعە گەیشتە لایان ئەسپە کە ی
 خۆی بە سەر ئەو هەوریشمە دا برد کە رایان خستبو لە جیگە ی دانیشتی پۆستەمدا ، لە
 گفتو گۆیا بە پۆستەم و تاقمە کە ی ووت : بە راستی خوا ئێمە ی ناردوووە بۆ ئەوێ کە سێ
 لە ناخۆشی جیهانەو بە یین بۆ لای خۆشی هەردوو جیهان ، وە لە سێمە ی ئاینە کان بۆ لای
 دادپەروەری ئاینی ئیسلام ، پۆستەم بە گفتو گۆی رەبەعە خۆشحال بوو وە بە نەهێنی
 کۆبوونەوێ لە گەڵ تاقمە ی لە پیاوانی خۆی کرد ، لەو ئەمدا ووتیان پەنا ئە گرین بە خوا
 ئەوێ ئێمە ئارەزوومان لە ئاینی ئەم کە سە بێ ، پۆستەم بە تاقمە کە ی خۆی ووت : ووتە ی
 بەرێژ و بە نرختان لەو ووتە یە نە یستووە .

لە پاشا سەعد بۆ جاری سێهەم مەغیرە ی کۆری شەعەبی نارد بۆ لایان ، مەغیرە
 لە گەڵ پۆستەم لە سەر کۆرسی پۆستەم بە یە کەووە دانیشتن ، فارسە کان مەغیرە یان هێتایە
 خوارەو ، مەغیرە ووتی : من کە سێکم لە ئێو بێ ئەقلتر نە دیو ، بە راستی ئێمە ی

موسولمانان خوژمان ناکهین بهبهندهی هیچ کهسی ، نهو جوړه کارهی لهنیو ټیوهدا ناچیته سهر هه تاهه تایه چونکه من ټیوه وانه بینم هه ندیکتان خوژتان به پوره ورده کهر و خوای نهوای تراتان دانه نین .

لهو باسانه ی سهر وهدا بوژمان دهر نه کهوئ که سوپاسی خوا بنچینه ی گرنگی یاسای نیسلامه ، نهو شمان بوړوون نه بیته وه به چ ووشه یه و ، به چ جوړی سوپاسی خوا بکهین .
واته ټیمه نه بی بلتین : ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ هه موو سوپاسی بو خوای پهروردگاری هه موو بونه وهران که هه مومانی به جوانترین شیوه خولقاندووه ، له منالیکي ساواوه نه مانکاته که سیکی گه وره ، له دلتوی ناووه بو مروفیکي خاوه نه قل ، دهنکی دانه ویلوه نه کابه دره ختیکی به رزی میوه دار ، نه خوینده واری نه کاته زانابه کی به نرخ و پسپور ، هه زاریک نه کاته خاوه سهر ورت و سامان و تادوایی ، نهو بونه وهرانهش که خوا پهروردگاریانه . نه کرین به دوو به شهوه :

۱- بونه ورائی لای سهر وه : وینه ی ناسمانه کان و نهو شتانه ی ناسمانه کانیا ن ناوهدان کردو ته وه .

۲- بونه وهرانی لای خواره وه : وهک زهوی و دانیش توانی سهر زهوی له گهل گیانداره کان و بی گیانه کان ، هه ردوو لایشیان خوا پهروره دی کردون و به خپوی کردون و به خپویان نه کا .

﴿ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴾

مانای نه م دوو وشه یه زانراوه ، به لام نهو هی پتویسته زیاتر پروون بکریته وه نهو یه بوچی نهو ووشانه دووپات کراو ته وه ؟ لهو لامدا نه لئین به خپو کردنی بونه وهران مانای به خشنده یی و میهره بانی خواجه به تنه ها ، له بهر نهو ه نیه خوای گه وره سوود له بونه وهران وه نه گری ، یابه نه بونیان تووشی زیان نه بی ، میهره یانی خواش هه موو بونه وهران به شیوه یه کی گشتی نه گریته وه .

هو کاریکی تر له سهر دوویات کردنه و هی نهو ووشانه ، نهو هیه کاتی به سهرماندافهرز نه بی به ته نها : سوپاس بو خوی پهره ردگاری بکهین ، لهوانه یه گومان دروست بیی که خوی گه و ره زور تونده له گهل بونه وهران ، به لام به دوویات کردنه و هی نهو ووشانه نهو گومانه نه ویتنه و و بومان ده رنه که وئ که جگه له میهره بانی ، خوی گه و ره هیچ شتیکی تر له گهل بونه وهران به کار ناهیتی .

بو زانین : زور به ی زوری بونه وهران بیر ناکه نه و لهو شته گرنگانه ی لهم جیهانه دان و شاراونه ته و ، به تایه تی له لهش و دهرونی خویاندا که زوریان نازانن و نایان ناسن ، خویشیان به زانا و پسپور نه زانن ، هه ندیکشیان وانه زانن زیر و له خوا ترسن . که واته له ممو دوا هه ندی غونه ی تر له میهره بانی روون نه کهینه و ، نه که به ته نها بو نهو که سانه ئیستا زیندوون ، به لکو بو نهو که سانه یش له ممو دوا دروست نه کرین بو نه و هی باشتر تیگه ن له باره ی میهره بانی خوی گه و ره ، نه مانهش هه ندیکن لهو غومانه :

۱- زانای سروشت ناسی فهره نسی (ملین نه دوا ردز) نه لی : گیاندارئ هیه له وهرزی به هاردا به ته نها نه زی ، نهو گیانداره که هیلکه ی کرد گورج نه مرئ ، خوی گه و ره به میهره بانی خوی نهو گیانداره ی له نیو دره ختیکا هیلانه یه کی دریزی شیاو بو خوی دروست نه کا ، به چه ندین گوئ و گه لایه کی شیلای هیلانه کی خوی به چاکی پر نه کا ، ئاردی هارایه ی نهو دره خته که خوی ساخته ی هیناوه نه یکا به هه ویرو لهو هیلانه یه دا دای نه نی که کاتی هیلکه کردنی هات هیلکه ی نه کا و نه مرئ . دووای ماوه ی پتویست و دیاری کراو نهو هیلکه یه نه تروکن گیانداریکی لی دیته ده ری ، ده ست نه کا به خواردنی نهو هه ویره دانراوه بو ماوه ی سالی ، پاش گه شه کردن و پهیدا کردنی هیزی ته وای خوی ، نه میش پیشه ی دایکی هه مان پیشه ی رابوردو به کار نه هیتی بو مانه و هی ره گه زه که ی خوی . نه بی نهو ههسته بیجگه له خوا چ که سی پی به خشیی بهو ؟ زور روون و بیگومانه خوا نهو ههسته ی داوه تی هه ر به میهره بانی خوی و بهس .

۲- نهو مندالهی خوا دروستی نهکا له مندالدانی دایکی دا پیش نهوهی له دایک بیی ،
 وورده وورده له مهمه که کانی دایکی دا شیر دروست نه بیی ، بهر له دیاکبونی نهو منداله
 به ماوه یه کی کم نهو شیره شیاوی نهوه نه بییت که ساوا بیخواته وه هیدی هیدی قیتامینی
 جورا و جور له نیو نهو شیره دا پهیدا نه بیی که نه بیته هو ی گه شه پیدانی نهو مناله . له بیرمان
 نه چی زانایان نه لئین : شیر ی کژن که به ترشی منالی تازه له دایک بوو نابی بیخواته وه ،
 چونکه له وانه یه نهو مناله به خواردنه وهی نهو شیره تووشی نه خوشی و زیان بیی ، نه بیی چ
 که سی بی نهو شیره بهو جور به باس کرا دروستی بکا بیجگه له خوا ؟ بهراستی نه گهر
 بمانه وی باسی میهره بانی خوا بکهین له توانای نیمه ی ناده میزاد دا نی یه و تمه نی زور
 دریژی نه وی .

﴿ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴾

خوا خاوه ن و سهرداری ناین و پاداشته ، لهو روزه دا ناده میزاد پاداشت و توله ی هه موو
 کرده وه کانیان و نه گرن ، هه موو کرده وهی بونه وهرانی نه مړو و بهیانی و پاشه روزه ته نها
 بدهستی خوايه ، که واته خوی گه وره وهك په ورو دگاری هه موو بونه وهرانه له جیهاندا
 خاوه ن و په ورو دده که ریشیانه له پاشه روزه دا .

خوی گه وره بهو نایه ته پیروزه ناگادارمان ده کا و ده مانترستی بو نه وهی دوور بین له
 گناه کردن و بی فرمانی خوا ، هانیشمان نه دا بو په رستی خوا و به چی هینانی
 فرمانه کانی .. دوو باره بهو نایه ته خاوه نیتی و گه وری خویمان بو دابین نه کا له دوا روزه دا
 ، به نایه تی ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ خاوه نیتی خویمان بو روون نه کاته وه له جیهاندا .

﴿ اِيَّاكَ نَعْبُدُ ﴾

هر بو تویه خوايه نیمه په رستن نه کهین ، کورنوشو کزولی و مل که چی هر بو تویه
 نیمه بیجگه له تو هیچی دیکه ناپه رستین . ناده میزاد که بوی روون بووه هر خوی گه وره
 شایسته ی په رسته چاری نامینی و نه لی :

﴿وَاِيَاكَ نَسْتَعِيْنُ﴾

هەر له تۆش داوای یارمه تی و کۆمه ک و لیبوردن نه کهین له ئیستا و له دوا رۆژدا بۆ
خۆمان و خیزانمان، به بی یارمه تی تۆ هیچ شتی کهمان بی ناکری بۆیه به ته نه ها داوای یارمه تی
له تۆ نه کهین .

نهم رسته کورته راغوی ئاده میزاد ده کا بۆ دوو شتی زۆر گه وه و گرنگ که به ختیاری
ههردوو جیهان لهو رسته به دایه :

۱- پتویسته ئیمه ی موسولمان هه موو شتیکی سوود به خش به جی به تین ، به بی تی توانا
نهو شتانه به چاکی و پوختی بیان کهین ، چونکه خوا یارمه تیمان نادا هه تا خۆمانی بۆ
ماندوو نه کهین و مافی ته وای نه ده بی و هه موو کاریکیش به دهستی خوایه و نه بی لهوی
بناسین ، له هه موو شتی که نه بی پشت به خوا به ستین ، و به ته مای که سی تر نه بین و داوای
یارمه تی له که سی تر نه کهین و کس ماندوو نه کهین ، بۆ نمونه : نه گه ر پتوسی یا
هه ر شتیکی تر له ده ست کهوته خواره وه هه لی گه وه و داوای یارمه تی له که سی تر مه که
، به لام نه گه ر به ره نگاری کاریکی گران بوی ، به ته نه ها نه توانی بیکه ی ، بیگو مان نه بی
داوای یارمه تی بکه ی بۆ کردنی نهو کاره هه موو توانای خۆت خسته کار و بۆت نه کرا ،
به لام به مه رجی خوات له بیر بی ، بۆ په رستی خواش پتویسته داوای یارمه تی له خوا بکه ی

هه ر له بهر نه وه یه خوای گه وه دوا ی رسته ی ﴿اِيَاكَ نَعْبُدُ﴾ نه فه رموی ﴿اِيَاكَ نَسْتَعِيْنُ﴾ ،
واته داوای یارمه تی له خوا ، په یژه ی به ختیاری و بنچینه ی سه ر کهوته بۆ دوا رۆژ .

۲- پتویسته داوای یارمه تی هه ر له خوا بکهین ، زانین و ناسینی ته و او مان هه ر به کا کله ی
ئاین و یه کیتی خوایی ، جگه له خواش قه ده غه یه له که سی تر به رسین ، ته نه ها به و ی نه وه وه
رژگار مان نه بی له گۆر په رستی و درهخت و به رد په رستی ، مروف بهو هۆیه وه کۆت و
به نه ده ی نه پچرینین ، هه ر بهو بهرو با وه ره پا که ئاده میزاد رزگاریان نه بی له چنگی و

روندهی کلّیسا و کهشیش و مالومه کانی گاور و جوله که و ناین فروشان و سامان
پهرستانی موسولمانان به ناوی نوشته و تهریقه ته وه خه لکی له خشته دهبه و ... تادوایی .
بۆ زانین : نهو سودانهی له سوره تی نلفاتیحه وهر نه گیرین به شیوهیه کی کورت نه مانه ن :
نیمه ی ناده میزاد پیویسته له خزمهت پهروه ردگاری خو مانا پراوه ستین ، پرومان بهیه کیتی و
راستی خوا هه بی و ، سوپاسی خوا بکهین به نیازی پاک و دلی خواینه وه له خوا به پارینه وه
هه تا زانیاری نیش کردمان بۆ ناین بی به خشی ، چونکه هه ر شتی نیمه بیچیتین هه ر نهو
شته نه دورینه وه ، گفتوگوی رازاوه به ته نه ها سود به خشی نه ، خوا په رستی و دووره په ریزی
له گونا نه نریکمان نه کاته وه له خوا ی گه و ره .

بۆ ناگاداری : هه ر گهل و کومه لی له خوا یاخی بین و له ریگهی راست لابه دن ، دوا ی
رپاوردن و ناره زوی خرابی خو یان بکه ون ، ده ست بده نه رهوشتی خراب و دزی و
دروزی و داوین پیسی و دوو رویی و مه ی خواردنه وه و قوما رکردن و به رتیل خواردن و
دراوسی و هزه نی و ده مارزی و ره گه ز په رستی و پروتی ژنان و به ره تلایی منالان و جینو
فروشتن و بی شه رمی و بی رهوشتی و بی دادی و سته م کردن و شتی خراپان کرد
به خوره وش بۆ خو یان ، بیگومان خوا ی گه و ره نهو گه له سوک و رسوا و بی نابرو نه کا .
هه می شه دل ناخوش و بی نارام و سه ر گه ردان و چه وساو هی دهستی دوزمنیان نه کا ،
باخواه نی ژماره ی دانیش توان و چه کی زوری بن .

هه ر به بیرو باوه ری پاک ی ناین پیروزی نیسلام و پروا بوون بهیه کیتی خوا رزگارمان نه بی
له ده ست که ری و کویری و لالی و زیندانی کردنی ناین فروشان . نه گه ر نیمه واین
مروفتیکی پروادار و خوا په رستمان لی ده ره نه چی و سه ره به ست و نیاز پاک و به ریز نه بین لای
خوا و لای ناده میزاد ، به نده یه کی مل که چ بۆ خوا و راست و یزمان لی پهیدا نه بی ، نه ک
مروفتیکی دوو روو ته له که باز بین به رامبه ر به باوه رداران و بونه وه رانی تر ، خوا په رست و
پیغه مه ر ناس نه بین ، سه ر که وتوو نه بین له هه ردوو جیهاندا ، خوا نه فیه رموی : ﴿ وَمَنْ يُطِيعِ

الله وَّرْسَلَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿ ، واته هدر کهستی په پړه وی خوا و نیږدراوی خوا بکا به راستی نهو کهسه رزگاری بووه به رزگار بونیکی گه وړه له دواړوژدا .

﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾

خوايه نهو رینگه راستمان نیشان نه دا ، نهو رینگه راسته ی نیمه نه گه یه نی به نایني راستی نیسلام ، شاره زایي نیمه نه کا بو لای ناسینی هه موو شتیکی چاک به جوړی نیمه سوودی لی وه برگړین .

بو زانین : نزا و پارانه وه زور پیو یسته بو نیمه ی ناده میزاد ، هدر چنده خوی گه وړه رینگه راستی به نیمه نیشاندوه ، به لأم وانه بی مروث تووشی هه له نه بی به نیازی خراب و گومانی ناره وا ، دوو دلی نه که وینه میشکی ، بو یه پیو یسته داوا له خوا بکهین له سهر نایین بمانه ی نیمه وه ، چونکه زور جار ته نها مروثی نه زان و نه خوینه وار تووشی هه له نابن بگره هندی زانا و ماموستای نایینی تووشی هه له و خراپه نه بن و چاک و خراب جوئ ناکه نه وه له یه کتری ، که واته پیو یسته داوای شاره زایي له خوا بکهین هه تا تووشی هه له نه بین .

﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾

رینگه ی که ساینکی نه و تو که چاکه ی خوت به سهریاندا رژاندوه ، ناز و نیعمه تی پروژی دوایت پی پیشاندون ، نهو که سانهش بریتین له پیغه مه ران و راست ویزان و کوژراوانی رینگه ی نایین و پیاوچاکان ، نهو که سانهش به راستی پیشه وای گهل و نه ته وهن خاوهن ریز و رینگه نیشاندهری ناده میزاد ، په پړه وی که رانی رینگه ی راستن ، راستیان کردوه به په پړه و و پروگرام بو خویان .

﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾

بیجگه له و که سانهن خه شیمان دراوه به سهردا له لایه ن تووه ، که لایان داوه له رینگه ی راست ، شاره زای رینگه ی راستن و نه زانین نایینی راست کامه یه که چی خویان په پړه وی

ناکه و ناپه‌رستن ، دواى ئاینی پرو پوچی باوبایرانیان که‌وتوون ، نامه‌ی خویان ده‌ستکاری کردوو ، دانیشتوان له‌ریگه‌ی راست لانه‌دهن . نه‌و که‌سانه وه‌ك نه‌و جوله‌کانه وان که‌له‌سەر ئاینی ده‌ستکاری کراو ماونه‌ته‌وه و ، که‌سانی تریش که نه‌و جوله‌کانه نه‌که‌ن به‌مامۆستای خویان و خوی نه‌وانیان گرتوه .

﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾

هه‌روه‌ها جگه‌ی نه‌و که‌سانه‌یش سه‌ریان لی شیواوه و ریگه‌یان ونکردوو و ریگه‌ی راست نادۆزنه‌وه ، سه‌رگه‌ردانن و چاك و خراپیان لی تێك چوو ، نه‌و که‌سانه بریتین له گاوره‌کان و خاچ په‌رستان نه‌وانه‌یان له‌سه‌ر ئاینی پوچ کراوه‌ی عیسا ماونه‌ته‌وه نه‌لتین: عیسا کوری خوایه و سیه‌می سی خوایه ، واته عیسا خوایه .

تییی : ئیمه هه‌رچه‌نده ووتمان خه‌شم لی گیراوه‌کان بریتین له جوله‌که‌کان ، ریگه‌وون که‌ره‌کان له خاچ په‌رستان ، به‌لام هه‌رکه‌سی له‌ریگه‌ی خواپه‌رستی لابدا ، پروی وه‌رگیرئ له ئاینی راست و لانه‌دا له‌ئاینی پوچ نه‌و که‌سانه‌یش خه‌شم لی گیراوان ، ئیتر هه‌ر بیرو باوه‌ریکی هه‌بی ، له‌بنه‌ماله‌ی پیاوچاکان بی یان ، ساماندار بی یان هه‌ژار ، زانابن یان نه‌زان .

بۆ دابین کردن و پروا بوون به‌وانه‌ی باسکران له‌م سوره‌ته‌دا : میژوی له‌ناوچون و بنه‌بربوونی گهلانی پیتشوی رابوردوو گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌و راستیانه . میژوو توژماری کردوو له‌به‌ر چ شتی و به‌چ شیوه‌یه‌ك خوا توژه‌ی لی سه‌ندوون و سزای داوان ، زۆربه‌یان کراوان به‌په‌ندی رۆژگار له‌سه‌ر فه‌رموده‌ی خوا و زمانی پیغه‌مه‌ران ، هه‌موو که‌سی نه‌فهره‌تیا بۆ نه‌نێرن ، گه‌ر هه‌ندی نه‌ته‌وه و کوومه‌لتی ره‌وشت خراپیش له‌جیهاندا تووشی سزای خویان نه‌بن ، خواى گه‌وره له‌ رۆژی دواى دا سزایان نه‌دا سزایه‌کی سه‌خت تر . وه‌ك خوا نه‌فه‌رموی :

﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾

رۆژێکه هیج که‌سی خواونی هیج سودی نیه بۆ هیج که‌سی و ، هه‌موو فه‌رمانی له‌و
رۆژه‌دا بۆ خوایه . تۆله‌ی نه‌و رۆژه زۆر سه‌خت تره له‌تۆله‌ی جیهان .

﴿ آمین ﴾

خوایه نه‌و سوپاس و نزا و پارانه‌وه‌یه‌مان لی وه‌ریگره که له سورته‌ی فاتیه‌دا له‌تۆمان
داواکرد ، نه‌م ووشه‌یه به‌شی نیه له‌سوره‌تی فاتیه و ئایه‌تی نیه له‌قورئانی پیرۆزدا ، به‌لام
پێغه‌مه‌ر (ﷺ) هه‌موو کاتی که سورته‌ی فاتیه‌ی خۆتێدیی له‌ نوێژدا و له‌هه‌موو پارانه‌وه‌یه
کا فه‌رمویتی ﴿ آمین ﴾ ئێمه‌ی موسوڵمان که پێغه‌مه‌ر (ﷺ) پێشه‌وامانه له‌کاروباری ئاییندا
وه‌هه‌رشتی نه‌و کردییتی یا فه‌رمانی پێ دای ، یا کاری پێ کردیی نه‌و کارانه بۆ ئێمه‌ی
موسوڵمان ده‌ستوره ، پێوسته یا چاکه ئێمه‌ش بیکه‌ین . به‌لام نه‌بی بزاین ووتنی ﴿ آمین ﴾
پێوست (فه‌رز) نیه و چاکه ووتنی .

کورته‌ی مانای سورته‌ی فاتیه

من به‌هۆی خواوه په‌نا نه‌گرم له‌شه‌یتانی دوورخراوه له‌ میهره‌بانی خوا ، به‌ناوی خوا
به‌خشنده‌ی میهره‌بان ، سوپاس بۆ په‌روه‌ردگاری بونه‌وه‌ران ، به‌خشنده‌ی میهره‌بانه ،
خواه‌نی پاداشتی رۆژی ئایینه ، خوایه هه‌ر تۆ نه‌په‌رستین ، هه‌ر له‌تۆ داوا یارمه‌تی ده‌که‌ین
، تۆ شاره‌زایی ئێمه بکه بۆلای رینگه‌ی راست ، رینگه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی چاکه‌ت رژانده‌وه
به‌سه‌ریان ، جگه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی خه‌شیمان له‌سه‌ره ، جگه‌ی نه‌و که‌سانه‌یش لایانداوه
له‌رینگه‌ی راست ، خوایه پارانه‌وه‌مان لی وه‌ریگره .

به‌یاریده‌ی خوا کۆتایی پێهات (رۆژ شه‌مه‌ ۲۳ - مانگی زیل حه‌جەن به‌رانبه‌ر به
۱۹۹۷/۴/۲۷ زاینی ، به‌رانبه‌ر به ۱۴۱۷ کۆچی)

خوای په‌روه‌ردگار

ده‌خیل

لیم بیوره

ته‌فسیری زمانکۆبی

﴿سوره تی نەلبەقەرە﴾

لە مەدینە هاتو تە خوارەو . ژمارە ی ئایە تە کانی (٢٨٦) دووسە دو هەشتاو شەش ئایە تە .. بە گۆڕە ی پتو یستی ئیش و کاری روژانە ی موسلمانان بەش بەش هاتو تە خوارەو .

لە بارە ی گەورە یی ئەم سورە تەو هەرمو دە ی پیغە مەر ﴿﴾ زۆرن : ئەحمە دی کوری حەنەل و موسلیم و بوخاری و تواموزی و نەسائی ئەگەر نەو لە ئەبی هورەیرەو پیغە مەر ﴿﴾ هەرموویە تی : ﴿ لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا فَإِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ لَا يَدْخُلُهُ الشَّيْطَانُ ﴾ ئێو خانووە کانتان مە کەن بە گۆرستانی هیچ کاریکی تیدا نە کری بە راستی هەر جیگە یە کە سورە تی نەلبەقەرە ی تیدا بخوینری شەیتان ناچیتە ناوی .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ۱ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى
 ۲ لِّلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
 وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝ ۳ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ
 إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝ ۴
 أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ
 هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ ۵

﴿الم﴾ زانایان بیرى جیاوازیان هەیلە بارە ی مانای ئەم پیتانەو کە لە پێشەوە ی هەندى سورە تە کانی قورئانەو ن : وهك (المص . كهيعص . حم . عسق .) وه هەندى سورە تی تر . ئەو مانایە جیگە ی متمانە ی زوربە ی زانایان بى ئەمە یە : کاتى خواو یستی بەرە نگارى ووتە ی بى باوەران بکا کە ئەیان ووت : ئەم قورئانە دانراوى موحمە دە ، خواى گەورە بە

و پیتانه وه لامي دانوه ودهم کوتی کردن، فهرمووی : (الم) یانی نهم قورنانه پیک هاتووه لهو پیتانه که ئیوه په خشانو هونراوه و بیژهی تری خوتانی لی پیک دینن . کهواته ئیوه که لافی زمان پاراوی و زمانی عهره بی زانین لی نه دن: وینهی نهم قورنانه ، یا (۱۰) نایهت ، یا سورته یکی کورتی نهم قورنانه دابین که تامی نهو قورنانه بدا وه زور پروون و ناشکرایه نه تان توانیوه و ناشتوانن . کهواته دانراوی موحه مد نیو دانراوی که سی تر نی به جگه له خوی گه وره ، موحه مد مرو فیکه وه ک ئیوه . پیتو رسته هدر نهوانه که قورنانه و جگه له قورنانیان لی پیک دیت که ئیوه ناتوانن وینهی قورنانه دابین بهو پیت و رستانه . خوی گه وره بهم چوار نایه تهی دووایی باسی کرده ووه رهوشتی باوهر دارنمان بو نه کا و نه فهرمووی :

﴿ ذلك الكتاب ﴾ نهم قورنانه که دانراوی خوی به و لهو پیتانهی سهره وه پیک هاتووه و نیوهی بی باوهر ناتوانن پروو به پرووی بو هستی و وینهی که مزله و قورنانه دابینن . ﴿ لاریب فیه ﴾ گوامی تیدانی به له لایه ن خواوه هاتووه ، بویه ئیوه ناتوانن وینهی نهو دابینن بهو پیتانه ، که گفت و گوی خوتانی بین ده که ن . ﴿ هدی للمتقین ﴾ نهو نامه به ریگه پیشان دهره بو نهو که سانهی خویان نه پاریزن له ههموو گوناوهی ، وه هدر شتی خوا فهرمانی بی بدا جی به جی ی نه که ن .

پ- نهو که سانه خویان له گوناوه نه پاریزن چ پیوستیان به ری پیشاندن هدی ؟
و- ماموستا که نه به وی قوتایه کان فیری وانه کان بکا . نهو قوتایانه هدیانه زیره کن وه هدیانه تمه لئن و نازیره کن . وه نهو قوتایانه که سوودی ته ووه وهر نه گرن قوتایه زیره کان و پاشه روژیان دهر چونه بیگومان . کهواته له راستیدا نهو ماموستایه ماموستای قوتایه زیره که کانه . هدر وه ها قورنانی پیروزی روی خوی نه کا ته لای ههموو که سی به بی جیاوازی . به لآم نهو که سی سوودی ته ووه له قورنانه وهر نه گری نهو که سانه خویان نه پاریزن له گوناوه کاری چاک نه که ن ، بویه خوی گه وره به تاییه تی ناوی نهوانی بر دووه

ئەو كەسانەى خۆيان ئەپارتىرن لە گوناخوای گەورە لە مافيانا ئەفەرموى: ﴿وَالَّذِينَ
اٰهْتَدَوْا زِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ وە كەسانىكى ئەوتۆ شارەزايان وەرگرتى ئىمە بۆ ئەوان پاداشت
زۆر ئەكەين.

ب- ئايا قورئانى پىرۆز ھەموو شتىكى فیری ئادەمیزاد كرده لە كارووبارى ھەردوو
جیھان ؟

و- قورئانى پىرۆز نامەيەكى خوايە ناردويەتى بۆ ئادەمیزاد بۆ ئەوێ فیری پەوشتى
چاك بىن و ياسای ئىسلاميان بۆروونىكاتەو بەشپۆيەك .

ئادەمیزاد بەختيارى ھەردوو جیھان وەرگىرن . بەلام قورئان بۆ ئەو ئەھاتوو
ئادەمیزاد فیری ئاسنگەرى و دارتاشى و دروست كردنى كارگەى ھەمە جۆرە و
بەرھەمەكانيان بكات ، زۆر ئاشكرايە قورئان ھانى ئادەمیزاد ئەدا بەو ئەقلەى خوا پىى
بەخشىون فیری ھەموو شتى بىن بەھۆى ئاشتى و خوشى جیھان فیری بىن بۆ زۆر كردنى
دارايى و بەرگى لە خۆيان لە كاتى پەلامارى دوزمىن بۆ سەريان ، فیری پزىشكى و
ئەندازيارى و گەردوون ناسى و مێزوو ناسى و زانيارى سروشتى و پىوانى زەوى و جۆرى
ژيانو و گوزەران و زمان و زاراووى دانىشتوانى رووى زەوى بىن ، خۆمان نەزان
ونابەلد لە جیھاندا نەيەلنەو ئىتر قورئان وەكو ياسا و دەستورىكى ئايىنى بۆ ئەو
ئەھاتوو تە خوارەو مەووف فیری نان خواردن و جل شۆرى و بەرگ و كەرەسەى خا
دەرھىنان بكا وە ھىچ نامەيەك و پەراويكى ھەتا ئىستا نەھاتوو لە لايەن خواوەكە
ئادەمیزاد فیری ئەو جۆرە شتەنە بكا..

بۆ زانين : دوزمىنانى موسلمانان پروپاگەندەى ژەھراوى بلاو ئەكەنەو و ئەلەين :
بۆچى قورئانى موسلمانان ئەوانى فیری چەك دروست كردن و كەشتى دروست كردن و
ئەو شتەنى جگە لە موسلمانان ھەيانە نەكردوو ؟ . ئەو كەسانە زۆر گىل و و گەوجن
خۆيانيان كۆيەر كردوو : ئايا لە نامەكانى ئەواندا وەك تەورات و ئىنجىل ئەو دوزمىنانەى

ئیسلام ئهوانی فیری ئهو شتانه کردوه؟ وه ئهو کهسانه بزیه ئهو پروپاگه‌ندانه نه‌که‌ن هه‌تا ئیمه بیر نه‌که‌ینه‌وه وه‌کو خۆیان بۆ دروست کردنی شتی پتویست ،لاوازمان بکه‌ن و به‌رگی خواپهرستی له به‌رمان داکه‌نن ، له ره‌وشتی چاک دوورمان بکه‌نه‌وه ، وه ئه‌و دوژمنانه‌ی موسلمانان ئه‌پانه‌وی بمان خه‌له‌تین و ئاگامان له خۆمان نه‌مینی به و پروپاگه‌ندانه ده‌رزی ژه‌هراوی مان لی بده‌ن بۆ بی هۆشیمان و دزینی سامان و زیری ره‌شمان و به‌کاری بیتن بۆ خۆین مژنمان و داگیر کردنی ناموس و په‌رته‌وازه‌ی یه‌کیتمان . بۆ ئاگاداری : ئیمه موسلمان پتویسته ژیری و هۆشی خۆمان به‌کاربه‌یتن بۆ به‌سه‌ر گرتنه‌وه‌ی ناموسی داگیرکراومان ، زۆر شهرم و پرسیوایه دوژمنان ببن به‌خواه‌ن بیت و سامان و نیشتمان و ، ئیمه بی به‌ش بین له دارایی خۆمان و له و شتانه‌ی سوودی تیدا بی بۆمان چاویان لی نه‌که‌ین ، به‌لام لاسای ئه‌وان بکه‌ینه‌وه له خواردنه‌وه‌ی ئاره‌ق و داوین پیسی و قوما‌رکردن و روت کردنه‌وه‌ی ژنان و نه‌و شته‌ گلا‌وانه به‌پیش که‌وتن بزاین . دو‌وای ئه‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره هه‌ست و نه‌قلی پی به‌خشیوین سه‌ربه‌ستی و ئازادی داوه پیمان پتویسته هه‌ست به‌ریزی خۆمان بکه‌ین و راه‌رین بۆ دۆزینه‌وه‌ی پیشه‌ی به‌نرخ و زانیسی هه‌موو شتی بیته‌هۆی سه‌سه‌رکه‌وتنمان بۆ پاراستنی ئاین و ناموس و خا‌ک و گه‌له‌که‌مان . وه‌ئ‌ه‌بی له‌بیرمان نه‌چی هه‌نی جار قورئانی پی‌رو‌ز باسی که‌و‌نمان بۆنه‌کا و باسی سه‌روشته‌کا‌نمان بۆ نه‌کا و باسی ،ب‌ز‌ب‌ز که‌و چه‌خ‌ما‌خه‌وه‌نی جاریش باسی می‌ژووی گه‌لانی راب‌ر‌د‌و‌و‌مان بۆ نه‌کا ،بۆ نه‌وه‌ب‌ز‌این سو‌دی‌ان چ شتی‌که ، باسی سه‌زادانی هه‌نی نه‌وه‌مان بۆ نه‌کا بۆ ئه‌وه‌ی په‌ندی لی وه‌ر‌گرین .

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ ئه‌و که‌سانه‌ی ئه‌وتۆ له‌خو نه‌ترسن و خۆیان نه‌پاریژن له گه‌رنه‌ که‌سانیکی ئه‌وتۆن بر‌وایان هه‌یه به‌و شتانه له‌به‌ر چا‌و‌ن‌ن و نه‌یتن و ، هه‌ستی‌ان پی نا‌ک‌ری به‌ده‌ست و چا‌و و زمان وه‌کو خ‌وای گه‌وره‌و فریشته‌کا‌ن و رۆ‌زی دو‌وای‌ی و پر‌سیاری گۆ‌ر و به‌هه‌شت و دۆ‌زه‌خ و زین‌د‌و‌و‌بو‌نه‌وه‌و گیان (الروح) و زۆر شتی تری زۆر

. بەلام نیمەى موسلمان گومانان لە بونیانای یە بەهۆی فەرمودەى خواو فەرمودەى پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ وە پێویستە ئەو شتانه هەستى پێ ناکرێ و ناچیتە ئەقلەو. وەك گاو ماسى و كێوى قاف و ئاوى زیندەگانى (ماء الحیاء) ئەوانە هەمووى ئەفسانەى پرۆپوچن و بیروپرای جولەكەكانە.

بەرستى ئەم پروداوەى خواوە شتیكى گرنگەبۆ ئەو بەكرى بە بەلگە لە سەر بوونى خواى گەورە: جارێك زانایەكى بەنرخ لە لای زوورەوێ كۆمەڵێك دا دادەنیشى و نامۆزگاریان ئەكا ئەوانیش زۆر بە پێزەو گۆی ی لى ئەگرن لەنێو ئەو كۆمەڵەدا مۆفێكى دڵ پێسو نالەبار پرسیارى شتیكى لى ئەكا وەك مەتەل ئەبێ زاناکەش ئەفەرموى: من وەلامى ئەو پرسیارە نادەمەو و نایزانم مۆفەكەش ئەلێ: كەواتە ئەو جینگە شایستەى تۆ نیە. زاناکەش ئەلێ: هەر كەسى دیاربى و بەچاوی بێنرى و جینگەى كى دیارى كردبى هەموو شتی نازانى، ئەو كەسەى هەموو شتی بزانی و بۆ هیچ شتی دانەمیتى پێویستە نەبێنرى ئەو كەسەش هەرخوا یە بە تەنها.

پ- هەندێ دوژمنانى ئاینى ئیسلام بلاویان كردووە تەو كە ئاینى ئیسلام دژى

زانستى و زانینى تازهى ئەم سەردەمەى.

و- بەراستى ئاینى ئیسلام پێزى ئەقل و زانین و زانستى گرتووە و هانى ئادەمیزاد ئەدا بۆ زانستى و، زانینى زانستى پێویست كردووە لە سەر ژن و پیاوی موسلمان و وە پلەى بەرزى داو بەزانیان پێویستە لە سەر هەموسلمانى برۆای وابى زانست راست و ئەقلى خاوەن دژایەتیان لە گەل ئاینى ئیسلامدا نیە، دژایەتیان لە گەل فەرمانەكانى ئیسلامدا نیە بە راستى و بە تایبەتى تاقى كردنەوێ ئەقل و زانستى گەورەترین بەلگەن لە سەر خواوەتى خواو پیغمبەرەتى پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەگەر ئەقل نەخریتە كار هیچ شتی نازانرى بۆ پێزى زانست و ئەقل خواى گەورە (۵۶) جار لە قورئاندا ئەفەرموى: (تعلمون) وە (۲۴)

جار ئەفەرموی : ﴿تەلمون﴾ پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەفەرموی ﴿أصل ديني العقل﴾ بنچینهی نایینی من لە ئەقلەوه دەرنهچێ .

پ- وه کو باسکرا ئەقل بنچینهی نایینه . کهواته به ئەقل هه مو فەرمانه کانی نایینی ئەزانوی و پێویست به قورئان ناکا؟

و- زۆر راسته ئیسلام یەكەمین شتی بەلگه بێ لەسەر خواپهتی خواو پێغەمبەراییهتی پێغەمبەر و له سەر ئەوهی له لایەن خواو پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ هه موو فەرمانه کانی ئیسلام دەزانرێت ریگەیشیی بۆ ناسینی خواو پێغەمبەر هەر ئەقله ، خوا ئەناسرێ بەهۆی بونەوه رانهوه وه به پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەناسرێ به ئەقل له ریگەیی کاره پەك خەرەوه کانهوه كه له پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ پەیدا ئەبن کهواته واتای ئەو فەرمودەی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەمەیه : دابین کردنی خواپهتی خوا و پێغەمبەراییهتی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ له سەر ئەقله ئەك له سەر لاسایی و دواکهوتنی کوێرانه ، ئەك له سەر ئەفسانه کان و کاری پرۆپوچ ، به ئەقل هه موو فەرمانیک ئەزانوی له کاری راست و له کاری پرۆپوچ .

بۆ ناگاداری : باوهر (الایمان) چ شتیكه ؟ باوهر ئەمەیه ئەبێ به دل و به زمان بلییی : هەر خوا شایستهی پەرسته ، پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ نیرۆای خواپه و ، دووباره باوهر ئەمەیه : کردەوه مان چاك بیت و دووره پەریز بین له خراپه ، له بهر ئەوهی ئیمه نازانین دلتی مروف چ شتیکی تێدايه ؟ ئیمه پێویستمان به کردەوهی بینراو ههیه تا بەلگه بن له سەر باوهری مروف ، یانی شایهتی هێنان نوێژ و رۆژوو و زهكات بەلگه ن بۆ سەر باروهرداری خاوه نه کانیا ، باوهر به نهیتهی یه کان به شیکه له نایینی ئیسلام و ، هەر کهسی باوهری به نهیتهی کان ئەبێ موسلمان نی یه ، هەر شتی نه گونجی بیهیری به تاقي کردنهوه یان به ئەقل یا به فەرمودەی خواو پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەو شته ئەفسانه پرۆپوچه ، جووله که کان و دوژمنانی ئیسلام بلاویان کردووه تهوه .

﴿و یقیمون الصلاة﴾ : وه نهو که سانه له خوا نه ترسن خویان نه پارێزن که سانیکی

نهوتۆن رانه وه ستین نوێزه کانیان ، شه و ورۆزی پینج نوێژ نه کهن به و جوړه ی بۆ دیاری کردوین .

تییینی : خوای گه و ره نه حشه یه کی تایه تی کیشاوه بۆ موسلملنان که له شه و روژیکدا پینج جار خویان بنوێن له خزمه تی خوادا . و ینه که سی کار به دهستان نهو که سه قه دهغه بکهن نه چینه دهروه و پیوستی نه کهن له سه ری هه مو روژۆی خو ی بۆ بنوێن لای ناسایش و پولیس له کاتی دیاری کرا و بۆ نهو که سه .

بۆ زانین : نهو که سه ی واز له نوێژ کردن بیئی و بروای به پیوستی نوێژ نه بی پیوسته بکوژری و به بی باوه ر نه زمیزی لای ئایی نیسلام . نه گه ر بروای به پیوستی نوێژ بیی و نوێژ نه کا له بهر ته مه لئ پیوسته داوای لی بکری په شیمان بیته وه و دووایی په شیمان بونه و ی لی وه نه گیرئ بۆ کردنی نوێزه کان ، نه گه ر هه ر نه ی کرد پیوسته بکوژری ، به لام به موسلمان دانه ری به رووالت ، په نهانیشی لای خوای گه و ره یه .

﴿وما رزقناهم ینفقون﴾ وه نهو که سانه ی له خوا نه ترسن و خویان نه پارێزن که سانیکی نهوتۆن هه ندئ له و شتانه ی ئیمه پیمان به خشیون نه وان ئه یدهن به هه ژاران له ریگه ی خودا نهو که سانه باوه ریان وایه هه رسامانی هه یانه خواخواوه نی نهو سامانه یه ، خوا نه مانی داناوه له سه ر بۆ ماوه یه کی که می تایه تی ، نه وانیش به بیی فه رموده ی خوا نه به خشن بهو که سانه ی خوا دیاری کردوون .

بۆ زانین : دارایی ناده میزاد پیوسته زه کاتی لی ده ربکریت ، نهو زه کاته دوو جوړه ، جوړیکیان خوا پیوستی کردووه له سه ر ناده میزاد نه ندازه یه کی دیاری کرا و به گوێره ی یاسا له داری خویان به شی هه ژارانی لی بدهن نه گه ر نه یانده نی گونا بهار نه بن ، نهو جوړه که ی تر یان پیوست نی به . به لام چاک وایه له دارایی خویان به شی هه ژاران نه دهن له و دارایانه ی خویان .

﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ ئەو كەسانە خۇيان ئەپارىژن لە گوناھ كەسانىكى ئەوتۆن باوەر ئەهيتن بەشتى نيرراوہ بۆلاى تۆ وە بەشتى بۆلاى پىغەمبەرە پىشوە كان لە پىش تۆوہن ، ئەو كەسانە وىنەى عەبدوللاى كورپى سەلام كەپروايان بە قورئان و تەورات و ئىنجىل ھەيە پىش دەست كارى كردنيان .

تيبىنى : ئەو شتەى ھاتوہ بۆلاى پىغەمبەر ﴿﴾ قورئانە كە بەسروش خواناردوويەتى بۆ پىغەمبەر ﴿﴾ ئەو شتەش نيرراوہ بۆلاى پىغەمبەرە پىشوە كان برىتين لە تەورات بۆموسا ، زەبور بۆلاى داوود ، ئىنجىل بۆلاى عيسا ، ئەو نامانەى پىشوو شايانى ئەوہ نين ئىستا بروايان پى بكرىت بەوانەى ئىستايان ، چونكە نەماون ، وە ئەگەر مايشن دەستكارى كراون ئىمە وازدئين و لە تەورات و زەبور ، بەلام باباسى و تەى گاورة كان بكەين لە بارەى ئىنجىلە كانبان وە كە خۇيان ئەيلين . نەك جگە لە خۇيان (جۇستان لاتسۇن) لەنامەى خۇيا (نولز) كە موھەمەدغونەيمى وەرىكىتراوہ بۆسەر زمانى عەرەبى لە گۆفارى (ھلال) دا لاپەر ۱۹۳ چاڭى سالى ۱۹۶۳ى سالى زابىنى ئەلتيت : ئەوہى بزائرى لەو ئىنجىلانە گاورة كان دايان ناون ئەگەنە ۵۴ پەنجاو چوار ئىنجىل ، چوار لەو ئىنجىلانە كەلەدواى ھەمويان دانراون ، لەو چوارانە تازەترين ئىنجىليان (لوقا) يەو ئەمەش بىگومان وا نیشان ئەدا كەئەو ئىنجىلانە نامەى خوا نين ، چونكە نامەى خوا ھەر يەكە نامەيە ... وە ھەر وەھا (الياس نجمە) لە نامەى (يسوع المسيح) لە لاپەرەى (۱۱) يازدە چاڭى سالى (۱۹۶۲) ئەلى كاتى نيردراوہ كانى عيسا قوتابىە كانى وايان بە چاك زانى كە بە راستى پتويستە دانانى ھەندى لە ئامۆزگار يە كانى خواو ھەندى لە و ئامۆزگارى و كردارە پەك خەرە كانى خوا ، ئەوانيش بۆ ئەو مەبەستەى خۇيان ھەندى لەو ئامۆزگارى و كردارە پەكخەرەنە يان نوروسى ئەوانيش بىگومان ناوى ئەبەين بە ئىنجىل ، وە ئەو ئىنجىلانەيش برىتين لە چوار شيوہ يە لە چوار دەق (متى ، يوحنا ، مرقوس ، لوقا) ن .

بۆ ئاگاداری: بێگومان ئەو دوو نامانەیی پێشوو بە لێگەی ئاشکران هەر بە ووتەیی
گاوەرەکان لە سەر ئەمەیی کە بە راستی ئەو چوار ئینجیلانە نە بە دەقی خۆیان نە بە پێتە
کانیان سەروش نین لە لایەن خواوە هاتین وێنەیی قورئانی پێرۆز کە سەروشی خواوە ،بە
راستی ئەو ئینجیلانە گیرانەووەیی فەرمودەیی مەسیح و بە س . وێنەیی فەرمودەکانی
پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ کە موسلمانان گیراویانەتەووە لە فەرمودەو کردارە پەك خەرهەکانی
پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ وەك نامەیی بووخاریو موسلیم توورموزی نەسائی وەنامەکانی تر
کە فەرمودەیی پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ تێدا کۆکراوەتەووە ، بەلام تاکە جیاوازیان هەبێت ئەمەییە
کە بە راستی ئەو کەسانەیی ئەو چوار ئینجیلانەیان . گیراوەتەووە لە عیساووە لە هەتەووە دورن و
پاریزراون لە درۆبەلای گاوەرەکانەووە درووست نییە تانەیان لی بدەیی بێگومان
لەمووسولمانان هیچکەسی لەوزانایانە فەرمودەیی پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ گیراوەتەووە نەبی گوناھن
و نەبی هەتەیشن وەدروست نییە کاربەهەتەکانیان بکەن مەگەر لەپاش تاقیکردنەووەیی
راستی . کەواتەبەگۆرەیی ئەقل هیچ جۆرە جیاوازیەك نییە لەنێوان ئەو چوار ئینجیلانەو
لەنێوان نامەکانی فەرمودەیی پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ لەوبارەووە کە دروستە تانەو توانج بدەیی
لەهەردوو لایان ، چونکە بەبی جیاوازی هەردوو لایان گیرانەووەیی فەرمودەیی دوو
پێغمبەر دووخواوەن پەیامن .. بەلام جیاوازی نێوان قورئانی پێرۆز و نێوان ئینجیلەکان زۆر
رون و ئاشکرایە ، چەونکە بە راستی قورئانی پێرۆز رۆبەرپوی نەتەووەیی دوای خۆی
ئەوەستی و بەرهەنگاریان ئەکات و بانگیان ئەکاوە فەرمووی : ئێوەیی ئادەمیزاد ناتوانن
وێنەیی قورئان داپێتن هەرچەندە ئەتوانن نامە ئاسمانی یەکانی تر داپێتن .

تییینی : ئیلیاس نەجەیی رابردوو هەولتی داوە کە ئەووتەیی خۆیە داپین بکاوە ئەلتی :
لەلایەنەیی ﴿١٢﴾ دووازدەیی ﴿یسوع المسیح﴾ کلیسا شایەتی ئەدا کە ئینجیلەکان
راستن ، وە ئینجیلەکانیش شایەتی ئەدەن کە کلیسا راستن و ، هەریەکیان راستی ئەوی
تریان داپین ئەکەن .. ئاشکرایە کە بە راستی ووتەیی ئیلباس وێنەیی ئەووەیی مەرووفی خۆی

شایەنی بدات بۆ خۆی دەق بە دەق وەك ئەمەیه مروۆفی بلی من راست ئەكەم چونكە فلان شایەتی ئەدا من راست ئەكەم یانی بەكزی شایەتی بدن لەسەر راستی یەك تری بۆزانین: جیگە ی متما نەیه كە لەپاشكۆرۆژنامە ی (النهار) ی بیروتی لە میژووی (۱۹۶۴/۷/۱۳) لە گفتوگۆیەکی درێژدا هاتوو بە راستی زانایانی تایبەت و گاوەرەكانیش دووبارە داينيان كردوو بە تاقی كردنەوێ میشکی ئەلەكۆونی بە راستی زۆرتر لەو نووسراوانە دراوەتە پال (بولص) ی نیراو دانەری گەوهری نایینی مەسیحیەكانە زۆرترین درۆن و دەست هەلبەستن .

﴿وبالآخرة هم یوقنون﴾: وە هەر ئەو كەسانە خۆیان ئەپارین لە گوناھ باوهری بیگومان ئەهین بەرۆژی دوایی. خوای گەوهرە بەو رستەیه جولەكەكان بە درۆ ئەخاتەوێ كە ئەلین نیمە گەلی هەلبێژراوی خواین بە هەشت هەر بۆ نیمەیه ، چەند روژیکی دیاری كراو خوا نیمە ئەسوینی چونكە هەندێ لەوان پروایان بەرۆژی دوایی نیە ، دووبارە بەم رستە بە باوهری بیگومان ئەو كەسانە خۆیان ئەپارین لە گوناھ دابین ئەكاتەوێ ، بیروپرای جگە ی ئەوان پوچ ئەكاتەوێ .

بۆ زانین : پروا بەرۆژی دوایی یەكێكە لە پروابوون بەو شتەنە نەهتین و نابینرین . بەلام دووبەت كراوەتەوێ هەتا بە چاکی پروای لەخواتر سەكان پون دەبێتەوێ باشتر باسی چاكەكەیان بكریت . ئاشكرا یە باوهر بەرۆژی دوای تەنها بەوتە ی روت نابێ پێویستە خۆشیان بپارێژن لە كوشتن و كاری ناپەرە وادا و داوین پێسیدوو و رووی و دزیو سودوهر گرتو بەرتیل خواردن و خواردنەوێ مە ی و قوماكردن رووتالی ژنانو بەرەلایانو سوینی درۆو كێشەنەوێ پێوانە ی ناپێكو دەیان شتی خراپ .

﴿اولئك علی هدی من ربهم و اولئك هم المفلحون﴾ وە ئەو كەسانە خۆیان ئەپارێژن لە گوناھ لە سەر شارەزایی و ریگە ی راست لە لایەن پەرورەدگاری خۆمانەوێ و ئەو

که سانه نهوانه رزگاریان نهی و نهچنه نیو به ههشت و دوورنهین له ناگری دوزه و سزای پاشهروژ .

خوای گهوره بهم دوو نایهتهی دووایی باسی بی باوهران نهکا به شیویهکی تهواوی و نهفهرموی :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ بهراستی کهسانیکی نهو تو باوهریان نههیناوه بهخوا و بهپتغمهر و بهروژی دواوی و بهنامهکانی خوا ، بهکسانه لهسهریان نایا تو بیان ترستی لهسزای خوا یا تو نهیان ترستی نهوان باوهر ناھین وه نهو کهسانه شایستهی ناموزگاری نین .

﴿ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ خوا موری داوه به سهر دلیانا بیر له فهرموودهی خوا ناکهونهوه وه موری داوه به سهر گوچهکیانا شتی چاک نابین و به سهر چاویانهوه پهردهیهک ههیه کهنابهلی راستی بچینه ناوی و بو نهو کهسانه سزایهکی زور گهوره ههیه له روژی دوایدا .

خوای گهوره دواوی باسی باوهرداران و بی باوهران بهم ﴿ ۱۳ ﴾ سیزده نایهتهی دواوی باسی دووروهکان نهکاو نهفهرموی :

وَمِنَ النَّاسِ

مَنْ يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

تهفسیری زمانکزی

يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ
وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾
إِنَّمَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ
لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنْتُمُنَّ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ
إِنَّمَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا
الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامِنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا
مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ
فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ
بِالْهُدَىٰ فَمَا رَاحَتِ يَجْرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾
مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمُّ

بُكُمْ عَتَىٰ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِيٓءِذَانِهِم مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَّشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ إِنَّا اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴾ وه هندی له ناده میزاد که سیکن نهلین: نیمه پرومان به به خوا هدی و پرومان به به روژی دوایی هدی وه نهو که سانه باور دارین له دلیانه وه و بدهم نهلین: نیمه باورمان هیاوه .
﴿ يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾: نهو که سانه به ووتی دروی خوین فیل له خوا نه کن و ، وه فیل له که سانیکی نهو تو نه کن باورمان هیاوه .

﴿ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾ و نهو که سانه فیل له کهس ناکن مه گر له خوین و نهو که سانه هست ناکن که خوا نابرویان نه با وه خوا فیل لی ناکری و باور دارانیش فریوناخون به دروی نهو که سانه .

﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ﴾ له نیو دلی نهو که سانه دا هدی نه خوشی دهروونی و دوورویی دووایی خوا بو نهوان زورتر نه کا نه خوشیه که یان به هوی سه رکوتنی باور دارانه وه بی نرخی و ریسوایی خوین له نیو دانیشواندا ده رنهخن .

﴿ولهم عذاب الیم بما کانوا یکذبون﴾ وە بۆ ئەو کەسە دوورووانە ھەیە سزایەکی خاوەن نازار لە رۆژی دووایدا بەھۆی شتێ ئەو کەسانە باوەرناھین و بە درۆ ئەلێن باوەرمان ھێناوە ، باوەر بە خواو بە رۆژی دوویی نایەرن و لە ژیرەوہ یی باوەرن .

بۆ زانین : ئەو کەسانە یی شەرم و دووروون بە یی جیاوازی ئەو کەسانە ی سەردەمی پێغەمبەرن ﴿ﷺ﴾ یا جگە ی ئەوان بن لە ھەموو کات و جیگە ی ھەر رۆژی بەرگێک و رەنگی ئەدەن لە خۆیان ھەر لە بەر سودی تایبەتی خۆیان بۆ ئەوہ بە جوړیکی نارهوا سامانی زۆر پەیدا بکەن ، نایین و نیشتمان و ناموس و گەلی خۆیان نەفرۆشن . بەلام بیریان پوچ و خاوە ھەروەک ئەو دوورووانە ی سەردەمی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئاپریان نەچی و ئەبن بە پەند لە جیھاندا و لە رۆژی دووایشدا سزایەکی بە تینیان ئەدری بە ناگری دۆزەخ ، وە مروفی دووروو ھەرچەندە بۆ ماوہیەکی کەم خۆیان بەسەپتن بەسەردا نیشتاواندا زۆری پسی ناچی توشی روورەشی ئەبن ، وە ھێرشێ مافی رەوا ئەیان پلیشتینی و رون ئەبنەوہ و ، گەلو دانیشتاوان تھیان لی ئەکەن و نەفرەتیان بۆ ئەنێرن ، لە ھەموو لایە کەوہ تاوانجیان تی ئەگرن ، بە ختیاری و سەربەرزی ھەر بۆ پیاو چاکانە وەکو روونە ئەو ئایەتانە ھەرەشە ی توندیان کردووە لەو کەسانە فیل لە موسلمان ئەکەن و ئەیانەوی فریویان بدەن ، خوا پشتیوان و یاریدەدەری موسلمانان و نیاز پاکانە .

تییینی : پێش ئەوہ ی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ کۆچ بکا بۆ مەدینە ھەندی لە دانیشتاوانی مەدینە بەتایبەتی ئەو کەسانەیان خواوەنی پلەو سەرۆکایەتی بون ، وێنە ی عەبدولای کوری ئوبە ی ، لە مەدینە ھیشتا رەگەزپەرستی و کۆمەلایەتی نارۆھوا کۆتایی یی ئەھاتبوو ، چونکە ئاینی ئیسلام وەکو پتویششت دابین نەکراوو جیگە ی خۆی نەگرتوو ، ئەو کەسانە لە بەرمانەوہ ی پلەو پایەکانیان دەستیان دایە پروپاگەندەو دوو روویی و پیلان نانەوہ بۆ موسلمانان لە مەدینە ھەولیان ئەدا کەس بیان نەزانی ، خوا ی گەورە ناشکرای کردن .

﴿ وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ ﴾ وه هەركاتى بىژرايه بهو دوورپرووانه : ئىتو
خراپە مەكەن لە ئىتو زەوى داو لە مەدينەدا كارى خراپ بلاومەكەنەوه .

﴿ قَالُوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴾ ئەو مەزۇفە دوورپرووانە ئەيان ووت ئىمە پىاو چاكىن و
ناشتى خوازين ، جگەى چاكە هيج شتى بلاوناكەينەوه .

﴿ اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾ ئىتوھى مۇسلمان بە تاييەت ناگادار بن :
ئەو كەسانە بە راستى ھەر ئەوان پىاو خراپىن و خراپە بلاو ئەكەنەوه و بەلام ئەوان ھەست
ناھن بە خراپەى خۆيان و بە پىسوايى خۆيان .

بۆ ناگادارى : پىاوانى دوو روو بە بى ماندىو بون ئازاوهو ناكۆكى دروست ئەكەن .
بە ھاندانى دوژمنانى ئىسلام لە دژى مۇسلمانان و خۆيان بە بى لايەن دائەنن . بەلام لە
ژىروھ ھەول ئەدەن بۆ پىك ھىنانى جەنگ لەئىوان ھەردوو لادا لە ھەرلایە زىانى
مۇسلمانانى تىدا بى پىروژبايى لى ئەكەن و يارىدەى دوژمنانى باوھدارەكانيان ئەدا و
نەيتى مۇسلمانيان ئەگىرايەوه بۆ بى باوھران و جولەكەكان و ئەوانيان بە دۆستى خۆيان
دا ئەنان و ، بە شوين ھەلدا ئەگەرەن مۇسلمانان نەيتن و جولەكەكان سەرکەون . ئەودوو
پرووانە ئەيان ووت : ئىمە ناشتى خوازين و بى لايەنن ، دۆستى ھەردوولا بن بەلام لە
ناوھروكدا بەو كارەى خۆيان ئەيان ويست بە ئاسودەى بژين و سامانى زۆر پىكەوھ بنين و
باشتر بتوانن تۆوى دووبورەكى بچينن ، لە لای جولەكەكان ئەيان ووت : ئىمە لە
بىروباورەى كۆنى خۆمان واز لى ناھينن ، ویتەى ئەو دوو پرووانە ئىستاش بەردەوامن وە
بەرگى ريز و ناموس خۆيان ئەدەن بۆ سودى كاتى خۆيان ، وە بەھەزاران كەس لايان
بەرى گويان لىيان نە و بەزەيان پىيانا نايەتەوه .

﴿ وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمَنُوا كَمَا اٰمَنَ النَّاسُ ﴾ وه كاتى بىژرايه بە و دوو پرووانە : ئىتو باوھ
بەيتن وەك ئادەمىزاد تر ویتەى كۆچ كەران و يارىدەدەرانى باوھريان ھىتاوھ .

﴿قَالُوا أَنْتُمْ كَمَا آمَنَ السَّفَهَاءُ﴾ ئەیان ووت : ئایا ئێمە باوەربەیتین وەك باوەریان
هێناوە كەم ئەقلەكان بۆ سوودی جیهانی و ئەزانن بەو سودەى خۆیان .

﴿أَلَا انْهَمِ هُمُ السَّفَهَاءُ﴾ ئاگاداربە بە راستى ئەودوو رووانە ھەر ئەوان كەم ئەقلن و
ئەزانن بە سوودی خۆیان .

﴿وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە بەلام ئەو دوورپووانە نازانن كە خۆیان كەم ئەقل و ئەزانن .
بۆ زانین : زۆر روون و ئاشكرايە كاتى بانگەوازی ئىسلام رووى كرده مەدینە زۆربەى
دانىشتوان مەدینە برۆی بى گومانیان ھىتا بە ئابى ئىسلام وە سنگیان كرده وە بۆ
پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بەلام دوورپووەكان بە ئەقلى خۆیان وایان ئەزانى ئەو كەسانەى سامانیان
زۆر بى پلەى كۆمەلایەتیان ھەبى پێویستە ئەوان پێزیان بگىرێ باوەر بەیتن یا باوەر نەھیتن
، باوەرداران زۆربەیان ھەزار بوون ، وەك ئەبوو ھورەیرە ، زۆریشیان بەندەى ئازاد كراو
بوون ، وەكو سەلمان . سۆھەیب ، بلال ، خەباب بۆیە دوورپووەكان ھار بوون و دواى بیرو
باوەرپى پوچى خۆیان كەوتبوون وە گالتيەیان بەباوەردارانى ھەزار دە كرد ، وایان ئەزانى
بەرگ و سامان شیوہى جوان و بنەمالە ئەگەنە فریایان ئیستا و پاشەپۆژ . ئاوات و بیرو
باوەرپى پوچیان سەرى نەگرت . لەئەنجامدا ھەزاران و بى خزمەكان بون بەپێشەواى
ھەزاران لەپیاوہ گەورەكانى جیھان و ھەرێم و ، بوون بەمامۆستاو چاو لێكراوى رەوشتى
بەرزو بەنرخى دانىشتوان . وەلەبیرمان نەچى باوەرداران و دوورپووان كاری خۆیان و
پاداشتى خۆیان وەردەگرن یەكەمیان بەرەو بەختیاری جیھان و بەرەو بەھەشت ،
دووھەمیان بەرەو ریسواى جیھان و بەرەو دۆزەخ . دوورپووان بەو كرده وە پێشووە
پیسانەى خۆیان وازیان نەھێنا . بەلكو چەند رەوشتى تری خراپیان خستە سەر ئەوانەى
پێشویان ، وەك ترسنۆكى و ئاژاوە نەھە ، لەپشتى پەردەوہ ، وەك خوا ئەفەرمۆى :

سوره تی ﴿ئەلبەقەرە﴾ جزمی ﴿یەكەم﴾

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا﴾: وه هەركاتی بگەشتایە بە كەسانیکێ ئەوتۆ باوەریان هێناو ووت : ئیمە باوەرمان هیناوه بە خواو پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ .

﴿وَإِذَا خَلَا إِلَى شَاطِئِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾: وه هەركاتی برۆشتایە بۆ لای شەیتانە سەرۆكەكانیان خۆیان ئەیان ووت : ئیمە بەراستی لە گەڵ ئێوەین لە كانگای دڵمانهوه وه لە ئێوه جوێ نابینهوه .

﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ﴾: به راستی ئیمە گالته به موحمەد و هاوڕیکانی ئەکەین به گشتی .

﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾: خۆی مەزن پاداشتی گالته کردنه کەیان ئەداتەوه : لە جیهاندا وهك باوەرداران یاسای ئایینان به سەردا ئەسەیی و مۆله تیان ئەدری و لە پاشەرۆژدا به ناگری دۆزهخ سزایان ئەدری .

﴿وَيَعْدُهُمْ فِي طَعْنَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾: وه خوا درێژه ئەدا به یاخێ بروونان و دەرچونان لە سنووری خوا ئەوان سەرگەردانن و دین و ئەروژ و دڵ تەنگن .

هۆی هاتنه خوارەوهی ئایەتی (١٤) وه ئایەتی (١٥) وه ئایەتی (١٦) : ئەگێرنەوه جارێك عەبدوڵای كۆری ئوبەیی وهاوڕپی دوورپووهكانی توشی چەند كەسێ لە هاوهلهكانی پیغمبەر ئەبن . عەبدوڵای كۆری ئوبەیی ئەلێ : بپروان ئیستا چۆنشان رزگار ئەكەم و ئەم كەسانە چۆن ئەخەلەتینم كە نزیکیان ئەبێتەوه و دەدەستی ئەبو بەكر ئەگرێ و ئەلێ : مەرحەبا بێ لە مەروڤی راست وێژ ، سەرۆکی بەنی تەمیم و گەورەیی پیاوانی موستەمان . دووایی دەستی عومەر ئەگرێ و ئەلێ : مەرحەبا لە گەورەیی بەنی عەدی ، جوێ كەرهوێ چاك و خراب ، مەروڤی نازاوەهێژ ، خۆت و دارایی خۆت دانا لە رینگەیی فروستادەیی خوا ... لە پاشا دەستی عەلی كۆری ئەبی تالیب ئەگرێ و ئەلێ مەرحەبا بێ لە ئامۆزا و زاوای پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ گەورەیی بەنی هاشم دووای پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ . لێرەدا عەلی ئەفەرموێ : لە خوا بترسە و دوورپوویی مەكە ، دوورپووهكان خرابترین

تەفسیری زمانكۆیی

دروست كراوى خوان.. عەبدوللا ئەلئى : باوكى حەسەن بۆ وام بى ئەلئىت . سۆيىندىم بە خوا
برواى بىگومانم وئەنى پرواى بىگومانى ئىوھىيە ، كە لە يەك جوى نابنەوھ عەبدوللا بە
ھاوريكانى خوى ئەلئى : ئىوھىش لە منەوھ فېرى فېل و تەلەكە بىن ، ھاوريكانى زۆريان
ستايىش كىردوو تيان : ئىمە ھەتا بە و جۆرە بىن لە خوشيا ئەزىن . ھاوھلەكانى
يىغەمبەر ﴿﴾ ئەم رووداوەيان بۆ يىغەمبەر ﴿﴾ گىرواىوھ ، ئەو سى ئايەتە ھاتنە
خوارەوھ .

تېيىنى : دوورووھكان دل پىسى و ترسۆكى بە ھىز و بە نازايى دائەنن بۆ خويان ، فېل
و فرى خويان بە سەربەرزى دا نەنن . بە لام لە ناوھرۆكدا دل پىسى و فېل باز و گىرە
شېوئىن و ترسۆك بون . خويان ھەلئەكەشلا لاي مۇسلمانان كە باوھردارن ھەتا پزگاريان
بىي لە دەستى مۇسلمانان توشى زيانى جىھان ئەبن . ئەو كىردەوھى خويانە يان كىردبوو بە
پەردە بۆ ئەوھ گىروگرفت بۆ مۇسلمانان باشى پەيدا بىكەن ، ھەتا پزريان تىك نەچى ، بۆيە
لاى سەرۆكەكانى خويان ئەيان ووت : ئىمە گالتە بەو مۇسلمانانە ئەكەين .. بەلام ئەو كاتە
و ئىستايىش كىردەوھ كانيان جىگەى سەرسورمانە !! چ شتى لە وە خراپتر بىي ؟ خوا تۆلەى
ئەو گالتە بىي كىردنەيان بە مۇسلمانان لى بىسىنى كە ھىچ كەسى نەتوانى رىگە بگىرى لە
خوا ، وە پىسوايى و سەرگەردانى و نازارى رۆزى دووايى گرانتر بىي . كۆيىرن و
دووارۆزى خويان نابىن . دەستى تواناي خوا ئەيان چىنئەوھ وە دەرچونيان نىيە ، خويان
خستۆتە نىو داوى نەگەتى وە ئەلئىن : كارى خۆكردوومانە ، ئىمە بوين گالتەمان ئەكرد
بە مۇسلمانان . دوو رووانى ئەمپروش ھەمان كار ئەكەن .

﴿اولئك الذين اشتروا الضلالة بالهدى﴾ ئەو دوورووھ سەرگەردانانە كىرپويانە رىگە
وون كىردن بە شارەزاى رىگەى راست ، لە برىتى رىگەى راست رىگەى خراپيان
ھەلبىزاردووھ .

﴿فلما ربح تجارتهم﴾ دووایی قازانجی نه کردووه بازرگانی نهو دووړوانه ، پښه
بازرگانان وون کردو زیانو مندبون له همدوو جیهاندا.

﴿وما کانوا مهتدین﴾ وه نهو دوو ږووانه پښه راست وهرناگرن و پښی نومایی
وهرناگرن و نای دوزنهوه و ناموژگاری وهرناگرن .

﴿مثلهم کمثل الذی استوفد نارا﴾ وینه نهو دوو ږووانه له گهل پیغمبر ﴿﴾ و
موسلماناندا وه وینه کهسی وایه ناگری همل گرسینی ، همدچار لای ږووناک
بکاتهوه له جیگه یه کی تاریکدا هه تا خوینی پی پاریزن و خوینی پی گهرم بکه نهوه ، له
دروندهو گیانداری تر خوین پاریزن به گومانی خوین بږ ماوه یه کی کهم .

﴿فلما اضاءت ماحوله ذهب الله بنورهم﴾ دووایی کاتی نهو ناگری روونی کردهوه
نم لاو لای نهو کهسه خوا کوژانیتیهوه ږووناکیه کیان و سودی لی وهرنه گرن .

﴿و ترکهم فی ظلمات لا یبصرون﴾ وه خوا نهو کهسانه ی واز لی هینایی له نیو
چهنلین تاریکیدا ، تاریکی بی باوه پری و تاریکی دووړوویی تاریک ږووی دووایی تاریکی
پښه وونکردن . تاریکی خهشی حوا . چهند تاریکی تررو هیچ نه بینن .

﴿صم بکم عمی فهم لا یرجعون﴾ نهو دوو ږووانه کهږن راستی نابین لالین توانای
وتی راستیان نی یه ، کوپرن چاکه نابین دووایی نهو دوو ږووانه ناگه پښهوه له بی
پښه خوین وله دوو ږوویی خوین .

نهو وینه هینانهوه زور راسته : یانی به پرسته ی (نیمه ږوامان هیناوه) ږوناکی
وهرنه گرن لای موسلمانان ږیزان نه گری ، ژن و ژن خوازی میرات له یه کزی گرتن
ږاراستی بازرگانی ، نه ترسان له دارایی ومنالین بږ دابین نهی . به لام ناگه پښهوه له
دووړووی دووای مردیان توشی تاریکی و سزای ناگری دوزه نه بن . به ږوواله ت
باوه ږیان هیناوه له ناوهړو کدا وینه کی کهږو لال و کوپرن وان ، راستی نابین ونایلین و نای
بینن . به جوړی شایسته بی و سودی لی وهریگرن .. نه له دروستکردنی خوین وه ته له

لەدروست کردنى ھەموو بونەوهران بىرى ناکەنەوہ : نە بەھۆى ھىچ ھەستىکیانەوہ ، نەبە گویچکە نە بەزمان و نە بە چاوەک رۆن کرایەوہ .

تییىنى : سودى وینە لیدان بۆ ئینسان ئەمەیه ھەتا چاکتر لە ناشارەزایى دوورپووەکان تی بگەین وە پاشە کشى و پیلانیان چاکتر بۆ دانیشتوان رۆن بیتەوہ و دووبارەوہ ئەو ویتانە باشتر کار ئەکەن سەر دلى ئەو دوو رووانە ، لە ناوەرۆکی وینەکان وردینەوہ کە ھاندەر بى بۆ چلۆنایەتى وجۆرى وینە پى دراوان ، بۆ ئەوہى بیانو یان نەمىتى ، پتۆستە دانیشتوانیزان زیان و خراپەى ئەو دوو رووانە و شاگردەکانیان ھەرماون و پیشەى گلاوى ئەوانیان کردووە بە مامۆستا بۆ خویمان و ئەى چەسپىن لە نۆ کۆمەلدا ، بیشزانن زیان و خراپەى ئەو دوو رووانە زۆرتەرە لە زیانى بى باوەران ، چونکە بى باوەران یەکەم جار بە زەقى دزایەتى خویمان بە بى پەردە بلاوکردۆتەوہ و موسلمانان ئەیانتوانى راستەو خۆ خویمان لى پاریزن ، بەلام ئەو دوو رووانە لە رووناکی ئایىنى ئىسلام سودى زۆریان وەرگرتووە وەک موسلمانان و لە ژێرەوہ کەرۆ لال و کویر و دل بە سراون بۆ وەرگرى ئایىنى ئىسلام وە موسلمانان راستەو خۆ ئەیان توانى لەزیان و خراپە یان خویمان لادەن . خواگەرە یاریدەدەرى ئایىنى خۆى دا وە ئەو رووناکیە کە ئەو دوو رووانە سودیان لى وەرئەگرت کۆزانىوہ وە لە تارىکیدا وازى لى ھىتان و پىسواى کردن لە تۆلەى وازھىتانیان لە رووناکی ئایىنى پىرۆزى ئىسلام . کاتى ئەو دوو رووانە ئەندامى ھەستەکانى خویمان بەکار نەبەرن بۆ دۆزینەوہى راستى و لە خراپەى خویمان پەشیمان نەبنەوہ و پىگەى دۆزینەوہى راستى وەرنەگرن رووناکی ئایىن نادۆزنەوہ .

﴿وَأَرْكَبُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ یا وینەى ئەو کەسانەى دوورپوون لەنەزانىن و سەر لىشۆانى زۆریان وینەى دانیشتوانى وان لە لای بارانى بیتە خواریوہ لە ھەوریکى چرو پر لە ئاسمانەوہ بە خورى پرژى بە سەریانان لە دەشتیکى چۆلى سامداردا لە شەویکی تارىکدا .

﴿ فیه ظلمات و رعد و برق ﴾ له نیو نهو بارانه دا هه بی چه نندین تاریکیه وهك تاریکی
چری نهو هه وره و تاریکی بهر گرتنی تیشکی خۆر تاریکی شهو له نیویدا هه بی هه وره
گرمه و بزیسکه و چه هاخه .

بۆ ناگاداری : (رعد) بهو دهنگه دهلین نه بیسری له هه وره وه به گویره ی بری زانیان
پهیدا نه بی له چه ند ته نیکی ناسمانی له کاتی به کدانیان له به کتری به توندی و ، یا پهیدا
نه بی لهو بارانه وه و له هه وره وه دیت خواری به چه پ و به راست له سه ره وه و له
خواره وه بایه کی توند و تیژ هه لیان نه گری و نه یاندا له به کتری و نهو دهنگه پهیدا نه بی وه
هه ندی له زانیانی ئاینی دهلین هه وره گرمه و دهنگی نهو فرشته به خوا نهو کاره ی پی
سپارد وه . به هر شیوه به بی هه مو کار ی به توانای خوائه کری . وه (برق) بهو
رووناکیه کاره بایه ی نهلین له کاتی هه وره گرمه دا پهیدا نه بی و پی ی نهوتری بزیسکه
هوی پهیدا برونی نهو رووناکیه له به کدانی ته نه ناسمانیه کانه له به کتری ، وینه ی نهو بهردو
ناسن له به کتری نه ده ن نهو هیش نه مه مان بۆ دابین نه کا که گهرمای تیشکی خۆر هه مو
ته نی به شی خوی لی و نه نه گری نه ده میزاد به زانیاری خوی به گویره ی پیو یستی
گوزهرانی خوی لهو تیشکه ده نه هینی بۆ سوودی خویان هه ندی جار له کارگه کاند و
هه ندی له جینگه کانی تر دا ده نه هینی .

﴿ یجعلون أصابعهم فی أذانهم من الصواعق حذر الموت ﴾ نهو که سانه توشی نهو بارانه
بوون بهو جو ره ی باسکرا دانه نین سه ر ی په نجه کانی ده ستیان له نیو گو یچه کانی خویان
له بهر نهو ناگرانه له ناسمانه وه پهیدا نه بن له ترسی مردن (الصاعقه) ناگریکی نه رمه له
هه ر که سی بدا نه ی کوژی .

﴿ هو الله محیط بالکافرین ﴾ وه ته وانای خوا ده وره ی داوه به هه مو لایه کی بی باوه راندا
، خوا هه مو بی باوه ران کو نه کاته وه له نیو ناگری دۆزه خدا و که سیان له ده ست
دهر ناچی

﴿ یکاد البرق یخطف ابصارهم ﴾ نزیکه نهو بروسکه چاویان بیا به هوی تیژی و هیژی نهو بزبسکه به له نا کاودا به تاریکی نه دا به سهر چاویانا . ههروه ها نهو دوو پرووانه به هوی بارانی ناین و روناکی قورنانی پیروژه وه نزیک بو دلیان بیجری له ترسی بیر کردنه وه ی کاری ناین و سهر کهوتنی ناینی نیسلامه وه .

﴿ کلما اضاء لهم مشوا فيه ﴾ هه مووکاتی نهو بزبسکه به روناکی بلاو بکر دایه بو نهو دوو پرووانه و بهر پیمان ببینرایه نهوان نهرویشتن به نیو رووناکیدا .

﴿ واذا اظلم عليهم قاموا ﴾ وه ههر کاتی نهو بزبسکه وون ببوا به و تاریکی بهاتایه به سهریانا نهو ههستان له جیگه ی خو یانا و بهر چاویان تاریک نه بو وه سهر گهر دان نه بون ، چاوه پروانی روناکی تریان نه کرد هه تا بگه نه په نا به بیان پارتری له کاره ستات و پرووداو . هه ربه و جو ره دوو پرووه کان له کزنو له تازه دا نه گهر بانگ بکریتن بو وه رگرتنی پاره و خواره مه نی بو یان رانه که نه به چوستی . به لام هاو نیشتمانیان توشی گرانی و جهنگ بین دین و نهرو ن به سهر گهر دانی نهو هستن و له ترسانا نازانن چ شتی بکه ن .

تیینی : دوو پرووان به بی جیاوازی ههر کاتی کشتو کال و نازه له و ده رانه تیان به ناره زووی خو یان بو یه و سودی جیهانیان به ره و پیش پروایه نه یان ووت : ناینی نیسلام زور پیروژه وه ههر کاتی تووشی جهنگ و نازاوه و گرانی بین ده مار نه یان گری و نه لئین : ناینی نیمه تووشی نه م شتانه کردوه .

﴿ ولو شاء الله لذهب بسمعهم و ابصارهم ﴾ : وه نه گهر خوا بیویستایه گو یچکه ی نه نه هیشتن به دهنگی ههروه گرمه و چاوه کانیان نه نه هیشتن به هوی پرووناکی تیژی بروسکه وه په رده ی گو یچکه یاک و توری چاویان نه ورا ههروه ها نه گهر خوا بیویستایه نهو دوو پرووانه ی له ناو ببر دایه له ناوی نه بردن به کوشتن و شتی تر . به لام خوا مو له تیان نه دا هه تا روژی دووایی تو له ی گرانیان لی نه سیتی

﴿ ان الله على كل شى قدیر ﴾ به راستی خوا به سهر هموو شتیكا ده سولات زوری هدی و خاوه نی توانایه کهمی له ده ست دهر ناچی .

دووای نهو ی خوای گه وره باسی باوهر داران و بی باوهر یان و دوو پرووه کانی کرد به جو ره کانیا نه وه .. دووایی روو نه کاته هموو ناده می زاد که ژیرن و تمه نیان گه وره بی پیاوین یان ژن باوهر دارین یا بی باوهر نهو که سانه بن له و کاته دا قورئان هاتوه بو پیغمبر ﴿ ﷺ ﴾ یا نهو که سانه بن له وه پاش حوا دروستیان نه کا . هموو یان بانگ نه کا به بی جیاوازی بولای به رستی خوا به ته نها . فدرمانیان بی نه دا که به رده و امین له سهر نایین ، پیاو چاکان و باوهر داران که مته ر خهمی نه کهن نهو که سانه ییش گونا هبارن یا بی باوهرن به شیمان بینه وه و باوهر بهین به خوا به نایینی پاکی نیسلام و، نه فدرموی :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ
وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿ ٢١ ﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ
الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ
بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿ ٢٢ ﴾

﴿ یا ایها الناس اعبدوا ربکم ﴾ نهی مروف و ناده می زاده کان : نیوه بهروهر دگاری خو رتان به رستن ههر به ته نها نهو به رستن .

﴿ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ که سیکي نهو تو به دروستی کردوه نیوه و که سانیکی نهو تو له پیش نیوه و بوون له دلوی نیو، که واته نیوه خوا ههر به ته نها به رستن

کەھەر ئەو دروستی کردوون پێویستە ھەرئەویش بەتەنھا پەرستن نەك بتەکان و کاربەدەستانی جیھان کەدروست کراوی خوان .

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەو خۆتان پیاویزن لەگوناھ ، بژسن لەسزای خوا ، ھەتا بەھۆی ترس لەخوا ببنە دۆست و ھەلبژاردەی ئادەمیزاد . خوا پەرستان لەجگەی خۆتان جویئ ئەبنەو بەھۆی فەرمانەکانی خوا بەجی بەھێن ، بۆیە پێویستە لەخوا بژسن ، چونکە خودا بەخێو کەری ھەموو بونەو ەرانی .

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا﴾ کەسیکی ئەوتۆیە دروستی کردووە ، بۆ سودی ئێوە زەوی بەژێر خەر ، بەجۆری دروستی کردووە ئێوە دانیشن بەسەرێوە ، ھاتوو چۆ ئەکەن و ھەلتاخیسکێن بەداخووە ئادەمیزاد ئەو لاکیشەییان بۆ ساختە ھاتوو ، بیری ئی ناکەنەو چ خەلاتیکە ، بیری ئی ناکەنەو ھەموو ھۆی ژیاپیان لەزەوی دەرئەچی .

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَاءً﴾ وەدروستی کردووە بۆ ئێوە ئاسمان بەکۆشک و خانوو بۆتان ، ھەلتی داو و یتەیی گومەزی بەسەر ئادەمیزادەو گەرمی و پوناکیان بۆ ئەنێری ، ھێزو راکشان لەئاسماندا بەجۆری دانراو کەشایستەو شیاوی گۆی زەوی یە . کەواتە پێویستە لەمپەرەبانی خوا بگەین و بپەرستین

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ وە خوا ناردویتی لەئاسمانەو ئاوی لەھەوریکی چەرەو کەئەیتە ھۆی ژیاپیان .

﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ﴾ دواپی خوا دەری ھیناوە بەھۆی ئەو ئاوەو چەندجین میووە بەرھەمەکان لەبەر خواردەمەنی بۆ ئێوە ، وەك دانەوێڵەو میووی روو کەکان و سەوزەو شینایی زەوی .

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ کەواتە ئێوە دامەنێن بۆ خوا چەندین ویتەو ھاوبەش . ئێوە ئەزانن ئەو شتتانە دروست نییە بکریئ بەھاوویتەیی خوا ئێوە ئەیش زانن کەسی ئەوانەیی پێشوی دروست کردبێ پێویستە ھاوبەشی بۆ دانەنری .

تییینی : ئەو ھاوبەش و وێنانە دائەنرێن بۆ خوا نمونەیان زۆرە : ھەیانە ئاشکراو دیارن وەك بێشەکان و درەخت و بەرد ، پێغەمبەرەکان و فریشتەکان و پیاو چاکەکان و ئەستێرەکان و پاشاکان و گا و مانگا و شتی تریش .. زۆر لە ھاوبەش وێشەکان بۆ خوا نابینرێن و ئەو پەری زیانیان ھەیە بۆ یە کیتی خوا ، بە جۆریکی روخینەر و پیلان بازی ، وەك ئەم شتانە ی خوارە وەك ھەندێ کەس بە کاریان ئەهێن : وەك ئەو بەتەمای ئەو ی جگە ی خوا شتیكت بۆ بکات و ھاو پەری وای بۆ ئەکا . جگە لە خوا لە کەسی تر بترسی پێت وای سڕود و زیان لە جگە ی خوارە دیت و توشی تۆ ئەبی ، بە خوا بە گیانی ، تۆ سۆینە ئەخۆم ، سەگە کەمان نەبوا بە دز ئەھاتە سەرمان . دۆینی شەو قازی نیو خانووە کەمان نەبوا بە داریان ئەبردین ، خواو تۆ بتانەوێی فلان شت ئەبی ، تۆ و خوا نەبوانا بە شتە پری ئەدا ، خواو فلان کەس ئەمان پارێزن ، پیاوانی خوا ناگیان لێمانە ، پیاوانی خوا ئەمان کوژن و توشی زیانمان ئەکەن ، خوار دەمەنیمان ئەدەنی و بۆمانی زۆر ئەکەن ، ناپۆرم بۆ کاروان سەبری هینا ، فلان پۆرم پتووە نایە ، کونەبەبو خۆیندی ، زۆر شتی تری لەو جۆرانە .

بۆ زانی : باشترین بە لگە بۆ راستی ئەو شتانە کە جۆریکن لە ھاو وێنەدا نان بۆ خوا : ئەم فەرمودە ی دووایی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ رۆژی پیاوی بە پێغەمبەری ووت : ﴿ما شاء الله و شئت﴾ شتی خوا ئارەزووی بکاو تۆ ئارەزووی بکە ی ئەبی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ فەرمووی ﴿اجعلنی ندا﴾ نایا تۆ من ئەگیری بە وێنە ی خوا ؟ .

بۆ ئاگاداری : ئەوانە زۆر گرنگن ، چونکە پەيوەندیمان بە باوەر ھێنانەو ھەبە بۆیە ، پێویسە زۆر ھۆشیاری بە راستی ئەو کەسە ی بەوردی لەمانای ئایەتەکان بکۆلیتەو ھەو بۆی روون ئەبیتەو ھەر کاتی باوەری ھێنای بەی گرمان بە بنچینە یە لە بنچینەکانی باوەر وێنە ی باوەری بە خوا یەتی خوا پێغەمبەراییەتی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ و زیندوو بونەو ھەو چاری نامیتی کە باوەر بە ھەموو یاساکانی ئیسلام ھێتی بە ھەموو لق و پۆلی دەستوری ئیسلام .

موسلمانانی پیشوو نهو هاو به شه نهییهیان زانیوه و به کاریان نهییاون کهواته نیمه‌یش
چاو له‌وان بکهین و به کاریان نهییین وه نیمه که پروامان به سرا هیتا چۆن نه‌توانین بلیین
جگه‌ی خوا شتیگمان بی نه‌به‌خشی ؟

جواره که کان و گاواره کان و بت په‌رستان و دوورووه کان و بی باوه‌رانی تر گومانیان
له راستی پیغه‌مبه‌ر ﴿ ۲۳ ﴾ هه‌بو له باره‌ی قورنانی پیروژه‌وه نه‌یان ووت : قورنان
هه‌لبه‌ستی موحه‌مه‌ده بۆیه خوای گه‌وره هه‌موویان به درۆ نه‌خاته‌وه وه به ووشه‌ی ﴿ یا
ایها الناس ﴾ که هه‌موویان نه‌گریته‌وه هه‌ جارێ تر دووپاتی نه‌کاته‌وه وه به ووشه‌ تر که
هه‌موویان نه‌گریته‌وه و نه‌فه‌رموی :

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا
فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿ ۲۳ ﴾ فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا
النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿ ۲۴ ﴾
وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ
رِّزْقًا قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا
وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿ ۲۵ ﴾

﴿وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا﴾ وه نه گهر ئیوه ی ناده میزاد له گوماندان به شتی ئیمه ناردومانه ته خواره وه بۆ سهر بهنده ی ئیمه که موحه مه ده و نه لئین فهرموده ی خوانی یه ودانراوی موحه مه ده .

﴿فاتوا بسورة من مثله﴾ دووایی ئیوه بین سوره تی له وینه ی نهو شته ئیمه ناردومانه بۆ سهر بهنده ی ئیمه وه یا پیاو بی بئین وینه ی موحه مه د ﴿﴾ نه خو ئه واری و نه توانی بنوسی و وینه ی نهو قورئانه ی دانی ، خو ئیوه خو تان هه لئه کیشن و نه لئین : ئیمه زمان پاراوین زمانی عهره بی نه زانین به چاکی .

﴿وادعوا شهداءکم من دون الله ان کنتم صادقین﴾ وه ئیوه بانگ کهن بۆ دانان و هینانی وینه ی نهو قورئانه هه موو نهو که سانه لاتان و هه موو خواکانیشیان له جگه ی خوا نه گهر ئیوه راست نه کهن له گو فتاری خو تانا :

﴿فان لم تفعلوا ولن تفعلوا﴾ دووایی ئیوه نه تان کردووه و نایشتوان و نایکهن دانانی وینه ی نهو قورئانه ی له گه ل دۆست و خواکانیشتانا .

﴿فاتقوا النار التي وقودها الناس والحجارة أعدت للكافرين﴾ کهواته ئیوه خو تان بهارێژن و بزسن له ناگرێ نهو تو سوتهمه نی نهو ناگره پیوان و ژنانی گونا بهارن و به کانتان که به ردی تاشراون ، نهو ناگره ی ناماده کراوه بۆ بی باوه ران به تایه تی بۆ ئیوه که نه لئین : قورئان دارنراوی خوانی یه ، له جیگه یه نهو زمان پارانه و نهو زمانی عهره بی زانانه ی سهرده می پیغه مبه ر ﴿﴾ نه یان توانیی وینه ی نهو قورئانه دابنن نهو که سانه یش دووای بین باشتر ناتوان وینه ی نهو قورئانه دابنن :

تییینی :هه زارو چوار سه دو هه ژده سال زۆر تره که قورئانی پیروژ هاتووه ته خواره وه نهو که سانه ی دوژمنی نایینی ئیسلام و قورئانی پیروژ بوون خو یانیان به زاناو پسپۆر نه زانی له هه ندی کات و له هه ندی جیگه دا خو یانیان ماندوو کردووه بۆ به ره ره چ دانه وه ی قورئانی پیروژ جگه له ووتی پر وپوچ هه چ شتی تریان بۆ نه کرا ... وه زور به یان پاش

خۆماندوکردیكى فراوان چاریان ئەما باوەرپان بە راستی قورئان هینا . دووایش بە هەزاران نامەیان دانا کە رییازی قورئان و بۆچونی قورئان راستە و بیگومانە و فەرمودەى خواپە هەریە کە لەو زانایانەبوون بە پیشەوا و مامۆستای ناوچە یە لە جیهاندا ، وە بەختیاری هەردوو جیهانیان دەست کەوت . بێ باوەران و خۆپەرستان ریسوایان بۆمایەووە ، ئەو یاسانەى سەرەووە گەورەترین بەلگەن بون لە سەر راستی قورئان کە دانراوی خواپە بەلگەیش بون لە سەر راستی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ و فەرمودەکانی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ وە جگە ئەو بەلگەنەى پێشوو بەلگەى زۆرى تریش هەن کە قورئان پیرۆز فەرمودەى خواپە وە ئەم بەلگەنەش ، وەك ئەم بەلگەنەى خوارەووە :

۱- هەمو کاتى قورئانی پیرۆز بخوێنرتەووە خوێندنەرە کەى ماندوو ناکا ، گوێچکە بۆ گرانیشى ئالتۆز نابێ ، وە زۆرتەر پێناخۆشە کە زۆرتەر قورئان بخوێنری و گوێچکەى بۆ بگری مەگەر کەسانى لایان باش نەبێ و خۆپەرست و بێ باوەر بێ رینگە دزایدەتى و نەزانی بگری هەر بە گوشتاری خۆى بە بێ بەلگە .

۲- گیرانەووەى باسى گەلانى رابوردوو بەسەرھاتیان ، چۆنیەتى ژانیان و لە ناوچونیان لە مرفیکی نەخوینەوارەووە ئەو هەمان نیشان ئەدا کە قورئان دانراوی خواپە ، بلاوونەووەى ئاینی ئیسلام بەزۆرتەری جیگەى زەویدا و بە بێ چەك و بە بێ جەنگ کردنى قورئان بە یاسا بۆ خۆیان و کردنى قورئان بە چەك بۆ خۆیان ئەو ئەگەینەن کە قورئان دانراوی خواپە هەر بە یاسای قورئان لە کۆنەووە هەتا ئیستا بوە بە هۆى نەمانى نە خوێشى و نەمانى چەو سانەووەى گەلان و نەهێشتنى پەرستنى بتەکان و گۆرستان پەرستى و پیاووە گەورەکان پەرستى ئەمەمان پێشان ئەدەن کە قورئان دتەلراوی خواپە بەتەنها .

بۆ زانین : بیگومان پێش ئاینی ئیسلامیش هەروانەکانى خواى گەورە بوووە گەلانى پێشویشی رزگار کردوووە لە ستەمى پاشایان و بێ باوەران ، جگە لە تەورات و ئامۆژگاری تەورات چ شتی بوو چەکی دەستی موسابى بۆ رزگار کردنى بەنى ئیسرائیل لە کوشتن و

سوره تی ﴿ نەلبەقەرە ﴾ جزمی ﴿ یە کەم ﴾

سەرپرینی پیاوان و هیشتنەوێ ژنانیان بۆ کارە کەری . زۆر پرووێ هەر نامۆزگاری
تەورات بوو ، هەر قورئانیشت بوو کە پزگاری کرد گەلیکی ووشک و دلرەق و تالان
کەری وەك دانیشتوانی مەكە لە دووبەرەکی و پەگەز پەرستی ز زیندە بە چال کردنی
کچان و لە ژێر دەستە ی پزیمی روم و فارس .

هەر قورئان بۆ ئەو کسانە ی لە قوتابخانە ی قورئانا بوون و لە زانکۆ ی ئیسلام دەرچون
بون بە پیشەوای گەلانی پرووی زەوی هەروەها ئینجیل بو بە هۆی پزگار کردنی گەلانی
سەردەمی عیسا لە ستەمی کاربە دەستانی ئەو رۆژە ، دووبارە قورئانی پیروژ و رهوشتی
بەرزی ئیسلام زوربە ی گەلانی ناسیاو و گەلانی ئەفەریقای پزگار کرد لە پەرستی بتان و
وژنان و نازەل و گاو گورگ و مشک ، روی بێ کردن بۆ لای خواپەرستی و دادپەرەری
زانین و زانستی و نەهیشتی پەگەز پەرستی .

﴿وبشر الذين آمنوا و عملوا الصالحات﴾ وە تۆ موحمەد موژدە بدە بە کەسانیکێ
ئەوتۆ باوەریان هیناوە وە کردەوێ چاکە کانیا نکر دوو .

﴿ان لهم جنات تجري من تحتها الانهار﴾ کە بەراستی بۆ ئەو کەسانە هەیه چەندین
بەهەشت و باخ و چیمەن ئەروا بە ژیر درەخت وو ئەم لاو لای کۆشکە کانیا ن چەندین
رەبار لە ناوی شیرین و سارد و بەتام .

بۆ زانین : خوای گەورە کە باسی شتیکی کرد ، دووبارە دووای ئەو شتە باسی دژە کەشی
ئەکا یانی کە باسی پاداشتی کرد دووای ئەو باسە باسی سزا ئەکا کە باسی هاندان کردنی
چاکە ی کرد باسی ترساندنێ لە کاری خراپ ئەکا ، لێرە دا دووای ئەوێ پرستە ی
﴿اعدت للكافرين﴾ ئەفەرموی ﴿وبشر الذين آمنوا﴾ کە باسی ئاگری فەرمو باسی
بەهەشتی کردووە .

﴿كلما رزقوا منها من ثمرة رزقا﴾ هەموو کاتی دەر خواردی ئەو کەسانە بدری لە
میوێ ئەو بەهەشتانە خواری مەنیه کە کە ئارەزووی خواری ئەکەن .

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ قالوا هذا الذی رزقنا من قبل ﴾ باوه‌رداران نه‌لین : نه‌مه خواردنیکى نه‌وتویه
دهر خواردی نیمه درا له‌مه‌وبهر له جیهاندا ، میوه‌ی به‌هشت ره‌نگیان وهك یهك وایه و
تامیان جیاوازه هه‌رکاتی میوه‌یه‌کیان بۆ ییئن وا نه‌زانن میوه پیشوه که یه .
﴿ و او تو به متشابها ﴾ وه نه‌هیت‌رته به‌رده‌می باوه‌رداران نه‌و خواردنه‌نتیه ره‌نگیان و
قه‌واره‌یان وینه‌ی یه‌کن به‌لام تامیان جیاوازه .

بۆ ناگاداری : نه‌و خواردنه‌منی و میوانه له‌به‌هه‌شتدا دهر خواردی باوه‌رداران ده‌دری
له ره‌نگ و قه‌باره و چاکیدا وینه‌ی نه‌وانه‌ن له جیهاندا نه‌یان خوارد و بۆیان نه‌هیتان که‌چی
تامیان له‌یهك نه‌نه‌چوو هه‌موو جارێ خواردنه‌منی و میوه‌یان به‌درستی تامیکیان هه‌یه یهك
له‌دوای یهك جیاوازن له‌تامی پیشوه‌کانیان که‌چی ره‌نگه‌کیان نه‌گۆرپاون نمونه‌ی میوه‌ی
به‌هه‌شت له‌م جیهانه‌دا هه‌ن ، وینه‌ی ناده‌میزاد هه‌مویان دروست کراون له‌سه‌رو له‌ش
روومه‌ت و گوشت و خوین و نيسک و ده‌مارو چاوو گوێچکه‌ و زمان و شتی تر که‌چی
جیاوازن له‌نازاری و زیره‌کی و ترسنوکی و ته‌مه‌لتی و زانیاری و نه‌زانن و ده‌ست
گوشایی و پړووی و په‌وشتی به‌رز و په‌وشتی نزم و ته‌ندروستی و نه‌خوشتی و ژیری و
گیلی و شتی تریش له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا ناه‌میزاد به‌و هه‌موو جیاوازیه‌وه هه‌یانه له‌یهك شت
دروستکراون . نه‌مه له‌لایه‌که‌وه له‌لایه‌کی تره‌وه سه‌ری مروف یهك سه‌رچاوه‌یه به‌لام ناوی
ده‌م شیرینه ناوی لوت توونه ناوی چاو سویره ناوی گوێچکه‌ تاله‌ ئیتر بۆ ناده‌میزاد خو‌ی
گیلو گه‌وج نه‌کات جگه‌ له‌خوا به‌ته‌نها که‌سی تر به‌رستن ، وه‌هاوبه‌ش بۆ خوادابنن ؟ .
له‌گه‌ل نه‌وه‌دا نه‌و هه‌موو شته سه‌ر سوپه‌نه‌رانه که هه‌ندیکیان به‌ چاو نه‌بیرن و
هه‌ندیکیان دوای بیر کردنه‌وه نه‌بیرن ، پتویسته نیمه‌ی باوه‌ردار بزاین میوه‌کانی به
هه‌شت له‌ دره‌خته‌کان کرانه‌وه به‌ گورجی وینه‌ی نه‌وه‌ی کرایه‌وه دیته جیگه‌که‌ی ، به‌و
بۆنه‌وه له‌ دانیش‌توانی تیک نه‌چی نه‌لین : زۆر سه‌یره به‌ گورجی چۆن جیگه‌که‌ی پرپوه
وه که نیمه ئیستا خواردنمان . که‌واته خواردنه‌منی به‌هه‌شت به‌ خواردن که‌م نایته‌وه به‌

جۆری نه گهر ههموو زینده وهران له سهر خواردنی هیشوو یی تری کۆبینه وه بۆ خواردنی نهو هیشوه ههمویان تیر نه کا وه له بهرچاوی نهوان هیچ شتیکی لی کم نایته وه.

﴿و لهم فيها ازواج مطهرة﴾ وه بۆ باوهرداران ههیه له نیو بهههشتا چه نندین هاوسهر و هاوجوت پاك كراونه ته وه لهو شته قیزه و نانهی مرۆف لایان ناخۆشه و قیزه و نن و ینهی خوین و میزو پیسی و چلم و بهلغهم و ئاوسی و چلك و سه رئیشه و نهخۆشی ئیشی پاش منالبون و ژانی منالبون و له داوین پیسی و خانه گومانی و دل پیسی .

﴿و هم فيها خالدون﴾ وه باوهرداران له نیو بهههشتا بهرده و امن ههتا ههتا یه زیندوون و هه رگیز نامرن ههموو کاتی له ته مهنی سی و سی (۳۳) سالتیدان ، ژنان و پیاوانی به ههشت لاو و بی مون ههموو کاتی نارایش کراون و ریک و پیکن ماندویی پرویان تی ناکات ، نه ندانه کانیان شیای یه کترین رۆژ له دووای رۆژ جوانتر نه بن پیری و لاوازی و نهخۆشی پرویان تی ناکا . جل و بهرگ و شخلیان نارزی و چه نندین شتی تر گرانه نویسیان .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا
فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ
رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ
بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا
وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ
اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾

خوای گهوره کاتی وینهی لی تی نه دا و رونی نه کرده وه که نهو دوورپروانه وینهی
که سینک ناگری کیان کردبته وه وه له شه ویکی تاریکدا ، یا وینهی که سانیکن باو بارانیکی
زور لییان هه لکا ، دوورپروه کان نه یان ووت : شایستهی خوای گهوره نیه وینهی لی بدا
بهو شته بی نرخانه ، وه خوا چ ویستیکی هه به بهو وینه لی دانه خوای گهوره ووته کانیا ن به
درؤ نه خاته وه وه نه فهرموی :

﴿ ان الله لا يستحي ان يضرب مثلاً ما بعوضة فما فوقها ﴾ به راستی خوا قوده غه ناکا
وینه هینانه وه که لی بدا وون بکاته وه بؤ بونه وهران به می شوله به دورایی به ژوور ترو
گه وره تر وهک جالجالو که و میش و شتی تر ، خوا بهو وینه لی دانه نهو دوو پروانه تاقی
نه کاته وه بؤ دانیشتوان هه تا بیان ناسن وهک نه فهرموی :

ته فسیری زمانا کوی

سوره تی ﴿ نەلبەقمەرە ﴾ جزمی ﴿ یەکمە ﴾

﴿ فاما الذين امنوا فيعلمون انه الحق من ربهم ﴾ دووایی کەسانیکی ئەوتۆ باوەریان
هێناوە بە خوا و بە پیغمبەر ﴿﴾ و بە قورئان دووایی ئەزانن ئەو وێنە لێدانه راستە لە
لای پەرۆردە کەری خوێانە وە کە بە باشی وورد ئەبنەو لە ناوەرۆکی ئەو ئایەتە بە بێ
گومان بپروای بێ ئەهین ئەلێن : هەرکاری خوا بیک زۆر چاک و شایستەیه ؟

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ وە بەلام کەسانیکی ئەوتۆ
باوەریان نەهێناوە، وەك جوولەكان و دووڕووكان ، وێت پەرستان دواي ئەلێن : چ
ویستکی هەبووخوا بەلێدانی بەو شتە بێترخانە بەوێنەدانان؟.

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ خوا لەرێگای راست لا ئەدا بەهۆی ئەو وێنە
لێدانهو زۆر کەس لەئادەمیزاد وەك بت پەرستان و بێ باوەرانی تر ، خوا یاریدە ئەدا
بەهۆی ئەو وێنە لێدانه زۆر کەسیش لە باوەرداران و راغوبیان ئەکا.

﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ وە خوا لانادات لە رێگای راست بەهۆی وێنە لێدانهو
مەگەر کەسانی کە لەسنووری دیاری کراوی ئیسلام دەرچوون ، وەك جولەکەکان هەموو
بێ باوەرن .

﴿ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ ﴾ کەسانیکی ئەوتۆن تێك ئەدەن فەرمان و
پەیمانی خوا لەپاش بەستن و گریدانی ئەو پەیمانە لەلایەن خواوە دابین کراون بەچەندین
ئایەتی قورئانی پێرۆز.

﴿ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ ﴾ وە ئەو کەسانە ئەپچرێن و پارچە پارچە ئەکەن
شتی خوا فەرمانی داووە ئەو شتە بگەیهنرێن بەیەك ، وەك ناموشۆی خزمان و دوستانەتی
باوەرداران و باوەرهێنان بەپیچفەمبەران کەچی ئەوان باوەر بەهەندێ پیغمبەران دێن و
باوەر بە هەندیکیان ناهین .

﴿وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەو کەسانە ئازاوەو خراپە بلان ئەکەنەو لەزەویدا، وە
گالتە بەراستیه کان ئەکەن ، دژی ئایینی ئیسلام دەوێستن جگە لەخوا ئەپەرستن .

تەفسیری زمانکۆبی

﴿اُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ ئەو بێ باوەرە ئەوانەن هەر ئەوان زیان مەندن و سزایان دەدرێت لەڕۆژی دوایدا بێش دەبن لەبەهەشت ، چونکە فەرمانی خویان تێک داوە وەنایان گەیەنن بەشوی خۆیان و خراپە بلاونەکنەوه لە زەویدا و لە دژی پیاو چاکان .

تیبینی : ئادەمیزاد بیانویان لی وەرناگری باوەر بە ئاینی پیرۆزی ئیسلام نەهێن چونکە بەهۆی قورئانەوه ئەو ئاینی گەیانندوو بە زوربەیی زۆری ئادەمیزاد ئەو قورئانە بەردەوامە هەتا هەتایە ، فەرمانیان بێ دراوە چاکە بکەنوخراپە نەکن . بە تێبەتی لەم چەرخە ئێمەدا بەزۆری باسی لێوەکراوە ، وە بە دانیشتوان ناسراوە بە هۆی رادیۆی و تەلە فزیۆن و بە هۆی بێ تەلەوه و تەلەفۆنەوه ، هاتو چۆ بە زۆری ئاسان کراوە و ئەتوانی پەییوەندی بە هەموو دانیشتوانی ڕووی زەوی بکری ، وە هەواتی ڕۆژانە بەیەکتری بگەیەنن یا بەتەواوی یاتارادەیکەلە یەکتری بگەن ، لەم سەردەمەدا زوربەیی ئادەمیزاد زمانی یەکتری فیڕبون بە هۆی زانکۆکانی فیڕکردنی زمان ، جگەیی ئەوانیش ، ئادەمیزاد ئازاد سەربەستە و زۆریان لی ناگریت باوەر بەهێن و چاکە بکەن و خراپەنەکن بەلام پێیستە ئەقل و ژیری خۆیان بەکار بەهێن بۆ دیاری کردنی چاک و خراپ ئەوکاتە بۆیان ڕوون ئەبێتەوه چاکە و خراپە پەییوەندی بە خۆی گەوره وە نییە ، خۆیان بەرپرسیارن و هیچ کەسی زۆری لی ناگری و ، خۆیان بە سەربەستی خۆیان بە کردەوهی خۆیان هەلبژاردوو ، پێشکەوتن و دووا کەوتنی شارستانی دەست نیشان کردنی بیروباوەر هۆی کەمتەرخەمی خۆیانە زانای و پێش کەوتن هەر بە کۆشش پێدا ئەبێ بۆیان ڕوون ئەبێتەوه وە توشی بوختان و سەر لی شیوان نابن کە هەندی لە خوێ پەرستان و پارەو پۆل پەرستان ئەبێتین و زمان درێژی ئەکەن کە ئاین ئێمە دووا خستوو و دوژمنایەتی ئاین ئەکەن بە بێ ئەوهی لە ماوهی هەموو تەمەنیاندا نامێلکەیکە لە باسی ئاینی ئیسلامدا خۆتندبێتەوه جگە لە نووسراو نامەیی دوژمنانی ئیسلام ئەوشتەیی ئەگەر خۆتندبێتەوه بریتی بوو لە رۆژنامە یان گۆڤار کە جگە

لە ھەوال و باسى رووداوى جىھان ھىچ شتى تىدا نوسراو ھەگەر بە رېكەوت باسى
ئايىنى بىكرى و بىشئوسرى بە دەست دوژمنەو :

بۇ زانن : ئادەمىزاد بىر لەو ھەكەنەو ئەگەر ياساى قورئانى پىرۆز يان بچەسپاندايە و
بىانكردايە بە دەستوورى رۆژانەى خۆيان ئەبوون بە نمونەى پىشمەوا يسانى پىش كەوتووى
جىھان پىرۆياگەندەى دژمنانى ئىسلام تەفروتنەو ئەبوو ئەيشيان زانى ھۆى لاوازی
موسلمانان لاوازی و نەچەسپاندىنى ياساى ئىسلامە ... ئەتوانن بلىن : لادان لە رېگەى
راست و داوین پىسى و پەلاماردان بۇ سەر ناموسى و داراىى مروڤ و روخاندنى ھىزيان
و دووبەرەكى دروست كردن و ھەلگىرساندنى جەنگ لە نيوان ئادەمىزاد و موسلماناندا
لە ھەموو گۆشە و كەنارى جىھاندا كارو كردهوئى ئەو كەسانەى جگە لە موسلمانان و
ئايىنى تر ئەپەرستى . بگرە ھەر ئايىيان نىە و ھىچ ئايىنى ناپەرستى . بۇغونە ئازاۋەى ئەم
سەردەمەى ئىستا بە پىلان و بى وىژدانى رېژىمەكانى رۆژئاوا و رۆژھەلاتن بە تايەتى ئەو
چوار رېژىمە خاۋەنى (فېنۆن لە ئەنجومەنى ئاسايشدا) دژى ياساى ئىسلام ، پەرەشتى
خرابى بلاو ئەكەنەو ھەك لايەنگرى كردنى تالان و خوين مژىن و پەرە سەندنى
خواردنەوئى مەى و قومار كردن و پەلامارىدانى مئالان و پرووت كردنەوئى ژنان ئەوانە
ھەموويان ياساى دەست كرديان بۇ دروست كردوون بە شىۋەى كەس نەتوانى
بەرەنگاريان بوەستى خو ئەگەر بەرگريان لى بىكرى بە تاوانى دا ئەنن و ئەلن :
سەرىپچى لە ياساى كراۋە ، وە ئەو كارە خراپانە ھەمويان قەدەغەن و بە نارەوا دائەنرەن لای
ياساى ئىسلام .

بۇ ئاگادارى : ھەندى لەو شتەنە پەيوەنديان بەو (۷) ھەوت ئايەتانەى پىشۋە ھەيە ئەيان
نوسىن و باسيان ئەكەين :

۱- ئەگىرنەو (پىغەمبەر ﷺ) بە عىمرانى كورى ھەسەينى ووت : تۆ چەند خوات
ھەيە : ئەوئىش ووتى (۱۰) دە خوام ھەيە ، پىغەمبەر ﷺ فەرموى : كاميان ئەگاتە فریات

و رزگارت ئەکا لە خەفەت و کارە ساتی سامناک ووتی هەرخوایە ئەگاتە فریام
پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ فەرموی : کەواتە هەریەک خوات هەبە ئەوانی تر پرۆبوچن .

۲- کۆمەڵی لە جیهان پەرستان ئەو کەسانە ی نایان بە گوێرە ی کات و ریکە و تە
چون بۆلای (ئەبێ حەنیفە) بەوانی فەرموو ئەیا ئیوە لاتان چۆنە چەند تەختە و درەختیک
لە خۆیانەو دروست بین بە پاپۆری بە بێ ئەو ی کە سێ لی بخۆری برۆا بە ناو زەریا و
دەریادا هەر لە خۆیەو پربێی لە کەل و پەلی و پێداویستی تر ، وە خۆی بە بێ کەسێ
خۆی پارێزی لە شەبۆلی ناوو گەردە لوولی زەریا و دەریا ئە و پاپۆرە خۆی رزگار بکا و
بگاتە ووشکانی ، خۆی چۆل بکا لە و کەل پەلە ی ناوی خۆی ، بە گوێرە ی ئەقلی ئیوە
ئەو شتە چۆن ؟ ووتیان شتی وا نابێ و ناچیتە ئەقلەو . ئەبو حەنیفە فەرموی : ئە ی
هەموو بونەوەرانی بەم جیاوازانە هەیانە لە یە کەزی و هەریە کەیان کاری خۆیان بە جی
ئەهین چۆن بە بێ کەسێ دروستیان بکا و بیان پارێزی چۆن ئەچیتە ئەقلەو ووتیان تۆ
راست ئەکەیت و هەموویان باوەریان هینا .

۳- کۆمەڵی تر هەر لە و کەسانە بیریان وابو بونەوهران بە ریکەوت دروست بوون
پرسیاریان لە پێشەوا شافعی کرد وو ووتیان : بەلگە ی تۆ چ ششتیکە لە سەر بوونی
خوا . فەرموی : گەلای داری تو ، ئایا تام و بۆن و رەنگ سروشتیان وەك یەك نین بەلای
ئیوەو وە ووتیان : بەلای وەك یەك وان فەرموی : کرمی ناوڕشم گەلای درەختی تو
ئەخوا ئەوڕشم دروست ئەبێ میش هەنگ ئە ی خوا هەنگوین دروست ئەبێ ئازەل ئە ی
خوا شیاکە پەیدا ئەبێ و شیرو خوێنیش دروست ئەبێ ، ئاسک ئە ی خوا مسک پەیدا ئەبێ
چ کەسێ وشتانە دروست ئەکا ! لە گەل ئەو شدا خواردنی هەموویان هەرگەلای توو
هەموو ئەو شتە جیاوازانە دروست ئەبێ ووتیان زۆر راست ئەفەرموی چارەیان نەما و
بەدل خۆشی خۆیان بە نیازی پاکەو موسلمان بوون .

۴- فەیلە سوفی ئینگلیزی (هەربەرت سېنسر) کە مردوووە لە ساڵی (۱۹۰۳) ھەزارو نۆسەدو سێ دا لە شاری (برینگین) ئەلی: لەنامە کە ی خۆیا (فی التبعه) زانیی سڕوشتی راست دژی ئاین نی یە ئەو نوسەرە ئینگلیزیە ئەلی. زانیی راست و ئاینی کە راست بی سەرچاوەیان ھەریەك یەك سەرچاوەیە لە یەك جوی نابنەووە وە جوی بکرینەووە ئەمرن .

۵- مروفیکی دوژمنی سەر سەختی ئەبی حەنیفە بە ئەبی حەنیفە ی ووت : خوا لە چ جینگە یە کە ، ئەبو حەنیفە قاپی ماستی ھینا و فەرموی : ئەو پۆنە ی لەم ماستە دا ھەیە پێم نیشان بدە ، ئەو مروفە ووتی : ناتوانم . ئەبو حەنیفە فەرموی لەم قاپە بچو کە دا تۆو ئەتوانی ئەو پۆنە م نیشان بدە ی . من لەم گەردونە گەورە دا ناتوانم خوات نیشان بدەم ، مروفە کە بروای ھینا .

۶- ئەگەر مروف بە نیازی پاکووە کار بکا لە بەر فەرمانی خوا خوای گەورە یارمەتی ئەدا بە جۆری خۆی چاوەروانی نە کات . بۆ ئۆنە سولتان مەحمودی پادشای ئەفغان پەلاماری (پاکستان) ی ئیستای دا کە ئەو کا تە بت پەرسێبون سەرکەوت و داگیری کرد لە ئەنجامدا ھەموو بته کانیا ن شکاند جگە لە بته گەورە کە یان دانیشتوانی ئەو ھەریە ھاتنە لای سولتان ووتیان : ئەو بته گەورە یە مەشکینە دراویکی زۆرت ئەدەینی سولتان راویژکارە کان خۆی کۆ کردووە بۆ ئەوا مەبەستە ووتیان : ئیمە پتوستان بە پارە و پول ھەیە . سولتان ووتی : کەواتە وەك بیژراوە ئازەری بت تاش بە منیش ئەلین : مەحمودی بت فروش دووایی فەرمانی دا بته گەورە کە یان شکاند تەماشایان کرد ئەو ھەندە زیرو زوی لەناو دا بەبەھەزاران زۆرتەرە لەو ی ئەیاندا بە بە رانیەر بە نەشکاندن ی ئەو بته . داواکارم لە خوا لە گوناھە کانی خۆم و ھاوسەر و خیزام ببورە و یارمە تیمان بدە لە سەر پەرشتی خۆت . ۱۹۹۷/۵/۲ زانیی .

تیپینی : برگە ی (۶) ھەر چەندە سەرچاوە کە ییم دەست نە کەوت . بەلام رادیوی (یەك گرتوی ئیسلامی) بلاوی کردووە ، نوکتە یە ک ی زۆر گرنگە لام بۆ یە تۆمارم کرد .

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ
الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى
السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

دوای نموی خوی گموره باسی بی باورانی کرد له وانه به هبی له نیوانا خوی
چاك بكا رویان تی نه کاتمه و نه فرموی :

﴿کیف تکفرون بالله﴾ چون نیوه پروا به به کیتی خوانا هین ، وه به لگی رویان
لایه که بیته هوی راکیشانان بو لای باور به به کیتی خوا نه گم نیوه نه قلتان بخنده کار
وه نهو به لگانه زورن له گوشه و گناری جیهاندا و هموو بونه وهران به لگن له سمر
به کیتی خوا بوونی خوا . وه خوی گموره بهو پرسیاره بی باوران نه ترسینی هره شیان لی
نه کلله نه فرموی :

﴿و کنتم امواتا فاحیاکم﴾ وه نیوه مردووی بی گیان بوون یا له نیو چه ندین
روه کیتی خواره مهنی بی گیاندا بوون یا له نیو خوشتیکی مردوو یا دلویی ناوی بی گیان
یا پارچه به خوین و پارچه گوشتیکی مردوون له نیو مندالدانی دایکتانا نه بی خوستان بزنان
له ناو کتانه و خواره مهنی داونه تی ورده ورده گهشی بی کردن له پاش ماوه دیاری
کراو به زیندووی نیوه هاورد بو سهرزه وی و

﴿ثم یمیتکم﴾ له پاش ته واکردنی تمهنی دیاری کراو بوستان خوا نه تان مریتی و
هموو له شان نه رزی و گیانتان نه میته وه له جیگه به خوا نه بزانی و به س .

سوره تی ﴿ نهلبه قهره ﴾ جزمی ﴿ به کهم ﴾

﴿ ثم يُحیکم ﴾ له پاشا خوا دووای مردنتان بۆ جاری تر دووهم زیندونه کاتهوه له
رۆزی ههلسانهوه تان له گۆردا نهو گیانه ماوهوهی پیشهوه تان نه کاتهوه به بهرتانا پرسیارو
و وهلامی کردهوهی زیندهکانی جیهانتان لی نهکا بۆ پاداسشت و تۆله .

﴿ ثم الیه ترجعون ﴾ له پاش زیندوبونهوه تان له جاری دووهمدا ئیوه بۆ لای خوا
نهگهڕینهوه ههمووتان کۆ نهکرینهوه له پاشهروژدا بۆ وهروگرستی پاداشت .

بۆزانین : بینگومان نهو کهسهی له نهبونهوه ئیوهی دروست کردووه زۆر ناسانه لای نهو
کهسه پارچه کانتان کۆبکاتهوه له دووای رزیتان بیان کاتهوه به له شهکهی جارانی
پیشووی جیهان و گیان بکاته تهوه به بهرتانا ، وه کهسی بتوانی کۆشکیکی نایاب
دروست بکا نهتوانی به ناسانی تر زنجی دروست بکا یادووای پرووخان بۆ جاری تر
نهو کۆشکه دروست بکا تهوه .

﴿ هو الذي خلق لكم ما فی الأرض جمیعاً ﴾ خوا کهسیکی نهوتویه دروستی کرد بۆ
سودی ئیوهی نادهمیزاد شتی له زهویدا به گشتی به سهریهوهبی ههمووشتی ئیوه سودی
لی وهربگرن وهکو ههواو ناوو نازهل و کێو بهرد ، یا له نیو زهویدا بی وهک نهوت و زیر
و زیو نهلماس و قیرو شتی تر ههموویان بۆ سودی ئیوهیه ئیتر چۆن باوه به خوا ناهینن
سویاسی ناکهن ؟

﴿ ثم استوی الی السماء ﴾ له پاشا رۆی خۆی بۆ لای دروست کردنی ئاسمان کرد به
نهوپهڕی ریک و پینکی دروستی کرد و رینکی خست و به کۆتایی گهیااند .

﴿ فسواهن سبع سموات ﴾ دووایی خوا ئاسمان ریک خست و دروستی کردن به
حهوت ئاسمان به بی خواری و لاری و کهم و کورتی .

بۆ ناگاداری : باسکردنی وشهیی (سبع) نهوه ناگهیهنی جگه له ههوت ئاسمان ئاسمانی
زۆرتر نهین بهلام نهوه نهگهیهنی ئاسمان له ههوت کهمتر نهین به گوێرهی زانین و زمان
ناسین ژماره کان ، مهیهست له مانای کانیا ناکهن ههترتهنها نهو ژمارهیه ناوی براوه . واته

هەرکاتی بیژرا حەوت دینارم بەدەری یا حەوت دینارم هەیه مانای وانیه لەووەزۆرتەرم نەداتی
یازۆرتەرم نی یە بیگومان زانیاری ڕوونی کردوووەتەووە ئاسمانەکان زۆرتەرن لە حەوت ئاسمان .
﴿وھو بکل شی علیم﴾ وە خوا بە ھەموو شتێ ئەزانێ زۆرین یان کەم کە لە ئاسمانو
زەویدان بە گشتی .

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكِئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
 قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ
 نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ
 ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَكِئِكَةِ
 فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا
 سُبْحَنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
 ﴿٣٢﴾ قَالَ يَتْلُوا آيَاتِهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ
 أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا
 تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

﴿واذ قال ربك للملائكة﴾ وه تو محمد بیرى نهو کاته بکهره وه په وه ده کهرى تو ووتى
 به فرشته کان نهو فرشته نه له سهر زهوى بوون . يا هه موو فرشته کان به گشتى:
 ﴿انى جاعل فى الارض خليفة﴾ به راستى من دروست نه کهم و نه گيرم له زه ويدا جيگه
 نشينى بو ئيوه، وه جيگه ى ئيوه بگر نه وه له زه ويدا وه ئيوه له زه ويدا نايه لم نهو جيگه
 نشينه بريته له نادهم ويغه ميره کان بو بهر يوه بردنى به نده کانى خوږ ريگه ى راستيان نشان

ئەدەم و ئەوانیش ریگەیی راست فیری ئەوان بکەن . وە پیغمبەرەن نوینەرەن بۆ وەرگرتنی راستی و گەیانەنی بەدروست کراوانی خوا هانیان بەدەن بۆ چاکە و بییان تر سیتن لە خراپە کردن .

﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مِنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ فریشتەکان ووتیان : ئایا خوای ئیمە تۆ دادەنی لە زەویدا کەسی خراپە بکا لە نیۆ زەویدا و برژیتن خوینی خوێان بە نارەوایی و بی تاوان ؟

﴿وَلَمَّا نَسَبْ بِحَمْدِكَ﴾ وە ئیمە پاك و خاوینی تۆو دەرئەبرین و دوور تەخەینەو لە هەموو شتی شایستە تۆ نەبی پەیوەست بی بە سوپاس کردن بۆ تۆ ئیمە بۆ نوێژتە کەین ئیمە ئەلێن : ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ پاك و خاوینی بۆ خواپە وە سوپاس بۆ خواپە .
﴿وَنَقْدَسُ لَكَ﴾ وە ئیمە باسی تۆ ئەکەین بە پاکی لە هەموو شتی شایستەیی گەورەیی و توانای تۆ نەبی و ریزی تۆ ئەگرین بە جووری شایستەیی ریزی تۆ بی .

﴿قَالَ أَنِي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ خوا فەرمووی بە فریشتەکان : بە راستی من ئەزانم شتی ئێوە نایزانن ئەو کەسانە من لە سەر زەوی دا یان ئەنیم هەیانە من ئەپەرستن وە ک پیغمبەرەن و پیاو چاکان ، هەیانە بی فەرمانی من ئەکەن دادپەرورەیی خویمان پێشان ئەدەم سودی زۆریان هەیه بۆ ئاوەدان کردنەوێ زەوی زیرەکی زۆرم بی بە خشیون .
پ/ فریشتەکان چۆلیان زانی نەوێ ئادەمیزاد خراپە ئەکەن و ئازاوەچین و خوین ریتن ؟

و/ بەم بەلگانهی خوارەوێ بۆیان روون و ناشکرا بوو نەوێ ئادەم خراپە ئەکەن خوین ریتن :

١- پێش ئادەمیزاد خوا جنۆکەکانی لە سەر زەوی دا نابوو وە دەستیان کرد بە خراپە کردن و خوین ریتن و بەو بۆنەوێ وایان ئەزانی هەرکەسی لە سەر زەوی بی خراپە کەرو خوین ریتن ئەبن .

۲- فریشته کان له شیوهی پرسیار نهو گفتو گزیانه یان له خدمت خوادا کرد هه تا خوای گه و ره بۆیان پروون بکاته وه نایا نه وهی ئادهم خواجه کهرو خوین رپژن یانه؟ مه ده ستیان نه وه نه بوو کاری خوایان لاگرانژی.

۳- خوای گه و ره پیش دروست کردنی ئادهم فریشته کان ناگادار کرد بونه وهی ئادهم خواجه کهرو خوین رپژن نه بن بۆیه نهو شتانه یان له خدمت خوادا ووت خوای گه و ره له وه لآمی فریشته کان دا فهرمووی : من نه زانم شتی ئیسه نایزانن ههرسی پرسیاره کاندایا بهو جۆره وه لآمی دانه وه .

تییینی : هیچ به لگه یه کی دیاری نی یه بۆ ناسینی فریشته کان و چۆنیان به جۆرنکی بپراو نه به عه قل و نه به هه ست بپ کردن و تاقی کردنه وه و به راورد کردنیان له گه ل شتیکی تر دایا وه جگه سروش له سهر زمانی پیغه مه ران که پتویستی کرد وه له سهرمان باوه رمان هه بی به بوونی فریشته کان به لگه ی ترمان نهو که سی باوه ری به سرووش نه بی دروست نی یه گفتو گۆی له گه ل بکری له باره ی بوونی فریشته کانه وه ، چونکه باوه ر به بوونی فریشته لقیکه له دره ختی سرووش ، دووایی نه گهر چارمان نه ما وه پتوست بو بکه وینه ووتووژ له گه ل که سی پروای به بوونی فریشته نه بی پتویسته له باره ی سرووشه وه و راستی سرووشه وه وه گفتو گۆی له گه ل بکری ههر کاتی پروای به سرووش و راستی سرووش کرد پروایش به بوونی فریشته نه هیتی ئیمه به و که سانه نه لئین : پروای به سرووش نی یه تۆ مافی نه وه ت نی یه به زۆری و توندی و تیژی بیری خۆت به سپینی به سهر که سینکا پروای به سرووش هه یه نه گهر بۆ تۆ دروست بپ بۆ نه ویش هه یه به تۆپی بیری خۆی به سهر تۆدا به سپینی که سرووش راسته . دووایی نهو که سه باوه ری به سرووش نه ووتی : بهو که سه باوه ری به سرووش هه یه نهو پروایه ی تۆ به سرووش پوچه ، چونکه نه به چاو و ههسته کانی تر و نه به تاقی کردنه وه سرووش نه زانراوه . دووباره نهو که سه ی تریش بۆی هه یه به و که سه بلتی : بپ باوه ری تۆیش به وشته نه زانراوه که واته بوون و نه بوونی

سروش وه كه يك وان له باره‌ی به‌لگه‌وه شتی نهیتی به شتی تری نهیتی دابین ناکری .
به‌لام نیمه پروادار پروای بیگومانغان هیه به قورئان که کس ناتوانی وینه‌ی دابنی
سرووش ی قورئان راستی سرووشی دابین کردوه نه فهرموئی فریشته‌کان هه‌ن که‌واته
نیمه پروایشمان به بونیان هیه ، وه نیوه‌ی بی باوهر به‌لگه‌ی دیارتان نی‌یه جگه‌ی ووتی
خوتان. زانایان نه‌لتین : فریشته‌کان له شتیکی پرووناک و بی خه‌وشه‌ن ، له پرووناک
دروست کراون ، نیرو می‌یان نیه ، خواردن و خه‌وتیان نی‌یه . به‌رده‌وامن له سهر
پهرستی خوا . بی فهرمانی خوا ناکه‌ن . نه‌چنه وینه‌ی هه‌موو شتی جگه‌ی سه‌گ و به‌رازو
شتی تری بی‌زی‌کراووه وه هه‌ندیکیان له لایه‌ن خواوه فهرمانی تایه‌تیا بی سپراوه .

بو ناگاداری : ﴿ خلیفه ﴾ جیگه‌نشین بریتین له ناده‌م و کورو نه‌وه‌کانی ، جیگه‌نشین
فهرمانی خوان یا جیگه‌نشین فریشته‌کانن ، وه خوای گه‌وره کارو باری زه‌وی داو‌ته
ده‌ستیان که هه‌موو کات و جیگه‌یه‌کدا به‌و بۆنه‌وه پیت و فهری شاراه‌ی زه‌وی
ده‌رنه‌هیتن و به‌کاری دیتن بو سوودی خو‌یان وه دادپه‌روه‌ری بلاو بکه‌نه‌وه به‌گوریه‌ی
یاسای خوای گه‌وره وه ستم له یه‌کزی ناکه‌ن به هه‌موو شیوه به زه‌وی‌ی نازه‌دان
بکه‌نه‌وه .

وه گفتو گزی فریشته‌کان له خزمه‌ت خوا‌دا وامن پیشان نه‌دا که له پیش ناده‌مه‌وه
دروست کراوی تر هه‌بوون ، پیش نه‌وه‌ی خوا ناده‌م دروست بکات خوا فریشته‌کانی
ناگادار کرده‌وه نه‌وه‌ی نادی‌هم دووای دروست بونیان و دانایان له سهر زه‌وی کاری
خراب نه‌که‌ن و خوین ریژی نه‌که‌ن له سهر زه‌وی هه‌روه‌ها بۆسیشمان پروون نه‌بیته‌وه
خوای گه‌وره هیزو توانای تایه‌تی به خشیه

به ناده‌م و نه‌وه‌کانی ، وه فریشته‌نایان زانن نه‌و که‌سانه له ناده‌میزاد خراپه بکه‌ن به‌ر
پرسیارن و بی هوده نارۆن سزای کرده‌وه‌ی خو‌یان و پاداشتی چاکه‌ی خو‌یان وه رئه‌گرن
نه‌گه‌ر فریشته‌کان بیانزانیایه ناده‌میزاد بۆنبای زه‌ره و هیدرو‌جین و ناپاتم و چه‌کی

كاولكهري تر دروست نه كهن و به كارى دين له بنه بر كردنى يه كتر دا گفتو گوكانيان له خزمهت خوادا دريژه ي نه كيشا . بيژراوه له لايهن زانايانوه بهر له نادم كومه لى تر له دروست كراوانى خوا له م سهر زهوى يه وه دا ژباون شيويهان له نيمه ي نادمه ميزاد وه نريك بووه ، له نهجمدا زرتتر له نادمه ميزاد خراپه و دوژمنايه تى يه كتر يان كردووه ، يه كتر يان بنه بر كردووه و قه لاجوى يه كتر يان كردووه . نه توانين بلتين : له راستى نه چى خوايش هممو شتى نه زانئى نه م بوچونه ريك نه كه وي له گهل زانستى زانايان و پسپوراني زهوى هه لكهن كه ووتويان : كله سهر و پيكهر و پاشاوه ي وايان دهره يتاوه له نيو زهوى دا له شيويه ي نادمه ميزاد نه چن ، نهك هممو جوړه شيوه وه نه وه يش بوو به هوى نه وه هه ندى له بيروباوهره بوچه له كان بلتين : ره گه زئ له بونه وهران نه گورئ بولاي ره گه زئ تر به و بيروباوهره بوچه له يان هزاران لاوى دلتاكيان له خوا لادا ، به داخه وه په يره ويان كردن كه گزيا نادمه ميزاد له كونا ره سنى مه يمون بووه .

بو زانين : گفتو گوى فريشته كان له خزمهت خواى گه زوره دا وانه يه كى به نرخ و ناموزگار يه كى به سودمان فير نه كهن نادمه ميزاد سودى لى وهر بگرن نه وه يش نه مديه ، نادمه ميزاد با نه و پهرى زانيارى هيژو نازايى و پاكي و ده سلا تى تايى و جيهانى هه بى ناگاته نه و راده يه ره خنه ي لى نه گيرئ و گفتو گوى له گهل نه كرى . له جيگيه خواى گه زوره به و هممو بهر زى و گه زوره يه وه هه يه تى ريگه ي دا به فريشته كان ووتوويزى له خزمهتدا بكن وه له سهرده مى خوياننا گفتو گويان له گهل دروست كمرى خوياننا كرد له گهل نه وه يشدا به نده يى و مل كه چى به رانه بر به تواناي خواى په زوره دگارى خويان هه بووه لايان روون بوو جگه ي خوا شايسته ي ريز نى يه و سوپاس و په رستنى بو ناكري خواى گه زوره يش ميهره باني له گهلدا كردن وه بهلگه ي شايسته ي بو فريشته كان نه هيتايه وه وه زورو هه ره شه به كار نه هيتا له گهلان . كه واته نيمه و نه و كه سانه كه خومان به بهر زتر دابنين له جگه ي خومان و به لaman وايه ره خنه مان لى نه گيرئ ، به و ووتوويزه .

فریشته کان له خزمهت خوادا چرکه به به دلمانا بیت که بهو کرده و به بیزانین یا نه یزانین
خو مانغان به گه وره تر داناوه له خوا و ههستی پی ناکهین و چ کرداری لهو کرداری
نهوان خراپزه ؟

﴿وعلم ادم الاسماء كلها﴾ وه خوا نادهمی فیری ناوی هه موو بونه وهرانی به گشتی
کرد، به و رسته به خوا فریشته کانی ناگادار کرد که نادهم به پیرتره له ئیوه و هه موو
بونه وهران چونکه پیری هه موو بونه وهری به زانین و زانسته خوا نادهمی دروست کردوه
له چه ند بهشی جیا جیا و له چه ند ره گزی جیاواز له به کزی وه گل و ناو و ناگر و
ههوا ، به بوئنه و نهاماده به بو زانینی هه موو شتی نهینی و ئاشکرا ، بو دۆزینه و هشتی
نادیار و جیاواز له به کزی به تایه تی پیت و فیری ئیو زهوی و سهر زهوی دهر بهین و
کانگا کانی بدۆزنه و نه بیان خه نه گهر بو سودی خو یان وه زیره کی و امان پیداون بو شایی
گهردوون تا قی بکه نه وه .

﴿ثم عرضهم علی الملائكة﴾ له پاشا خوا رای گه یاند ئیو نهراوه کانی نهو ناوانه به سهر
فریشته کاند و نهوانی پیشان دان بو نه و ه ی بی دهنگیان بکا و بو یان ده رکهوی گه و ره یی
نادهم خوا فهرموی به فریشته کان :

﴿فقال ابنونى بأسماء هؤلاء ان كنتم صادقین﴾ دووایی خوا فهرموی : ئیوه هه وائم
بدنه ی به و شتانه ئم ناوانه یان بو دانهراوه نه گهر ئیوه راست نه کهن له گفتو گزی خو تانا
که ئیوه شایسته ی جیگه نشین و له ئیوه زانانترم دروست نه کردوه ، نهو نایه ته پروونی
کرده و به بهلگه له سهر نه و ه ی زانیاری و فیر کردن پله یه کی زور گه و ره ی هیه لای
خوا و لای فریشته کان وه نادهم و نه و ه ی نادهم شایسته و ناماده کراون بو زانین و زانستی .
﴿قالوا سبحانك لا علم لنا الا ما علمتنا انك انت العليم الحكيم﴾ فریشته کان ووتیان :
خوا بی پاک ی بو تویه و تو دوورتری له و ه ره خه بینه سهرت ، ههرشتی تو دروستی بکه ی
بیوه و نه و ه و تو نه و ه ی دروستی بکه ی پاشه پوژنکی به نرخ ی هیه . هیچ زانینی بو

ئیمه نیه مه گهر شتی تو فیری ئیمهت کردیی. به راستی تو نه زانی به هه موو شتی و هیچ شتی له تو په نهان نی به هه موو شتی له جیگه ی شیای خویا دانه نی و داد به روه ری و خراپه روونا کاته فرمانی تو کاتی فریشته کان نه زانی خویان ده ربری خوا فهرمووی :

﴿قال یا ادم انبهم باسمائهم فلما انبهم باسمائهم﴾ خوا فهرمووی به فریشته کان نه ی ناده متو هه وال بده به فریشته کان به ناوه کانیا م .

﴿قال الم اقل لكم انی اعلم غیب السماوات والارض﴾ خوا فهرمووی به فریشته کان : نایا من به ئیوه نهووت : به راستی من نه نییه کان ناسما نه کان و زهوی نه زانم و له من په نهان نین ؟

﴿و اعلم ما تبدون و ما کنتم تکتمون﴾ وه من نه زانم شتی ئیوه ناشکرای نه کهن وه ک نهووی ناده میزاد خراپه نه کهن و شتی ئیوه نه ی شار نه وه که ئیوه شایسته ی جیگه نشینی من له ناوه دانکر نه وه ی زه ویدا .

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا

لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

﴿واذ قلنا للملائكة﴾ موحه مه د تو بیری نه و کاته بکه ره وه ئیمه به هه موو فریشته کاغمان ووت به جبره ئیل و به میکائیلیشه وه :

﴿اسجدوا لادم﴾ ئیوه ستایش به جی یئین بو ناده م وه ملی بو شور بکه ن به نهو په ری ریژ گرتن بو ناده م .

﴿ فسجدوا الا ابلیس ﴾ دووایی فرماندانی خوا فریشته کان سوژدهیان برد بۆ نادهم و ملیان بۆ دانهواند جگه له نیلیس نهو ریژی نادهمی نه گرت و ملی بۆ دانهواند و له فرمانی خوا دهرچوو .

﴿ ای واستکبر ﴾ نیلیس سه ریچی کرد له سوژدهو مل دانهواندن و خۆی به گهوره دانا و بهرتر له وه ریژی نادهم بگری .

﴿ وکان من الکافرین ﴾ وه نیلیس له بی باوه ران بوو فرمانی خوای به جی نه هیتا و ریژی نادهم نه گرت و خۆی به گهوره تر دانا له نادهم .

بۆزانی : فرماندانی خوای گهوره به فریشته کان که مل بۆ نادهم دانهوین به ریژگری نادهم ، له بهرزی پلهی نادهمه به سه فریشته کان وه موو بونه وه راند ، وه وه پله بهرزهش هه له بهر گهوهی زانیه که خوا به خشیویتی به نادهم ، زۆرتر له هه موو بونه وه ران ، بۆیه خوای گهوهه پیوستی کردوه له سه ریاوان و ژنانی موسلمانان خویندن و فیری زانست بن .

زانایان به زۆری نه لێن : سوژده بردن بریتی له چه مانه وهی مل و بهرزر کردنه وهی دهست ، چونکه سوژده بردن بۆ جگه خوا قه ده غهیه . به لām خوا هه رشتی فرمانی پی بدا دروسته ، ناشکرایه سوژده بردن به فرمانی خوایه و بۆ خوایه ، نه که بۆ نادهم . زانایان بیران جیاوازه له بهاره ی نیلیسه وه نایا یه کیکه له فریشته کان یایه کیکه له جنۆ که کان ؟ نه وهی راستی بی یه کیکه له جنۆ که کان . وه بۆ ناسینی شهیتان جگه له سه روش به لگه ی ترنی یه .

پ . هه ندی له میژوو به سه رهاتی گه لاتی رابوردو چه ند دوپات ته کرینه وه چ سو دی له دوپات کردنه و یاندا ههیه ههروه ها باسی نادهم و شهیتان باسی موسا و فیرغه ون چه ند جار له قورئاندا باس ده کرین ؟

وه لām : خوای گهوره نهو باسانه به جوژی دائه ریژی پیوسته دوپات بکرینه وه وه نهو باسانه که دوپات ده کرینه وه به روا له ت لهیه که شیوه دان له ناوه رو کدا هه ریه که یان شتیکی تازه ی

سوره تى ﴿ئەلبەقەرە﴾ جزمى ﴿يەكەم﴾

واى تېدايە لەوى ترىانى جيا ئەكاتەو ، وەبەدوپات كىرەنەوئەى ئەوباسە ئەنجامى ئەومەبەستە
كۆتايى بىي دېت كەواتە ئەوكەسانەى رەخنە لەدوپات كىرەنەوئەى ھەنى لەباسەكانى قورئان
ئەگىر ئەگەر بەجۆرىكى دادپەرورەى بىي لايەنى تەماشاي ئەوباسانە بىكەن بۆيان رۆن
ئەيتەو ئەوباسانە لەيەك جيان لەناوەرۆكدا لەمەبەستەدا . دوبارە ھەنى لەدوژمنانى ئاينى
پىرۆزى ئىسلام لايان واھ قورئان باسى ھەندىشت ئەكات جگە لەكارىكى ھونەرى و
كات كوشن و رابواردن ھىچ شتى لىوئەدەرنەكەوئەى ئەوئەى راستى بىي تەگەرھەموو كەس
تەماشاي ماناي ئايەتەكانى قورئانى پىرۆزىكەن بەدلىكى كراوەوسروشتىكى پاكەوئەى بۆى
روون ئەيتەوئەى كەقورئانى پىرۆز نوسراوئەى بلىندى واىە ئادەمىزاد بانگ دەكات بۆلای
ژيانىكى تازە شايسەوگۇنجاو بۆھەموو كات ھەموو جىگەيە بەجۆرى دارپىژراوئەى كەياساو
پىرۆگىرەمىكە بىكرىت بەدەستور بۆ ژيانى رۆژانە نەك چىرۆك وراىواردن و كات كوشن
وكارى ھونەرى بىت .

تېينى : سۆزدەبردن بۆجگە خوا قەدەغەيە رېزى ئادەمىزاد پىتويستە بەشىوئەيەك بىگىرى
لەياساى ئىسلام دەرەنەجى فەرەمووئەى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بىكەن بەدەستورى خۆمان
پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەفەرەموئەى بەمەغازى كورى جەبەل سۆزدەبردن بۆجگەلەخواقەدەغەيە
ئەفەرەموئەى لەكاتى رېزىگرتن لەيەك تى دەستى يەك بىگوشن نەك سەرخەفانى يەكزى ماچ
كىرەن ئەوسۆزدەبردنە پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ قەدەغەى كىرەوئەى تەفسىرى قورتوبى ئەلى:
ھەندى ئەزان وئەخوئەوار كەسەرەتەسەووفن كىرەوئەى بەرەشت بۆخوئەى ، خوئەى
بىھۆش ئەكەن ، كاتى تەچنەلەى پىرەكانىيان داواى لىخوش بوونى گوناھەكانىيان ئەكەن
، وئەبىنرەن لەوكتانەدا سۆزدەبۆپىرەكانىيان ئەبەن ، ئىت ئەوكەسانە ھەربىرەوبارە رېكەن
ھەبى بەرەوگومراى ئەرۆن و كىرەوئەى كانىيان بەپوچى وئەسودى ئەرۆن .

دوبارەخواھنى تەفسىرى قورتوبى ئەفەرەموئەى : زانا ئاينەكان فەرەموئەى : جگەلەپىغەمبەرەن
ئەگەر كەسى كارى پەك خەرو بەھەموو كەس نەكراوى لىدەرەكەوت نىشانەى ئەوئەى يە

تەفسىرى زىناكۆبى

ئەو كەسە دۆست و پیاوی خواپە . بە پێچەوانەی بیری هەنێ ئەسۆفیه كان و پافزیه كان لایان
 وایە ئەو كەسانە كاری نا ئاسایی ئەكەن نیشانە ی ئەو یە پیاوی چاکی خواپە ، ئەگەر دۆستی
 خوانەبی تەو كارانە ی بۆ ناكری . بە لگە ی زانایان ئەو یە كاتی ئێمە بروامان وایی ئەو كەسە پیاو
 خواپە بە باوەرە و ئەمری ئەو هەش جگە ی خوا كەسی تر نازانی كەواتە ناتوانین بڵین
 بۆ ئەو كەسە پیاو خواپە : هیچ كەسی تەخۆی و ئە كەسی تر بە باوەرە و ئەمرن كاری نا ئاسایی
 نابێتە نیشانە ی پیاو چاکی بۆ نمونە بی باوهران و ناگروگا پەرست بوزیە كان و جگە ی
 ئەوانیش كاری نا ئاسایی و ئەكەن زۆر جینگە ی سەر سوپمانە خۆ ئەگەر كەسی بە ناو
 مووسلمان بی هەنێ فەرمانە كانی خوا بە جی ئەبەری و كاری نا ئاسایی بكات
 ئەو سەر لێشیوانە بۆ خۆی و جگە ی خۆی بە لām سۆفیه كان و پافزیه كان ئەڵین دروستە خوا
 هەنێ ئە پیاو چاكان ناگادار بكات كە خۆیان و هەنێ كەسی تر بە باوەرە و ئەمرن پێشەوا ئەبی
 حەسەنی ئە شەعەری هەنێ ئە زانایانی تر لە و باوەرە دان بە وێنە ی سۆفیه كان ، نازانری خواپە چ
 جۆری وە بە هۆی چ كەسیكە وە دۆستانی خۆی جگە لە پێغمبە رانی ناگادار كردووە خۆی
 یا جگە خۆی بە باوەرە و ئەمرن ؟

وَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ اَسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
 حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِيْنَ ﴿٣٥﴾
 فَازْلٰهُمَا الشَّيْطٰنُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيْهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوْا
 بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَعُۢ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾
 فَنَلَقٰٓى اٰدَمَ مِنْ رَّبِّهِ كَلِمَتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿٣٧﴾
 قُلْنَا اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا فَاِمَّا يٰٓاٰتِيْنٰكُمْ مِّنِيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ
 هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
 وَكَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٣٩﴾

ببی گومان دواى نهوى شەیتان بی فەرمانی خواى کردوو ملی بو ئادهم داننه وان
 خواى گهوره شەیتانی بی بهش کردله میهره بانی خوئى، له بهه شتی دهر کرد، وه ئادهم
 وحه وای ژنی ئادهمی له بهه شت هیشته وه، وه له پاش وئه ویش خوارونی کرده وه بو
 ئادهمیزاد ریژی ئادهم وسهر پیچی کردنی شەیتان له فەرمانی خوا. خوائه فەرموئ:

﴿ و قلنا يا آدم اسكن انت و زوجك الجنة ﴾ وه ئیمه ووتان: ئه ی ئادهم تووژنه که ی
 خوت دانیشن له بهه شت، له ههر جیگه یه ئاره زوتان هیه. دارژانی ئه وراستیه واما نیشان

نه دا له دانیشتنی خانوودا ژن دواى پیاوړه کړه ، و ه میر دل ه هر جیگه یه بیت پتو یسته ژن له لای بیت ، و ه ژنیش پیشه و او گه وړه ی خانو ه .

زانایان نه لټن : نه و ژنه ی ئا دم ناو ی حه وایه . ه هر چه ند له مه و پیش باسی ژنی ئا دم نه کړاوه . به لام به لگه ی راست ه ه یه که نه و ژنه ی ئا دم له به شیکی له شی ئا دم دروست کړاوه ، و ه که نه و خوا نه فخر موی : له نایه تی (۱۸۹) داله سوره تی نه لټه عرافدا .

﴿ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ﴾ و ه خوا دروستی کړ و ه له نه فسی ئا دم یالره گزی ئا دم ژنه که ی خو ی ، بو نه و ئا دم دانیشی لای ژنه که ی خو ی ، له نایه تی (۲۱) ی سوره تی رو مدانه فخر موی :

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا ﴾ و ه ه ندیکه له نیشانه کانی خوا که دروستی کړ و ه بو ئیوه له له شی خو تان و لره گزی خو تان ژنه کانتان بو نه و نه و ئیوه دانیشن و ئارام بگرن لایان ، لره گزی جگه خو تان دروستی نه کړ و و ن ه ه تاد وړه بهر ژری نه که ن له گه لټان .

بو زانین : ه دنی له زانایان نه لټن : ژن له بهر اسوی پیاوړوست کړاوه . به لام نه و ه ی شایانی باس بیت مه به ست نه و ه یه : ه یچ جیا وازی نی یه له نیوان ژن و پیاودا . ژن له پیاوه ، و ه پیاویش به شیکه له ژن . و ه به ه هر جوړی بی مه به ست که نا گوری . له بیر مان نه چی دروست کړ دنی حه و پیش چونی ئا دم بی بو به ه ه شت یا دواى چونی بی بو به ه ه شت گرنگ نی یه نه و ه ی نا شکرابی ئا دم و حه و ه هر دو کیان له به ه ه شت پیکه و ه دانیشتون .

به لام نه و ه ی راستی بی حه و دواى دروست کړ دنی ئا دم بو ه ، بو یه پیاو پیشه و او چا ولی کړاوی ژنانه .

بو نا گاداری : زانایان و سپوړانی شاره زا له باره ی به ه ه شته و بهر یاریان داوه که به ه ه شت نه و جیگه یه پا داشتی چا که ی با و ه دارانه له پاشه روژدا . نیتر گر و گالی نه و که سانه

وتوانە : بەهەشت لەجیگەیەتردا یە جیگەی برۆای زۆربەی زانیان نی یە بەبی باوەر و خۆانەناس دائەنرێن ئەو کەسانە بلێن لەجیگەیەترە .

﴿وَكَلَّا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ وە ئێوە هەردوکتان بخۆن لەخواردەمەنی و میووی بەهەشت لەهەر جیگەیە ئارەزوێتان هەبە بەژیانیکی فراوان و خوش بەبی ئازار و ناخۆشی هەموو ئەو شتەکانی کە لە بەهەشتان هی ئێوە یە ناوەرۆکی ئەورستە یە بۆمان دابین ئەکا کەژن و پیاو و یتە یە کەن لەخواردن و رابواردن و هەموو شتێکا لەجیهان و لە بەهەشتا هەردو لایان خواوەنی دارایی تایبەتی حۆیان بەبی جیاوازی بەلام پێشەوایەتی گشتی و پێش نوێژی کردنی ژنان بۆ پیاوان دروست نی یە یاسای ئیسلام داوا لە ژنان دەکات هەموو کاتی لە گەڵ میڤردی خۆیان بژین دوا ی پیاو بکەون هەتا بەبەختیاری و دلپاکی بەیە کەوێن و پیاو بژین گومانێ خراپە بۆ یە کۆری نەبەن .

﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ وە ئێوە نزیککی ئەودرەختە نە کەون بێ گومان لەودرەختە قەدەغە یە بەفرمانی خوا ئێر ئەودرەختە گەم بێ یا درەختی تر بێ مەبەستە کە ناگۆری بەلگە یە کێ راست نی یە بۆ دیاری کردنی ئەودرەختە بەراستی خواردن لەودرەختە قەدەغە کرا بۆ لەسەر ئادەم و حەوا و ئەودرەختە بوو بەنەگبەتی بۆ ئادەم و نەوێ کانی ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ دوا ی خواردن لەودرەختە ئێوە ئەبن بەستەم کار ، وە یائێوە می خۆن هەتانه بن بەستەم کار بەهەر چۆنی بێ خواردنی ئەبێتە هۆی دەرکردنی ئادەم و حەوا لە بەهەشت .

﴿فَازِلْهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا﴾ دوا ی شەیتان ئادەم و حەوا کرد بە نزیک بونە وە یان لەودرەختە و دەری کردن لە بەهەشت وە گومان دودلی خستە دەر و وێانە و بۆ خواردنی ئەودرەختە و ئەوانیش لەودرەختە یان خوارد .

﴿فَاخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ دوا ی خواردنی ئەودرەختە ، شەیتان دەری کرد ئادەم و حەوا لەشتی ئەوان لە ناوی دابوون لەرێژ و خوشی بەهەشت ئاواتی شەیتان ئەو نەبوو لەرشتێز و

خوشی به هشت بی به شیان بکات به تنهها به لکو مه بهستی نه وه بوئه وانیش بی بهش بن
له میهره بانی خوا هه تاهه تایه وه کو خوی نه وپله وریره شیان لی وهر بگریته وه به لام
به وئاو تهی خوی نه گه شت بویه رق وکینهی کلپه ی سهند وه ناده م به دهر کردنی به هشت
گه وره تر بوو چونکه له به هشتادراوسی خوی بووله زه ویدا بوو به جیگه نشینی خوا
زورناشکرایه جیگه نشینی گه وره تر له در اوسیتنی زانایان بیریان جیاوازه
له باره ی دهر کردنی شهیتان نه وه ی جیگه ی پروایی کاتی شهیتان پله وپایه ی بهرزی ناده می
بو دهر که وت به هوی ناده مه وه دوور خرایه وه له میهره بانی خوا شهیتان ناده می وه ک
دوژمنیکی گه وره ی خوی ته ماشا کرد بویه به شوین هه لیکانه گه را تو له ی لی بستنی دهستی
کرد به پیلان دروست کردن به ههر شیوه به بوو خوی گه یانده به هشت دوو دلی خسته
دهروونی ناده م وحه و خوی دانا به دلسوزیکی دلپاکیان ووتی نه ودره خته بویه قه ده غه یه لیتان
هه تا ئیوه نه بن به فرشته به به رده وامی بمینته وه له به هشتا وه سویتندی دروی زوری بو خواردن
نه وانیش پروایان و ابووکس درو ناکا سویتندی درو ناخوا وازی لی نه هیتان هه تا
له ودره خته یان خوارد دوا ی به بوژنه وه له به هشت دهر کران وه ک خوا ده فهرمووی :

﴿وقلنا ابطوا بعضکم لبعض عدو﴾ وه نیمه ووتمان به ناده م وحه و نه وه کانیا ن ئیوه به چنه
خواره وه بو لای زه وی هه نی کتان دوژمنی هه ندی کتان بن ، نه وه کانیا ن هه رچه نده
له وکاته داله گه لیا ن نه بوون به لام چونکه له وان نه بن له وان په یدانه بن به وینه یه بوون ته ماشا
بکرتن نه وه ته دوژمنایه تی باوه رداران و بی باوه ران دوژمنایه تی نه ته وه کان له سه سه رنیشتمان
وپله وپایه ی جیهان وشتی تریش پی یدا بوون و به رده وامه هه ندی له زانایان نه لئین خوی
گه وره پرووی له ناده م وحه و شهیتانه له ودره کرنده زورناشکرایه دوژمنی یه کن .

تییینی : دهر کردنی ناده م حوا به سزا دانانری وه ک دهر کردنی شهیتان چونکه بهرله وه ی
له به هشت دهر بکرتن په شیمان بوونه وه وحه و لیتان خوش بوو به لام بو نه وه بوو هه تا
پهند وهر بگرن توشی نه خوشی ماندوو بوون وئاره ق رشتن و برستی و تینویتی و خه فته

و جەنگ بێن لەسەر زەوی زاوژی و نەوێ زۆر بێخەنەو بەرۆی زەوی دا بلاو بێنەو زەوی
ئاوێدان بکەنەو فەرمانی خوا بپاریژن دواي کۆتایی بێ هاتی تەمەنی دیاری کراو بمرن
لەپاشەرۆژدا پاداشتی کردەوێ چاک و خراپە وەر بگرن .

﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مَسْكَنٌ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ بۆئێه هەیه لەزەوێ دا جیگە دانیشتن
و ئارام گرتن هەتامان لەسەر زەوی بژین و دواي مردنیشان زەوی ئەبێ بەگۆرتان بۆ
ئێهیش هەیه لەزوی دا رابواردن سودلی وەر گرتن بۆ ماوێه بچۆن و بچۆنەو بەدوین
و کاربکەن و هاوێ بگرن ، ئەوانەیش تا کاتی مردنتان ، دواي بۆ گۆر ، دواتر زیندوو
ئەکرێنەو لەپاشەرۆژدا بۆر سیاروو لەمێ کردەو کانتان بەراستی ئەم ئایەتانه هەرەشە زۆر
ناشکران بۆ ئادەمیزاد لەبارە دەر کردنی ئادەمیزاد لەبەهەشتدا گونا گونا کردنی ئادەم و حوا
بەهەر شیوێه بووبی ئاگادار کر دنی ئادەمیزادە بۆ ئەوێ بیربکەنەو لەوشتانە بەسەر ئادەم
و حواداتی پەرئەبێ کە بە گوناھێکی بچووک لەبەهەشت دەر کران بۆ ئەوێ ئێمە لەخوابتر سین
لەهەموو گوناھێک گەورە بێن یا بچووک دووبارە خۆمان بپاریژین لەفیزو خۆبەگەرە دانان
ئاواتە خواز مەبە بەوێ دارایی و سامانی جگە تۆ ئەمێتی لەبەر ئەوێ تۆ نیتەو دل پێس مەبە
بیربکەرەو لەبەر ئەوێ و شتە خراپانە بۆشەیتان بێ بەش کراو لەبەزێ خوا قابیلی کوری
ئادەم هابیلی برای خۆی کوشت بەنارەوایی لەبیریشمان بێ خوا ئاگاداری کردوین
لەدوژمنایەتی گەورە لەنیوان ئادەمی باپیرمان و ئەیمەو لەنیوان شەیتان هەتائێمە خۆمانی
لی بپاریژین هەتە ئی نالەبارمان بێ تەکا .

﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ دواي ئەو کارەساتە رابورد ئادەم چەند و شەهەکی
لەپەر وەر دەکەرە کە خۆبەو وەر گرت خوا فێری کرد ئەویش فێری بوو ، یەکی لەو وشانە
ئەو پەر وەر دەکەرە کە ئی من : ئەگەر من پەشیمان بێمەو و خۆم پاک بکەم ئایا
من ئەگەر ئێمەو بۆلای بەهەشت ، خواي گەورە فەرمووی : بەئێ . هەر چەندە زانیان
هەریەکیان ووشەیکیان دیاری کردو . بەراستی هەموویان شایستە ئی هەیان هەیه پێیان

بپارته وه له خوا به يه كيكيان بى يا به هه موويان بى گرنك نى به، نه وهى شايانى باس بى ئاده م
پارايه وه له خوا، خوالى بورد .

﴿ فتاب عليه ﴾ دووايى خواي گه و ره به شيمان بوونه وهى لى وه رگرت و لى خوش
بوو، وه ميه ره باني و به زه يى خوى بو گه رانه وه .

﴿ انه هو التواب الرحيم ﴾ به راستى په و ره ده كه رى ئاده م هه ره نه وه به زورى به شيمان
بوونه وه وه رنه گرى، به زه يى و ميه ره باني زوره بو بنده كاني خوى .

﴿ قلنا اهبطوا منها جميعا ﴾ ئيمه و وتمان : ئيوه بچه خواره وه له به ههشت هه مووتان بو
لاي زه وي . خواي گه و ره فه رماني دا به چونه خواره وه و به دوويات كه دووه ته وهى ، بو
نه وه يه ئاده ميزاد چا كه تر له خوا بترسن يه كه ميان په يوه ندى به روونكر دنه وهى نه و
ياسايانه وه هه يه دراوه به فروستاده ي خوا كه واته به روواله ت دوويات كه راوه ته وه له
ناوه رو كدا بو دوو مه به ستى جياوازن وه بو نه وه به پرسته ي دووه م به سترى به پرسته ي
دووايى خويه وه كه نه فه رموى :

﴿ فإِذَا يَأْتِيَكُمُ مِنَ الْهُدَى ﴾ دووايى نه گه ر هات به پرستى بولاى ئيوه له لايه ن منه وه
شاره زايى كردن به هوى نامه و نيراو من .

﴿ فمن تبع هُدى فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون ﴾ دووايى نه و شاره زايى كردنه
هه ر كه سى دووايى شاره زايى كردنى من كه وتبى و كاري بى كردبى دووايى ترس له سه ر
نه و كه سانه نى به وه نه و كه سانه خه فه تبار نابن و ناخوشى نابين و پاداشتى چا كه ي خويان
وه رنه گرن .

﴿ والذين كفروا و كذبوا بآياتنا ﴾ وه كه سانكي نه وتو باوه ريان نه هيناوه به و شاره زايى
كردنانه ي ئيمه له نامه و له نيراوى خوا و به درويان خسته ته وه ئايه ته روونه كاني قورئانى
ئيمه ، يه كيتى ئيمه به درو نه خه نه وه .

﴿ اولئك اصحاب النار هم فيها خالدون ﴾ نهو کهسانه دانیشتون و هاوبه شانی ناگری دۆزهخن بهرده وامن له نیویدا نیز نهو کهسانه ئاده میزاد بن یا جنۆ کهکان نهو کهسانه له ناگردان به بهرده وامی ههتا ههتایه .

بۆ ناگاداری : خوا ههموو شتی له شوینی شیاوی خۆیا دائه نیت که ئادهم و ژنه کهی بۆ ماوه یه که له بهههشتا بن ، له دووایدا خۆیان له بههشت بچنه دهره وه به هۆی خواردنی نهو دره خته وه به سه ره بهستی خۆیان به بی نهو هی کس زۆریان لی بکات نه گهر نهو کاره یان نه کردایه به رخوردار نه بوون به رابواردنی بههشت ههتا ههتایه به بی ماندوو بوون و نازار ، وه ههر خوا ویستی بۆ ماوه یه که ئادهم و حهوا له زه ویدا بمینه وه زاوژی بکهن و ماندویتی بچین له هه مان کاتیشدا پرسیار له هه موویان بکری له و کارو گفتو گۆزانه نه یکهن له جیهاندا وه دووایی بگهرینه وه بۆ لای بههشت به بهرده وامی .

پ/ چ سوود و چاکیه هه بوو له چونی ئادهم بۆ بههشت له پاشان دهرچونیان بۆ لای زهوی له دووایدا دهرچونی ئادهم له زهوی و گهرانه وهی بۆ لای بههشت له پاش مردنیان ؟

و/ به زۆری نهو سووده نهو یه که ئادهم چهند قوناغی بپری و سودی بی بگهیه نی خۆی و نهو کانی سودی لی وه ربگرن دووایی نهو تا قی کردنه وه یه دووایی بگهرینه وه بۆ لای زهوی به و تا قی کردنه وه و به سودانه بۆیان دهرده کهوی مروّف ههتا ههتایه که بژی بی تا قی کردنه وه به ههر جۆری بیهوی به بی بهراورد و کیشانه نابی به راستی کهسی خاوه نی ویستی خۆی بی و به سه ر تیک چون نه روا به گۆیره ی هه وه سی خۆی و پاپه ند نه بی به یاسا وه ههتا ههتایه له به ختاری و خوشیدا نه زی ، وه نهو کهسه ی گالته به رهوشی چاک و یاسای دیاری کراو بکا به بی نرخیان دانی توشی نهو شته نه بی ئادهم توشی بوو له ناخۆشی و په شیمانی ، وه گیرۆده ی نازارو تنگ و چه له مه نه بی که واته نه گهر کهسی گونا وه و خراپه ی زۆربوو پیوسته وینه ی ئادهم په شیمان ببسته وه له جیهاندا به رله مردنی .

بۆ ناگاداری : زانا یان ئه لێن پێغه مبه ران به ر له پێغه مبه رایه تی گونا ه ی گه وره و به چو کیان نه کردوه نه له لایه ن با وه پ هێنان به خوا و نه له باره ی گه یان دنی فه رمانی خوا و نه له لایه ن په رسیار و وه لایمی نایینی و کاروباری نایینه وه و کاروباری ئاده میزاده وه به گشتی . له هه موو په وه که وه راست وێژو راست کردار بوون به تایبه تی له باره ی بنچینه ی به روای نایینی یه وه خرا به یان لی نه به نرا وه بۆیه جیگه ی متمانه و به روای هه موو که سی بوون به دۆست و دۆژمنانیانه وه میژووی بی له که یان بووه به تایبه تی میژووی پێغه مبه ری ئیسلام که دۆست و دۆژمنی ئه میزانن و نه یلێن .

بۆ زانین : پێسته ئه و که سانه په شیمتان نه بنه وه له گونا ه به روای پێگومانیا ن هه بی نه گه ر ئه و تاوانانه له مه و به ر کردویتی ئیستا بوایه نه ی نه کرد به روایشی وایی له مه و دووایش نایکا . جا بۆ ئه وه ی بزانی راست نه کا نویژ و رۆژ و زه کات و حه جی نه کردووی له مه و به ری به سه ر بگێرینه وه وه تۆله و که فاره تی نه زرسویتی درۆ و رۆژی نه گیرا و کوشتنی ئاده میزاد به خشی به هه ژاران دارایی هه ر که سی خواردووه بۆی به ژێرته وه وه یا گه ردنی خۆی بی ئازاد بکا هه موویان به گوێره ی توانای خۆی .

يَبْنَئِ إِسْرَءِيلَ أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي
 أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَعَامِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ
 مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِثَابِتِي
 ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ
 وَتَكُنُوا لِلْحَقِّ غَافِلِينَ وَأَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا
 الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ
 وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ نَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾
 وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ
 ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾

پیش نه وهی دهست بکهین به مانا کردنی نهو نایه تانهی پیشوو باسی هندی له به سر
 هاتی جوله که کان نه کهین وه ره وشت و میژوویان به کورتی پروون نه کهینه وه : خوی
 گه وه له چه ندین نایه تی قورئان دا باسی جوله که کان نه کاله و نایه تانه دا پروونی
 کردوته وه خوا چاکه وه به خششی زوری بی داون وه سوپاس و ستایشی نهو چاکانه ی
 خویان نه کرد وه پیغمبره کانی خویانیان نه کوشت به نارهوا و دوژمنایه تی و بی فرهمانی

موسا و هارونیان ئەکرد ، وە دەستیان دایە گوێرە کە پەرشتن ، فیرەوئەکان کردبونیان بە
 بەندە ی رابواردنی خۆیان ، دووایی خوا ئەوانی رزگار کرد لە چهوسانەو و بەندایەتی ،
 رزگاری کردن لە خنکاندنی ئاوی دەریای سوور گەزۆو شیلایە لە دەشتی (تەبها) بۆ
 باراندن ، لە ئەنجامدا دەستیان دایە پیلان و خراپە کردن لە گەل پیغەمبەرەکانیان لە
 دووایشدا دوژمنایەتیان بۆ پیغەمبەر ﴿ﷺ﴾ و موسلمانان زۆر بە تیزتر بوو ، وە ئەو کەسە ی
 رێگە ی راستی بگرتایە دژیان ئەوستان لەم سورەتەدا بە تایبەتی لە باسی فەرماندانی خوا
 بەوان بە سەر برینی مانگا بە چەند رووداوی نالەبار ی جوله کە کائان بۆ روون ئەیتەو .
 تێبینی : بە راستی لە زیندگانی و وژیان ئادەمیزاد لە جیهاندا : پاش ماو ی ژبانیان
 میژوو یەکی فراوانیان هەیە : لەبارە ی چۆنەتی بەرگ و پۆشاک دروست کردنی
 خواردەمەنی هەمە جۆرە بۆ خۆیان رەنگ و نەخشە ی کۆشک بۆ حەسانەو ی خۆیان
 دانیشتوانی ئەو کاتانە کە ئەمرن ئەو شانە ئەبەن بە شی کۆمەلێ تر کە دین لە دووای
 ئەوان ، وە ئەمانەیش بە جۆری ترو چاکتر پەرە ئەدەن بە و شانەو کەرەسە ی زۆریش
 ساخته ئەهین بۆ خۆیان .. ئەوانیش ئەمرن و تاقمی تر دینە سەر زەوی هەروەها هەتا دی
 سامان و پلە ی جیهان بۆ هیچ کەس ی پایە دار نابێ پتویستە ئیمە تەمی خواربین و بێ
 فەرمانی خوا نەکەین .

بۆ ناگاداری : ئیسرا ئیل ناوی دوو هەمی یەعقوبی کور ی ئیسحاقی کور ی ئیراهیمە .
 برازای ئیسماعیلی کور ی ئیراهیمە باپەرە گەرە ی پیغەمبەری ئیسلام ﴿ﷺ﴾ عەرەب و
 جوله کەکان هەردوولایان لە ئەو ی ئیراهیمن ، مانای ئیسرا ئیل لە زمانی عیبریدا بە مانا
 عەبدولایە لە زمانی عەرەبیدا ... خوای گەرە بە نەرمی و رێزەو و روونە کاتە جوله کەکان
 و ئەفەرموی ئە ی کورانی ئیسرا ئیل بۆ ئەو ی هۆشی بکەنەو و بیستەو و بێرتان کە لەو ئەو
 پیرۆزەن ، وە بۆ ئەویش هەستیان بجۆشی کە خوا ئەو رێزە ی پێداون و لە ئەو ی ئەو

پیاوانە کە خراپە نەکەن .. جوله کەکان ناویان ئەبرئ بە (یە ھود)، چونکە ھەندێکیان
نەوہی یە ھوزای کورپی یە عقوبن ..

بۆ زانین : کورتە میژوو یەکی جوله کەکان پروون نەکەینەو بە م جۆرە ی دووایی : وەك
لە سورەتی (یوسف) دا باسی ئەکری یەعقوب خۆی و کورەکانی لە سەر داخوازی
یوسفی کورپی یەعقوب کە شالیاری دارایی فیرعەونی ئەو سەردەمە ی میسر بوو لە فەلە
ستینەو کۆچیان کرد بۆ میسر ، وە فیرعەون لە بەر ریزی یوسف بە پێترین جیگە ی
میسری پێ بەخشین ماوہی کی زۆر لەو جیگە یە مانەو بەلام ئەو فیرعەونانە ی لە دووایدا
ھاتنە سەر تەخت و دەستیان کرد بە چەوسانەو ی جوله کەکان ، ئەشکەنجو نازاری
زۆریان ئەدان بە تایبەتی لە کاتی فیرعەونی سەردەمە ی موسادا کورەکانیان سەر ئەبری و
ژنەکانیان ئەھێشتەو ھەتا بەرە بەرە کۆتاییان پێ بێ و ئە ی کردن بە بەندەو
کارە کەری خۆیان پاش ماوہی خوا موسای کورپی عیمرائی کرد بە پیغمبەر بۆیان بە ھەر
جۆری ھەبوو رزگاری کردن لەو ماوہی رزگار کردنەیاندا دوورپووی و ترسنۆکی زۆریان
بەراڤەر موسا بەکار ئەھێنا ، وە موسا داوای ئی کردن بگەرێتەو بۆ فەلەستین ، وە جەنگ
بکەن لە گەل دانیشوانیاندا ، وە بەلێتی پێ دان سەر ئەکەون بەسەریان ، وە جوله کەکان
پاشە کشیان نەکردو و برۆیان بە خۆیان نەبوو ، وە بەموسایان ئەوت :خۆت و خوای
خۆت جەنگیان لە گەل بکەو داگیریان بکەن ، دووای ئیمە لەو جیگە یەدا دائەنشین، لە
بەر نالەباریان و بێ فرمانی کردنی موسا خوا پێویستی کرد لە سەریان چل سال سەر
دەرنەکەن بۆ ھیچ جیگە یە لە دەشتی (سینادا) بین و برۆن ، تانەو بیانوی زۆریان ئاراستە ی
موسا ئەکرد لە ماوہی ئەو چل سالە دا، موسا و ھارونی برای کۆچی دواییان کرد ،
ھارون لەپێشەوہی موسامرد، دووای کۆچی موسا - یوشەعی کورپی نون و خوشەزای
موسا بوہ پیغمبەر و جیگەنشینی موسا، بەخۆی و بە - جوله کەکانەو بەرەو فەلەستین
رۆشتن و داگیریان کرد و زۆریان ئی کوشتن و ئەوانیان ماونەرە دەریان کردنو خۆیان

لە جیگەکانیان دانیشتن، دووای یوشەع چەند پێغەمبەریکی تر نیران بۆلای بەنویسرائیل داگیرکردنی فەلەستین پێش ھەزارو سێ سەد سالی بەر لەدایک بونی عیسا لە سالی پێنج سەدو نەو و شەشی بەر لە زاینی پاشای (بابل) بەختە نەسر پەلاماری - فەلەستینی دا ، پاشایتی جولەکەکانی کۆتای پێھێنا و زۆر کەسیانی سەربری، ئەو کەسانەیان مابونەو بەدیلي بردنی و دەستی بەسەردا گرتن ، لە ماوەی فەرمان پەوایی بەختەنەسردا مانەو بەچەوساوەیی ھەتا سالی پێنج سەدو ھەشتی پێش زاینی، ئەو پاشای فارسەکان سەرکەوت بەسەر بەختەنەسردا، جولەکەکان کەمی پشویاندا و قاچی خۆشیان پراکیشا و چوونەو بۆ فەلەستین بۆ ماوەی دووسەد سالی لەژێر فەرمان پەوایی فارسەکانا بون. لەپاشا کەوتە ژێر دەستی پۆمانەکان. بەلام پۆمانەکان لە دووای ئەوێ ئەسکەندەری گەورە دەستی گرتبو بەسەریان و جولەکەکان بون بەژێر دەستێ ئەسکەندەر، لە ماوەی فەرمان پەوایی پۆمانەکان جولەکەکان شۆرشێکیان بەرپاکرد لە دژیان و پۆمانەکان ئەو شۆرشەیان - کۆژاندەو لە فەلەستین دەریان کردن ، ئەوانیش سەری خۆیان ھەلگرت، ھەریەکیان بۆ لایەك بلاو بونەو بەسەر زەویدا، بەرۆژھەلات و بەرۆژئاوا دا. بەباکورو باشورداکەمێکیان لە میسرو لوبنان و سوریه و عێراقداو لەحیجازا داگیرسانەو، ھەندیکیشیان ھەر لەسەردەمی سولەیمانەو بەھۆی بازرگانەو لە یەمەندا مابونەو.

خوای گەورە پێزی بەنویسرائیلی گرت و پێغەمبەرائی زۆریان لیتی پەیدا بو، وەك موساو ھارون و یوشەع و داودو سولەیمان و ئەیوب و عوزەیرو زەکەریاء و یەحیاو عیساو - پێغەمبەرائی تریش ، لەبیرمانی مەریەمی دایکی عیسا لە ئەوێ داودە، جولەکەکان باوەریان بە پێغەمبەرایەتی عیسانیه، بە گومانی خۆیان ئەو عیسا یە تەورات باسی ئەکا ھێشتا نەھاتو...

بۆزاین: کاتی پێغەمبەری ئیسلام ﴿ﷺ﴾ کۆچی کرد لەمەکەو بۆ مەدینە سێ تاقم - لە جولەکەکان لە مەدینە دا بون: بەنی قەیناع. بەنی قوریزە. بەنی نەضیر. جیگەکی زۆریان

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ بُوْءُ دُرُوسَتِ كَرْدَنى مەى. چەندىن مەلەندىيان ھەبو بۇداوۋىن پىسى و كارى خراب، دەرگايان واز بو بۇ پارە وەرگرتن، پارەيان بەھەرچۆنى دەست كەوتايە لايان گرنگ نەبو، لەوەرگاي زۆريان ھەبو بۇ بەختو كۆردن بەراز. ھەرئەوان كارى زەرەنگەريان نەكرد، بازارگانيان نەكرد، بەبوئەوہ پارەى زۆرو زېرو زېويان پىكەوہ ناپو. بەسود نەبوايە كۆپن و فرۆشتيان نەئەكرد. بەكورتى دەستيان گرتبو بەسەر ئابورى شارى مەدەينەدا، وەك دەستيان گرتوہ بەسەر ئابورى زوربەى زۆرى رېژىمەكاندا. بەتايەتى ئەمريكاو بەريتانياو فەرنساو زۆر ترى كىشورەكانى ئەفريقا.

دوواى دانىشتنى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ لە مەدينە جولەكەكان ھەستيان كۆرد بونى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ لە مەدينەدا مەترسى زۆر گەورەى ھەبە بۆيان راستەو خو، كارى گرنگ ئەكاتە سەربازگانى و قازانچ و بازارپان. ئەيان زانى لاوہكانى مەدينەبۇ لەمەوپاش ئاموشۆى جىگە داوۋىن پىسيەكان ناكەن، بۆيە دەستيان كۆرد بەپىلان دروست كۆردن بۇ پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ گىرو گىرفتيان بۇ پىغەمبەر ئەخستەرىگەى دوو رويان بەكار ئەھيتا. لە ژىرەوہ لە گەل بت پەرسى و دوو رۈہەكانى مەدينەبون، ھاوكارپان نەكۆردن لە دژى پىغەمبەر و مۇسلمانان بۇ سودى تايەتى خۇيا.

لەم سەردەمى ئىمەيشدا تاقمى كۆنە پەرستان و دوژمنانى ئىسلام بۇ سودى تايەتى خۇيان يارىدەى يەكترى ئەدەن لە دژى مۇسلمانان و لە دژى مۇقايەتى. بەناوى كۆمەكىوہچەك ئەدەن بەرژىمە كۆى گرتەكانى خۇيان، لەنھيتىدا پەيمانپان پى مۆر ئەكەن ئەو چەكانە بەكار نەيەنن لەدژى دۆستانى خۇيان، ئىتر بادوژمنى خۇشيانپن. دوژمنانى ئىسلام پارەو چەكيان ئەدەنى ئەوانىش مۇقايەتى و نىشتمان و براى خۇيانپان ئەدەنى، بۆئەوہيش بەكارپىتن لە دژى ھاوژمان و ھاوئايىن و ھاوئىشتمانى خۇيان.

كاتى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ چوہ مەدينە لەرداوو چۆنىتى ئەو شارە ئاگادارى پەيدا كۆرد لەھەمو ئەو شتانە باس كۆران. رىگەو شۆيتى بۇ نەھىشتى دژايەتى پىغەمبەر و باوہرداران

رەچاۋ كۆرد. لەپەشەو ووتو وىژى بەكارھىتا لە گەل جۆلە كەكان و بەلگەى بۆھىتەنەو،
گفتوگۆى نەرمى لە گەل نەكردن. يەكەم جار پەيمانى ناشى لە گەل مۆر كۆردن، پىغەمبەر
﴿﴾ سەرپەستى تەواۋى دانى لە بارەى ناين و سامان و جىگەى پەرسىن و بازارو
بازرگانى و شتى ترەو - بەدلىيائى بژين و دەست درىژى نەكړتە سەريان. بەو مەرجەى
ئەوانىش دژى ئىسلام كار نەكەن و يارمەتى پىغەمبەر ﴿﴾ بەدەن. ئەگەر مۇسلمانان
تالانلا لەبت پەرستان و بى باوەران گرت جۆلە كەكانىش بەشداربن. بەھاو بەشى
مۇسلمانان بەرگرى لە شارى مەدينە بەكەن، ئەو شارە شارى ھەمويانى. ئەك بەدەنھا
بۆيە كىيائى. بەلام زۆرى نەبرد پەيمانە كەيان شكاند. يىگومان پەيمان رىگە ناگرى لە
نيازى پىسى خۆپەرستان و ستەمكاران كە دانىشتوان توشى زيان نەبن. گورگ و مەر
ناشتەوايان ناكړى. كەواتە بى سۆدە باسى چاكەو خوشى خوابكەى كەبەخشىويەتى بە
جۆلە كەكان لە قازانچ و تايەتيان كەم بكا تەو. ترسان و- نامۆزگارى كۆردنى ئەوان و
دوژمنانى ناين و بى باوەران كاريان تى تاكا. ئەگەر ئەو شانە لە قازانچ و سودى تايەتيان
كەم بكا تەو، كاتى پىغەمبەر ﴿﴾ بۆى رۆن بويەو بى- ھودەيە نامۆزگارى و پەيمان،
بەريارى داۋ فەرمانى دەر كۆرد بۆ مۇسلمانان بازارىكى تايەتى بۆ مۇسلمانان پىك يىتن،
ئەوانىش بەگورجى بەدەم فەرمانى پىغەمبەرەو ﴿﴾ چون بازارى تايەتيان بۆ خۆيان
ساخەتە هيتا. كرىن و فروشتن لە بازاردا رواجى پەيدا سەند و پەرهى پى درا چونكە ئەو
بازارە تازەيە لە سەر داد پەرورەى دامەزرا بو، قازانچى بکړو بفروشى مسۆگەر كۆردبو.

سودى گشتى ئەو بازارە بۆ ھەموان بو بەگشتى، بۆيە دلى جۆلە كەكان پەرسو لەرق و
كىنە بۆ پىغەمبەر دەستيان كۆرد بەشكاندن پەيمان ھەتا بەھەر ترخى بى تۆلە لە مۇسلمانان
بەكەنەو. خواى گەورە لەمەو دوا باسى ئەو ھەمو رۆداوانە ئەكاو ئەفەر موئ،

﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ ئەى كۆراني ئىسرائىل: ئىوە سىرى
ئەو چاكانەى ئەو تۆى من بەكەنەو بەخشىومەو رۆزاندومە بەسەر ئىوەدا لە پىغەمبەرانى

زۆرو سامان و دارایی زۆر تەندروستیشان، بایرە کانتانم لە ستمی فیرعون رزگار کردو
فیرعون و تاقمە کەیمان خنکاندن بەناوی زەریای سور، لیتان خۆش بوم دووای ئەوێ
گوێزە کەتان پەرست. ئیستایش موحمەدم پەوانەیی لاتانم کرد هەتائێوە لەبەر سودی
خۆتان باوەری پێ بکەن و بیر لە چاکەکان بکەن و سوپاسم بکەن ، بە کردەوێ کاری
چاک هەلسن، ئەوشتەیی من داواتان لی ئەکم بەجێ بهێن، باوەر بە موحمەد بکەن و -
نیراوی منە بۆلای هەمو ئادەمیزاد. گیروگرفتی مەخەنە بەردەم و یاری دەیی بدەن.

﴿ واولوا بعهدی ﴾ وە ئێوە بەجێ بێن پەیمانی من بە باوەر هێنان و کردەوێ چاک ، لە
بۆنە وەراندای بەلگەمی زۆرم بۆ داناون و تەوراتم بۆ نادوون ئەگەر بەداد پەرورەنەوێ
بێ لایەنی تەماشایان بکەن و تەماشای قورئان بکەن باوەر بە ئاینی ئیسلام بهێن، لە تەوراتا
باسی موحمەدتان خۆتێدوێ تەو، لە دانیشتوانی پەنھان مەدەن و پرایگەینەن بەوان و
خۆیشان کار بە تەورات بکەن و باوەریش بە قورئان بهێن.

ئەم ئایەتە هەرچەندە روی پێ کراوە بۆلای جولە کەکانی مەدینە و ئەو رێژانە بەوان
نەدراوە بەلکو بەبایرە پێشوە کانیان دراوە، زۆر راستە. بەلام لەبەر ئەوێ ئەمانەیش
لەنەوێ ئەوان و لە سەر بیرو بۆچونی ئەوان، وەك ئەوێ وایە ناوێرۆکی ئەم ئایەتە
بۆ دانیشتوانی مەینەش بێ ئەو رێزەیی خوا بەخشیویتی بە بایرەیی ئەوان بەخشیویتی
بەمانیش... وە ئەوانین بێتین. هەمو ئادەمیزاد یەك نەتەوێ و ئەو پیمانە هەمومان ئەگرێتەو
، هەمومان پێویستە بە نیازی پاک و باوەر بهێن، وە پیمان بۆ جولە کەکان و جگەیی ئەوانیشە
کە هەر کەسێ باوەر بە خوا بهێنێ لە پاشە پۆژدا پاداشتی خۆیان وەرئەگرن.

خوای گەرە بەرستەیی ﴿ اذکروا نعمتی ﴾ بۆمان پون ئەکاتەوێ زۆرەیی زۆری
ئادەمیزاد دواي خواردن و چاکەو رابواردن ئەکەون لە هەر کەسێکەوێ، بۆیە
ئەفەرموێ بیری چاکە کردنی من بکەن و باوەر پێ بهێن هەتا پاداشتان بەدەمەوێ ، بەر
رستەیی جولە کەکان ناگادار ئەکا. بێگومان پاداشتی ئەو کەسانە لە بەر ئەوێ چاکەیی

له گهل کراوه باوهر بهیتی کم تره له پاداشتی نهو کهسانه هر له بهر خوا باوهر بهین و به
 نومیدی چاکه ی جیهان نین، بو راستی نهو باسه خوا روئه کاته موسلمانان و پهیره وانی
 موحه مه د ﴿ نه فهر موی ﴾ فا ذکر و نی اذ کر کم ﴿ نیوه یادی من بکه ن منیش یادی
 نیوه نه کم نهو رسته یه و امان پیشان نه دا موسلمانان هر خویان له یاده و دارایی و
 سامان و خوارده مه نیان مه به ست نیه. بیگومان موسلمانان هر له بهر خوا و فهرمانی خوا
 وازیان له نیستمان و منال و دارایی خویان هیناو کوچیان کرد له مه که وه بو مه دینه و
 پهیمانی خویان دابین کرد.

نه گهر دارایی و سامانی شیان ببویه له ریگه ی خودادا بلاویان نه کرده وه، خویشیان
 نه کرد به فیدا کاری فهرمانی خوا و چه سپاندنی یاسای قورئان. که واته پاداشتی موسلمانان
 مه گهر هر خوا بیزانی. خوا ناگای له دلی هه ردوولایان هیه، هه ریه که یان به گویره ی
 نیازی خویان رویان تی ته کا.

﴿ اوف بعهدکم ﴾ من به جی ته هینم پاداشتی پهیمانه کانی نیوه. باری گرانان له سر
 هه لته گرم و شیرینترین پاداشتان نه ده می، نه تان خه مه به هه شت. لی تان نه بورم. سامان و
 دارایتان نه پاریزم. به ناشکرا کردنی و چه سپاندنی باسی موحه مه د له ته وراتاو له ئینجیلا
 گهره ترین پاداشتان نه ده مه وه.

﴿ وایای فارهبون ﴾ وه هر له من بترسن له هه مو شتی نه یکه ن و له هه مو شتی کا
 نایکه ن. وه سزای من زور پزه بو نهو کهسانه پهیمانی خویان نه شکین. ناوه روکی ته ورات
 مه فروشن به رابواردنی جیهان، بترسن بریزم به سه رتانا نهو نازاران ه ی رزاندم به سه ر
 بایره کانتانا، له جگه ی خوا که سی شایسته ی نه وه نیه نیوه لی بترسن نه م رسته یه روئه کاته
 جوله که کان، به تاییه تی زانا کانیان.

﴿ وامنوا بما انزلت مصدقا لما معکم ﴾ وه نیوه باوهر بهین به شتی من ناردومه
 خواره وه وه باوهر موز که ره بو شتی له گهل نیوه دایه که ته وراته، قورئان و ته ورات

وہك یەكوان لەتەنهای خوداو فرمان دان بە پەرستی خواو بلاوکردنەوی داد پەروەری بە ئیو دانیشتوانا. باسی شیوازی موحمەد لە ئیو تەوراتا ھەیە. کەواتە وہك باوەرتان بەتورات ھەیە باوەرتان بەقورئان و موحمەد ھەبێ. عیساو ناوەڕۆکی ئینجیل بە درۆ مەخەنەو. سەرچاوەی ھەمو نامەکان یەكەو ئاین ھەریەك ئاینە کە خوا ناردویتی بۆسەر موحمەدو موساو عیسا.

﴿ولاتکونوا اول کافرہ﴾ وہ ئیوی بەنەوئیسرائیل مەبن بەیەكەمین بیباوەر بەقورئان، ئەبوابە ئیو یەكەمین تاqm بونایە باوەرتان بەقورئان بەتایە، ئیو خۆتان موزدەتان ئەدا بەھاتی موحمەد، ئیو موحمەد وہك کورپی خۆتان ئەناسن و تەورات بۆتانی رۆن کردووەو بۆ لەبیری خۆتانی ئەبەنەو لە مەو پێش بەت پەرستانان ئەووت: پێغەمبەری دووا کاتی جیھان خوا ئەی ئیری ئیمە پەپەرەوی ئەکەین و زال ئەبین بەسەرتانا، لە کیسی خۆتانی مەدەن ئەو کەسە ئیو چاوەروانتان ئەکرد موحمەدە.

﴿ولاتشعروا بآياتي ثمنا قليلا وایاي فاتقون﴾ وہ ئیو مەکړن ئایەتەکانی من بەنرخیکی کەم، مەگۆرن باوەرھێنان بەبیباوەری، باوەرتان بەھەندیکیان ھەبێ و باوەرتان بەھەندی تریان نەھێن بە ناشکرا بەھۆی دیاری بۆ ھێنانتان، ھیچ شتی بەرانبەری باوەرھێنان نیە، بە نۆمیدی سەرۆکایەتی و پلە ی جیھان فرمانەکانی من پەنھان مەدەن لە دانیشتوان. جگە ی ئەویش بە وەرگرتنی دیاری دزی فرمودەکانی خوا ھەلئەسان ھەمو سالتی وہك سەرانە مالومە کانتان ئەندازەیکی دیاری کراویان ئەسەند لە جولەکەکان لە بەرھەمی کشتو کال و ئازەل بەشیان ئەدرا. ھەر لەمن بۆسن و خراپە مەکەن و دەست کاری نامە ی من مەکەن، ئەم ھەلە لەکیس خۆتان مەدەن، باوەر بەمەحمەد بەتین، لە کاتی فرمان دان بۆ نەھیشتی ستم لایەنی دەستەلات داران مەگرن و داد پەروەربن.

تییینی: ئەو ئایەتە پیرۆزانە ھەرچەندە لە بارە ی بەنۆئیسرائیلیە کەنەو ھاتووە خواریوە و بەلام ھەمو ئادەمیزاد ئەگریتەو بەبیجیاوازی، خۆی گەرە بەرتیل و سەرانەو گۆرانی -

ياساى ئاين و كارنە كردن بە ياساۋ فېر نە كردنى ئادەمىزاد پېۋىستىيە كانى ئاين بە ۋەرگرتى ديارى و پارەو پول خودا قەدەغەي كردون.. لەم سەردەمەي ئىمەدا شاگردى جولە كەكان زۆرن لە ھەمو كات و جىگەيە كدا، بە ھەزاران رىنگ خۆيان ئەگۆرن بۆ دوست بېرىنى دانىشتوان بەبى ماندو بون و ئارەق رۋاندىن پارەو سامان و كۆشك و شتى تىرى ناياب بۆخۆيان ئەسازىتىن ھەندىكىيان بەچاك كەردنەۋەي تەلاق ، ھەندىكى تىريان بەنوشتە نوسىن و دانە گەرتەۋەو ناو - دەست خويىندەۋەو ، تاقمى تىريان ئەلتىن: ئىمە پىساۋ خواين ، ئەو كەسانەو زۆر كەسانى تر خاۋەنى پىشەي دەس بېرىن و تەلەكە بازىن، پەيۋەندىيان بەئىسلامەۋەنيە، ھەندى تىريان بەھاوردنى گىيانى (جلب الارواح) و خەۋاندى مىلان و سادەنەقلان.

بۆزانىن: زانايانى ئاينى و پىشەۋا گەۋرەكان وىنەي شافىعى و ئەحمەدو ئەبو سەۋر و گەلىكى تىريان لايان دروستە كرى ۋەرگرتىن لەسەر فېر كردنى قورئان و پىش نوئىزى چونكە پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەفەرەمۇي: ﴿إِنْ أَحَقَّ مَا اخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابَ اللَّهِ﴾ بوخارى ئەو - فەرمودەيە نوسىۋە ، بەراستى شاىستەتر شتى ئىۋەكەرنى لەسەرۋەرگرن نامەي خوايە.. كار بەدەستان پىۋىستە لە سەريان چەند كەسى ديارى بگەن بۆ جى بەجى كردنى كىشەي دانىشتوان و پىش نوئىزى كردنى مۇسلمانان، كار بەدەستان نەيكەن گوناھبارن.. مۇسلمانان خۆيشيان دياريان بگەن بۆ ئەو كارانە بە مۇچەيكى ديارى كراو بۆيان. بۆغۇنە كاتى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ كۆچى دوايى كرد مۇسلمانان ئەبۇبەكرىيان كرد بەجىگەنشىنى پىغەمبەرۋ مۇچەيان بۆديارى نەكردبو. كەلو پەلى بازارگانى خۆي ھەلگەرت و بەرەو بازار كەۋتەپرى، پىيان ووت، بۆچ جىگەيە ئەپۋى، ئەبۇبەكر ووتى: ئەي بەچ شتى خۆم و خىزانە كام بۆتىم؟ ھاۋرىكانى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەبۇبەكرىيان گىرايەۋەو مۇچەيان بۆديارى كرد، ئەگەر كەسى دارايى داربو، كەسى تر جگەي ئەو پەيدا نەئەبو دانىشتوان فېرى قورئان بكا

پیوسته له سهری به خورایی قورنایان فیر بکا. نه گهر دارایی وای نه بو پتی بزی - پیوسته موجهی بو دیاری بکری بو مبهستی فیر کردن قورنایان و پیوستی تری نایی.

خاوه نی تهفسیری قورتوبی له مانا کردنی نه و نایه تانه دا نه لی: پیغمبر ﴿ ﷺ ﴾ نه فهرموی: چاکترین ناده میزادو چاکترین که سی بروا به سهر زه ویدا نهو که سانه ن ماموستای فیر کردنی قورنایان، همه کاتی نهو که سانه قورنایان تازه نه که نهو بهو فیر کردنه ، له خوتانه و دیاریان بویه نه که به ناوی کرپوه، نازاریان مه دهن و دلیان مه رنجیتن، ماموستا که منالی فیری قورنایان بکا و بلی ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾ مناله که بلی ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾ خوا به میهره بانی خوی نه فهرموی: نهو مناله ماموستا و باوک و دایکم له ناگر نازاد کردن.

بو ناگاداری: خوی گهره بهرستهی ﴿ وایای فارهبون ﴾ پروه کاته همه بو به نوئیسراییلی به گشتی. و بهرستهی ﴿ وایای فاتقون ﴾ له گهل مالومه کانتی به تاییه تی.

﴿ ولاتلعبوا الحق بالباطل ﴾ وه تیوهی به نوئیسراییلی نهو راستیهی نهو تو من ناردومه ته خواره وه له تهوراتا تیکه لاوی مه کهن بهو شته بو چانهی خوتان هلی نه به ستی، له بهرچ شتیکه باوه به هندی له نایه ته کانی قورنایان نه کهن و باوه به هندی تریان نا کهن که باسی موحه مه نه کا؟ به راستی جوله که کان ههر له کاتی پیغمبر وه سهر چاوهی دوو بهر کی بوون له نیوان موسلماناندا به تاییه تی و له نیوان ناده میزادا به گشتی.

﴿ ولاتکتموا الحق وانتم تعلمون ﴾ وه تیوه مه شار نه وه راستی له نه خوتنه واران له باسی موحه مه د. تیوه نه زانن راستی تیکه لاوی ناراستی و پوچ نه که نو راستی نه شار نه وه.

تییی: بو دابین کردنی راستی ناوه رژی نهو سی نایه تانهی پیشو که گومانایان تیدا نیه هندی لهو با سانه نوسراون له نامه و ناموزگاری پیغمبر وه پیشو که موزدهیان داوه به هاتنی پیغمبری نیسلام ﴿ ﷺ ﴾ پروون نه که نه وه بهو هر گیرانی ده قه کانیان:

۱- له فهسلتی یه کهم له سفری یه کهمی به شیکمی ته وراتا هاتوه: خاتون هاجهری کاره کهری - (سارای) ژنی ئیراهیم له خاتو سارا رنجاو ویستی بتوری، له رینگه دا فریشته یکی بینی به هاجهری ووت: بۆچ شویتی نه پووی؟ ووتی: له خاتون سارای گهری خۆم ههلتدیم، فریشته که به هاجهری ووت: بگه پیره وه سهری به چوکی بۆ دانه وینه، خوا منالتی زۆرت پی نه به خشی له پاداشتی ترسانت له خوا و پازانه ووت له خوا، ئیستا ئاوسی به منالتیکه وه ناوی بنی (ئسماعیل) نهو کوره چاوی ئاده میزاده، تواناو دهستی به سهر هه مو سیکه وه به دهستی هه مو ان به پیردا ریسوه و بۆلای نهو کوره بهرز نه بیسه وه، هه مو یان چاوه روانی نهون. نهو کوره سوپاس کهری خوا به. بینگومان پیغمبه ر له نه وهی ئیسماعیل، وه نه کانی تری ئیسماعیل جگهی پیغمبه ر ﴿ ﴾ نه بوون به چاوی ئی کرای هه مو ان بۆیان جوت نه بوه - بینه پیشه وای دانیشتون جیهان و نه یان توانی له بیان ده رجن و بگه نه سنوری عیراق و شام به بی ترس. به لام کاتی پیغمبه ر ﴿ ﴾ خوا کردی به نیراوی خوی نه وه کانی ئیسماعیل و هاو پیکانی پیغمبه ر ﴿ ﴾ خۆر هه لات و خۆر ئاویان به زۆری داگیر کرد، تیکه لاوی زۆربه ی زۆری دانیشتون بون. نه وایش به هاو به شی نه وه کانی ئیسماعیل خانه ی خوا یان به په رستان ئاوه دان کرده وه.

۲- له فهسلتی (۱۱) یازده له سفری پیچهم له ته وراتا هاتوه: پهروه ده کهری ئیوه که خوا به نه نیری بۆلاتان که سی له خۆتان و له نیو برا کانتانا وینه ی من. له هه مان فهسلدا خوا به موسای فهرموه: من نه نیرم بۆتان وینه ی تو له نیو برا کانتانا، هه ر که سی فه رمانه کانی نهو پیاوه ی پی بگاوه نه ی بیسی و باوه ری پی نه هیتی تۆله ی لی نه سینم... وه نه م فه رموده به نه وه نه گه یه نی نهو پیاوه له نه وه ی ئسرائیل نه که باپیری جوله که کانه ئیسرائیل جگه له (عیص) برای که ی نه بوه، وه (عیص) له نه وه ی نهو هیچ پیغمبه ری جگهی (ئییوب) نه یوب پیش موسا کراوه به پیغمبه ر، ته وراتیش بۆ موسا هاتوه. که واته نهو پیاوه

موژدهی پی دراوه له نهوهی برای (نيسحاق) کوری ئیبراهیمه که ئیسماعيله، موحه مه دیش له نهوهی ئیسماعيله .

۳- له فەسلێ بیست ههم له سفری پینج ههم له تهوراتا هاتوه: روناکی خوا هات له توری سیناوه وه ده رکهوت له کتیه کانی (فارانهوه) پیاو چاکان له لای راستی نهو کیوانهوه رزیان بهست. خوای گهواره بهوانی بهخشی گهواره ی و خوشه ویستی کردن له لای گهلان، ههمو گهلان پیت و فەر لهو پیاو چاکانه وه نه گرن ... رون ترین بهلگه له سه ر نهو موژدهیه نه مهیه: (فاران) بریتیه له حیجاز، له تهوراتا نوسراوه که ئیماعیل له چۆله کانی (فاراندا) فیژی تیره نازی نه بی، نهو گه ره یهش بو ئیسماعیل پیک نه هات و پیاو چاکانیش له کاتی نهو دا نه بوون. کهواته بینگومان نهو شناسنامه و پشیهیه هه ر بو موحه مه ده ﴿ ۴- له نامه ی (نه شعیا) دا له فەسلێ بیست و دوو هه مدا هاتوه: نه ی مه که راپه ره و هه لکه چرای راستی، به راستی نزیکه کاته کانت، ریزی خوای گهواره هه لهات به سه رتا. به راستی - تاریکی روی زه مینی دا پو شیوه، ته م و مژ دا ویتی به سه ر ههمو گهل و نه ته وه کاندایه ره وه ده که ری بونه وه ران روناکی نه دا به سه ر زه ویدا، ههمو گهلان نه چن بۆلای نهو روناکیه، پاشاکان به ره و گزنگی نهو روناکیه نه چن. نه ی مه که چاوت بکه ره وه ته ماشابه که و بیر له خۆت بکه ره وه، ههمو گهلان له لای تۆدا کۆ نه بنه وه و نه وافت نه کهن و به ده ورتا نه سو رینه وه.

۵- له سفری یه کهم له تهوراتا خوا ئیبراهیمی ناگادار کردو فەر موی: داواکاریه که تم له باره ی ئیسماعيله وه وه رگرت و پیروزی و گه وه یی و نرخم پی به خشی، وه نه وم بو نه ته وه یکی گهواره دروست کردوه. زۆر ناشکرایه ئیبراهیم نه خۆی و نه کور کانی نه ته وه ی گهواره یان نه بو له جگه ی پیغه مبه ر ﴿ ۶- خوا له قورئاندا نه فەر موی: دووای دروست کردنی که عبه. ئیبراهیم و ئیسماعیل له خودا پارانه وه که له نه وه ی نه وان پیغه مبه ری بنیری، جگه له پیغه مه رو فرستاده یه نه نیراوه، بۆیهش پیغه مبه ر نه فەر موی: من داواکراوی

ئىبراهيم و ئىسماعىلى باوكەكانى خۆم و موزدەبى دراوى عىسام. موسا فەرمویتی: جىگەى لەدايك بونى ئەو پىغەمبەر لە مەكەيە، وەلە(طیبه)دا ئەنیشی، وە دەستەلاتى لە شامە.

٦- عيسا ئەفەرموى بە قوتابىه كانى خۆى: من ئەرۆم و (مارە لىط) دىت وئاسایشى خوايە، لە خۆيەو هەچ شتى نالتى. هەر شتىكى بى بلتین ئەو شتە ئەلتى.. قورئانىش لەو بارەو ئەفەرموى: ﴿إِن أَنْبِإِ إِلَّا مَايُوحَىٰ إِلَىٰ﴾ من دواى هەچ شتى ناكەوم مەگەر شتى بەسروش بى بۆلاى من .. مانای (مارە لىط) یانى ئەو كەسە ئەپارتەو بە نادمیزادوپارانەو كەيشى لى وەرئەگىرى، راست و چەوت جوتى ئەكاتەو.

٧- بەختەنەسر خەوئىكى دىبو، بۆ كەسى نەگىرپاوەو، داواى لە دانىال كرد مانای بۆبكا بەبى تەوێ بۆى بگىرپتەو، دانىال فەرموى: خەو كەت زۆر سامناكە: لە خەوتا بىتكت دىزە سەزى لەزىرى پوخته، قولى لە زىو لاقەكانى و سكى لە پۆلا، لە ئەژنۆكەنى بەرەو خوار لەئاسن و هەندى گلى سورۆكراو، بەردىكت بىنى بچراپو لە جىگەيە، ئەو كەسەى بچراندبوى نەت ئەبىنى، پياوى ئەو بەردەى ئەكىشا بەو بتهدا زۆر بەتوندى، بته كە بەئاسن و پۆلا و زىرو زىو پارچە چاچەبو. بايى لىتى هەلكرد پاشاوەى نەهیشت و پرش و بلاوى كردهو بوە تۆزو چو بەئاسماندا. ئەو بەردە كەدىوت ئەو پياو ئەيدا بەو بتهدا بو بەكىوئىكى بەرز هەمو زەوى پر كرد ئەمە ئەو خەوێە ئەى پاشا كەتۆ دىوت.

مانای خەو كەت ئەمەيە: سەر زىرپنەكەى ئەوتە تۆى، دوواى تۆ پاشائى تر پەيدا ئەبى. دوواى ئەویش پاشائى ترى سىيەم دىت وئەى پۆلايە زوربەى زەوى داگیر ئەكا. پاشائى ترى چوارەم دىت هێزى وەكو ئاسنە. دوواى ئەوانە پاشائى ترى پىنجەم دىت توانای وەكو گلى رەقە هەرىمەكەى ئەبى بەدوو پارچە پارچەيە كيان بەهێزو ئەو نىوێ كەى ژێردەستەو لاوازە. دووا بەدواى ئەوانە خواى ئاسمان وولاتىكى هەتاهەتای و نەگۆراو بەردەوام پىك دىتى. هەمو وولاتان و هێزىيان بنەبر ئەكا، تواناو دەستەلاتى ئەو هەموە پاشايانە نايەلتى هەتا دواڕۆژىش پایەدار ئەبى. ئەو بەردەيە كەئاسن و پۆلاو گلى رقى ئەكوتايەو و خوائەيزانى

زۆریان له تهوراتا نوسراوه.

دوای نموانه راپوردن دهرباره‌ی موزده‌دان بهاتنی یتیمبیری دواروژلهو کۆکراوانه‌ی
توراتا نهمیدان نیشان نهدا که له‌توراتی نهم رۆدا نمو باسانه‌ی موزده‌ی هاتی یتیمبیریان
تیدا بوه کوزاندویانه‌تموه، هیچ کۆکراوه‌یکسی ناسمانیان دهست ناکه‌وی دهستی تیک
دهرانی بۆ درێژ نه‌کرای جگه له ئینجیلی (برنابا) که‌نمیش نه‌تیه‌که پنهان دواوه لای
مسیحیه‌کان دکتۆر خلیل بێگ سوعاده نمو وینجیلی (برنابا) به‌ی له ئینگلیزه‌وه
وه‌رگیراوه، زانای به‌ناو بانگ (ره‌شید ره‌زا) له گو‌فاری (المنار) بلاوی کردو‌ت‌موه نهمیش
ده‌قی نمو بلاو کراوه‌یه،

[illegible]

دەرئەكەوى ئوستانى مەن دەرئەكەوى، تۆلە لەوانە ئەستەننى اگرياس مەن گەورە تىرى
 ناده مىزاد مەن راستىكەى بەئىو ئەلئىم: مانگ واتە (خو بەئىو فەئىكىسى ھەئىو مانگە وە)
 بىئى ئەبەخىشى خەئىوئى خوش لە مەئىلدا كاتى گەورە بولە ھەمو بونە وەرەن اىر سەن نە وەك
 وازى لىئى بىئى و دووئى نەكەون، چونكە دەمارى بى پەرستان دەر دىئى بىئەندەى خوا
 ھەمو بىئەمەن زۆرى لەو بى پەرستانە كوشە، بەسەوئىش بە ئاموز گارى زۆرى لىئەنەو
 بۆردن (بەئىو ئەبەخىشى خەئىوئى خوش لە مەئىلدا كاتى گەورە بولە ھەمو بونە وەرەن اىر سەن نە وەك)
 كەوانە ئەو بىئەرىشەى داكو تاو ھەسەر ئەو شارائەدا بى پەرستان سىرتاندىوانەو
 مەئەلە كەئەن كوشەون بىئەننى وەن مەن بىئەن، وەئەئى داخى كەئەن و لىئەنەو بىئەن ئەو
 فروستادەى باسكرا لەمەو پاش دىئە بىئەن تىرى و گەشاوئەتر لە ھەمو بىئەمەن اىر سەن
 ئەوانە ئەو كوشەو رەوشتى چا كەئەن نە، زەئەو ئەكەئەو بەخوشەو بىرەكەئەن شەرى
 پەئەر مان بەك بەئەك، ھەن كاتى بىئەن بىئەك سەرەو خوار بونەو بۆلەى زەوئى مەئەك
 كەو دەر كەو بىئەن كەئەن بەئەندەى خوا وەك ئەو ئەك (بەسەرەن) راستان بىئەن ئەو
 كاتەئەو فروستادەى دىئە بىئەن گومان ئەو بىئەن لە شەوئى لىئەداىك بونى ئەو
 بىئەمەن ھەو سەرەو خوار ئەن بىئەن (بەئىو ئەبەخىشى خەئىوئى خوش لە مەئىلدا كاتى گەورە بولە ھەمو بونە وەرەن اىر سەن نە وەك)
 ۲- لە فەئەلى (۸۲) ھەشتا و دوو دا ھاتو: لە پاشتان بەسەرەو بۆلەى وەر گەئەلەلەى
 زەئەك سەمەردا ئە فەئەلى: ئەئە ئەئە سەمەرى كورنوش بۆلەئى ئەئەن بىئەن بىئەن بەلام
 نىمەى عەرى كورنوش بۆلەئەى ئەئەن ئەئەن نەئەن راستى ئەئەو ئەئەن: خوا
 مەھەبەن و راستە بىئەستە كورنوشى بۆلەى بە گەئەن و بەئەستەو، چونكە بەئەننى خوا لە
 (تور شەلیمە) وەرە گەئەو لای بەكەرى سولەمان ئەك لە چەكەبە تىرا، بىروام بىئەكەن
 بە راستى كاتەك دىئە خوا مەھەبەننى خۆى ئەبەخىشى بە بۆقەو وەرەن لە شەئە تىرا كورنوش
 و پەرستەن چەكەى خۆى ئەگەئەو ئە ھەمو شوتاندا بە راستى خوا وەرەن گەئەن
 ناده مىزاد نوئەزى راستەقەئە لە ھەمو چەكەبەدا بە مەھەبەننى خۆى زەئەك وولامى دىئەو

ئیمە چاوەڕوانی (مەسیا) ئەکەین چ کاتی دیت فیرمان بکا، یەسوع وەلامی دایەوێ ئەو
ژن: ئایا نازنی مەسیا ئەبێ هەر بیت؟ ژنەوێلامی دایەوێ: بەتێ ئەو گەورەم، لە کاتەدات
یەسوع دڵخۆشبوو فەرموی: بۆم دەرکەوت ئەو ژن: بەراستی تۆ بپرواداری. بزانە لە
کاتی بپروا هێنان بەمەسیا هەموو هەلبژێراوەکانی خوا رزگار ئەکا لەمەوێ دوا. کەواتە
پێویستە (مەسیا) بناسن ژنە ووتی: لە وانەیه تۆمەسیایی ئەو گەورەم؟ یەسوع وەلامی
دایەوێ: بەراستی من نێروم بۆ خانەدانی ئیسرائیل بە پێغمەبەرێکی رزگار کەر بۆیان. بەلام
دوای من مەسیا دیت نێراوە لەلایەن خواوێ بۆ هەموو بۆنەوێران، ئەو کەسێهە لەبەر ئەوخوا
هەموو بۆنەوێران دروست کردووە، لە وکاتەدا پەرستی و کۆرپوش هەربۆخوا ئەبێ لە نێو
هەموو بۆنەوێراندا، میهرەبانی خوا پەخش ئەبێ بە نیوانیان.

۳- لە فەسلێ (۹۶) نەوێدو شەستدا ئەفەلموێ: کاتی نوێژ تەواو بو (کاهن) یانی ئەو
کەسێ دەم لەوێ نەدەن گۆیا ئەزانن پاشەپۆژ چ شتی پەیدا ئەبێ ووتی بەدەنگی بەرز،
یەسوع راوەستە پێویستە لەسەرمان بتناسن، تۆ چ کەسێکی لەبەرداتیایی نەتەوێ کەمان،
یەسوع فەرموی: من یەسوعی کۆری مەریەم لە نەوێ داوێ، ئادەمیزادێکی مردوو لە
خوا ترسم، داوا ئەکەم جگە لەخوا رێزو گەڕەیی بۆکەس رەوانەبێ.. کاهن وەلامی
دایەوێ: زۆر راستە لە کۆکراوەکانی موساییدا نوسراوە بەراستی خوا لەمەورا مەسیا
ئەنێزی، ئەو کەسەیش ناگاداری ئەوانەمان ئەکا خوا ئەو کەسێ ئەیهوێ، دیت بۆلای
بۆنەوێران بەمیهرەبانی خواوە. هیوامان وایە ئەوێ راستە پێمان ئەفەلموێ، ئایا تۆ ئەو
مەسیایێ چاوەڕوان ئەکری. یەسوع فەرموی، راستە خوا بەتێنی داوێ. بەلام من مەسیا نیم
چونکە ئەو بەر لە من دروست بوو و دوای من دیت. هەروەها یەسوع لە سەر
فەرمودەکانی رۆشت هەتا فەرموی: سۆتێم بەمانەوێ ژانی بیکۆتایی ئەو کەسێ من لە
بەردەمیا - راوەستاوم: من ئەو مەسیایەنیم ئێو چاوەڕوانی ئەکەن هەموتابە کانتان،
چونکە خوا بەتێنی داوێ بە ئیبراهیمی باوکمان و فەرموێتی: بەنەوێ کانت بەتێ: لە هەموو

تابنەکانی سەرزەوی بەنەوێکی تۆ ھەمویان پێرۆزەكەم . بەلام کاتی خوا منی بردەووە بۆلای خۆی، شەیتان بۆ جاری تر گێرەشیۆتیەکە ی بەلای ئەکاتەووە بەجۆری ئەوانە لە خوا ناترسن باریان گران ئەکا بەوێی کە گۆیا من خوام و کوۆی خوام . بەو بۆنەو کۆکراوەکە ی من و نامۆزگاریەكەم پێس ئەکەن بە ھەلبەستی خۆیان ، ھەتا وای لێدی نزیکە ی (٣٠) سی کەس لە باوەرداران دەست ناکەوێ . لە کاتەنا لەبارەدا خوا میھرەبانی ئەکا لە گەڵ بونەوەرەن ، ئەنێری بۆیان فروستادە ی خۆی ، ئەو فروستادە یە کە ھەمو شتیکی لە بەر ئەو دروست کردووە ، لە باشورەووە سەر ھەلئەدا بەھێزکی فراوانەووە ، بت پەرستان لە ناو ئەبا ، دەستەلاتی شەیتان لەسەر ئادەمیزاد ھەلئەوەرێتی ، بەمیھرەبانیەووە دیت بۆ رزگارکردنی ھەمو باوەرداران ، ئەو کەسانە نەپروا بە کۆکراوە ی ئەو فروستادە یە ئەکەن ئەکەن زۆر پێرۆزن .

٤- لەفەسلێ (٩٧) نەوہ دو ھەوتدا یەسوع لەسەر ووتەکانی رۆیشت ھەتا فەرموی : بەلام سەرخۆشی دانەوہو خۆیشم لەوہدایە بەھاتی ئەو فروستادە یە ھەمو بیرو باوەرپێکی درۆ - زەنەکان دەربارە ی من لەناو ئەچی (کە بەدرۆی ئەوان من خوام) ، ئاینە پێرۆزەکە ی بەلای ئەبیتەووە ، ھەمو بونەوەرەن ئەگەرپتەووە بۆلای ئاینی پاڪ ، ھەر بەو جۆرەش ئیبراھیمی باوکمان بەلێنی داوہ ، پێرۆزتر لە ھەمو شتی دلخۆشی من بداتەووە کۆتایی ھاتن بۆ ئاینەکە ی نیو بەردەوامە ھەتارۆژی دوا یی ، چونکە خوا بەدروستی و بەپاکی ئەو ئاینە ئەپارێژی .

دوای چەند دێری لە و فەسلە ی پێشەوہ ی ئینجیلی (برنابا) ، کاهینە کە ووتی : مەسیابە چە ناوی ئاوتەبری ، ئەو نیشانە یە چیهاتی دیاری بکا؟ ، یەسوع وەلامی دایەووە فەرموی : ناوی مەسیا سەر سورپنەرە!! ، چونکە لەو کاتەدا دروستی کردووە دایناوہ لەپروناکی ئاسماندا ، خوا پێی فەرمو : ھیدی و لە سەر خۆبە ئە ی (موحەمەد) لە بەر تۆ ئەمەوێ بەھەشت دروست بکەم ، کۆمەلێکی زۆر لە بونەوەرەن پێ ئەبەخشم ، پێم بەخشیوی ، بەجۆری ھەرکەسی پێرۆزابایت لی بکا پێرۆز ئە یی بەپروناکی خوا ، ئەو کەسە ی تاوانجێت

تی بگری بی به شه له میهره بانی خوا، کاتی تۆم نارد بۆلای بونه وهران ئەتکەم به فروستاده ی خۆم بۆ رزگاریان، به رانبەر به ووتە کانت، ئاسمانە کان و زهوی لاوازن، به لام تۆ لاواز نابی هەر گیز. به راستی ناوی پیرۆزی تۆ (موحه مه ده)، له و کاته دا یه سوع ئەوانه ی فهرمو دانیشتوانی خزمه تی هه مویان ده نگیان به رز کرده وه و ووتیان: ئە ی خوایه: ده سا فروستاده کەت بنیره. ئە ی موحه مه ده: هه لسه و وه ره به پهلە بۆ رزگار کردنی بونه وهران.

۵- له فەسلێ (۱۳۶) سه دو سی و شه شا یه سوع فهرموی: پاش چەند سالتی فریشتە ی کار به ده ست (جبرائیل) ئە چی بۆلای دۆزه خ، ئە بینێ دۆزه خیه کان ئە لێن: ئە ی موحه مه ده کووانی به لێنه کەت بۆمان که هەر که سی له سه ر ئاینی تۆبی له دۆزه خا - نامێتته وه به به رده وامی، دووای ئە وه فریشتە ی کار به ده ست ئە گه رێتته وه بۆ به هه شت به رپێزه وه نزیک ی فروستاده ی خوا ئە بیتته وه، ئە و شته ی له دۆزه خیه کان ییستبو بۆ ی گێرایه وه. بۆیه له و کاته دا فروستاده ی خوا به باره گای خوای گه وره ئە گه یه نی و ئە لێ: ئە ی به خێو که رو په رستراوی من: بیری ئە و به لێنه ئە که مه وه داوته به به نده ی خۆت که ئە وانە ی ئاینی میان وه رگرتوه نه یان هیلێتته وه له دۆزه خدا هه تا هه تایه، خوای گه وره یش به میهره بانی خۆ ی وولامی دایه وه فهرموی: داوا که تم وه رگرت، داوا که ئە ی دۆستی خۆم، ئە وه ی بته وی پێت ئە به خشم.

۶- له فەسلێ (۱۳۷) سه دو سی و حوتا ئە فهرموی: له کاته دا فروستاده ی خوا ئە لێ: ئە ی به خێو که رم: که سی واهه یه ماوه ته وه له دۆزه خدا بۆ ماوه ی (۷۰) هه فتا سال کوانی میهره بانیه کەت ئە ی به خێو که رم؟ به کزۆ لیه وه داوات لی ئە که م ئە ی خوایه: - ئازادیان بکه له و سزایانه به یه کجاری، خوا فه رمان ئە دا به حواری فریشته نزیکه کان ی لای خۆ ی برۆن بۆ دۆزه خ ئە و که سانه ی له سه ر ئاینی من و باوه ریان به فروستاده ی من کرده وه له دۆزه خ ده ریان به یتن و بیان خه نه به هه شت، ئە وانیش ئە وه ی به وان بسپێری ئە ی که ن وای لی دی بۆ گه یاندن به پهلە ی به رزی ئاینی ئە و فروستادانه ئە و که سه ی پر وای به پێهه مه ره یێنابی ئە یین بۆ

بههشت، له بهر نهوهی ئاینی نهو فروستادهیهی کردووه به ئاینی خۆی نهیهنه بههشت و بگره نهو کهسانهیش کردهوهی چاکیشیان نه کردبی.

٧- ههروهها ناوی پتغمهر ﴿٢٤﴾ به ناوی (موحه مه ده) ههرون کراوه تهوه بهزهقی له ئینجیلی (برینا) دا له فەسلێ (٣٤- ٣٥- ٤٤- ٥٥- ٩٨- ١٣٦- ٢٢٠) هاتوه. بهرنا با یه کیکه له هاوه له تایه تیه کانی عیساو نوسهریشی بو، وه ئینجیله کهی جیاوازی تهواوی ههیه له گه ئینجیله دهست کراوه کانی تر دا ههیه له مانه ی خواره وه دا:

١- عیسا نهخوایهو نه کوری خوایه. (٢) نهو سههرپراوهی ئیبراهیم کردی به قوربانی ئیسماعیلی کورپتی، نهک ئیسحاقی کوری. (٣) مهسیای چاوه پروان کراو موحه مه ده نهک عیسا. (٤) عیسا نه کوژراوه وه له نه واسراوه، کهواته ئینجیلی بهرنا با له گه ئ فورئاندا یهک - نه گرنهوه، وه کوله (الادیان فی القران) دا بیژراوه له لاپه ره ی (١٨٢- ١٨٤) ئینجیلی (برانانی) وه کو باسکرا نه ئینکی شاراهه بهولا (پاپارومه) له کاتی عیساوه ههتا نهو کاته ی یهکی له گه وه پیاوانی ئینگلیزی ده ری خست بو زانایان، بو یه خۆی و چه ند که سیکی زوړ موسلمان بون. نهوه ی جینگه ی باسه پاپا (جلاسیوس) ی یه کم فەرمانی دا له سالی ٤٩٢- ٤٩٦- به قه دهغه کردنی ئینجیل بهرنا باو شاردنه وه ی له گه ئ چه نندین کو کراوه ی تر دا، وه کو زانرا بهر له دایکبونی پتغمهر ﴿٢٤﴾ نهو فەرمانه ده رکراوه، هیچ زانایکی موسلمان وبی لایهن و دادپهروه رانی تر ده ستیان نه که وتوه، وه نهو ئینجیلی بهرنا مانه یهکی له زانای گاوه ره کان وه ری گپراوه که خه لیل بیگ سوعاده یه.

باسی موژده دان به هانتی پتغمهر ﴿٢٤﴾ له کو کراوه کانی (زه رده شت) پتغمه را (نافیستا) نامه ی زه رده شت له کو کراوه که ی خۆیا ئه لی: نهوه ی من هیناومه خۆتانی پيدا ههلواسن و پشتی تی مه کهن ههتا دیت بولاتان خاوه نی هوشتری سور له بیابانی عه ره به وه. بیگومان نه م موژده یه له زه رده شته وه نه چه سپیتی خاوه نی هوشتری سور له ده شتی

عهره به وه. نه بی همر پیغه مبهری نیسلامی، همر نه ویشه نه ناسری به خواوهی هوشتری سوور، وه کو.. (محمد شریف) له ناومه ی خو یا (الادیان فی القرآن) نویسی تی.

﴿ واقیموا الصلاة واتوا الزکاة وارکعوا مع الراكعین ﴾ وه ئیوه نویزه کانتان راوه ستین و بیان کهن، وهزه کاته که تان به خشن به هه ژاران، هه ردو لایان بهو جوړه ی یاسای نیسلام رونی کرده ته وه، به جی هیتانی نویژو به خشی نی زه کات پیویسته نرخ ی بو دابنری. که واته پیویسته له سهرتان نویژ بکه نی نه ی به نویسر ایل ی له گهل موسلماناندا بهو جوړه ی نه وان نه ی کهن. به لام به بیرو باوه ره وه، ئیوه کورنوش بهن بو خوا له گهل کورنوش بهرانی موسلمانان: جوله که کان له نویزه کانیا نا رکوعیان نه نه برد، بویه خوای گه و ره دووای فرمان دانی به کردنی نویژ فرمان نه دا به رکوع بردن لو نویژدا به تایه تی له گهل موسلماناندا، به بی رکوع نویژ دروست نیه، بویه به تایه تی فرمانیان پی ته دا رکوع بهرن.

رسته ی ﴿ وارکعوا مع الراكعین ﴾ ناماژ نه کا بو نویژی به کومهل، بهم رسته یه خوای گه و ره له بیرو باوه ری جوله که کان نه دا که رکوع نابهن و نویژ به کومهل ناکهن. بومانی رون نه کاته وه پیویسته نویژی به کومهل بکری هه تا بیته هوی کو کردنه وه ی خواهن دلان و یه کیتی باوه رداران و نریکبونه و هیان له خواو نه هیشتی چینایتی به بی بیانوی یاسای، نویژ کردن به کومهل به (۲۷) بیست و جهوت پله گوره تره له نویژی ته نهایی.

﴿ اتامرون الناس بالبر ﴾ نایا بو ئیوه فرمان نه ده ن به ناده میزاد به چاکه کردن؟ نه لنین. به خرم و هاوشیره و خه زورو زاوا کانتان و جگه ی نه وانش: نه ویاوه واته پیغه مهر ههر شتیکیان پی ته لی گوتی لی بگرن و بیکهن، وه ههر شتی نه و ته لی راسته و په یروی بکه ن.

﴿ وتنسون انفسکم ﴾ وه ئیوه خوتانتان له بیر نه چیته وه، برپوا بهو پیغه مهره نایه نن و په یرو ی ناکهن، نه و جوړه ره وشت و کردارانه ناله بارو گلاون، چون مروقی زیر داوای چاکه کردن له دانیش توان نه کاو خو ی نایکا.

﴿وانتم تلون الكتاب﴾ ۋەئىيۇھ ئەخوئىننە ۋەنامەى خۇتان كەتەوراتە ، ئەزانن لەناۋ-
تەوراتا بەھەرەشەى سەخت و تىژ بۇ ئەوانەىيە خۇيان چاكە ئەكەن، گفتوگۇو كىردارىان
لەيەك جىاوازن.

﴿افلا تعقلون﴾ ئايا ئىۋەبۇ بىر ناكەنەۋە ۋ ژىرنابنەۋە لە كارى نارەۋاۋ خۇتان ئەزانن
نارەۋايەۋ كىردارو گفتوگۇتان لە يەك جىاوازه؟ ئەۋەى بەدانىشتوانى ئەلئىن خۇتان بىكەن،
ھەتا كىردارو ۋوتەتان يەكەن، لاتان رۈنئى ئەۋانەى ژىرى بەكارنەبەرن و خۇيان نەپارىژن لە
دوۋا رۇژى خرايان، خاۋەنى ئەقلىش زىانۇ مەندىرىنى بونەۋەرانن. پىۋىستە بزانن ئەۋ
كارانە ئەۋان ئەيكەن زۇر پەستە لەلەى ئەقل، بۇنازانن ئەۋ شتەى لەتەوراتايە راستە؟
كەۋاتە باۋەر بەموھمەد پىۋىست كراۋى ئاينەكەيانە پىۋىستە پەپرەۋى بكەن.

بەراستى نەخۇشى ۋ نەگەتى پىۋانى ئاين و زانايان ئەۋەيە: ئاين بەپىشەى خۇيان -
دائىئىن، بۇ ئەۋەى سامان بەدەست بەئىننۇ راپۋىژن و پلەى نەگەتى جىھانى لايان باشى
كەبەدەستى بەئىن. نەك ياساى ئىسلام بكەن بەچەكى خۇيان و بەكارى بىژن بۇ
بەرەنگارى ۋقلاچۇكىردنى دوۋژماننى خواۋ نەھىشتى گىرەشىۋىتى، بۇيە ئەبىرى ئەۋەى
بەدەم ئەى لىن بە كىردەۋە نايكەن، فەرمان ئەدەن بەچاكەۋ خۇيان نايكەن . ياساى خوا
نەگۈژن بەگۈرەى ئارەزۋى خۇيان و بۇسۋدى خۇيان، پارەۋ پول پەيدا كىردن . ماناى
قورئان و فەرمايشى پىغەمبەر ﴿﴾ بەگۈرەى ۋىستى خۇيان ئەيلىن: فتۋاى ۋائەدەن
بەرۋالت رېكو پىكەۋ رېك بكەۋى لە گەل ياساى قورئاندا. بەلام لەناۋەرۋكدا ئەۋ پەرى
جىاوازه لە گەلىا، بوختەۋ كاكەلى ئاين دورە لەۋەۋ.

ئەنەسى كۈرى مالىك ئەلى: پىغەمەر فەرمۋى: لەشەۋى مىعراجادا بەلەى كۆمەلىكا
راپۋىژم بەمەقەسى ئاگرىن لىۋيان ئەقرتانن. بەجىرەئىلم ۋوت: ئەمانە چ كەسىكەن؟ ۋوتى
ئەۋانە خۇتەۋارو زاناي جىھانىن. فەرمان ئەدەن بەچاكە كىردن و خۇيان نايكەن،
ۋەفەرمايشى خوا ئەخوئىتتەۋە بۇ ئادەمىزاد.

دووباره پیغمهر ﴿ ﴿ ﴾ ﴾ نه فرموتی: وینهی نهوانه ی چاکه به جگهی خو یان فی نه کهن و خو یان نایکه ن وهك چرا به وایه روناکی بو جگهی خو ی هیه و خویشی نه سوتی. فهمایشی پیغمهر ﴿ ﴿ ﴾ ﴾ له وباره وه زورن ، ته ماشای ته فسیری قورئان و فه موده ی پیغمه بریان بو بکه ن که واته نه و مالومه جوله کانه نه قل ناخه نه کار نه گینا چون بر و ا به پیغمه بر ناکه ن؟ نمونه ی نهوانیش نیستا زورن که سوواری چاره وئی چه موشی نه قلی خو یان بوون، بیر له هیچ چاکه یه ناکه نه وه، ثانی خو یان به پاره نه فروشن ، هتا نه و چاره وینه نه یان خاته خواره وه و ملیان نه شکینی، زیانو مهن دی هردوو جیهان نه بن. وه هندی کیشیان به پاره ی بیگانه دژی نیسلام نه دوین، خو یان به پاله وان دانه نین.

نم نایه تانه هدر چهنده دهر باره ی مالومه کانی جوله که هاتوه نه ته خواره وه. به لام هه مو خوینه وارو ناوژگاری که ران نه گرته وه که فرمان به چاکه نه دن و خو یان نایکه ن ، بویه پیغمه بر نه فره وی: زور خوینه وار هیه شه یان یاری پی ته کاو به گویره ی مه بهستی گلاوی خو ی هتلی نه سه رپیتی. واته نه وه ی نه یلین خو یان نایکه ن، نه وه نه گه یه نی بر وای به ناین نه بی.

﴿ واستعینوا بالصبر والصلاة ﴾ وه نیوه نه ی مالومه کانی جوله که داوای یارمه تی له خوا بکه ن به هو ی نارام گرنتان له سه ر نازارو روژو گرتن و به هو ی به جی هینانی هه مو فرمانه کانی خواو نه کردنی هه مو گوناھی، داوای یارمه تی به هو ی به جی هینان و کردنی نوژه کان بکه ن. خوا ی گهره باسی نوژ دوویات نه کاته وه و دووای فرمان دان به داوا کردنی نارام گرتن، هتا به باشی به چه سپیری له میشکدا به جی هینانی نوژ پتر له هه مو فرمانی پله یکی تابه تی بو دانرا وه بویه پیغمه بر ﴿ ﴿ ﴾ ﴾ نه فرموتی: که کاتی کار یکی گرنگ روی بدایه و توشی خه فته ببوایه هه لته ستاو دهستی نه کرد به نوژ کردن بو نهمانی نه و خه فته.

خوای مهزن دووای ئەوێ باسی بەرزى ئیسلام و کردەوێ و گفتوگۆی مۆسڵمانانی کرد کە وەك یەك واین و دەستی بێ بگرن و واز لە سەرۆکایەتی جیهانی پرۆپوچ بەهێنن و سودو بۆل و پارە پالتیان پێوە نەنێ بۆ خراپە کردن: فەرمان ئەدا بەئارام گرتن و رۆژو نوێژ کردن و بەجێ هێنانی هەمو پەرستشی بۆ خوا بێ، داوا کردنیان لە خوا بێ بۆ کردنی هەمویان

﴿وانها لکبیرة﴾ وە بەپراستی داوای یارمەتی لە خوا بۆ ئارامی و چاوەروانی خوشی پاشەپۆژ وە پارێندەوێ لە خوا بۆ کردنی نوێژو رۆژو، وەلام دانەوێ پێغەمبەر ﴿﴾ لە هەمو رۆیکەوێ گەورەو گرانە لەسەر شان بەتایبەتی کردنی نوێژ.

﴿الاعلیٰ الخاشعین﴾ گرانەن مەگەر لە سەر ئەوانەن بێ لە خوا ترسن بەرانبەر بەخوا بەرێژو بەکۆزلیه‌وێ، هەست بەترس و خۆپاراستن لە بێ فەرمانی خوانەکەن، خۆیان بەخزمەتکاری مۆقاییەتی ئەزانن بەتایبەتی بۆ باوەرداران سەریان پێوەنیە برۆیان بەخواو پێغەمبەر دوو رۆژ هەبە.

﴿الذین یظنون انهم ملاقوا ربهم﴾ ئەو کەسانەن ئەوتۆ برۆای بلیگومانیان هەبە کە بەپراستی ئەزانن و چاوەروانی ئەوێ ئەکەن پاش مردن ئەوان ئەگەنە خزمەتی پەرورە کەری خۆیان، بۆ وەرگرتنی پاداشتی چاکەى خۆیان، بەچاوی سەر خوا ئەبێنن، ئەویش گەرەترین پاداشت بەخزمەت گەیشتی پەرورەدگاری خۆیان، ئەو بێنێنە چۆن بێنێنە کەى خوا ئەیزانی بەتەنها.

﴿وانهم الیه راجعون﴾ وە بەپراستی ئەزانن بۆ لای خوای خۆیان ئەگەر پێوە لە پاشە رۆژدا، پاداشتی کرداری خۆیان وەر ئەگرن.

بەلام ئەو کەسانەن برۆیان بە دوو رۆژو پاداشت نیە، بە ئومێدی پاداشت نین، لە سزاو تۆلە ناترسن، ئەو کەسانە نەگەتی سواری سەریان بوو، قورسایى گوناھ دای گرتون، هەمو چاکەو فەرنانی خوا لایان قورسو گرانە، ئەو کەسانە وەك دوو رۆه‌کان

وان، له وهی رابواردن و کهل و بهلی جیهان په رستن، گټره شپوینو خراپه کارن، سهرسهری و سهرلی شیوان له رابوردوداو نیستاو له مه و دواش.

يٰۤاِبْنِيۤ اِسْرٰٓءِیۡلَ اذْكُرُوۡا نِعْمَتِیۡ الَّتِیۡۤ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَنِّیۡ فَضَّلْتُكُمْ
عَلِیۡ الْعٰلَمِیۡنَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوۡا یَوْمًا لَا تَجْرِیۡ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَیْئًا وَلَا
یُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا یُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ یُنصَرُوۡنَ ﴿٤٨﴾

﴿ یابنی اسرائیل اذکروا نعمتی الی انعمت علیکم ﴾ نهی کورانی نیسرائیل پیری نهو چاکه و - بهخششانه بکه نه وه پیم بهخشیون و رژاندومه به سهرتانا، بو نه وهی سوپاسی خوا بکه ن، گوی بگرن و به باشی بییسن ، له و چاکانه یه شوکه و شپلاقه م بو ناردون ، هورم بو کردن به سپهر ناوم له به ردی رهق بو ههلقولاندن و چهنلین شتی تریشم بو کردون. با نه ویش بزانی باسکردن و گپړانه وهی میهره بانی خواو بهخشش له گهل باو بایرانیان گه وړه ترین هویه بو نه وهی نه وه کانیان سوپاسی خوابکه ن، بو نهم رپژو گه وهریه - هه یانه له باوو بایرانه وه ده ستیان که و توه ، بویه خوی گه وړه روپان تی ته کاو نه فهرموی: نهی کورانی نیسرائیل، هه تا دوی نایه تی ﴿ ٤٨ ﴾. که واته نه گهر بجوکی خوا به جی نه یهرن نه به نه جیگه ی توله ی سهختی ناله بار له نیستاو له مه و دووایش، بویه خوی گه وړه جاری تر دوو پاتی کرده وه و فهرموی: نهی کورانی نیسرائیل.. نه و همان له بیر نه چی هه مو جاری باسی جوله که کان و تیره کانی تر نه کری و هره شه یان لی نه کری مه به ست ته نها نه و هیه له و روداونه شاره زابین . به لکو له هه مان کاتا بو ناگدار کردنه وهی عه ره به کانه به تایسه تی، موسلمانان به گشتی: چونکه نه و انیش رپژریان له پیغه مه وړه وهر گرتوه ، به و بونه وه سهر به رزی هه ردو و جیهانیان ده ست که و توه ، نه گهر نه و انیش پشت بکه نه یاسای خوی

گەرە پىز لە جۈلەكەكان ئابىرويان ئەچىت و ئەبن بەپەند، بىھىزو بىتەرخ ئەبن و ئەبن بەپەندەو بچوكى دووژمنانى ئىسلام ، توشى دووبەرەكى نىو خويان ئەبن ، ھەتا وايان لىدى بەرنەنسە خويان و ئاگايان لەدووزمنى خويان نامىتى ، لەبىھىزىدا جىگەى جۈلەكەكانى پىشو نەگرنەو، بۆيە خۋاى گەرە ئەفەمۈى: ﴿لقد كان في فصعهم عيرة﴾
لاولى الالباب ﴿بەرپاستى لە گىرپانەوھى چىرۆكى رابوردو جۈلەكەكان پەندو تەمى خواربە بۆ ئەو كەسانەى خاۋەنى ئەقلىن، ھەتا ئەو كەردەو گلاۋانە جۈلەكەكان كەردويانە نەتەوھەكانى ئىستا نەيكەن ، لە نەپەرستى خۋاۋ داۋىن پىسى و ئارەق خۋاردنەوھو قومار كەردن و كوشتى ناپەرەۋاى يەكەرى . عومەرى كورپى خەتاب ئەلتى: (قد معنى بنو اسرائيل ، وما يغنى ما تستمعون عن غيركم) بەرپاستى رابوردن و نەمان بەنو ئىسرائىلى و ، وەسود ناگەيەنى بەئىۋەشتى لە جگەى خۆتانەوھە ئەى بىسن . ئەبۋايە بەسەرھاتى ئەوان ئەمىتان وەرگرتايە.

﴿وانى فضلتكم على العالمين﴾ وەبىر بگەنەوھە كەبەرپاستى من رېزى ئىۋەم داۋە بەسەر ھەمو ئادەمىزادا . يانى رېزى باۋو باپىراتنام داۋە بەسەر ئادەمىزادى ئەو سەردەمەى خويان . نەك ئادەمىزادى ھەمو سەردەمى . بەلام دۋاى ئەوھى دەستيان دايە خۋانەپەرستى و ياخى بون لە خۋاۋ گويان لە فەرمودەى پىغەمەرەكانيان نەگرت ، خۋاى گەرە بىمىھەرەبانى خۆى بەسەردا رېزان، سەر شۆرۈ كزۆل و بىتەرخى كەردن .

پىۋىستە بزانرى پىغەمەرى ئىسلام گەرەترىنى ھەمو پىغەمەرەن بۈھ ، ئۆمەتەكەيشى چاكتىن نەتەوھەن ، وەك خۋا ئەفەرمۈى ﴿كنتم خير امته اخرجت للناس﴾ ئىۋەچاكتىن نەتەوھەكن ھىترانەتە دەرەوھە بۆ رېگەنومايى ئادەمىزاد .

بەكورتى ماناى ئەو رىستەيە ئەمەيە : جۈلەكەكان ئاگادارنەكا بۆ ئەوھە بگەرپنەوھە لەو ھەلەيە توشيان بۈھ و بانگەۋازى ئىسلام وەرگرن ، بگەرپنەوھە بۆلاى كۆمەلتى باۋەرداران و

سوره تى ﴿ئەلبەقەرە﴾ جزمى ﴿يەكەم﴾

بۇلاي پەيمانى خوا، ھەتا جىڭگەي سوپاسى رېزىيان بۇ بگەرپتەو ە دووبارە ەك دۇخى جاران.

﴿واتقوا يوما لاتجزى نفس عن نفس شيئاً﴾ ەبترسن و خۇتان پىارېژن لە پۇژىكى زۇر سامناك كەرۇژى دووايى و پۇژى پىسارو ەلام و پاداشتە جى يەجى ناك ەيچ كەسى بۇھيچ كەسى ەيچ شتى، ەمو كەسى خۇي و كىردارى خۇي ئەگاتە فرىاي، ەيچ كەسى پاداشت لە كەسى تر ەرنانگىر.

كەس نابى بەجىڭگەدارى كەسى تر بۇ ەرنانگىرى پاداش و تۇلە، ەئەو پۇژەي پۇژى دادپەروەرىيە، پۇيىستە ئەم پۇژەي ژيانغان بگەينە نمونەي ئەو پۇژە: ياساى بەرزى ئىسلام نابى كەسى بىكاو يەكى تر نەيكا. يەكى بچەوسىترىتەو ە يەكى تر رابوئىرى، يەكى پارە پەيدا بكاو بەھەشت بفرۇشى، ەموو كەسى پۇيىستە خۇي ئەمىرۇ بەپاكى تۇو بچىتى و دوو بەيىانى خۇي دوورىنەي بكاو بىخوا. كەواتە ئىستائىش ەموو كەس خۇي و كىردارى خۇي. نامازە بۇ ناوەرۇكى ئايەتى ﴿٤٧﴾ لەبىرمان بى بۇ رىزىگىرن لەبەئوئىسرائىلى خوا پىغەمبەرى زۇرى لى ناردوون، وئەي موسا ھارون و يەسوع و عوزەيرو عەزىزو زەكەرياو يەحياو چەندىن پىغەمبەرى تر، گەزۇو شىلاقەي بۇ ناردون ەتا بىانخۇن.

﴿ولايقبل منها شفاعۃ﴾ ەوەر ناگىرى لەھيچ كەسى تكاو پارانەو ە ميانجى گەرى بۇ كەسى تر كەواتە تكاو پارانەو سودى نىە بۇ ئەو كەسانەي باوەرپان نەھىتاو، باكارى شايستەي لەپىش خۇيەو نەناردىبى بۇ تويشوى ئەو پۇژە، تواناى بەرنانگارى كىردن و يارى دانى بۇ كەسى تر نىە لەو پۇژەدا.

﴿ولايؤخذ منها عدل﴾ ەو ەرنانگىرى لەھيچ كەسى فىدىەو بەرتىل باھەموو سامانى جىهان بى لەرۇژى دوايىدا بۇ ئەو ەي رىزىگارى بىى لەنانگىرى دۇزەخ، ياكەسى لە جىڭگەي خۇيا دانى بۇ ئەو ەلەبىرى ئەو بچىتە دۇزەخ.

﴿وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ﴾ وەئەو كەسانە یارمەتیان نادری بۆ ئەوێ رزگاریان بێی لەسزای خودا. كەواتە كەس ناگاتە فریای، كەس بۆی ناپارێتەو، كەس ناتوانی بۆی بكا. لەمانای ئەم نایەتەو بۆمان پون ئەبێتەو پارانەو لەهیچ كەسێكەو بۆ هیچ كەسێ وەرناگیری بەلام زانیان ئەلێن: ئەو نایەتە هاتووتە خوارەو بۆ دەم كوت كردنی جولەكەكان كەلایان وایە باوك و باپەر پیغمبەرەكانیان لای خوا بۆیان ئەپارێتەو، خوا لەوان خۆش ئەبێ، خوای گەرە لە وولامیان ئەفەرموی: بۆ ئێوە نایێ كەباوەرتان بەقورئان و بە محمد نێیە.

بۆ ناگاداری: لێرەدا باسی (شفاعة) ئەكەین یانی پارانەو لە خزمەت خوادا زانیان لەو بارەیدەو ئەكرێن بە دوو بەشەو:

۱- زۆربەى زۆرى زانیان كە جینگەى متمانهن بریارى بیگومانیان داو كە پارانەو لای خوا لە پاشە پۆژدا گومانی تێدانیه بۆ موسلمان، بۆ بەرز بونەوێ پلەى هەندێ كەس لە بەهەشتا، بە تاییەتی لە لایەن پیغمبەرەو و پیغمبەرانى تر و زانیانى ئاینى و شەهیدان و فریشتەكان و پیاو چاكان و باوكان و كوران و خزمان و دراوسێ و مامۆستایان و قوتبیان و ناسیاوان بە گشتى، كەواتە ئێمەى موسلمان پێمان وایە پارانەو لای خوا لە پۆژى دوایدا هەبە. بەلام چۆنیهتی و شیکردنەوێ ئەو پارانەوێە نازانری. لەهەمان كاتا بروای بیگومانغان وایە گەرەترین پارانەو و یارمەتی بۆ ئادەمیزاد كردهوێ خۆیتی، سەر كەوتو تر پارانەو پەشیمان بونەویان لە گونا.

خوای گەرە ئەو كەسەى پەناى راستى بۆ بەرێ و داواى بەزەبى و میهرەبانى لى بكات وولامى ئەداتەو، بەمەرجى بەكۆتەبێیەو بێ و بەتەمای سەخاوتى ئەو بێ بێ بەشى ناك. بەمەرجى بە بیروباوەرى ئیسلامەو مردبێ، بۆیە خوای گەرە لە باسى رێزدارى پیغمبەردا ئەفەرموی: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾ وە لەمەودووا ئەبەخشى پەروردهكەرى تۆ هەموو رێزى دووابێ تۆ رازى و خوشنود ئەبێ ئەگەر بەباشى لەو

زه زایه تی و ورد بینی بکری نهی به چنده نه نداز بکری مه گهر خوا خوی ییزانی، بو دابین کردنی شه فاعلت پیغمبر نه فهرموی: ((شفاعتی لأهل الکبائر)) پارانه وی من بو خاوه نی گونا نه گه وره کانه له نومه تی خوم. به لام نایی مرؤف گونا نه بکا بی شهرمانه و به ته می پارانه وی بی، نه وه له وه وه زور نریکه لاقرتی به فهرمانی خوا بکا، خواجه په نامان بده ی له خراپه و گونا نه.

۲- کمئی له زانایان ثلثین: پارانه وه بو نه وانه نابیی گونا می گه وره یان کرد بی و په شیمان نه بو پیتموه له گونا نه گه وره کان وه کو نویژ نه کردن و زه کات نه دان و پرؤو نه گرتن و پوخته ی نه و باسی پارانه وه بهم جوړه یه: پارانه وه له پرؤوی دوایدا بو موسلمانان هدیه نه و فهرمودانه ی خوا و پیغمبر ﴿ﷺ﴾ کهوا نه گه یمنن پارانه وه نی، بو بی باوه ران و دووروان و لاقرتی که ران و گالته که ران به نایی و به ناین خوازان. نه که به گشتی.

وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ
يَذِيحُونَ آبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَٰلِكَ بَلَاءٌ
مِّن رَّبِّكَ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكَ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكَ
وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ نَنْظُرُونَ ﴿٤٢﴾

دوای نه وی خوی گه وره به کورتی باسی نه وانه ی کرد به خشویتی به کورالی
لیسرائیل له ممو دورا به شی کراوه یی و به درؤی باسی نه و چا گانه نه کا به خشویتی به و
نه فهرموی:

﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ وه بیری ئەو کاتە بکەنەوه که ئیوەمان پرزگار لە
پیاومەقولاتی فیرعمون و ھاوتاینەکانی و پیاوانی تری.

فرعمون نازناوی پاشایانی ئەو سەردەمەى میسرەکانە، ھەرۆک کیسرا بۆ فارسەکان و
قەیسەر بۆ رۆمەکان و نەجاشی بۆ ھەبەشە و توبەع بۆ یەمەنیەکان و خاقان بۆ تورکەکان.
نەم جۆرە ناوانە بۆ پاشاکانیان باوی نەماوە، سوپاس بۆ خوا.

زانایان ھەریەکیان بەجۆری ناوی راستەقینەى فیرعمونیان بردووە. بەلام ئەوەى شایانی
باسی ناوی ھەرشتی بوین گرنگ نی، ئەوەى جینگەى باسی ئەو پاشایە لەو کاتەدا زۆر
دوژمنی کورانی ئیسرائیل بوو، ھیچ جۆرە بەزەییەکی تێدا نەبوو بۆیان، خوێن رێژ و دل
رەق بوو بەتایبەتى بۆ جولهکەکان.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْعَذَابِ﴾ سەخت ترین سزای ئەچێژا بە ئیو، وەك ئەو بەردى
بەئێو نەبێو و بەئێو ئەگواز ئەو بۆ دروست کردنى خانو، بیری بەئێو ھەتەند، ھەر
کامتان توانای کردنتان نەبایە پارەى ئی ئەسەندن، ئەوەى بە دلایا بەاتایە بۆ لەناو چوشتان
پێتانى نەکرد.

ئەو کارانە بەئێویان نەکرد ژيانى رۆژانەتان بو، بەکاریان نەھێتان لە بێگارى کردندا،
سزای گرانزى وەك ئەمانەى خواڤووە.

﴿يَذَّبَحُونَ أَبْنَاءَ كُمْ﴾ کۆرەکانى ئیویان سەر ئەبێ و ئەیان کوشن بەھەر جۆرى
بوابو، گەورە و بچوکتانین ئەکوشت ئەو وەك گەورە بێ و کۆ بێنە بۆ گێرە شێونى.

ئەوەى پالتى نا بەفیرعمونەو بۆ ئەو جۆرە کردارانە، بەھەر جۆرى بوزانیسوى و وای
نەزانی و بیروباوەرى وابو کورانی ئیسرائیل بۆ دووا رۆژ ئەنە ھۆى ئەمانى دام و دەزگای
خۆى و کزبونى قیبتەکان و دارودەستەکەى، بۆیە ئەویش برپارى دابوو لەناویان بیا بۆ
پاراستنى شکۆى خۆى ئەو جۆرە کردارە نارەوايانە بۆ پاراستنى ھەر پزێم و یاسایە لە
پاڤدووا ئیستا و لەمەو بەرو لەمەو دووايش شتیکی ئاساییە بۆ کاربەدەستانى ترسنۆک و

چاو چنۆك، ناگرو دارو كوشتن و سزا به كاردين بۆ نه مانی تا قمی دژی یاسای خوین
رشتیان.

﴿ويستحيون نساءكم﴾ وه ژنه کانتانیان به زیندوی نه هیشتوره هتا بیان کهن به کاره
که و بیان خوازن به زوری شلاق بی جیاوازی گه و به جری ژنه کانتان، نه و کاره یان
خراپتر بو له کوشتنی پیاره کانتان.

خوای گه و ره پوری فرمودی نه کاته جوله که کان سرده می پیغمبر (ﷺ) هه رچه نه
نه و کارانه توشی نه وان نه و ره. به لام نه مانیش له ئایینی پی شوه کانیان و له وان رازین و
خویشیان نه وین که واته ها و به شی نه وان.

﴿وفي ذلكم بلاء من ربكم عظيم﴾ وه له کوشتنی کوره کانتان و هیشتنه و ی ژنه کانتان
ناخوشی و نه گه تیکی زۆر گه و ره به له لایه ن پوره و ده که رتانه و توشی ئی و ی کرده ، بۆ
نه و ی ته می خوار بین و کۆشش بکه ن و نارام بگرن به رانبار دوزمنانی خوای خۆتان.
هه و ره ها له رزگار کردنتان له دام و ده زگای فیرعه و ریز داری و به خشی خوای
گه و ره به بۆتان بۆ نه و ی سوپاسی خوا بکه ن.

کورتی مانای نه و ئایه ته نه مه یه: جوله که کان نه و پیری کزۆل و چه و ساوه و هه زار
بوون و دوزمه کانیان نه و پیری هیز و به توانا و سامانداربون. خوای گه و ره به هۆی موسا
پیغمبر وه نه وانی برده جیگهی دوزمه کانیان و جیگهی نه وانیان گرتنه و له بی ده سه لاتی دا
نه مان ، که واته بیانویان نامیتی که و ولامی جار و بانگه وازی ئیسلام نه دهنه و به هۆی
پیغمبر وه نه وایه ته می خوار بی و نایه و جاری تر کاری نار وایان نه کردایه و که سیان
نه چه و سانا بیته و ره.

فیرعه و نی دوتی و به خت نه سرو رۆمان و نازیه کان نه و ی به جوله که کانیان کرد له
را برد و ووا، ئیستا زاوتیه جوله که کان به کاری دین له گه ل عه ره به کانی فله دستین و

باشوری لوبنان، رۆژی ئەبج کار و فەرمانی خوا وەر گهڕی و جاری تریش توشی نە گهتی و چهوساو هی بین بهۆی کردەو هی نا هەمواریانەو ه.

لێرەدا ئەمەشمان لەبیر بێ ئەو کەسە فەرمان بدا بە کوشتنی ئادەمیزادی بەنارەوا ئەگەر فەرمان بێ دراو پێویست نەبێ گۆی رایەتی فەرمان دەر کەری بە گۆرە یاسا وەك پۆلیس و سەرباز و موچه خۆر پێویستە فەرمان دەر و فەرمان پێ دراو هەردوولایان لە تۆلە ی کۆژاوه کەدا بکۆژرێن، وە گەر وانەبو وەك باوك و كور و مامۆستا و قوتابی کامیان بکۆژی ئەو هیان ئە کۆژرێ و بس.

﴿واذ فرقا بكم البحر﴾ وە بیری ئەو کانه بکەنەو ئەیمە دەریاکەمان بو ئێو لەیەك پچراند و بۆتەم کرد بە (١٢) دووازدە رینگە هەریەکیان بو بەرەیه کتان لە (١٢) دووازدە کورە ی یەعقوب، لەو رۆژەدا میسرتان بەجی هیشت لە گەل موسادا، کە ئەتات بینی دەریا لە پێشتانەو و دوژمن لە دوواتانەو و ئەترسان لە هەردوولایان و بنەپربن.

﴿فانجيناكم﴾ دووایی ئەیمە ئێو هەمان رزگار کرد لە ترسی خنکاندن ئەو دەریایە و لە گەیشتی فیرەهون پێتان و بەئاسودەیی گەیشتنە کەناری دەریا، بەچاوی خۆتان دیتان قور و لیتە ی دەریاکە ووشك بوو ئەو نەك رۆچن بەنیو قوردا.

﴿واغرقتا آل فرعون وانتم تنظرون﴾ وە ئەیمە فیرەهون و پیاو هە ماقولە کانی و پیاوانی تریانمان خنکاند بە ناوی دەریاکە، ئێو تەماشاتان ئە کردن بەخنکاوی و بەمردوی بەچاوی خۆتان و دیتان ناوی دەریاکە لەیەك پچرا بو رزگار بونی ئێو، دووای رزگاری ئێو ناو هەك تێکەلاوی یە کتر بوونەو و چو بەسەر فیرەهون و تاقمە کەیدا و خنکاندن و لەناو چون ئەو دەریایە کە موسا و کورانی ئیسرا ئیل رزگاریان بو لەناویا فیرەهون و تاقمە کە ی خنکان زانیان ئەلێن: (دەریایی سورە لەسەر کەنداوی سوو هیس)

کورتهی نهوز روداوه بهم جوریهه؛ خوای گهوره کاتیک ویستی فیرعهون و تاقمه کهی له ناویا فهرمانی دا به موسا خوی و کورانی ئیسرائیل له میسر بچنه دهری، نهویش به خوی و خزمانیهوه به نهیئی له شهودا چونه دهری، بهرهو فهلهستین رویشتن.

فیرعهون که بههوهی زانی فهرمانی دا بهههموو جهندرمه کانی و ناردنی بو ههموو ههریمه کانی ژیردهستهی له شکرینکی زوری کوکردهوه، کهوته دووای جوله که کان که بهرلهوهی بگه نه فهلهستین بیان گپرتیهوه، بو نهوهی ترس و بیم بلاو نهیتهوه بهناو شارد، وای بلاو کردهوه بهناو میسر دا نهو که سانه تاقمیککی کهمن و ههلاتون و مهترسیان لی ناکری و نیمهیان بهو ههلهاته نالوز کردهوه، پارو خشتی ژنه کانانیان بردوه و نهیان داونهتهوه، له ههلس و کهوتیان ناگادار بوین.

فیرعهون و له شکره کهی کهوته دووای موسا و بهنوئیسرائیلی. فیرعهون و تاقمه کهی باخوبولاخ و زیر و باره گای گهورهو کوشکی بهرزی خویانیان بهجی هیشته له میسر دا و جاری تر نای بیننهوه و بویشیان ناگپرتیهوه بهلام بهنوئیسرائیلی له فهلهستینا نهبنه خاوهنی وینهی نهوانهی نهوان ههیان بو.

کورانی ئیسرائیل گهیشته کهناری دهریای سور له سهه کهنداوی (سووهیس) فیرعهون و له شکره کهیشی له گهل خور کهوتنا بهوان گهیشتن، لهو کاته دا کورانی ئیسرائیل بروایان وابو له ناوته چن، ترس و بیم کهوته دلیان، بهموسایان ووت: نهوا فیرعهونغان پی گهیشته و توانای نهومان نییه چ شتی بکهین؟ موسا فهرموی: مهترسن خوای خوم له گهل منه رینگه نومایم نه فهرموی، بو رینگای رزگاریم. لهو کاته دا خوا پهیامی نارد بو موسا که داردهسته کهی بدا به دهریاکه دا.

موسا داردهسته کهی کیشا به دهریاکه دا، ناوه کهی پارچه پارچه بو، وه (۱۲) دووازه رینگای وشکی لی پیدا بو، ههریه کهیان بو بهره بابی، ناوی دهریاکه بهم لاولایانا وه کو کیو بهرز بوبوه وو. کورانی ئیسرائیل بهو رینگه کراوانه دا چونه نهو بهری دهریا. لهو کاته دا

فیرعهون که چاوی بهو ریگانهی ناوی دهریاکه کهوت که جوله که کان پینا نه چون،
نهوانیش خویانین پی دا کرد به دووای جوله که کاند، ناوی دهریاکه دای به سه ریاندا
همه ریان خنکان و مردن. موسا و نهوانه ی له گه لیا بون رز گاریان بو، به چاوی خویان
نهواندیان همهو بینی .

قررنانی پیروز له ناوچونی فیرعهون له چه ند نایه تا باسی نه کا بو نهوه ی همهو
گوی گران پی ته می خوار بین، له هه ر جیگه یه کدا به شیوه یه کی شایان باسی نه فیه رموی
جاری به کورتی و جاری تر به دریژی، بو نهوه ی وورد بینه وه و له ناوه رۆ که که ی باشو
بگه یین، له هه ر جیگه یه تامیکی تایه تی هه یه و ته واو که ری نه وه که ی تریانه ..

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ

أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

﴿ ٥١ ﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿ ٥٢ ﴾

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿ ٥٣ ﴾

﴿واذ واعدنا موسی أربعین لیلە﴾ وه ئیوه بیرى نهو کاته بکه نه ره ئیمه به لئیمان دا
به موسا به مانه وه چل شهوی ته واو هه تا نهو شته ی داوای کردبوو بیده می که ته ورات و
یاسای خوایه وه موسایش به لئینی دابو به خزمه کانی بچن به سه ر نهو به لئینه ی پی درابو
له لایه ن خواوه .

﴿ثم اتخذتم العجل من بعده﴾ له پاش نهوه ی موسا رۆیشت ئیوه گویره که یه کتان داناو
کردتان به خوا بو خوتان و دهستان کرد به په رستنی به دیار ندبونی موسا لاتان.

سوره تی ﴿تلمبه قهره﴾ جزمی ﴿یه کم﴾

﴿وانتم ظالمون﴾ وه ئیوه ستهمتان له خۆتان کرد بهو په رستهو کاره ناره وایه که له جیگه ی خوا داتان نابو، نه بوایه ههر خواتان په رستایه و په رستراو ههر ئه بی خوا بی. ﴿ثم عفونا عنکم من بعد ذلک﴾ له پاشا ئیمه خۆش بوین له ئیوه و له گوناوه کانتان بوروم، دووای ئه وه ئیوه په شیمان بوونه وه لهو گوناوه گهره یه کرد بوتان به په رستی گویره که، ئه و سزایه نه بوایه توشتان بوایه بهو په شیمان بوونه وه له سهرم هه لگرتن. ﴿لعلکم تشکرون﴾ بۆ ئه وه ئیوه سوپاسی من بکه ن له سهر ئه و ئی بور د نه و ئه و هه مهور میهره بانیه من له گه لتانم کرد.

بۆ ناگاداری: ووشه ی موسا به زمانی عبیری له دوو ووشه پێک هاتوه: (مو) بهمانا ئاوه، وه (سی) که (شێ) به زمانی عبیری و عهره به کان کردیانه به (سی) یانی درهخت، کهواته ئه بی به (ئاوی درخت) موسای پێ ناو براوه، له وه وه هاتوه کاتی (ناسیای) ژنی فیرعه ون کاره که ره کانی ده ستور پێ دا بون خۆیان بشۆرن لای ئاوو درختی، ته ماشایان کرد تابوتی ئاو هینای و نه وایش گرتیان ته ماشایان کرد منالیکێ تیدایه، له گه ل خۆیان بردیان بۆ لای ناسیا، بهو بۆ نه وه ناویان نا موسا.

خوای گهره دووای ئه وه ی باسی ئه و به خشنده یه کرد که به خشیوی به کورانی ئیسرائیل: بریتی بون له رزگار بونی کوره کانیان و هیشتنه وه ی ژنه کانیان. له ناو بردنی فیرعه ون، ئی خۆش بون له سزای په رستنی گویره که دووای په شیمان بو نه وه یان. نه فهرموی:

﴿واذ آتینا موسی الکتاب و الفرقان لعلکم تهتدون﴾ وه بی ری ئه و کاته بکه نه وه ئیمه دابومان به موسا ئه و نامه یه که ته وراته و راست و چهوت جیا نه کاته وه، حه لال و حه رام، دۆست و دۆزمن له یه که جوئ نه کاته وه، بۆ ئه وه ی ئیوه ریتومایی وه رگرن و شاره زای یاسای خوا بن و خۆتان له گوهرایی دوور خه نه وه، بیر له نیشانه گهره کانی من بکه نه وه.

تهفسیری زمانکۆیی

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ إِنِّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ
 بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ
 خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَنَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ
 ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يٰمُوسَىٰ لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً
 فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ نٰظِرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ
 بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ
 الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّٰ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
 رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ إِنِّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ وه نيوه بیری نهو
 کاته بکه نهوه موسا وتی به خزمه کانی: نهی تاقمه کانی من به راستی نیوه سته متان کرد له
 خوتان به هوی دانانی گویره که که کرد بوتان به خوی خوتان نه تان په رست، نهو که سانهی
 کاری نارهوا بکه ن شایسته ی نهوه ن سزایان بدری.

﴿فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ﴾ کهواته نیوه په شیمان بینهوه بولای خوراین دروست کهری نیوه یه
 به جوړی شوروی و ناتهواوی جیاوازی تان تیدا نی یه و نه ندام و هه ندامتان ریک و پیکه،

سوره تی ﴿نهلبه قهره﴾ جزمی ﴿یه کمم﴾

لهیهك جوئ نهبنهوه ههریه كهتان لهوی ترتان بهرنگ و شیا وازو دیمهنی شیاو بۆتان، له نهزانین نهوپهریتان گرتوه، چۆن واز له پهرستی خواتان هینا و بۆلای کویره كه پهرستن كه ههروه نكو خۆتان نهوگویره كهیه گیل و نهفامه.

﴿فاقتلوا انفسكم﴾ دووایی پێیسته ئیوه خۆتان بكۆژن، نهویش دووای نهوه بوگویره كه پهرستان ووتیان: به چ جوړك بگهڕینهوه بۆلای خوای گهوره، موسا فهرموی: نهو كهسانهتان گویره كهتان نهپهرستوه گویره كه پهرستان بكۆژن، بۆ نهو مهههسته نهگهڕ نهوه باوك و كور خزمی خۆیانان ئهیبینی و پرکیشیان نهئه كرد نهو فرمانهی خوا بهجی بهین، بۆیه خوای گهوره تهم و ههوریکی رهشی بۆناردن وایان لی هات یه كۆریان نهئیبینی، دوایی بهربونه خۆیان و كوشتنی یه كۆری، نهوانهیان گویره كهیان پهرستبون ههمویان كۆژان، دووای نهوه ههورو تهمه كه نهما، له بهر نهوهی فرمانی خوایان بهجی هینا ههمویان به شههیدی مردن ژماره ی كۆژراوان ههرحهنده بی گرنگ نییه، نهوهی شایستهی نهوان بی فرمانی خوایان بهجی هینا. بهراستی نهو فرمانی بهوان درابو زۆر گران و سامناك بو كه باوك و كور و خزم یه كۆری بكۆژن نهو كوشتنه وهك نهوه وایه خۆیان بكۆژن بۆیه خوا نهفهرموی: ﴿فاقتلوا انفسكم﴾ بهلام سروشتیکی روخوا پهست كه خۆی له گونا نهگهڕینهوه و دهست بكهن به کویره كه پهرستن به نامۆزگاری كۆل نادهن، پێیسته به تیخ و نوکی شمشیر كۆلیان بی بدری، بهراستی باجی قورسی خۆیانان دا و نهو پهری سودیان وهرگرت و تهمی خواربون به گشتی، بۆیه له پێغه مبهروه (ﷺ) ئیبسو ماجه ئه ی گهڕینهوه و فهرموی: ههر كۆمهلی گونا نه ناویانا بكری، نهوا نهوانهیش گونا كه مر نهوون گهوره و به دهسته لات بن و بهرنگاری نهكهن لهو گونا نه سزاو تۆله ی ههمویان نه گهڕینهوه له ههروهو جیهاندا:

﴿ذلکم خیر لکم عند ربکم﴾ نهو پهشیمان بوونهوه خۆ كوشتنه چاكره بۆ ئیوه له یاخی بونتان لای خوای دروست كهرتان، بهو كوشتنه یا نهبنهوه له بت پهرستی و نهگه نه بژیا نیکی بهردهوامی و نه براوه، خۆ ئه بی ههربیش مرن، نهو مردنه زۆر پهسندو رهوایه كه خۆیانان كوشت.

تهفسیری زمانكۆیی

﴿فتاب علیکم إنه هو التواب الرحیم﴾ دواوای ئەووی فەرمانی خواتان بەجێ هێنا خوا بەشیمان بۆ ئەووی لە ئێوە وەرگرت و بەزەیی خۆی بەسەرتانا پێژاند، بەراستی خوا هەر ئەو بەزۆر بەشیمان بونەو و بگرتی لەبەندەکانی خۆی، زۆر میهرەبان و خاوەن بەزیە. پوختە مانای ئەم چوار ئایەتە پێشوەڕێک بەم جۆرە: دواوای ئەووی کورانی ئیسرائیل بەپێمانی موسا پێشگاریان بوو لەدەریاکە و فیرعەون و تاقمەکەیی خنکان کورانی ئیسرائیل پشونکی خوشیان دا، ئێر گەپانەو بۆ میسر یا نه گەپانەو گەنگ نیه؟ بەلام کاتی لەمیسرا بون موسا ئاگاداری کردبوون خوا گەورە فیرعەون بەم زووێه لەناو ئەبا، لەپاشان نامەیه کتان بۆ ئێنیری لەلایەن خۆیهو و ئەیکا بە یاسا و رۆنی ئەکاتەو ئەو شتانی بیکەن و ئەوانەیی ئەیکەن و قەدەغە بن لەسەرتان، بۆیه پێویستە ئێوە کاری پێ بکەن بە پەپەرە بۆ خۆتان، کاتی فیرعەون لەناو چو موسا دواوای لەخوا کرد ئەو نامەیه بۆیه ئێنیری، خوا فەرمانی پێدا بپروا بۆ سەر لوتکەیی کێویی توری بەپێر (٣٠) سی رۆژ لەوێ بەرپۆزویی خوا پەرستی بکا.

کاتی (٣٠) سی رۆژەکەیی ئەواو بوو خوا فەرمانی پێدا (١٠) دە رۆژی تر بێتێتەو هەتا پەرستەکەیی ئەواتر پێ، دواوای (٤٠) رۆژ خوا نامەکەیی پێ بەخشی، موسا بەر لەووی بپروا بۆ پارێشەو لە کێویی تور ئامۆژگاری هاوڕینی بپروا کرد و پێی فەرما: جینگە داری من بە لە ناو خزمەندا، کاروباریان پێک خەو ئاگات لەخۆتێی ئەکەوێتە دوا گێرە شێونی ئەوان و، ئەوانەیی تۆویی خراپە ئەچێن، موسا ئەوکاتە رۆشت بۆ پارێشەو لە کێویی (طور) فەرماو (٣٠) رۆژم پێ ئەچێ کە خوا فەرمانی پێدا (١٠) دە رۆژی تر بێتێتەو بۆ رۆژوگرتن ووتیان: موسا بەلێتەکەیی راست نەبوو، لەوکاتەدا (موسای سامیری) کێنەیی بۆگەنی دلتی جولاً، ئەو روداوێی بەمەل زانی، ئەو زێرەیی ژنانی میسردا بویان بە ژنانی ئیسرائیل و لەگەڵ خۆیان هێناو بویان لێی وەرگرتن و تێوانیەو لە نیو ئاگر داو گۆرەکەیکەیی لەو زێرە بۆ دروست کردن، بە جۆریکی ئەنداز باری و هونەری پەنگی بۆ

رېژابو، نه گهر با بچوايه ته نارېی له ده میوه ده رده نه چو، ده نگیکی لی په یدا نه بوو وه کو
گا نه ی بۆران، سامیری به گیل و گه و جی نیسر نیله کان پشت نه ستور بوو فرمانی پیدان
نا نه میه خوا که تان موسا له بیری چوه ته وه، نه وانیش ده ستیان کرد به په رستی و بت
په رستی نه و کاته باو بوو له ناو میسر یه کاند ا نه وانیش پی داهاتون بی نه ری و نه ری
کورنوشیان بۆ برد له و کاته دا هارون زور به تیژی به ره تهستی کردن و پی ووتن: سهرتان
لی شیواوه کاری وا مه کن.

هر چی توانای بو خسته کاره وه له گویره که په رستی و هریان گپړی سوودی نه بوو،
هر له سهری به جیز بوون هه تا موسا هاته وه موسا ناموزگاری کردن و به جوله که کانی
فرمو: سته متان له خوتان کردو وه به په رستی گویره که، نه وانیش په شیمان بونه وه، بویه
خوا ی گه و ره فرمانی پیدان خویان بکوژن، نه وانیش ده ستیان دایه خو کوشتن خوا ی
گه و ره په شیمان بونه وه که ی لی و هر گرتن و دلیان خوشبو، نه م باسه چهنه جاری باس
نه کری له قورنانی پیروژدا، هر جاری به جوړیکی ته واو کهر بۆ نه وه ی پشه وه ی خوی.
نه م چپرو که چهنه دین سود په ندی تیدا به دی نه کری:

۱- نه وه نه گه یه نی نومه تی پیغه مبر ﴿٥﴾ چاکترین نومه ته، چونکه جوله که کان نه و
همو و به لگانه یان به چاوی خویان نه بینئ که چی دوای کرده وه ی پر پوچ نه که و تن به
زوری، به لام موسلمانان له گه ل نه ویشدا پیوستیان هه بوو به به لگه ی به هیز بۆ ناسینی
قورنانی پیروز، نرخیان بۆ دروو ده له سه ی دوژمنان دا نه نه ا بر وای بیگومانیان به قورنانی
هه بوو، نه ویش نه وه نه گه ی نی موسلمانان ناقلترو زیره کتن.

۲- پیغه مبر ﴿٦﴾ نه م چپرو که ی نه گپړایه وه له گه ل نه ویش نه خوینه وار بو، نه ویش
به لگه یه بۆ نه وه ی به سروش زانیویتی.

۳- ئەو چیرۆکە بۆمان داوین ئەکا کۆیڕانە دووای کەس ئەکەوین بگەرێن بەدووای بەلگەیی بێگوماندا، ئەک وەک جولەکەکان بەبێ بەلگەو ووردبوونەوه دووای موسای سامیری کەوتن و دەستیاندایە گوێری کە پەرستنی.

۴- خوای گەورە بەم چیرۆکە دلخۆشی پێغەمبەر ئەداتەوه ئارام بگرێ و خۆ راگری بەرابەر خراپەو نالەباری بت پەرستەکانی عەرەب، ھەر وەک موسا خۆ راگریو بەرابەر بە کردەووی گیلانەیی کورانی ئیسرائیل.

لێرەدا ئەوەتان بۆ پۆن ئەبێتەوه خوای گەورە ئەو پەری میھرەبانە بۆ موسلمانان پەشیمان بونەویمان بەپارێنەوێتی وەرئەگرێ، بێ ئەوێ فەرمانیان پێ بدا خۆیان بکوژن بە پێچەوانەوه بۆ جولەکەکان کاتی پەشیمان بونەوه یان ئی وەرگیرا فەرمانیان پێ درا خۆیان بکوژن، ھەر وەک ئێمە ئەگەر بە نارەوایی مەوۆفی بکوژین پەشیمان بونەتەویمان ئی وەرناگیرێ ھەتا خۆمان ئەدەن بەدەستی خاوەن مافەوه بۆ کوشتنمان.

﴿وَإِذْ قُلْتُ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ وە بیری ئەوکاتە بکەنەوه ئێوە ووتتان: ئەو موسا بەدەنگی بەرزەوه ئێمە بروا بەتۆناکەین کە ئەلێت پێغەمبەرم ھەتا خوا نەبین بە ئاشکرا بەبێ پەردەو ھیچ شتێ نەبێ لەنیوان ئێمەو خوادا، ناگادارمان بکا کە پێغەمبەر و نێراوی خوای، ئێمە نازاین ئەوکەسانەیی گومانیان لەبونی خوادا ھەیە لەم چەرخەیی ئێمەدا بەبێ بەلگە، بۆ لاسایی جولەکەکان ئەگەنەوه لەبێ باوەری و چەندە بازیان؟ جولەکەکان ئەیان ووت بەموسا: باوەر بەتۆناکەین ھەتا خوا نەبین، ئەوانەیی ئەم سەردەمیش ئەلێن: ئەوێ ھەستی پێ ئەکەین بە چاوايا بەشتی تر نابێ ھەبێ، ھەر وەھا ئەو چەنە بازیانە تازەنیو کۆنە لەگەڵ بوونی میژوودا پەیدا بوو و ئەبجۆنەوه چێن بەچێن ھاتووە خۆیان کێف ئەکەنەوه لەناو چوون و ھیچ شتێکیان سەوز ئەکردووە.

تایین و تاین پەرستان بەکۆیڕایی چاویانەوه بەردەوامن، زۆرتەیین لەوانەیی دووای فەرموودەیی پێغەمبەر ﴿﴾ ئەکەوتوون بەگوێرەیی بیری خۆیان ئەدوین و ئەلێن: خوای

سوره تی ﴿نملبه قهره﴾ جزمی ﴿یه کهم﴾

گهوره نه مپو و پاشه رۆزیش نابیری، به لām کۆمه لی ده ستیان گرتووه به ره وه شتی پتیه مبه رو
موسلمانان پشوووه کان ئه لێن: یینی خوا له جیهاندا دروست نیه، له پاشه رۆزو به یی
گومان نه ییری جۆره کانی و چۆنیتی نهو بیننه گرنگ نیه، با ئیمه نه توانین شی بکهینه وه.
﴿فاخذتکم الصاعقه﴾ دووایی کوتوپر ئیوهی گرت و دای به سه رتانا له لایه ن خوای
گهوره وه ههروه گرمه و به لانی هه مووتان مردن به هۆی نهو و وته گهوره وه بی شه رمیه وه،
ئێر نهو به لایه به ناگرپی یا به ده نگیکی سهخت و بهرز گرنگ نیه، نه وهی گونجاو بی
هه مویان مردن به هه رشتی بی.

﴿وانتم تنظرون﴾ وه ئیوه به چاوی خۆتان نه وهی بو به هۆی مردنتان نه تانیینی.
﴿ثم بعثناکم من بعد موتکم﴾ له پاشا ئیمه ئیوه مان زیندو کردوه له دووای مردنتان
بهو به لایه هه تا نه وهی ماوه ته وه له ژیا نی ته مه نی دیاری کراو بۆتان کۆتای پێ دیی،
نهو فهرموده یه گهوره ترین به لگه یه بکری به وینه بو زیندو بو نه وه له دووا رۆژدا.
نه وهی جیگه ی با وه ر پی نهو که سانه هه مویان مردن جگه له موسا. به لām موسا بپهۆشی
به سه ردا هات، نه وه ته خوا نه فهرموی: ﴿فلما أفاق﴾ یانی موسا کاتی بیدار بو یه وه له خوا
پارایه وه خوا هه مویا نی زیندو کرده وه.

نه وهی جیگه ی سه ر سو رمانه ته مه یه: هه ندی له زانا یا نی ئهم چه ر خه که مامۆستا
(موحه مه د عه بده یه) یه کیکه لهو که سانه ئه لێن: خوا نه یگپرا و نه ته وه به زیندوی بو جیهان
دوهه م جار به زیندوی، به لکو مانای زیندو بو نه وه یان وا لی دا وه ته وه نه وهی زۆریان لی
نه که وینه وه، یه کێ تریش له مامۆستایان که به زمانی کوردی مانای ئهم جیگه یه ی کرده
دووای نهوان که و ته وه، ئه م مامۆستایه بریتی یه له شیخ موحه مه دی خا ل، له گه ل نه و په ری
رێزم بۆیان به چ به لگه یه له مانای ده ر که و توی نا شکرای نهو نایه ته لایاندا وه، به لām زانا یا نی
بروا پێ کراری کۆن و تازه بروایان وایه بو جاری دووهه م زیندو کرا و نه ته وه، وه نه ویش
راست و بی گرمانه، نابێ له مانای ده ر که و توی قورئان لابده یین به یی به لگه، له گه ل

ته فسیری زمانا کۆم

نهویشدا نهو کاره بۆ خوا ئاسایی و ئاسانه و گران نیه، وینه نهو یه: زیندوا کردنه وهی عوزه بر پیغه مبه ر که گومانی تیدا نی یه وهك خوا نه فهرموی: ﴿فأما لله مئة عام ثم بعثه﴾ یانی دووایی خوا مراندی سه د سال له پاشا خوا زیندوی کرده وه.

﴿لعلکم تشکرون﴾ بۆ نه وهی ئیوه سوپاسی خوا بکه ن که له دووای مردنستان زیندوی کردنه وه، بۆ نه ویش ئیوه و جگه ئیوه ته می خوار بن و په رستی خوا به جی بهین. نه وهی شایانی باسبی خوای گه و ره به ناوهرۆکی ئهم نایه ته بۆ نهو که سانه یه له سه رده می موسادا داوای چاوپیکه وتنی خویان کرد. که واته هه موو جوله که کانی ئهم سه رده مه و له مه و دووا ناگریته وه ژماره ی نهو که سانه ی له خنکاندن رزگاریان بو، ژماره ی نهو که سانه ی به وۆی کویره که په رسته نه وه کوژران دیاری نه کراوه، جیگه ی سه رسورمانه هه ندی له زانایان به بی به لگه له گیرفانی خۆیانه وه باسی هه ندی شتیان کردوه نه لئین: ژماره ی نهو که سانه خۆیانیان کوشت بۆ نه وهی په شیمان بونه و هیان لی وه ربگیرئ و گویره که یان په رست (۷۰۰۰۰) حه فتا هه زار کهس بون، ژماره ی نهو که سانه ی رزگاریان بو له خنکان (۶۲۰۰۰۰) شش سه دو بیست هه زار کهس بون جگه له ژن و بیرو منال، ههروه ها ژماره ی له شکری فیرعه ون که که وته نه دوای کورانی ئیسرائیل و خنکان نه وانیش به لگه ی راست بۆ دیاری کردنیان نیه. به لām بۆ دیاری کردنی نهو که سانه ی داوای چاوپیکه وتنی خویان کردبو هه یه که حه فتا کهس بون.

نهو هه موو به لگه و نیشانه زۆرانه خوا به خشیوی به جوله که کان و نهو لی بوردن و خوشبۆنانه ی خوا کاری نه کرده سه ر سروه شی پیسیان، بر وایان به ه یج شتی نه بو به جۆرئ ههستی بی بکری، له گه ل نهویشدا ده م درێژی و چه نه بازی زۆریان نه کرد، جگه له دارو فلهاته وولامی ه یج شتی تریان نه نه دا یه وه، نهو کارانه نه وه نه گه یی نهو ماوه یه به چه و ساوه یی و کۆیله ی له گه ل سته می فیرعه ون بر دویانه سه ر خو په و شتی تیکدا بون، نه بی چ شتی له وه خراپ تر بی نهو چه و سانه وه و یاخی بونه ی فیرعه ون په یلای کردبی له واند؟

پرو رهوشتی چاکیانی تفر و تونا کردبو، ناموسی تیک دابون، به‌ندایتی تیدا ره‌واندبون بۆ جگه‌ی خوا، همرکاتی دارو لیدانیان له‌سهر هملگیریه‌ی یاخی نه‌بون و له‌خویان بایی نه‌بون، نه‌بست رهوشتی جوله‌که‌کان نه‌بی همر وایی، وه‌کو به‌چار نه‌بیرئ له‌وانه‌ی به‌فله‌ستین و قودسی پرۆزیان کردوه.

نه‌و کرده‌وه پيسانه نه‌ک بۆ جوله‌که‌کانه‌و بس، به‌لکو همر کۆمه‌لتیک فی‌ری بچوکی بیگانه‌ بوئ و سه‌ربه‌ستی به‌خوێه‌وه نه‌دی‌ی به‌زوی له‌خوی نه‌گۆرئ و له‌خوا یاخی نه‌بی، ده‌ست نه‌کا به‌کوشن و تالان و داوین پیسی، په‌لاماری ئایینی خوا و ئایین په‌روه‌ران نه‌ده‌ن، نه‌وه‌ی جوله‌که‌کان نه‌یکه‌ن نه‌وانیش به‌زیاتره‌وه نه‌یکه‌ن، په‌گه‌یه‌رستی به‌کار دێن، وه‌ک نه‌وه‌ی رژی‌ی عیراق نه‌یکا به‌کوره‌کان (۱۸۲۰۰۰) سه‌دو هه‌شتاو دوو هه‌زار کوردی زینده‌ به‌چال کرد، (۵۰۰۰) شارو شارۆچکه‌و گوند و دیهاتی روخاند، به‌هه‌زاران که‌سی ئاواره‌ کرد به‌ئاگاداری هه‌مو رژی‌مه‌ به‌ناو موسته‌مانه‌که‌نه‌وه، کیمیا بارانی هه‌لمبه‌ج و جینگا‌کانی تر شایه‌نی نه‌و راستیه‌ن.

کورت‌ه‌ی مانای نه‌و دوو ئایه‌ته: موسا له‌کیوی تور گه‌رايه‌وه بۆ‌لای خزمانی، نه‌ی یینی که‌گوێره‌که‌ نه‌په‌رستن، دوا‌ی نه‌و گله‌یی و بناشته‌ی له‌نیوان موسا و هاروندا په‌یدا بو له‌باره‌ی گوێره‌که‌ په‌رسته‌وه موسا پتعمه‌به‌ر، موسا میری بانگ کرد و سه‌ره‌زنشی کرد و ده‌ری کردو گوێره‌که‌کی سوتاند و خوێنه‌که‌ی فری دایه‌ ناو ده‌ریاوه، دوا‌ی په‌شیمان بو‌نه‌وه‌ی جوله‌که‌کان و داوا‌ی لی‌ بوردن له‌خوا بۆ نه‌وانه‌ی گوێره‌که‌یان په‌رستبو، موسا له‌پا‌و چا‌کیانیان (۷۰) هه‌فتا که‌سی لی‌ هه‌لبژاردن، چونه‌ ده‌ره‌وه بۆ کیوی تور، داوا‌یان له‌موسا کرد گوێیان له‌فه‌رموده‌ی خوا بی‌ له‌گه‌ل موسا نه‌یکا، موسا داوا‌ی کرد و خوا لی‌ وه‌رگرت، کاتی‌ نزیکی کیوه‌که‌ بو‌نه‌وه هه‌وریک هه‌مو کیوه‌که‌ی دا‌پۆشی، موسا خۆی و خزمانی چونه‌ ژیره‌ هه‌وره‌که‌وه، هه‌مو کاتیک خوا‌ی گه‌وره‌ له‌گه‌ل موسادا گه‌فتو گۆ‌ی بکه‌زایه‌ رو‌ناکیکی به‌که‌جار زۆر و به‌تین نه‌یدا به‌نیو رومه‌تی موسادا که‌س نه‌ی نه‌توانی

تەماشای بکا، گۆیان لەهەموو فەرمودەکانی خوا بو، لەو کاتەدا خزمانی موسا لەخۆیان بایی بون، داوای چاوپێکەوتنی خویان کرد بەو بۆنەیەوه خوا هەموایانی مراند، موسا گریا و پارایەوه و دەستی بەرز کردەوه و، داوای لە خوا کرد زیندویان بکاتەوه. ئەو باسە لەمەو دووا بەدرێژی و شی کراوێی تر باسی ئەکری.

﴿وَوَلَّلْنَا عَلَيْكَ الْغَمَامَ﴾ وە ئیمە هەورێکمان کرد بە سییەر بەسەرتانەوه لە بیابانی سینادا هەتا بتان پارێژی لە گەرمایی ئەو دەشتە وشکە و چۆلەیی (تەبەهەدا) بۆ هەرلایە بچونایە بەسەرتانەوه بو.

﴿وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى﴾ وە ئیمە ناردومانە خوارەوه بەسەرتانا لەو چۆلەوانیەیی سینادا و لەو بێ ئاویەدا گەزۆ و شوکە بەسەر درەختەکاندا، رەنگەکەیی وەك بەفر و تەمەکەیی وەك هەنگوین هەرلە رۆژ بونەدا هەتا کەوتنی هەتاوی خۆر و نارومانە خوارەوه بەسەرتانا شیلایە، بەتەندەیه لە ئاسمانەوه ئەهاتە خوارەوه، بە گۆڕەیی پێویستی خۆتان کۆتان ئەکرەوه وە سەرتان ئەبرین.

﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ئیمە بە ئێوەمان ووت: ئێوە بخۆن ئەو خواردەمەنیە پاک و خوشانەیی شتی ئیمە بەخشیومانە بە ئێوە لەو گەزۆ و شیلایە یەرژاند ومان بەسەرتانا بەبێ ماندوون، هەلیان مەگرن و مەیان شارنەوه، وایزانن کۆتایی پێ دیت، پشت بە خوا بیهستن، چاو چنۆک و بێ برۆا مەبن بەخوا و بزائن نامێن.

﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ وە ئەو کەسانە ستم و زیان لە ئیمە نەدەن کە بێ فەرمانی ئیمە ئەکەن و پشتیان بە ئیمە نەبەستە.

﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ وە بەلام ئەو کەسانە بەو بێ فەرمانیەیی ئیمە ستم لە خۆیان ئەکەن، خۆیان توشی نەگەتی ئەکەن بەوهی ئیمە لەوانمان گرتەوه ئەو رۆزیە کە بەبێ ماندوون بەسەرمانا ئەرێژان.

کورتەى ئەو ڕوداوه: ئەو کاتەى کورانی ئیسرائیل بە فەرمانى خوا لەمیسر چوونە دورى
بى فەرمانى خویان کرد لە دەشتى (تەى هدا) و سەریان لى شىوا، رىگەیان بۆ هیچ لایى
دەرنە ئەکرد، پەنایان بۆ موسا برد و ووتیان، لە گەرمانا برژاين و برسيمانە و تینومانە
خوای گەورە هەورى بۆ کردن بە سیهەر، گەزۆ و شىلاقەى بەسەردا رىژان لە گەرمایى و
برسىتى و تینوتى رىزگاریان بو، دەستیان کرد بە خواردنى گەزۆ و شىلاقە لە گەل
خواردەمەنى تردا.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا
غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ
السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

ئەو ئایەتە تانە درێژە پێدانى ئایەتەکانى پێشوو، هاتونەتە خوارەوه بۆ هەلبژاردنى ئەو
چاكانە خوا داى بۆى بە جوله كە كان، كە چى ئەوان پى لى نانین، لەو كاتەدا سەریان لى
تێك چوو بە دەشتى سینادا، وە ئەفەرموین.

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ﴾ وە ئیوهى بەنى ئیسرائیل بیری ئەو کاتە بکەنەوه ئیمە
وتمان بە باوبایرتان لەسەر زمانى موسا: ئیوه بچنە ئیو ئەو دێیە، کاتى پىم ووتن ئیوه
رىگەتان لى ونوبو لە چۆلەوانى سینادا، کە ئەهاتن و ئەرىشتن، ئەتان ئەزانى سەر بۆچى
لایەكى دەرکەن: ئەو دێیە بریتى یە لە (بیت المقدس) یان بریتى یە لە (ئەریحا) لە نزیک (بیت

المقدس)هوه، هەر کامیان بێ مەبەستە کە ناگورێ. خوا فەرمانی پێ دان برۆن و خۆیان رزگار بکەن لە چۆڵ و دەشتی سینا، پاش ماوهی (عاد) کەلهوێ مایون دەریان کەن و خۆتان لە جیگەیان دانیشن کورانی ئیسرائیل زۆر لەو تاقمە ئەترسان بەلایانەوه وابو پالەوان و نازان ئەمان پێیان ناوێرن بۆیە نەرۆیشن و پشتیان کردە فەرمانی خوا.

﴿فکلوا منها حیث شئتم رغدا﴾ دواى ئیوه بخۆن لە بەرهم و میوهی ئەو دێیە لە هەر شتی ئیوه ئارەزووی ئەکەن و هەر جیگەیه خۆتان ئەتانهوێ بەخۆشی نۆشی گیانتان بێ، ئەم فەرمانە دواى ئەوهوبه کە گەزۆ و شێلاقەتان لێ برا، لەو دێیەدا کەس بەرھەڵستیان ناکاو تەنگ و چەلەتان نامێنی و پرسیارتان لێ ناکرێ.

﴿وادخلوا الباب سجدا﴾ وه ئیوه بچنە نیو ئەو دێیە و لەنیوهرگایە کەوه موسا بۆتانی دیاری ئەکات بە کورنوش و سوجدە بردنەوه بۆ خوا، بۆیە ئیوه بەفەرمانی موسا بکەن چونکە ئیوه نابەلەندن و نەچونەتە نیو ئەو دێیە.

﴿وقولوا حطة﴾ ئیوه بڵێن: خوا بێ داواکاری و فرمانی ئیمە ئەوهیه گوناھمان هەلەرێتی و لیمان ببوری، ئەو دێیە بکەیتە جیگەتان.

﴿نغفر لکم خطایکم﴾ ئیمە خۆش نەبین لە گوناھەکانتان دواى ئەوهی سوژدەتان برد و دواى لێ بوردن بکەن بە کزۆلیهوه بەرانبەر بەئیمە.

﴿وسنزید الحسین﴾ وه ئیمە زۆرتر ئەکەین پاداشتی ئەو کەسانەى چاکە کەرن ئەوانەتان گوێرە کەتان نەپەرستبو، گەزۆ و شێلاقەتان هەلنەگرتبو و پشت بەستبو بە خوا، ئەو کەسانەى تر تان گوێرە کەتان پەرستبو گەزۆ و شێلاقەتان هەلگرتو بەشیمان ببهوه و داواى لێ بوردن بکەن لیان خۆش ئەم.

﴿فبدل الذین ظلموا قولاً غیر الذی قیل لهم﴾ دواى گۆریان کەسانێکی ئەوتۆ ستەمیان لە خۆیان کردبو فەرمودەیه بەوان بێژا بەجگەى شتیکی ئەوتۆ بێژرابو بەوان، یانێ ئەوان فەرمانیان پێدابو بچنە نیو شارى قودسەوه کەچی نەچون. لە خوا بپارێنەوه و کارێکی

سوره تی ﴿ نهلبه قهره ﴾ جزمی ﴿ یه کهم ﴾

وابکهن خوا لهوان خوشبیتی نهیان کرد، نهو سته‌مهی بیته هوی سزا دانیان و توله‌یان لئی
بکریته‌وه کردیان، له‌باتی گوئی رایه‌لی پشتیان کرده فه‌رمانی خوا، نه‌وه‌ی بیفه‌رموایی
نه‌یان نه‌ووت. لاقرتیان یی نه‌کرد و یاخی و سه‌رکیشی نه‌بون و گونا‌هیان نه‌کرد.

﴿فانزلنا علی الذین ظلموا رجلاً من السماء﴾ دوا‌ی نه‌و کرده‌وه خراپانه نه‌وان
کردنیان ئیمه ناردمانه خواره‌وه به‌سه‌ر که‌سانیکی نه‌وتو سته‌میان کردبو له خو‌یان سزایکی
گران و دیاری کراو بو‌یان له ناسمانه‌وه.

﴿بما کانوا یفسقون﴾ به هوشیکه‌وه له سنوری لایان دابو، له فه‌رمانی خوا ده‌رچوبون،
خوای گه‌وره نه‌و سزایه‌ی دیاری نه‌کرده، ئیر چاوه قوله بی یا به‌فری زور هه‌روه‌ها
ژماره‌ی له‌ناو چوه‌کانی به‌و سزایه‌ی دیاری نه‌کرده زور بوبن یا کهم، ماوه‌ی کات ژمیری
یا رۆزی گ‌رنگ نه، نه‌وه‌ی شایه‌نی باس یی نه‌و به‌لایه توشیان بوه زوری‌شی له‌ناودان.

وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ

لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ

اثنتا عشرة عَيْنًا قَد عَلِمَ كُلُّ أَنَاثٍ مَّشْرِبَهُمْ كَلُوا

وَأَشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

هه‌روه‌ك نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ناسانی کرد بو کورانی ئیسرائیل خواره‌مه‌نی له ده‌شتی
سینادا، به‌و هه‌وره سیبه‌ری بو کردن، تیر ئاوشیان نه‌کا به‌هزی پارانه‌وه‌ی موساوه وه‌ك
نه‌فه‌رموئ:

﴿وإذ استسقى موسى لقومه﴾ وە بیری ئەو کاتە بکەنەو موسا داوای ئاوی کرد لە خوا بۆ تاقمەکە ی خۆی لەو کاتە تینویان بو ئاویان دەست نە ئەکەوت، دەستیان کرد بەچەنەبازی و گلهیی و بناشت لە گەل موسادا، تۆ ئیمەت لە میسر دەرکرد و دەستت برین، ئیمە لەچیمان کەم بو لەوتدا. چ شتی کمان یی ئەکە ی لەم بێ ئاویەدا؟ بۆ ئەو ی جوله کە کان بۆلە بۆلە نە کەن خوا بە موسای فەرمو:

﴿فقلنا اضرب بعصاك الحجر﴾ دوا یی ئیمە بە موسامان ووت، تۆ بـدە دار دەستە کەت لەو بەردە موساش بە دار دەستە کە ی کیشا بەو بەردە دا.

﴿فانفجرت منه اثنتا عشرة عينا﴾ هەلقولاً لەو بەردە (۱۲) دوازدە کانیاو ئاوی شیرین، بە ئەندازە ی ژمارە ی نەو ی (۱۲) دووازدە کورانی یەعقوب پێغەمبەر. وەك خوا ئەفەرموی.

﴿قد علم كل أناس مشربهم﴾ بەراستی هەمو کەسی کتان لەو (۱۲) دووازدە بەره یی ئەیانزانی بە جیگە ی خواردنەو ی ئاوی کانیاوی خۆیان، هیچ لایەکیان دەست درێژیان بۆسەر کانیاوی ئەو ی تریان نە ئەکرد، ئەو زانیەشیان پێیست بو بۆ ئەوان، چونکە هەمو بەره کان رەگەز پەرست بون خۆیان هەل ئەکیشا بە ریز داری تری بەره ی خۆیان. هیچ بەره یکیان ژیان لەو ی تریان نە ئەخواست خۆیان بە گەورە تر دائەنا، هەریەکیان بەتەنگ زۆر کردنی خۆیانەو بون، با بەلەناوچونی بەره کە ی تریان یی، بۆیە خوا ی گەورە (۱۲) دووازدە کانیاوی بۆ دروست کردن هەروەك (۱۲) رێگە ی لەدەریای سوور بۆ دابین کردن، خوا فەرموی:

﴿كلوا واشربوا من رزق الله﴾ ئیوه بخۆن و بخۆنەو لەو خواردنەو ی خۆدا بۆ ئیوه ی دروست کردووە لە گەزۆ و شیاقلە و ئاوی هەلقولاً لەو بەردە.

﴿ولا تعثوا في الأرض مفسدين﴾ وە ئیوه خراپە بلآو مە کەنەو لەزەویدا بە خراپە کردن و گیرە شتوونی خۆتان، دەست درێژی بۆ سەرپاکژ و پاوەنی مەرو مالاتی یە کتری مە کەن.

با ئیوه نه بن په چاولی کراوی خراب بو کهسانی تر، نهو دوازه کانیاوه نه گهر له رږژ
ناوای سویسه وه بی دورنیه، چونکه نهو جیگه یه ئیستا پی نهوتری کانیه کانی موسا، کهمی
ناویان هدی، هندی دارخورمای تیدا رواوه.

نهو داردهی موسا له هر درهختی بی، له چ لایکه وه دهستی کهوتی، چ کهسیک
دایتی بهو، نهو برده ناوی لی هلقولاوه بهردی سینا بی، یا له جیگه یی تره وه هینایتیان،
برده که چوار گوشه یی یا لاکیشی، خربی یا بان، گرنګ نیه. هلقولانی ناو له بهردی
رهق به لیدانی دار دهستی موسا له توانای مړفدا نیه. جگه له خوا، کاری نا ناسایی بهو
جوړه له توانایی کهسی تر دا نیه.

به لام بو خوا همو شتی ناسانه به فرموده ی خوی: ﴿کن فیکون﴾ واته تو به کوتو پر
نه بی. ههروه که پچرانی ده ریا و وهستانی ناو به وینه ی کیوه کان، هاته خواره وه ی گه زو و
شیلاقه له ناسمان، گیرانی ناگر به ساردی. له دایکونی عیسا بی نه وه ی میردی هدی به
پاکی و بی داوین پیسی. زیندو کردنه وه ی مردوان. دروست کردنی بالده له قور.
دروست کردنی بونه وهران له نه بونه وه یه کهم جار. که واته هر کهسی باوه ری به خوا و به
توانای خوا هدی نهو به لگانه ی بهسه، هر کهسی باوه ری به خوا نه بی باوه ریشی به وانه
نابی. نیمه ی باوه ردار پروای ینگومانان بهو کارانه هدی.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِشَآئِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا قَالَ أَسْتَبْدِلُوكَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى
بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ
اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ
الْنَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

کورانی ئیسرائیل له نیو بیابانی (سینا) دا بهو وشیکهو بهرده لانیه و ههییو، له ژیر نهو
ناسمانه گهرمه دا، خوی گهوره لهو بهرده رهقه ناوی بو ههلقولاندن، له ناسمانه وه گهزۆ
شیلایه به سهر درهختا بو ریزان، به لام تینهت و خویکی پارچه پارچه کراوی پهست و
رزاوکاری کرده سهر رهوشتیان نهی هیشته بهو ناواته بگهن له میسر بۆی دهر کرابون،
ههر له بهر نهو مه بهسته بهرزه لهو بیابانه دا مابونه وه. خوی گهوره به پیشه وایی موسا له
گالته پین کراوی و ژیردهسته یی رزگاریان بکا. به لام نهو مه بهسته گهوره یه و نهو
سهر بهستی یه به یی نرخ دهست ناکه وی، نهو فهرمانه خراوته تهستویان پیوسته خوینی بۆ
بهخت بکهن. به لام نهوان نهیان نهویست نهو نرخه ی بۆ بدهن، نهو شته ی داوا کراوه
لییان به جی ی بهین و خوینی بۆ بهخت بکهن، بگره نهو زیانه نزمه ی دهقیان پیوه گرتهو

ئەیان ئەدا بەژیانیکی تازە و خوۆش و بەرز، ھەتا بەرھە ئاواتی گەورە و سەر بەستی و ریز بەکەونە رینگە، جولە کەکان ئەو میوہ رەنگاو رەنگەیی لە میسردا دەقیان پێوہ گرتبو ئەیان ویست، لە نيسك و سیر و پیاز و خەیار جابۆ ئەوانەیی رابوردن خوا ئەفەرموی:

﴿واذ قلتم یا موسیٰ﴾ وە ئێوہ بیری ئەو کاتە بەکەنەوہ ئەتان ووت: ئەی موسا: لێرەدا خوا ی گەورە بیران ئەخاتەوہ کردەوہیە تری خرابیی باوباییریان و سوپاس نەکردنیان بۆ خوا بەرامبەر بە چاکەیی خوا، جولە کەکان ئەیان ووت بە موسا لە چۆلەوانی سینادا: خواردەنی گەزۆ و شیلاقە لەبەر چاومان کەوتوہ، بیری خواردەمەنی جۆر بەجۆری میسریان ئەکردەوہ بۆیە بۆلەیان ئەکرد و ئەیان ووت:

﴿لن نصبر علی طعام واحد﴾ ئیمە ئارام ناگرین لەسەر خواردەمەنی تەنھا بە بەردەوامی مەبەستیان لەو خواردەمەنی یە گەزۆ و شیلاقە بو کە بەیج ماندو بون دەستیان ئەکەوت، بۆیە بە موسایان ووت:

﴿فادع لنا ربك یمخرج لنا مما تنبت الأرض﴾ کە واتە تۆ داوا بەکە لە پەرورەدگاری خۆت: دەر بهێنێ بۆ ئیمە و بۆمانی پەیدا بەکا ھەندێ لەو شتەیی زەویی ئەی رۆینی و سەوزی ئەکا.

﴿من بقلها﴾ لە سەوزە پاکەکانی زەویی وەك کەوەر و کەرەوز و پنگە و سەوزەیی تر. ﴿وقثانها وفومها وعدسها وبصلها﴾ ولە ترۆزی و سیر و نيسك و پیازی زویی. ووشە (فوم) بەمانا گەنم و نۆك ھاتوہ. ئەگەر داوای گەنم و نۆكیشیان کردبێ دور نیە کەواتە ووشە (فوم) گەنم و نۆك و سیریش ئەگریتەوہ، موسا زۆر سەری سوپرما لەو داوایە ئەوان. بە تورپیەوہ فەرموی:

﴿قال ائتبدلون الذي هو أدنى بالذي هو خير﴾ موسا ووتی ئایا ئێوہ ئەگۆرنەوہ شتیکی ئەوتۆ پەست و بێ رەواجە کە ئەو شتەییە ئێوہ داوای ئەکەن بەوہی ئەوتۆ ئەو شتە چاکترە بۆ ئێوہ کە گەزۆ و شیلاقەییە. زێر چۆن ئەگۆریتەوہ بە مس. واتە گەزۆ و شیلاقە

نزیكە لیئانەوه و نرخى گران ترە، چۆن ئەى گۆرنەوه بەو شتانەى ئیوه داواى ئەكەن و دورە لیئانەوه و نرخیشى كەمترە. ئەگەر ئیوه وازنایەرن و بەچیزن لەسەر داواكارى خۆتان.

﴿إِهْبَطُوا مِصْرًا﴾ ئیوه دابەزن و برۆن بۆ نیو شارى لەشارەكان بەتایبەت شارى قودس. لەم چۆلەوانیەى تەبەهەدا لاچن و بەرەو شارى بكەونە پى، ئیتر پارانەوهى پێویست نیە، ئەوهى بتانەوئى لەو شارەدا دەستان ئەكەوئ.

بەجۆرئى تر مانای ئەم رەستەیه كراوه: برۆنەوه بۆ میسر كەلى دەرچوون، برۆنەوه بۆلاى ئەو ژبانە پەستە و سەرشۆرپى دەقتان پێوه گرتو، لەوئى نىسك و پياز و تروزی و شتى تران دەست ئەكەوئ. واز لەم فەرمانە بەنرخە بێن لیئان داواكاراوه، شایستە ئیوه نیە، ئەو گفتوگۆى موسایە بۆ سەرزەنشتى جولەكەكانە و ئەیش فەرموئ:

﴿فَإِنْ لَكُمْ مَسْأَلَةٌ﴾ دواى بەراستى بۆ ئیوه ئەبى ئەو شتى داواتان كردو، واتە ئەوهى ئیوه داواتان كردو لە نیو شاراندا دەست ئەكەوئ، ئەك لە تەبەها، لەوئى هەمو كەسى ئەو شتانەى دەست ئەكەوئ و زۆریشن، بەلام برۆا ناكەم ئیوه ئەوهندە ئازابن برۆن بۆ شارى داگیرى بكەن و بەخۆشى بژین لەو شارەدا.

﴿وَضَرَبْتَ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ وَالْمَسْكَنَةَ﴾ وە دراوه بەسەریانا كزۆلتى و هەژارى، ئەك هەژارى دارابى، بەلكو هەژارى دل و دەرون، جولەكە هەر چەندە ساماندار بى لەدلا هەر هەژاره و تیر ناخوا، واتە جولەكەكان و سەربەرز و سەربەخۆبون و خواردەمەنى و هۆى گوزەریانان بە فراوانى و ئاسانى بە سەریانا نەپژا لەدەشتى سینادا، ئەو گوزەرانە چاكە و بەرزەیان نەویست ئەیان ویست بازارگانى و پێشەسازى و كشت و كال بكەن، ئەیان ئەزانى ئەوانە ئەبنە هۆى دووبەرەكى و جەنگ و ئازاوه و كێشمە كێش و كوشتن و بى فەرمانى خوا و پێغمبەرەكانیان، بێگومان ئەوانەیش ئەبنە هۆى پەرتەوازهى خۆیان و ژێردەستەى دوژمنان.

﴿وباءوا بغضب من الله﴾ وه نهو جوله کانه گهراون بهوهی شایستهی خه شمیکی گه وره بن له لایه ن خواوه، نهو خه شمه لهوان جوئ نایته وه.

﴿ذلك بانهم كانوا يكفرون بآيات الله﴾ نهو کزۆلی و هه ژاری و خه شمه ی خوا به سه ریانه وه بهو هۆیه بو پروایان به نایه ته کانی خوا نیه، باوه ریان به قورئان و نینجیل و موحه مد و عیسا نیه، وه ناویشانی پیغمبه ریان له ته وراتا گۆرپوه و کوژانویانه ته وه، سوپاسی نهو نیشانه گه ورا نه ناکه ن خوا پیانی به خشپوه، وه کو بچرانی ناوی ده ریا بۆیان، راگرتنی هه ور به سه ریانه وه، رژاندنی گه زۆ و شیلاقه به سه ر دره خه کاندایان، هه لقو "لاندنی ناو بۆیان له به ردی رهق.

﴿ويقتلون التبين بغير الحق﴾ و پیغمبه ره کانیان کوشت به جگهی راستی و به نارپه وایی و بی دادی، وه کو کوشتنی شه عیا و زه که ریا و یه حیا و چه ندین پیغمبه ری تر و هه ولدانیان بۆ کوشتنی پیغمبه ریش ﴿﴾.

﴿ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون﴾ نهو بی باوه ری و کوشتنی پیغمبه رانه به هۆی گونا ه کردنی زۆریان و نهوان لایاندا بو له فه رمانه کانی خوا که بونه هۆی ده ست درێژیان بۆ سه ر پیغمبه ران و دل ره قیان و چه ندین کاری تری خراپ.

جوله که کان له گه ل نهو هه موه کرده و خراپه یان پروا گهنده ی زۆری سه رسو رینه ریان بلا و نه کرده وه، وه لایان وابو که هه ر خۆیان رانوو مایی کراون، هه ر نهوان به ته نها گه لی هه لێژاردن بۆ خوا، هه ر نهوان پاداشتی چاکه ی خوا وه رنه گرن، رێژگرتنی خوا هه رته نها بۆ نهوانه، لێره دا قورئانی پیروژ به درۆیان نه خاته وه، هه چ گه لی به خۆیه وه نه دیوه نه وه ی جوله که کان به خۆیانه وه دیویانه له دل ره قی و بی باوه ری و ده ست درێژی و چاو چنۆکی و وه رنه گرتنی رانوو مایی، کوشتن و سه ربپینی پیغمبه ران و داهینانیان به مشار، چ شتی بی له وانه خراپه ؟ لێره دا باسی : هه لسه نگاندنی له نیوان سۆشیالیست و سه رمایه داره کان نه که ن به راستی خوا به خشپوی به به نو ئیسرا ئیلی سی به ر و خواره مه نی

و ئاوی شیرین بەیی ماندو بون لە دەشتی (سینا) دا بەیە کسانێ، نە ھەژاریان بونە ساماندار. نە یەکیکیان برسی و ئەوی تریان تێر. نە یەکیکیان چەوساوە و ئەوی تریان سەتەم کار. نە یەکیکیان خاوەن بەرھەم و ئەوی تریان ئارەق رێژ، نە سەتەم کردن لە دابەش کردنێ سامان و بەرھەمیانا و ھۆی ژیانیا نا ھەبو، ھەمویان وەك یەك ئەژیان، ھیچ شتێ لەوانەیان نەبو لە ھەمو لایکەو، ژن و پیاو منال و گەریان بە یە کسانێ ئەژیان، ئەو جولەکانە یەكەم گەل بون بە ھاوبەشی بژین بەیی جیاوازی نیوانیان، ئەگەر ئابوری و نەتەواپتی و رەگەز پەرستی نیوان خۆیان نەبوا، بەیی بەھۆی جەنگ و گیرە شیوتنی و یەك کوشتن و داوین پیسی، ئەو جولەکانە بۆچی یاخی ئەبون و لەفەرمان و نامۆژگاری کەریکی ئاسایش خوازی وەك مومە، ئەو کەسانە بۆ ئەبی گوزەرائی یە کسانیان پی ناخۆشی؟ لە چ شتیکیان کەم بو، بۆ ئەیان ووت: ئارام ناگرین لەم ژیانە سینا بەبەردەوامی. بەرانبەر بەو ھەموە چاکانە خوا لەگەڵی کردبون کەچی ئەوان ھەر خەریکی پی باوەری و گوناھ کردن بون..

سۆشیالستەکان ئەتین ھەمویان یا زۆربەیان: سەرمایە داری دایک و باوکی ھەمو پەستی و ناخۆشیکە. بەلام سۆشیالیستی سەرچاوەی ھەمو رێژ و خۆشی و بەختیارە، ئەگەر ئەووە راستە (مۆسکۆ و پەکین) ھەردوو لایان سۆشیالست بون، لەیەك بەچران و یەکتری تاوانبار ئەکەن؟ بگرە لەیەکیشیان کوشت و پرویاگەندە بۆ یەکتری ئەکەن، ئاواتیان نەمانی یەکتری، بەر لەوانیش ستالینەکان و نیتوبەکان لەیەك بەچران، پۆمانیش دژی ھەمویانە..

سەرمایە دارەکانیش لەنیو خۆیان پرویاگەندە ی گلاو بۆیەکتری ئەکەن، ھەمو رێژیمی لەوان دژی یەکتری ئەدوین، ئەوپەری توانای خۆیان بەکار ئەھێنن بۆ یەك کەوتنی خۆیان ھەتا ئیستاو، لە ناوەرۆکدا دژی یەکترین. ھەرچەندە بەروالت یەکن بۆ چەوسانەووی گەلانی ھەژارو، بۆ دزینی سامانی گەلان، وەك بەچاوی خۆمان ئەی بینین، بگرە زۆر جار ان جگە کەشماکەشیش پەلاماری یەکتری ئەدەن بەناگر و چەکی رۆخینەر، پەلاماری بەریتانیا بۆسەر ئەرجهنتین و ئیزلەندە چاکترین بەلگەن.. ھیتلەر ئەی ووت: جگە

لەرەگەزی ئاری کەسی تر شایانی مانەوە نیە. بەلام زۆرتەین دوزمنانی وەك خۆی ئاری بون، لەدوایدا ئەو بیروباوەرە گلاوەی سەری کیشا بۆ لەناو چونی خۆی و سەرشۆڕ کردنی گەلانی ئەلمان، بەمەلەین گەلانی تر لەناو چون، شارو پایتەختەکانیان کاول بون. دام و دەزگای شارستانیەت بەرەو پاش گەڕانەووە، بوبە بەوھۆی چاندنی دوسەرەکی لەنیو ئادەمیزادا. بەراستی ھێزێکی ئاوارە و نھیتی ھەن لە نیو ئادەمیزادا کە نایەنە ژمارە بۆ گێرە شیوینی و کاری ناپەرەوا، لەدەرەویشیەووە چەندین گێرو گرتی زۆر و فراوان پالیان پیوہ ئەنی بۆ چەوسانەووی یەکتری، ئەو کەسە یەوئێ بیان ژمیرئێ کارێکی نەگونجا و ئەکا، ئادەمیزاد لە گەل ئەوانەدا لە ھەلس و کەوتایە بۆ دزی یەکتری. پەنجە درێژ کردن بۆ ئابووری و ھیزی ئاین و ڕەگەز پەرستی و پڕوا نەبون بە ئاین بۆ پەیدا کردنی ئازاوەی نیوان ئادەمیزاد بە کۆمەڵ یا بە تەنھا کە ھەریەکیان ھۆیەکی تاییەتین بۆ ئەوانە باسکران راستە بەلام ھەژاری ھۆیەکی بە ھیزە بۆ کردنی کاری خراپ و گوناھ کردن، زۆر جارانی بە چاو ئەبیرئێ بە ھیزترین ھۆیە بۆ ناکۆکی، بیژراوە ھەژاری لە بی باوەرپەووە نزیکە. بەلام ھەر تەنھا ھەژاری نیە و بەس .. پیوستە لە بیرمان نەچی و بزاین ھەمو ھۆی ژیان پەیدا کرابێ بۆ ئادەمیزاد ئاسایش و ئارامی بۆ ساز نابێ ھەتا پڕوایەکی بەتین و تەواوی بەمروڤایەتی نەبێ، پڕوایەکی وایێ ڕێک بکەوێ لە گەل خورپەوشتی بەرزدا و پالتی پیوہ بنێ بۆ پڕوا بون بە ئاین، ھیزێکی وا پەیدا بکا لە مێشکا پاسە وان بێ بۆ گەڕانەووی لە کاری پەست بۆ خۆی و بۆ مروڤایەتی، سود و زیانی ھەموان بەھی خۆی بزانی، ئەو ھۆی بۆ خۆی بیهوئێ بۆ خەتکیشی بەرپەرەوا دانێ، ھەمو ئادەمیزاد لە ستمی دلتیا بن، ئەو ھیزە بکا بە سەرباز و پۆلیس و پاسەوان بۆ خۆی، لە ترسی ئەو ھیزە نەتوانێ ستم و ئازاوە بەکار بەیتێ، ھەمو کەسی لە لایەن خۆیەووە وایێ ھەمو ئادەمیزاد بە ئاسودەیی و برائیتی ئەژین، ئەو ھەش بەوہ ساز ئەبێ جگە لەم ژیانە پڕوای بێ گومانی وایێ ژیانێکی تری نەپراوە ھەبە، پڕوای وایێ لە دوا ڕۆژدا پاداشت و تۆلە وەرئەگرێ، بیگومان ئەو ھەش بەبێ ئاین پێک

نایە، ئەو ئاینەش دارای ئەو یاساو پرۆگرامە بێ هەر ئاینی ئیسلامە، ئەو برۆایەش بە شەو بەرۆژ ناخەوئ، باوەکو پۆلیس و سەرباز و پاسەوان و هەمو کاربەدەستان بخەون.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّبِئِينَ
مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەراستی کەسانیکى ئەو تۆ باوەریان هێناوە بە زمان و بە دلێان و بە کردەوهیان، باوەرمان هێناوە ئەوانە وەك باوەردارەكان بە پێغمبەر (ﷺ).

﴿وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ وە کەسانیکى ئەو تۆ بون بە یەهود و جولەكە لە كۆرە گەورەى یەعقوبین كە یەهوزایە.

﴿وَالنَّصَارَى﴾ وە ئەو کەسانەى بون بە گاور یاریدەى عیسایان داوہ..

﴿وَالصَّبِئِينَ﴾ وە کەسانیکى ئەو تۆ لایان داوہ لە ئاینی بەناو بەنانگ بۆلای جگەى ئەو ئاینە و ئەو کەسانە لایان داوہ لە ئاینی یەهودى و ئاینی نەسرانى، و فریشتەکانیان پەرستو، وە بیژراوێ زەبور ئەخوئین.

﴿مَنْ آمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ کەسانیکن باوەریان هێنای بە خوا و بەرۆژى دووایی بە باوەرپیکى بێگومان و برۆایکى خاوئین.

﴿وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ وە کردەوێ چاکى کردو، دووایی ئەو کەسانە بۆیان هەیه پاداشتی خوێان لە لای پەرورەدگارى خوێانەو لە پاشە پۆژدا.

﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وە ترسیان لەسەر نیەو ئەوان خەفەتبار نابن لە دوا رۆژدا.

بۆ ئاگاداری: لەمانا کردنی ئەو ئایەتەدا چەندین بیر و بۆچون ھەیە لە ھەمویان رونتر ئەو مانایەیی پیشو، زانیان لەمانا کردنی ئەو ئایەتە بە (۸) جۆر مانایان کردو، لەھەمویان راست ئەو مانایەیی پیشو، بە سێ جۆری تری راست مانا کراو:

۱- بەراستی مەبەست لەو ئایەتە ئەمەییە: کە روئی ئەکاتەو کە بەراستی گرنگی بە ناو نادا ھەرگیز یەکسانە ئەو ناوانە لە جۆری موسلمانن. یا باوەردا یا یەھودی، یا سایی، یا نەسرانی، چونکە ناو خۆی لە خۆیا نەزیان ئەگەینێ و نەسود ئەبەخشی و بەناو دابەزین و بەرز بونەو نابی بەراستی ئەوێ گرنگ بێ لای خوا برۆی راستەقینە بەو کردەو ھاکە. بێگومان ئەو مانایە راستە لە خۆیا، بەلام رستەکانی ئایەتە کە بەزەقی ئەو مانایە نابەخشن.

۲- بەراستی ئەو کەسانە باوەریان ھێناو و کەسانیککی ئەو تۆ بوون بە جولە کە و بەگاور و بەلادەوانی ئەو دو ئاینە موسا و عیسا بۆ ئاینێ تر، کەسیکن باوەریان ھێناو بە خوا و بە رۆژی دوا و کردەوێ چاکی کردو و بێ فەرمانی خوا نە کردو بەوێ باوەری بە پیغمبەری ئیسلام نەھێنابی، دووایی بۆ ئەو کەسانە ھەیە پاداشتی خۆیان لە خزمەت پەرورە کەری خۆیان و ترسیان لەسەر نیە لەو کاتەدا بێ باوەران ئەترسن و ئەوان ناترسن لە بێ پاداشتی، خەفەت ناخۆن لەو کاتەدا بێ باوەران خەفەت ئەخۆن بۆ ئەوێ کرداری چاکیان کردو.

۳- بەراستی چەند کەسیک کە بەخزمەت پیغمبەر نەگەیشتون، لە گەڵ ئەویشدا بەدلتی پاکی خۆیان رانومویان وەرگرتبو بۆلای باوەرپەخوا و وازیان لە قەدەغە کراوەکان ھێناو وەک درۆکردن و خواردنەوێ ئارەق و داوین پیسی، لەو کەسانەن: قەسی کوری ساعیدە، زەیدی کورعەمر، وەرەقە کوری نەوفەل، جگەئەویش کەناویان ئەبڕی بە حەنیفیەکان کە خراپەیان لەسەر نیە. ھەر وھا ئەو جولە کەو سایی گاورانەئە ئەوتۆ بەخزمەت پیغمبەر نەگەیشتون ھەتا بەشی کراوەیی ئاینی لێو وەرگرن. ئەو کەسانە

هه مویان ترسیان له سهر نیه، به مهر جی به رده وام بونیان له سهر باوه به خوا و به رژی دووایی کرده وی چاکیان کردی.

بۆزانین: هندی له کهسانی بی باوه دووایی نه کهن بۆلای ناینه کانی تره به لگه به و نایه ته نه هینته وه که جیاوازی له نیوان موسلمان و جگهی موسلماندا نیه لای خوا، به بی گومان نه زانی نه که سانه باوه ریان به پیغمبر نیه دژی نه وه ست، بگره بوختان و دروی وای نه دهنه پال به شتی عهرش نه لرزینی.

نهو مانایانه هه مویان راست و ناوه رکه کانیان یه کن، نهو هیش نهو به: پوخته ی باوه رهیان به خوا و به رژی دووایی و نایی نیسلام، بۆ وهر گرتی پاداشت و نه ترسان و خهفته نه خواردن له رژی دووایی دا. وه ناوشزهرت بایهخی بی نادر و گرنگ نیه، نیر به هه ناوی بیر، موسلمان یان باوه ردار. جوله که بوی یاگاور و سایی به مهر جی باوه ریان هینای به نایی نیسلام. ناویشان کس به مرز ناکاته وه و نرمی ناکا، زیان و سودیش ناگه یه نن نهو ی گرنگی و بایهخی بی بدری بیرو باوه ری راست و کرده وی چاک و باوه رهیانه به خوا و به رژی دووایی و به نایی به رزی نیسلام.

بۆ ناگاداری: لهو نایه ته دا باسی جوله که کان و گاوره کان و ساییه کان کران، به چاکی نه زانین باسی هندی له تا قمه کانیان بکهین یه که یه که.

جوله که کان تا قمیان زور نه گهنه (٧١) هفتا و یه که تا قم، هه مو تا قمی خو یان به چاک نه زانن، وایان داناوه هه ر خو یان ده ستیان به راستیه وه گرتوه به نایی جوله که وه، به ناو بانگ ترین نهو تا قمانه (٤) چوارن.

١- (الفریسین) یانی نهو که سانه یان گۆشه گیرن و به جوی نه زین له نیو گه لی جوله که دا نهو که سانه بروایان به زیندو بونه وه و پرسیار و رژی دووایی هه به. زور به یان ژن ناهینن، کوری جگهی خو یان نه کهن به کور بۆ خو یان، هه تا به هوی نهو کور وه ناویان کویر نه بیته وه. نهو جوړه کاره بی نهوتری: (التبی) بروایان وایه ته نهها ته ورات ریزدار

نیه. بەلکو شان بەشانی تەورات چەندین ووتەیی گێڕاوەی وا هەیه لەم دەمەوێ بۆ ئەو دەم ئەوانیش پێرۆزن، کۆمەڵەی تری یاسا و ئامۆژگاری و ڕون کردنەوێ مانای هەندێ شت هەن، ئەوانەیش بە تەورات دانەنرێن لە پێرۆزیدا و کردنیان بە یاساکە مالمومەکان یەک بەیەک بۆ یەکتیان گێڕاوەتەو، ئەو گێڕاوە دەمیانه کە کۆکراونەتەوێ ناویان (تلمود) هەو ئەو تاقمە بەلایانەوێ وایە مالمومەکان (حاکامات) دەسەلاتییکی بەرزیان هەیه و بێ گوناهن، هەرشتی بلێن وەک فەرمودەیی خوا، ترسان لەوان ترسانە لەخوا، ئەو تاقمە لە ناوەرۆکدا یەکسان نین. بەلکو زۆربەیان بە نەهتیی ئامۆژگاری تەلمودیان گۆڕیو، بۆیە تەلمود ئەلێ (فریسن) حەوت بەشن، شەشیان راست نین، بەشیکیان راستە، بە گۆڕەیی خواستی خۆیان پێویستە ئەوێ ئەوان ئارەزووی ئەکەن ئەبێ خوا بۆیان بکا.

۲- (الصدوفین) بە ناوی ڕابەرە کەیانەوێ (صدوق الکاهن) نیونراون، ئەوانە لە خولەیی (۳) سیەمی زاینیدا ژیاون، ئەو تاقمە ڕوایان بە زیندو بونەوێ و پرسیاری ڕۆژی دووایی نیە و بەهەشت و دۆزەخ نیە، ئەلێن: پاداشت لە جیهاندا تەوا و ئەبێ، ڕوایان بە بونی تەلمود نیە. بەلکو وایش ئەزانن تەورات لە هەمو ڕۆیکەوێ پێرۆز نیە، مەوێ بۆی هەیه ئەو شتەیی خۆی بەرەوای دانهنێ بیخاتە نیو تەورات، زۆربەیی ئەو تاقمە خواوەنی سامان و پارەن سەرۆکەکانیان، ئەوانە لە پارتییکی سیاسیەوێ نزویکترن لەوێ تاقمییکی ئاینی بن.

۳- (القرآن) ئەو تاقمە لە یەکەم جاری پەیدا بونیان نوێنەری جولەکەکان بون، بەرە بەرە فراوان بون و لایەن گریان زۆر بو، دووای کەمیونی فەریسیەکان بون بە جینگەیی ڕوا، ئەو کەسانە ڕوایان بە تەورات هەیه نەک بە ئامۆژگاری مالمومەکان، ئەلێن ئەوێ مالمومەکان بیلێن جینگەیی ڕەخنەییە لەوانەییە چەوتب و راستیش بن، ووتەیی مالمومەکان شایانی دەست کاری کردن و جینگەیی پێرۆزی نین وەکو تەورات، ئەو تاقمە لە خولی (۸) هەشتەمی زاینیدا پێک هاتو بە سەرۆکایەتی (داودعەنان) یەکی لە جولەکە زاناکانی بەغداد بو.

٤- (الکتبة) کارو ئیشی ئەو تاقمە نوسینی یاسابو، هەرکەسێ داوایان بکردایە بۆ هەرشتی ئەوان بۆیان ئەنوسێو، بە بۆنەی کارەکیانەو وایان لی هات ژمارەتکیان پیشەیی نامۆزگاری و وانه و تنهوه بۆ خۆیان وەرگیرن، بە درێژی رۆژگار پلەیی بەرزیان دەست کەوت، بە یاریدەیی کاربەدەستانبو گەیشتن بە ئاواتیان، وایان لی هات چاودێری خۆندن گاکان و پەرستگاکان بکەن.

گاوەره کان تاقمیان زۆره ئەگەنه (٧٢) حەفتاو دوو تاقم، ئەو تاقمانە خواوەنی نامەن، بپروایان بە هەندێ پێغمەبەران هەیه، زۆربەیان باوەریان بەتەنهای خۆیان، بەلکو ئەلێن: (٣) سێ خوا هەن و هەربویشن، لێرە باسی هەندێ تاقم ئەکەین لەسەر نامۆزگاری ئێنجیل رۆشتوون، ئەوێ خوا ناردووەتی بۆ عیسا، مەگەر کەم جار نەبێ لە نامۆزگاری عیسا لایاندای، ئەوانەیش دوو تاقم:

١- تاقمی (اریوس) ناوێ بۆ قەشەیی ئەسکەندەرە، ئەلێ: خواپەکی. عیسا بەندەیی دروست کراوی خواپە، ئەو رێستەیی زەوی و ئاسمانەکانی پێ دروست کردووە عیسای پێ دروستبوو (کن فیکون) واتە خوا بپەرستێت دروست بکات ئەفەرموێ بپەرست، دووایی کتوپر ئەو شتە ئەبێ.

٢- تاقمی (بولس) بەتێکی بوو لە ئەفتاکێ ئەلێ: خواپەکی لەهەموو رۆژیکەو. عیسا بەندە و فروستادەیی خواپە، وەك پێغمەبەرانی تر خوا دروستی کردووە لەمناڵدانی مەریەمەدا بەبێ مێرد، مەرۆفە و خواتی تێدا نیە و ئەلێ: من نازام ووشە چ شتیکی و (روح القدس) چ شتیکی؟ یانی (کلمە وروح القدس).

و هەر لەم تاقمەدا ئەنێ تاقمی (مقدونیوس) بێتێکی بوو لە قوستەتین، ئەوانە ئەلێ: عیسا دروست کراوی خواپە، مەرۆف و فروستادەیی خواپە وەکو پێغمەبەرانی تر بەلام عیسا (ووشەیی خواپە و روحو لودسیشە)، ئەو دوو تاقمە ناویان نەماو و بێ ناوەرۆک و بێ پەرەون. تاقمی تریان هەیه بەناوی (البرابانیه) ئەو تاقمە ئەلێ: عیسا و دایکی خۆان

جگە لە خوای گەورە یانی ئەلئین: سێ خوا هەن ئەو تاقمەش بەوناوێ نیستا نەماون و لەناوچون.

و ئەمەودوا باسی (٣) سێ تاقمی تر ئەکەین لە گاوری کان، لەم سەردەمەدا هەن و بەناو بانگرتینیان ئەمانەیی خوارەوێ:

١- (الملکائیة) پەپرەو پرۆگرامی ئەو تاقمە پەپرەوی هەمو پاشا و هەمو گاوری کانه جگە لە پاشای (حەبەشە و نەوبە) پەپرەویشە بۆ هەمو گاوری کانی (ئەفریقا و سەقلیە و ئەندەلوس و زۆریە شام) ئەو تاقمە ئەلئین خوا (٣) سێ شتە: باوک و کور و روحولقدوس، ئەوانە هەربوون، وە روحولقدوس بە جویریل ئەوتری، ئەو تاقمە ئەیشلئین: هەمو لەشی عیسا خوای تەواو و مەروڤیکی تەواو لەیەک جوئی نین، بەشە مەروڤەکی کۆژراوە و هەلئاسراوە، بەشە خواکە توشی ئەو شتانه نەبوە، مەریم ئەو خویە و ئەو مەروڤەیی لێ پەیدا بو، خوا لەوێ هاتوێ خوارەوێ. خوا و مەروڤ یەکن بەلای ئەو کۆمەڵەوێ.

٢- (التسطورية) ئەو تاقمەیش بەی جیاوازی کەم زۆر وەکو مەلکانیەکان وان لە بیر و باوەردا. بەلام ئەلئین، مەریم خوای لێ نەبوە بەو جۆری کوری بی، بەلکو مەروڤیکی لێ بو و خوای لێ پەیدا نەبوە بە جۆری کوری بی، بەلکو خوای لێ بو، ئەو تاقمن زۆریە گاوری کانی موسڵ و عێراق و فارس و خۆراسان. ئەو تاقمە سەر بە نەستوری بتریکی قوستەنین.

٣- (اليعقوبية) ئەو تاقمە سەر بە یەعقوبی بەرزەنن راییی قوستەنین، ئەو تاقمە ئەلئین: مەسیح هەر خویەو مردو و هەلئاسراوە و کۆژراوە، هەمو بونەوێران (٣) سێ رۆژ بی خوا مانەو، لە دوایدا هەلئاساوەتەو وەکو جارێ، وە خوا سەر لەنوی دروست بویەو بە جۆری هەر بوی و لەناو نەچوێ، خوا لە مەلئانی مەریمەدا بو و هەلگیراوە،

سهر به بیرو باوه ری نهو تا قمنه زۆریه ی گاورانی دانیش توانی میسر و همهو دانیش توانی
حه به شه و پاشا کانی نهو دوجیگه یه لهو سهرده مه دا.

ئه ی خوینه واران: نه گهر خوی گه وره له قورنانی پرۆزدا باسی نهو تا قمانه ی نه کرد بایه
بروا نه نه کرا که له نیو ئاده میزادا پهیدا بوی هه لگری نهو جو ره شیتیه، نه وهنده نه فام بن.
بو رون کرد نه وه ی بیرو باوه ریان خوا نه فه رموی له زمانی گا وره کانه وه: ﴿إن الله هو
المسیح ابن مریم﴾ به راستی خوا ههر مه سیحی کوری مه ریه مه. ﴿إن الله ثالث ثلاثة﴾
به راستی خوا سییه می سیانه. خوا نه پرسنی له عیسا و نه فه رموی: ﴿أنت قلت للناس
اتخذوني وآمي إلهين من دون الله﴾ نایا تو ووتوته به ئاده میزاد: ئیوه دابنن من دایکم به دوو
خوای خو تان جگه له خوا. ئیمه نه گهر بمانه وی باسی همهو په پیره وی گا وره کان بکه ین به
ناسانی بۆمان ناکری، و زۆر کاتی نه وی.

له مهو پاش باسی (الصّابّین) نه که ین نهو که سانه به وانه ئه لّین: له ناینه گه وره کانی
موسا و عیسا لایاندا وه بۆلای ناینی تر، نه وانه فریشته په رست و نه ستیره په رستن، له
پۆژیکا (٥) نوێژ نه که ن پرو به خۆر. بروایان به خوا و به زیندو بونه وه و به هه ندی له
پهغه مه ران هه یه. به لّام بروایشیان وایه هه ندی له نه ستیره کان ده ستیان هه یه له پهیدا
کردنی چاکه و خراپه و نه خۆشی و ساغی و هه ندی شتی تر، نهو تا قمه هه ندیکیان
دانیش تو ی عیراقن. ژن و ژن خوازی و کوشتاری ناژه لّیان بو ئیمه ره وایه، چونکه
خواه نی نامه ی ناسمانی نین.

سابیه کان تا قمان زۆره به ناوبانگ تریان (٤) چوار تا قمن:

١- (أصحاب الهياكل) نهو که سانه ئه لّین: په یکه ری نه ستیره کان هه لّسورپته ری نهو
بونه وه رهن.

٢- (أصحاب الرّوحانيات) نهو تا قمن لایان وایه نه ستیره کان په یکه ری کن خواه نی
گیان، وه مروّف به خوا وه نه به ستن بو په رستن.

۳- (أصحاب الأشراف) نهو کهسانه تهلین: نیمه پیوستمان به نویتهریکی بیناو ههیه له نیوان نیمه و خوادا، تهستیره کان ههرچهنده نهیئرین وا تهیج جبار به جاری وون نهبن. کهواته نیمه پیوستمان به پیدایا کردنی چهنه، بیناوییه ههیه لسه پیش چارمانابن، ههتابیان کهین به نویتهر بۆ خزمان له نیوان نیمه و نهو پهیکهره گیاندارانه دا، وه تهستیره کانیش نویتهری نیمه بن له نیوان نیمه و خوادا. کهواته نیمه دروست ته کهین بۆ تهستیره کان وینهیه شیاوییه بۆ ههریه که لهو (۷) جهوت تهستیره گهړۆکه خاوهن گیانانه.

۴- (اللولیة) نهوانه تهلین: خوایه که خوایه ناسمان و زهوی و تهستیره کان نهو دروستی کردوون به لام تهستیره کانی کردووه به تهستیره پتهری خواره وه له زهوی و ناده میزاد و ههموو بونه وه رانی سه رزهوی: خوا له نیو نهو تهستیره نه دا دانه نیشی و خوی نیشان نه دا له وینهیه نهو تهستیره نه دا به لام خوا ههریه که و زۆر نابین.

نهو زانایانه مانای قورنایان کردوه به جهوت جۆره باسی ساییهین ته کهن:

(۱) تهلین: ساییهیه کان تا قمیمکن له ناگر په رسته کان.

(۲) نهو تا قمیمکن فریشته کان ته په رستن.

(۳) نهو کهسانه تهستیره کان ته په رستن.

(۴) نهو کهسانه پۆر په رستن و له پۆرژیکا پینج نویژ ته کهن پوو به خۆر نه وهستن.

(۵) تا قمیمکن له نیوان نایینی جوله که و ناگر په رستان پروایان به خوا و به زیندو بونه وه ههیه، فریشته کان ته په رستن و له نویژا پوو ته که نه که عبه، له ههموو نایینه پیشوه کان شتیکیان وه رگرتوه بۆ خۆیان.

(۶) نهو کهسانه بنچینهیه نایینه گیان نایینی نوحه.

(۷) نهو کهسانه بی نایین پروایان به هیچ نایینی نه. وه زۆر نزیکه له ساییهیه کاندایا نهو جهوت تا قمیمانه ههمریان بین.

به لام باسکردنی سایبیه کان لهم سوره تدا و له سوره تی مائیده دا له گهل جوله که کان و گاوره کاند، ناویردنیان له گهل ناگر پهرسته کان و بت پهرسته کاند له سوره تی حه جدا نهوه مان بو نه سملین پروایان به تنهایی خوا و به رۆزی دواپی ههیه به ههر جۆری بی نهوهی نویان کورتهیه بو له باسی جوله که کان و گاوره کان و سایبیه کان و تاقمه کانیا. نومیدم وایه برایانی خوینهوار جینگهی متمانه و وهر گرتیان بی. له گهل پارانه وهمدایه خزمهت خوادا.

وَإِذْ

أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِمَّنْ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾ فَبَعَلْنَا نَقَارًا فَكَلَلْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذَلَّكَ كَلًّا لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ وه ئیوه بیرى نهو کاته بکه نهوه ئیمه په یماغان له پیشوه کانی ئیوه وهر گرت که هه موکار یکتان به ناوه رۆکی تهورات بی و پهیرهوی موسا بکهن، هیچ کهسێ

نه پهرستن له جگه‌ی خوا، چاکه له گهل دارک و باوک و خزمانستان و هه‌تیوان و هه‌زاران بکه‌ن، چاکه‌یش به‌دانیشتوان فیربکه‌ن، خوا به‌تاک و به‌ته‌ن‌ها بزنان و دادپه‌روه‌ر بن.

﴿ورفعنا فوقکم الطور﴾ وه‌نیمه به‌رزمان کرده‌وه به‌سه‌رتانا کیتوی تور.. نه‌و روداو له‌و کاته‌دا بو موسا به‌یی وچان چاکه‌ی له‌گهل به‌نی نیس‌رائیل نه‌کرد. به‌لام نه‌ی بینی نه‌وان به‌ره‌نگاریان نه‌کرد به‌توندی، له‌و کاته‌دا هه‌ره‌ش‌ه‌یان لیکرا به‌به‌پر کردنیان به‌به‌رز کردنه‌وه‌ی کیتویی تور به‌سه‌ریانه‌وه، نه‌وانیش ترسان و گومانیان وابو نه‌و کیتوه نه‌که‌وی به‌سه‌ریانا، بۆیه کوروزانه‌وه له‌خزمدت خوا‌دا، له‌و کاته‌دا فه‌رمانی پێ‌دان هه‌ر فه‌رمانی به‌وانی فه‌رموو به‌گشت دایانه‌وه وه‌ری گرن به‌یی نه‌وه‌ی پێ‌ان ناخوش بی، هه‌ر شتی له‌ته‌وراتایه نه‌وان به‌دانیشتوانی تری بلتین. به‌و بۆنه‌وه نه‌بن به‌خۆ پارێز له‌خوا.

﴿خلدوا ماآتیناکم بقوه﴾ وه‌نیمه پێ‌مان ووتن: ئێوه بگرن نه‌و شته‌ نیمه به‌خشیمانه پێ‌تان له‌ته‌وراتا به‌هه‌مو هیز و توانانه‌وه، وه‌لی‌ی لاهه‌ده‌ن، نه‌گه‌ر ئێوه سه‌رپنجی بکه‌ن نه‌و کیتوه نه‌خه‌م به‌سه‌رتانا، نه‌وانیش بروایان هینا و په‌شیمان بونه‌وه، خوا کیتوه‌که‌ی له‌جینگه‌ی خویا وه‌ستان و له‌رزه له‌رزی نه‌ما.

﴿واذکروا ما فیه لعلکم تتقون﴾ وه‌ ئێوه بیرى شتی بکه‌نه‌وه له‌ته‌وراتایه، بپارێزن و کاری پێ‌ بکه‌ن، به‌خه‌لکی فیرکه‌ن ناوه‌رۆکه‌که‌ی ته‌ورات و له‌بیری خۆتانی مه‌به‌نه‌وه: بیرى نه‌وه بکه‌نه‌وه توشی سزای گه‌وره نه‌بن نه‌گه‌ر واز له‌یاسای ته‌ورات پێ‌ن، نه‌گه‌ر نه‌و شتانه‌تان به‌جێ هینا خۆتان نه‌پارێزن له‌گه‌رنه‌وه نه‌ترسن له‌سزای خوا، رزگارتان نه‌بی له‌له‌ناوچورن، نه‌گه‌ر نه‌یان که‌ن به‌و کیتوه سه‌رتان نه‌پێ‌نیم، نه‌وه‌ی باسکران کارو پێ‌شه‌ی جوله‌که‌کانی سه‌رده‌می موسا پێ‌ که‌ به‌چاوی خۆیان نه‌و کاره به‌که‌س نه‌کراوه‌یان نه‌بینی که‌ بزبان نه‌کرا، جینگه‌ی سه‌ر سورمان نیه که‌ نه‌مانه‌ی نه‌م سه‌رده‌مه باوه‌ر به‌په‌قه‌مه‌ر ﴿تله﴾ نه‌هین، نه‌و په‌یمانه مۆرکراوه‌ی نیوانیان له‌مه‌دینه به‌ستوبان تیکى به‌ن.

﴿ ثم توليت من بعد ذلك ﴾ له پاشانا ئيوه پستان کرده نهو پهيمانه و وازتان له کارپي
کردنى هيتا، له دووای وهرگرتنى ناوهرؤكى تهورات و نهو پهيمانهى دابوتان به همو
هيتزانهوه، نهو به لئنه تان شکاندا.

﴿ فلولاً فضل الله عليكم ورحمته ﴾ دووایى نه گهر گسه وړه يى خوا نه بوایه به سهرتانهوه
ميه ره بانى و به زوى خوا نه بوایه و سزاكهى دوانه خستايه، ئيوه په شيمان نه بونايه تهوه و ه خوا
لى و هرنه گرتايه، كيوه كه ي له سهرتان لا نه بردايه، دواى شکاندنې نهو به لئنه دابوتان
به نيتمه له کاتى بهرز کردنه وهى كيوه كه دا بو نه وهى فرمانه کانى خوا به جي بهتن.

﴿ لكنتم من الخاسرين ﴾ به پراستى ئيوه نه بون له زيانو مه ندان له جيهاندا، گومرا
نه بون له گونه نه نه گهرانه وه و له ناو نه چون، له پاشهرؤژدا سزا نه دران، به لام نه وه بوو
ريزى دا به سهرتانا به گه وړه يى خو، به ميه ره بانى خو، كيوه كه ي له سهرتان لا برد.

كه چى دواى نه وهى خوا سزاي كه و تنه خواره وهى كيوه كه ي له سهر ه لگرتن
تهوراتيان گزرى به ناشكرايى ده ستيان دا به گونه كردن، بى فرمانى موسايان کردوو
نازاري زورى چيست به ده ستiane وه، خواى گه وړه سزاي دان له جيهاندا، هه نديكيان
به رؤچونيان به نيو زهوى داو

هه نديكيان به سوتانى ناگر، هه ندى تريان به تعاون مردن نه وانه هه موويان له تهوراتى
خويان نوسراون. پاشاوه كانيان نه و شتانه پشوووه كانيان کرديان نه مانيش به پزه وه نه وانيان
کرد باوهريان به عيسا نه هيتا، وويستيان بيكوژن، نيز جيگهى سهر سورمان نى به باوهر
به پيتمه مبر ﴿ ﴾ نه بهرن.

﴿ ولقد علمتم الذين اعتدوا فيكم في السبت ﴾ و به پراستى ئيوه ي جوله كه ي
دانشتوى مه دينه نه زانن به كه سانيكى نه و تو ده ست دريزيان کرد له رؤژى شه مده دا بو سهر
ماسى يه كان كه له ورؤژه دا فرمانيان بى درابوو جگه له خوا په رستى شتى تر نه كه ن كه چى

دەستیان دابوو راپووە ماسی کردن . ئەو روداوێ لەسەر دەمی یەغەمبەر ﴿ﷺ﴾ باسی کراوە ، روداوێکە لەجولە کە کانهووە پەیدا بووە و بەم جوۆرە بووە :

خوا فەرمانی دابوو بەجولە کە کان لەرۆژی شەممەدا جگە لەخوا پەرستی کاری تر نەکەن ، لەوڕۆژەدا راپووە ماسی قەدەغە کرابوو لەوان ، بۆیە ماسی یەکان لەوڕۆژەدا بەبێ ترس خۆیانیان دەرئەخست و کۆئەبوونەووە بەلام هەندێ لە جولە کە کان دەستیان دایە فیل و تەلە کە ، بەو جوۆرە ی لەو رۆژەدا راپووە ماسیەکانیان ئەداو ئەیان کردنە جیگە یە نەتوانن لای دەرچن ، لەرۆژی شەممەدا نەیان ئەگرتن ، ئەیان ووت : ئیمە لەرۆژی شەممەدا کۆیان ئەکەینەووە و نایان گرین ، کۆکردنەووەو گرتیان زۆر جیاوازان ، لەرۆژانی دوا ی شەممە ئەیان گرتن ، لێرەداو لەسەر رۆشنایی ئەو فەرموودە ی خوا یە بێر لەدووڕویی و فیل ی هەندێ لە دەست برەکان ئەکەمەووە کە هەندێ لەو کەسانە بەدووڕویی ئاین پەرست و نیشتمان پەرورەن ، دووڕوی و چاوچنۆکیان کردووە بەپیشە ی خۆیان . گالته بەمەبەستی ووشەکان ئەکەن و راستی تێک ئەدەن بۆ ئەو هەندێ ئادەمیزادی سادە بۆ ئە تێن ، وێنە و نەخشە ی رازاوێ ئەکێشن بەسەر کردارە نارەواکانی خۆیان بۆ خەڵاتانی ئەو نەزان و ساویلکانە و بیان خەنە نێو داوی ژەهراوی خۆیان لەهەموان سەیر تر هەندێ بەناو زانا و دۆستی خواو پیاوانی ئاینی چەندین نامیلکەیان داناو هەندێ فیل و فەرۆ دەست برینیان تێدا نویسێوە و رستە رەواو راستی یەکانیان گۆڕیوە بۆ لای مەبەستی خۆیان و وانیشان ئەدەن بەدانیشتوانی سادە ئەوشتانە ی ئەوان یاسای راستەقین .

هەندیکیان بەوناووە کە ئیمە دۆستی خواین و لەپاشەرۆژدا ئەگەینە فریاتان ، هەندیکیان بۆ ئەکەوتنی تەلاق ، هەندێ تریان نەهێشتی زەکات یانی دارای دانیشتوان زیروزیو نیە . ئەو کەسە دەست برانە و ئەزانن خوا منالەو بەو پڕو پاگەندە پوچانە نازانی ، راست و وێژو درۆ درۆزن جوێ ناکاتەووە ، ئەو کەسانە ئەگەر خوا لەم رۆژەدا نەیانکا بەمەبوون وەك جولە کە کان گرمانی تێدا نی یە لەپاشەرۆژدا نەیانکا بەسەگ و بەرازو

مەيمون ، ئەو كەسە ھەرچەندە بەرۋالەت نەگۈزەپ بۆلەي لەشى مەيمون لەناوەرۈكدا سىروشتىان گۈزەپ بۆلەي سىروشتى مەيمون .

﴿ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴾ بۆيە دىۋايى ئىمە پىمان ووتىن بەو كەسانەي درىزىيان كىرد لەرۈزى شەمەدا وراۋە ماسىيان كىرد : بىن بەمەيمون بىي نىرخەكان ، دور خراۋە لە مېھرىبانى و بەزەيى خوا ، ئەۋانىش بوون بە مەيمون ، لەپاشا ھەمويان مردن . ئەو زانايانە ماناي قورئانى پىرۈزىيان كىردوۋە بۆ چىنەيان ۋەك يەك نىن ، لەبارەي گۈزەپانى ئەو كەسانە بەمەيمون : ئايا بوون بەمەيمونى راستە قىنە ، بەجۈزى لەشو شىۋازىيان ۋەك مەيمونى لىھات ، ياسىروشت و خويان گۈزەپانى بەلەش و بەقەۋارە ، مەبەست و ناوەرۈكى ئەم فەرمۇدەي خوايە دابىن كىرا بەسەريانا : ﴿ خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ﴾ خوا مۆرى دا بەسەر دىليانا و چاكەي تى ناچى و لەھىچ شىي ناگەن .

زۆرترىن لەزانايان ئەلەين : ئەو گۈزەپانە راستەقىنە بوۋە ، ھەر بەرۋاستى بوون بەمەيمون بەگۈزەپەي ماناي دەر كەۋتۈي ئايەتەكە ، پىۋىستمان بەلادان لەماناي دەر كەۋتۈي ئەۋنايەتە نىيە ، لەگەل ئەۋەشدا گۈزەپانى لەشىي بۆلەي لەشىي تىرۈ رەنگى تىرۈ لەجۈزىكەۋە بۆ جۈزى تىرۈ بەگۈزەپەي ئەقلى درۈستە ، كەۋاتە ئايەتىي بىي بەلگە يە لەسەر ئەۋ گۈزەپانە ۋەك خۈي ئەمىيىتەۋە و ناي گۈزەپىن و بۆلەي تىرۈ پەلامار نادەين بەيى بەلگە .

خوای گەۋرە تواناي بەسەر ھەمۈۋ شىكا ھەيە . بەلام كەمى لەزانايانى پىشۋو ۋەك مۇجەھىد ، لەزانا تازەكانى ئەمىرۈۋەك ئىبن و عەبدەۋ مەراغى و رەشىد رەزاۋ عەبدول ۋەھاب نەجار ، خويان لى رازى بىت ئەلەين : ئەۋ گۈزەپانە بەخۇرپەشت بوۋە ، نەك بەلەش و بەرەنگ ، بەلگەيان ئەۋەيە نەبىراۋە خوا ھىچ گوناھ بارى بگۈزەپى بەجانەۋەرىي تىرۈ مۇۋفائەتى بىشۋىتەۋە ، لەدام و دەرگەي درۈست كىردندا شىي ۋا نايى ، رىنگەي خوا ھەر يەكە ، ئەگىنا ئەۋايە گوناھبارانى ئەمىرۈش ۋەك جۈلەكەكانى لەگەلدا بىكردنايە و بىكردنايە بەجانەۋەرىي تىرۈ .

ئیمه له گهل زوریهی زانایانا نه رۆین و نهو گۆرانه هه ره پراستی بووه نهك به خوو به ره وشت ، فهرموده ی گه وره مان موجهید و مامۆستای رۆشن بیر ئینو عه بده ، هه رچه نده وهك بیرو باوه ریکی گشتی و ده ركه وتوو له بینه راوه كاندا بنچینه یه کی ته واو راسته . به لام بۆ لادان لهو بنچینه یه کاریکی نااسایی وا هه یه که ویستی خوا بیهوی ئه بی ، وهك کاره پهك خراوه کانی پیغه مبه ران ورێز گرتنی دۆستانی خوا ، کاری خوا له گهل کورانی ئیسرائیل لهو سه ر ده مه دا لهو جۆره کارانه یه و نااسایی یانه یه بۆ هه موو کهس نه کراوه وه ناژمی رین .

نهو که سه ی وورد بیته وه به قولی وبۆی راچی له و ئایه تانه هاتونه ته خواره وه ده رباره ی کورانی ئیسرائیل به تایبه تی و نهو شتانه ی له سه ر ده می موسادا پهیدا بوون به تایبه تی تر بۆ مان رۆن ده بیته وه ، وه که خۆر له نیوه رۆدا ، خوای گه وره به جۆری له گهل یان جولاو ته وه ، وینه ی نهو شتانه ی له گهل هیچ گهل نه کراوه و نابۆ ، وه نهو کرده وانه وینه ی هیچ کرده ویه کی تری ناسراو و نااسایی بیست به دوریشی مه زانه فهرموده ی خوا ﴿ وانی فضلکم علی العالمین ﴾ یانی به پراستی من ریزی ئیوهم داوه به سه ر هه موو بونه وه رانی سه ر ده می خۆتان به لگه بی بۆ نهو کارانه ی خوا له گهل ی کردوون . که به تایبه تی هه ر له گهل نه وانی کردووه ، به پراستی رزگار کردنیان له سه ته می فیرعه ون و یاخی بونه که ی . پچرانی ده ریای سور بۆیان و پهیدا بونی دوازه رێگه هه ریبه که یان بۆ سه ره یکیان ، به بی کۆشش گه زۆ و شیا له ی بۆ کردن به خواره مه نی به بی ماندوو بون . ئاو ده ره یان بۆیان له به ردی ره ق بی ئاره ق رژان ، هه وری بۆ کردن به سیهر ، کیوی توری له سه ر به رز کردنه وه تاخوا به رستن ، کوزراوی بۆ زیندوو کردنه وه هه تا بکوژه که یان بۆ رۆون بیته وه هه تادی ، نه وانه هه موویان به کهس نا کرین له جگه خوا ، بۆ که سی تر نه کراون جگه له کورانی ئیسرائیل ، نهو شتانه هه مووی به لگه ی رۆن و ئاشکران بۆ نه هیشتی گیرو گرفتی نیوانیان لهو سه ر ده مه داو هه موویان کاری نااساین . ته نانه ت هه رگیز بیریان له نه هیشتی گیرو

گرفتیی خوێان نەئە کردەووە هەر کاتی ڕوداویکی نالەباری دڵ تەزین بڕژایە بەسەریانان ئەچونە لای موسا ئەیان ووت : ئەو موسا بیارێرەووە لەخوای خۆت ئەو کارەمان لەسەر لا با و فلان شتمان بۆ بکات ، موساش بۆیان ئەپارێدەووە خوای گەورە ئی وەر ئەگرت ، بەوانەیی باس کران بۆمان ڕوون دەیتەووە بەرانبەری کردنی گەلانی تر بەبەنر ئیسرائیلی ئەو سەردەمە لەجێگەی خوێانی یە ، کەواتە فەرمودەیی مامۆستا ئینو عەبدە کەئەلتی : خوا ئەوێ ئەیکا لە گەل ئادەمیزادی ئەم سەردەمە هەر ئەوێشی کردووە لە گەلانی ڕابردوو . ئەو ڕاستە لە هەموویان جگە لە کورانی ئیسرائیل .

هەر وەها ئەمەیشمان بۆ ڕوون دەیتەووە : خوای گەورە بەبەر ز کردنەووەی کێوی تور بەسەریانان ئەیویست بەتەووەزمی ئەو یاسایانە لەتەوراتان بەسەریانان بەسەپیتی ، ئەوێش جیاوازی یەکی ترە لە گەل گەلانی تر دا بۆ بەنی ئیسرائیل . کەواتە فەرمودەیی مامۆستا ﴿ تەبا تەبائی ﴾ لەتەفسیری ﴿ میز اندا ﴾

کەئەلتی : بەرز کردنەووەی کێوی تور وا ئەگەینەنی کەخوا بەزۆر ڕامیان بکا بۆ ئاین ، کەچی زۆریش لەئایندا نی یەو ئەوێتا خوا دەفەرموی ﴿ لا اکراه فی الدین ﴾ زۆر لەئایندا نی یە ، ئەو فەرمودەییە دوورە لە ڕاستی یەو دەربارەیی ئەو تاقمانەیی موسا کەخوا کاری وای بۆ ساز ئەکردن دورترە لەوێ ئیمە بیزانین ، ئەو بەرز کردنەووەی کێوی تورە یەکیکە لەوانەیی کەبۆ کەسی تر نەکراوە .

ئیمە هیچ شتیکمان بەدە ستەووە نی یە پشتی پێی بیهستین و بیکەینە بەلگە بۆچی خوا ئەو کارانەیی بۆ جوله کەکان کردووە جگەیی کەسانی تر ؟

ئەو شتەیی ئیمە بتوانین بیکەین بەبەلگەووە بۆ ئەو مەبەستە ئەمەییە خوای گەورە ئەیویست ئەو جوله کانه بکا بەچاوی ئی کراوی هەموو ئادەمیزاد کە گوزەرانی دڵ پێی خوێش بی ئەوێهە کەخۆی بۆ ماندوو بکری ، دژی ڕوداوی ناھەموار ڕابووستی ، بەدەستی خۆی گێڕو گرفت نەبەلتی ، کەوابی مەرۆف بەوانە نرخی مەرۆقیاتەیی خۆی ئەزانێ و پلەیی

شارستانیته نه پری . مروث بیهوی بزی و به تهمای جگهی خوی بی و له سهر خوانی جگهی خوی بله وه ری و بزی ساز بکری له کهل دابه ستهی نازهل چ جیاوازی یه کیان هه یه؟ نیر پیویست به نه قل وزانین نامیتی ، پشت به ستن به خوانی خهلکی مردن و تهمه لی یه ، کۆشش و هه ولدان هوشیاری و زیندویه تی یه . به بی کهم و پتر میژوی جوله که کان به گشتی په یوه ندی توندی به میژوی نهو جوله کانه وه هه یه له سهر ده می موسادا زیاون ، جوله که کان بنچینه ی راسته و خوی نه وه کانی دوا ی خزیانن له هه موو رویه که وه له سهر سامانی ناده میزاد نه ژین و نه له وه رین ، بهو بۆ نه وه له مه و پیش باسی جوله که کاغان کرد ، باپه نجه راکیشین بۆ کۆمه لی له زایونی دانیش توانی نه مه ریکا ، له دی یی ﴿ برو کلیه ﴾ سهر به ﴿ نیو یۆرک ﴾ ناوی نهو کۆمه له ﴿ جماعه شهود یهو ﴾ ناواتی سهره کی و کۆتایی یان بلا و کردنه وه ی بی نرخ ی و بی رهوشتی و داوین پیسی و پهیدا کردنی به لاو گومانه بۆ ناین و تیکدانی نیوان هه موو ناده میزادی سهر زهوی به گشتی ، به تایبه تی ناینی نیسلام و موسلمانان . نهو کۆمه له نه لئین : بهم زوانه جیهان کاول نه بی ، مه به ستیان بلا و کردنه وه و سستی و تهمه لی یه بۆ جگهی خۆیان هه تا واز بیرن له سامان و چهک ، به روتی و نه خۆشی و نه زانی بژین و واز له هوی بهرگری بهین ، هه تا خۆیان سواریان بین و سامانیان بخۆن .

نهو روداوه ی نه م کۆمه له نه مه م بیر نه خاته وه له سهر ده می سالانی (۱۹۳۵) ی زاینی نوسراوی بلا و کرایه وه ، به بیری من به کری گیراوانی دوژمنانی نیسلام و سهر بهو کۆمه له نهو نوسراوه یان بلا و کردۆته وه . . نه می ش ده قه که یه تی (پیغه مبه ر ﴿ ﴾) چو وه خهوی زیوانی باخچه ی پاک ی پیغه مبه ر ﴿ ﴾ فهرمویه تی بهو زیوانه : به خهلکی رابگه یه نه له سالی (۱۹۵۰) ی زاینی بهرانبهر به سالی (۱۳۷۰) ی کۆچی جیهان کاول نه بی و روژی دوا یی پهیدا نه بی) نهو هیش بۆ نه وه ی لهو کاته دیاری کراوه دا کار به پیچه وانه وه بی ، دوژمنانی ناین و سهر به زایونی بیکه ن به تیری ژهه راوی خۆیان بۆ هه لخه له تاندنی ،

ساویلکه کان بلّین : نایینی ئیسلام ناوایه ، نهی کوئرن ونازان ههزار درۆی بهو جوړه کار ناکاته سهر نایینی پۆلای ئیسلام .

له دواى ئه و سالتیش ئه و پرۆوپاگهندهى خه وه سال له دواى سال سهرى هه لته دايه وه و بلا و يان نه كرده وه له هه موان سهر تر ئه وه بوو پتويستيان نه كرد ئه وهى ئه و نوو سراهو بخوئيتته وه ئه بى چه ند جارئ ئه و يش بينوسيتته وه و وه بلاوى بكاته وه ، ههروه ها هه موو كه سئ بۆ ئه وهى به زۆرى بلا و بيته وه . ئه و كه سانه - قورپان به سهر - ئه و كه سى به چاكى له نايینی ئیسلام تئ گه يشتبئ ئه و جوړه پرۆوپاگهنده فرئى ئه دهنه ئیو زبلته وه . ههر ئه و كۆمه له يشبوون چه ند ژماره يه كئ زۆر ناميلكه يان به هه موو زمانئ بلا و نه كرده وه به بهرگئ رهنگاو رهنگه وه ، زوربه يان بۆ ئیو هه ريمى موستمانان ههروه ها گۆفاريكئان ده ر كرده و به ناوى (برج المراقبه) وه چه ند ناميلكه ي تريان بلا و كرده وه وه تانه و ته شهريان نه دايه پال پيغه مبه ر ﴿﴾ و نه دايه پال قورناني پيرۆز ئه مەيش ناوى هه ندكه له و ناميلكانه :

١- ﴿هَلْ خَدَمَ الدِّينَ الْإِنْسَانِيَّةُ﴾ ئايا نايين خزمه تئ مرۆفایه تئ كرده وه ؟ ٢- ﴿لَيْكِنْ اللَّهُ صَادِقًا﴾ باخوا راست گۆبئ ٣- ﴿نِظَامَ الدَّهْورِ الْإِلَهِيِّ ، وَالْحَقِّ يَحْرَرُكُمْ وَالْمَصَالِحَةَ وَمَلَائِينَ مِنَ الدِّينِ هُمْ أَحْيَاءُ لَنْ يَمُوتُوا أَبَدًا﴾ په يره وو كاتئ خولئ خوايئ و ، راستئ ئیوه سهر به ست نه كا ناشنه وایئ و مه لایين له كه سانيكئ ئه وتو ئه وان زیندوونو هه رگیز نامرن . ئه و ناميلكه ي دوايئ به له به يروت چاپ كراوه .. كار به ده ستانی میسر هه نئ له نه دامانی ئه و كۆمه له به يان ده ر خست له كۆبون هه وئ نه ئی دا گر تیان و دانیان به دادگا له سالتئ (١٩٦٧) ی زاینی .

قورناني پيرۆزو ئینجیل ئه و جوله كانه ي به دوژمنئ مرۆفایه تئ داناوه ، میژوویان باشترین به لگه يه بۆ ئه و مه به سته ، ههر له بهر ئه وه يشه ئه و جوله كانه بلاوى نه كه نه وه و ئه لّین : جیاوازی له ئیوان گه لان و ئاینه كاندا ئیه بۆ پیک هیتانی بهرژه وه ندی و مه به ستي گلاوى خوئیان ، چه ندين ناميلكه يان بۆ ئه و مه به سته داناوه .

ژماره ی زۆر له پهیمانگا و قوتابخانه یان بۆ ئهو مه بهسته ساز کردوو به بۆ خویندنی ، بۆ بلاو کردنه وه ی مه بهستی خویان ، کۆمه لیان دروست کردوو بۆ هه مان مه بهست له و کۆمه لانه :
(الماسوئیه العالمیه) .

له نامۆزگاری کۆمه لی (جماعه شهود یهو) یه ، ئهو بیرو بۆ چونه پوچه یه که نه فامه کان نه یلێن (خواو شهیتان ئازاوه و ناکۆکی له نیوانیان پهیدا بوو ، بۆ ماوه ی (٦٠) شهست خوله که له ئه نجامدا خوا کۆلی داو گۆشه گیر بوو ، فەرمانو هه لسه و رانی گهلانی دایه دهست شهیتان چ شتیکی ئهو ی بیکا خوا به ته نیایی مایه وه و کهسی له گهل نه ما جگه له نه وه ی ئیسرا ئیل ، بۆیه خوا به شهیتانی ووت : هه موو ئاده میزاد بۆ تۆ واز له و نه ته وه یه بینه بۆ من ، له سه ر ئه وه پێک هاتن به لام کار به پیچه وانه وه هه لسه سور ی له ئه نجامدا نه ته وه ی ئیسرا ئیل له نیله وه هه تا فرات داگیر نه که ن ، هه موو پیغه مه به ره کان له گۆره کانیان دینه ده ری ئه بنه کار به دهستی پایه به رزی ئهو رژی مه ، له دوا یی دا هه موو ئاده میزاد ئه بنه ژیر دهسته و خزمهت گوزاری ئهو رژی مه ، شهیتان سه ر شوڕ ئه بی و په حمان سه ر نه کهوی ، ئهو کۆمه له لایه ن گروو به کری گراوی زۆریان هیه له به یروت و عه مان و به غدا و دیمشق و قا هیره و مه غریب و سه و دیه له مه و بهر به ئاشکرا ... مه به ستمان له باس کردنی ئه وانه ی رابورد ئه مه یه : په نجه راکیشان بۆ سه ری ماره که چۆن ئه و کارانه یان بۆ دابین نه کرا ؟ زۆر رو ن ئه بی دهستی بو بی بۆ ئهو مه بهسته یاری ده ی دابن ، ئهو ده ستانه له ژیره وه هه ندی نامه ردا نه روژنامه و گو فار نووس ئه خه نه کار بۆ ئهو مه بهسته بۆ گه نه ، نه خشه یان بۆ ئه کیشن بۆ بلاو کردنه و هیان به گورجی ئه گه نه جیگه ی مه بهستیان ، بۆ سه ر لی شی وانی هاو نیشتمانان ، دروست کردنی په گه ز په رستی و ناکۆکی ئاین له نیوان بریانی موسو لمان به تاییه تی و نایه کانی تر .

﴿ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَ مَخْلَفَهَا ﴾ دوا یی ئی مه گێر اما ن ئهو گۆرانه یان به مه یمون به ترساندن بۆ کهسی له سه ر ده می ئهو گۆرانه یان دایه به مه یمون ، بۆ ئهو که سانه یش

لەپاش ئەوانەوه وێن لەگەلانی تر هەتا رۆژلای دواى ، هەتا بەنوسینەوهى ئەو رۆداوه تەمى خوار بى ، گوناھباران فیل و فر بەکار نەبەرن بۆ نەکردنى فەرمانەکانى خوا .

﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وە گێڕامان بە نامۆزگارى کردن بۆ کەسانى لەخوا ئەترسن و خۆیان ئەپاریژن لەگوناھ ، بۆ ئەو کەسانەیش تەمى خوار بى بەهۆى گۆڕانیان بەمەيون وەبیری ئى بکەنەوه هەتا باشتر لەخوا بترسن ، ئەو باسە جارى تر لەمەو پاش لەقورئانى پیرۆز باسى ئەکرى .

بۆ زانین : مۆفیکى بەساللا چوو هەستى بەنزیک بونەوهى مردنى خۆى کرد ، بەندەیه کى چاکى خوا پەرست بوو پڕوپوچى رازاوهى ژبانی جیهانى لای نەدابوو لەخوا پەرستى ، ئومىدى بەخوا بوو ، سامان و کورپى زۆرىشى نەبوو لەخوا پەرستى لای بدەن ، خاوهنى هیچ شتێ نەبوو جگە لەمانگایى کەبرىدى یە ئیو چیمەن و دارستانى لەخوا پاراپەوه بەدلىکى پاك و لەشیکى دامەزراو ، ئەى ووت : ئەى خوايە ئەو مانگایەم دایە دەستى یۆ هەتا ئەم کۆرەم گەورە ئەبى ، هەروەها ئەو هیوايە هاتو چۆى ئەکرد لەدلیا ، ئاواتیشى بەخوا بەهێز بوو هەتا مرد ، مانگا کەشى مایەوه بۆ تەنھا کۆرە هەتیو کەى ، ئەوەیش روالەتیکى نەماوێ ناگاتە فریای ئەو کۆرە ئەگەر خۆى لەگەل ئەبى بەلام میهرەبانى خۆى ، بۆ ماوێ تەوه و گەورەتر لەهەموان ، هەتیو کەش پەیتا پەیتا مانگا کەى بەخێو ئەکرد بەو هیوايە باوکى بوکە بەمیرات بۆى بەجى هیشتبوو ، بروای وابوو ئەو مانگایە دوا رۆژیکى سودى بۆ خۆى ئەبى ، بەهۆى پارانەوهى باوکى .

دواى واریکەوت کەسى لەگەورە پیاوانى ئیسرایلی کە زۆر ساماندار بوو لەهەموو روهیه کەوه ، خوا تەنھا کۆرپیکى پى بەخشیبوو ، هەموو سامانە کەى بۆ ئەو کۆرە ئەگەر پەوه دواى مردنى .

بەلام هەندى لەنامۆزاکانى ئەو تاقە کۆرەیشیان کوشت : بۆ ئەوهى دواى مردنى باوکى سامانى ئەو پیاوه بۆ ئەو نامۆزایەى بگەریتەوه ، کەچى کوشتنى ئەو کۆرەیان دایە پال

هه ندی تر له کورانی نیسرائیل گیتجه تو که ی نه گه تی بوی هه لکردن ، وهخت بوو
جهنگیکی ویل له ناو کورانی نیسرائیل پهیدا بیی ، بهی تاوان چهند که سی له ناو بهجن ،
بویه دیسانه وه به لاساری خویانه وه په لاماری موسایان دایه وه ، داوای
کاره ساتی کوژراوه که یان لی کرد ، نهویش بو نهو مه بهسته له خوا پارایه وه ، خوا په یامی بو
موسا نارد مانگایه سهر بر ن هه ندی له نه ندای نهو مانگایه بکیشن به کوژراوه که و زیندوو
نه بیته وه ، هه والی بکوژه که ی خویان نه داتی پاش بگروه به رده به کی زور چنده دانیان
له گهل موسادا ووتیان : نهی موسا نایا گالته مان پی نه که ی یا به راستی ته ، موسا فهرموی :
من په نا نه گرم به خوا نه وه ی من نه یز انم چون گالته نه کهم ، دواپی پرسیاریان له رهنک
و شیوازی نهو مانگایه دوو جارو سی جار مانگا که یان سهربری و کوژراوه که زیندوو
بویه وه ، هه والی بکوژی خویانی دانی ، بو روون کرردنه وه ی نهو روداوه خواده فهرموی :

وَإِذْ قَالَ

مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَ خِذْنَا
هٰهُنَا قَالِ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا
ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ
وَلَا بِكُرٍّ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾
قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ

إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّظِيرِينَ ﴿٦٩﴾
 قَالُوا أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا
 إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ
 تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا
 الْأَثَنَ جِثَّتْ بِالْحَقِّ فذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ
 قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾
 فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ
 ءَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

﴿واذ قال موسى لقومه إن الله يأمركم أن تذبحوا بقرة﴾ وهبیری نهو کاته بکه نه وه
 بیان و یکتان کوشت ، بهو بونه وه بوو به ناژاوه تان ، هه ندیکتان نهوانی تر تان تاوان بار نه کرد ،
 بویه نیمه په یامان نارد بولای موسا بز نه هیشتنی ناژاوه ی نیوانیان ، لهو کاته دا موسا
 فرموی ، به تاقمه که ی خوی خوا فرمانی به نیوه داوه که مانگایه سدر بیرن ، وه لهو کاته دا
 موسا نهو فرمانه ی بی راگه یان دن هه مانگایه کیان سدر بیرن یایه مه به سته که یان پیک
 نه هات . به لام در ژه یان دا به لاساری یه که ی خویان وه چه نه بازی یه که یان ، بو

مەبەستەکیان و ھەروەك خۆی گەورە کارەكەشی لەسەر گران کردن : ناوێشانى مانگاکی لی پەنھان دان ھەتا تەمى خوار بىن ئەوەندە دەم درێژی نەكەن لە گەل موسا ، سەرگەردان بون بۆ دۆزینەوێ ئەو مانگایە ، بۆیە خۆی گەورە فەرمانى پێدان مانگایە سەر بېرن نەك زیندەوێ تر چونكە مانگا لەوێنەى ئەو گوێرە كە یەبوو پەرستیان ھەتا بزائى بى نرخ و لاوازە ، چۆن ئەوان پێزیان نەگرت و ئەیان پەرست ؟

﴿قَالُوا اتَّخَذْنَا حُزُورًا﴾ بەموسایان ووت ، نایاتۆ گالتەمان بى ئەكەى ؟ ئیمە پرسیاری ئەو كۆزراوەت لی ئەكەین ، كەچى تۆ فەرمانغان بى ئەدەى مانگایە سەر بېرن ، ئەو لاقرتى بى كردنەى تۆ راست نی یە لای ئیمە .

﴿قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ موسا فەرمووی من پەنائە گرم بەخو كەمن لەكەسانى نەزان و نادان یم و گالتەچى یم ، من گالتەو لاقرتى بەھىچ جوړى ناكەم ، چۆن لەگەیاندى فەرمانى خوادا گالتەو لاقرتى ئەكەم ؟

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ﴾ ووتیان بەموسا تۆ داوا بكە لە پەرورەدگارى خۆت بۆ ئیمە بۆمان ږون بكاتەو و پێمان بناسێ چۆنە ږەنگ و شیوازی ئەو مانگایە . پرسیاری جولەكەكان بەوجۆرە داڕزاندنە ئەو ئەگەینەى كە ئەوان زۆر بى شەرمن لە خزمەتى خوادا و پێغەمبەراندا ، ئەلێن : پەرورەدەكەرى تۆ یانى ھى موسایە بەتەنھا نەك ھى ئەوان ، وەدوو بارە پرسیارەكەیان وائەگەینەى ئەو ږوداوە پەيوەندى بەوانەو نە بەلكو پەيوەندى دارە بەخو او بەموساو ، لە گەل ئەو ھیشدا زۆر بەمپەرەبانى یەو وەلامى ئەدانەو لەسەر زمانى موسا

﴿قَالَ أَنَّهُ يَقُولُ أَنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بَكْرٌ عَوَانَ بَيْنَ ذَلِكَ﴾ موسا فەرموى : بەراستى خوا ئەفەرموى ئەو مانگایە فەرمانتان بى دراوہ سەرى بېرن ئەوەندە پیر نی یە نەزیت ، ئەوەندە كەم تەمەن نی یە ئاوس نەبى ، مام ناوەندى یە لەو بەینەدا یە ، واز لەلا سارى و پرسیار

بیتن نهو رسته یه گیل و گاواری جوله که کاغان بۆ دهر نه خات ، یه کسر خوا ناهرموی :
لهو نیوه دایه چونکه تی ناگه .

﴿ فَاَفْعَلُوا مَا تُمَرُونَ ﴾ دوا ی به گورچی نیوه بکه نهو شته ی فرمانتان پی نه دری
سستی مه که نه له سهر برینی نهو مانگایه وجی به جی ی بکه نهو فرمانده ی پیتان دراوه .

﴿ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ یٰئین لَنَا مَا لُونَهَا ﴾ ووتیان به موسا : زانیمان ته مه نی نهو مانگایه
چهنده به لام ته مه نداری وازۆرن ، داوا بکه له بهر وهر دگاره که ی خۆت رونی بکاته وه بۆ
نیمه رهنگی نهو مانگایه چۆنه ؟ فرمانی دراوه سهری بهرین .

﴿ قَالَ اِنَّه یَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقْعَ لُونَهَا ﴾ موسا فهرمووی : بهراستی
بهر وهر دگاری من نه فهرمو ی ، بهراستی نهو مانگایه رهنگه که ی زهر دیک ی تۆخی یه کجار
زهرده .

﴿ تَسْرُ النَّاطِرِینَ ﴾ خوش نود ده کا رهنگه که ی ته ماشا کهرانی ، نهو هنده جوان و ریک
و پیکه لیش و ته نی ، ته ماشا کهران وائەزانن تیشکی خۆره له پیسته که ی دیتە ده ری
جوله که کان گیل و گهو جی خۆیانیان ده ست پی کرده وه بۆ جاری سی ته م :

﴿ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ یٰئین لَنَا مَا هِی اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابِهَ عَلَیْنَا ﴾ ووتیان به موسا تۆ داوا بکه
له بو نیمه رونی بکاته وه بۆ نیمه نهو مانگایه چۆنه ؟ به تی زانیمان ته مه ن و رهنگی چۆنه ؟
مانگای بهو جۆره زۆرن . بهراستی نهو مانگایه فرمانی پیدراوه نیمه سهری بهرین که
له ته مه ندا مام ناوه ندی یه و رهنگی زهر دی تۆخی وازۆرن ، چۆنیه تی نهو مانگایه له سهرمان
که وتروه و لیتمان تیک چوو ، ووشه ی ﴿ الْبَقَرُ ﴾ بۆ نیرو بۆمی به کار نه هیتری ، وه
ووشه ی ﴿ قَوْمُ ﴾ که واته جیگه ی پر سیار نی یه بۆچی جاری پیتی ﴿ تاء ﴾ ی پیوه یه و جاری
پیوه ی نی یه .

﴿ وَاِنَا اِنْ شَاءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ ﴾ وه بهراستی نیمه خوا ناره زوی هه بی ریکه نومایی
وهر نه گرین نهو فرمانده ی پیمان دراوه جی به جی ی نه که ین .

﴿ قَالَ أَنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لِّذُلُولٍ تُشِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ ﴾ موسا فهرموی بهراستی بهروهر دگاری من نه فهرموی : بهراستی نهو مانگایه مانگایه که بهره لا کراوه بو لهوهراندن ، نهرام کراوه بو کار کردن لهزهوی و زهوی بکیتلی نه بو نهویش پرووهک و شینایی و شین چیتراوی بی ناو بدری .

﴿ مُسَلِّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا ﴾ دوره لهشورهیی و نهنگی ، نیشانهی خرابی پیوهنییه ، جگه زهردی پهلهی تری پیوه نییه بههوی کارکردنهوه برین دار نه بووه بهره لا بووه نه بهسزاوهتهوه خراپه و ناحزی تیدانی یهو نایبیری .

﴿ قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ﴾ ووتیان نائیستا نهی موسا تو هیتاوتیه راستییه کهی و بؤمانت رون کردهوه نهزاین چ مانگایه که . لهو ووتنهی نهوان وادهر نه کهوی لهووه بهر موسا راستی نه هیتاوه بابروایان بهراستی نهوانهی پیشو نه بووه ههتائیستا ، بههر چونی بی گیل و گهوجی خویان دهه رنهخن .

﴿ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴾ دواپی چون و گهران بهشوپن نهو مانگایه دا و دهستیان کهوت لای کوری نهو پیاو چاکهیی باسی کرا نهو کوره دواپی مردنی باوکی زور گوپرایهلی دایکی بوو بهتایهتی لهفرۆشتنی نهو مانگایه دا ، جوله که کان نهو مانگایه یان کپی بهرخیکی زورو سهریان بری . نزیك بوو نهو کاره نه کهن وه نهو فرمانهیی پیمان درابوو لهسهر برینی نهو مانگایه جی بهجی یی نه کهن ، بههوی پرسپاری زوریان و دوودلیانهوه دواپی فرماندان بهسهر برینی نهو مانگایه و داواکردنی جوله که کان لهموسا بو دۆزینهوهی نهو مانگایه که سهری برن ، خوای گهوره پروو نه کاتهوه مه بهست له فرمان دانه بهجوله که کان هۆکهی چ شتی بوو خوا فهرموی :

﴿ وَادَّخَلْتُمْ نَفْسًا فَاذَّارَعْتُمْ فِيهَا ﴾ وه ئیوه بیرى نهو کاته بکه نهوه نهی بهنو ئیسرائیلی ، ئیوه مروقیکتان کوشت ، دواپی ئیوه ناکۆکی و ناژاوهتان له نیودا پهیدا بوو بو دۆزینهوهی بکوژی نهو مروقه ، هدریه کهتان نهو تاوانهتان لهخوتان دور نهخستهوه ، نهتان دایه پالتی

ئەوی تر تان ، هەر یه که تان ئە تان ووت : ئیمه نین و ئیوه ن ، وه هیچ کهستان به ووتە ی خۆتان ناگاداری کوشتنی ئەو مروڤه نین به لای خۆتانەوه .

به و پرسته خوای گه و ره کوشتنی ئەو مروڤه نه خاته نه ستۆی هه مویان ، هه رچه نده هه ر یه که نه فەر ئەو پیاوه ی کوشتو هه تا ئەوه بگه یه نی هه ر گه لی به توندی خۆیانیان به یه که وه به ست وه که یه که کهسیان لی دانه نری . که واته کاری یه کی کیان وه که هه مویان کرد بیت وایه ، چونکه هه مویان پتی رازین هه و ره ها له گه ل ئەو جوله کانه یه تی له سه رده می پیغه به ردان ، له بهر ئەوه ی ئەوان پاشا وه ی ئەو که سانه ی سه رده می موسان ، به کرده وه کانیا ن قیناتن .

﴿والله مُخْرَجٌ مَا كُنْتُمْ بَکْمُون﴾ وه خوا ده ری خست و رو نی کرده وه شتی ئیوه دای نه پۆشن له باسی ئەو مروڤه کوژرا وه دا که کوشتبو یان ، ده ستان دابو یه نا کوکی نیوان خۆتان به وۆی بکوژه که وه ، هه تا بکوژی راسته قینه ده رکه و ی ، هیچ که سی به نا ره وایی سه ته می لی نا کری . که و ا بوو شار د نه وه که ی بی سو وده ، خوا هه موو شتی ئەزانی وه ده ریشی ئەخا ، هه موو خرابی و لاساری ئیوه ئەزانی .

﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا﴾ دوا یی ئیمه به ئیوه مان ووت ئیوه بده ن له له شی ئەو کوژرا وه به هه ندی له ئەندامی ئەو مانگا سه ر برا وه ، ئیتر ئەو ئەندامه زمانی ئەو مانگایه بی یارانی یا جیگه یه تر بی گرنگ نی یه ، ئەوه ی شایانی باس بی ئەو لی دانه به لگه یه له سه ر توانای خوا وه ئاسانی کارو باری کورانی ئیسرائیل خوای گه و ره ئەو کاره ی له گه ل کردن به تاییه تی ، هه رچه نده ئەو کوژرا وه یه کهم کهس نه بو وه نا ره و ا خویتی پرۆی به لام له به ر تر داری موسا وه له کیس نه چونی ئەو خوینه ، ئەگه ر وانه بوایه گو مانیا ن پتر نه بوو بی با وه ر تر نه بون ، بر وایان به موسا که م تر نه بو یه وه .

﴿كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى﴾ هه ره به و جزره ی به لی دانی ئەندامی کی ئەو مانگایه ئەو مروڤه کوژرا وه زیندوو بۆ یه وه هه و ره ها خوا زیندوو ئە کاته وه هه موو مردوو ه کان له پرۆی دوا ییدا

به ناسانی تر بۆ وهر گرتنی پاداش و تۆله ، نهو کهسهی بتوانی تاکه کهسی زیندوو بکاتهوه
نه توانی ههموو بونه وهران زیندوو بکاتهوه ، نایا له پاش نهو به لگه بینراوه گومانتان ههر نه بی
و گروانه نه کهن ؟

﴿ویریکم ایاته لعلکم تعقلون﴾ وههر بهو جۆره خوا نیشان نه دا به ئیوه و پیتان نه بینن
چه ندین به لگه و نیشانهی ناشکرا له سهر توانای خۆی بۆ نه وهی ئیوه نه قل به کار بهیتن نهو
کهسهی زیری خۆی نه خاته کار وهك نه قلی نه بی وایه ،

بۆ ناگاداری : نهو زانایانهی مانای قورئانی پیروزیان کردوو ههر له زانایانی نهو
سهرده مهوه ههتا نه گاته ئینو عهباس و بهویشهوه خوا لیان رازی بیت باسی سهر برینی نهو
مانگایه و کوشتنی نهو مروقه و رۆن کردنه وهی بکوژه که بهو جۆره مانایان کردوو ئیمه
باسمان کرد . یانی دارژاندنی باسه که بهم جۆره یه : ئیوه بیری نهو کاته بکه نهوه مروقی کسان
کوشت و کهوتنه دوبهره کی کردنی یه کتری ، خوا فهرمووی : مانگایه سهر برن و ههندی
له به دهنی بدهن لهو کوژراوه و زیندوو نه بیتهوه ، ناوی بکوژه کهتان پی نه لی ، نهوانیش
کردیان و ناوی بکوژه کهیان بۆ دهر کهوت .

کهواته نهو چیرۆکه یه که چیرۆکه له ناوه رۆک و له مه به ستاو یه که جار به سترون به یه کهوه
، زۆر په یوه ندان به یه کهوه چونکه مه به سته که یه که که بریتی یه له رۆن کردنه وهی بکوژه که
به لام به روالتهت به دوو چیرۆک نه بینن ، له بهر نه وهی جوله که کان تاوانیان زۆرن به دوو
تاوانی تر لهو چیرۆکه دا نه یان ترستی : یه کم به تاوانی گالته کردیان به فهرموده ی موسا
و کتو پر نه چونیان به دهم فهرمانی موساوه ، دوو به تاوانی کوشتنی نهو پیاوه به نار هوا
بۆیهش خوای گهوره فهرماندان به سهر برینی مانگاکی پیشخستوو لهو چیرۆکه دا
به روالتهت و به ناوه رۆک ، له سهر باسی کوژراوه که ههتا نهو تاوانه بگریتهوه ، به پێچهوانه وه
باس بکرایه : یانی کوشتنی مروقه پیش خرایه به یه که چیرۆک دانهرا به روالتهت و به ناوه رۆک
، نهو دوو مه به سته مان له کیس نه چوو .

له پشه وه باسکراوه خوی گه وره نه و کاره به کس نه کراوانه ی کردوویه تی بو
 کورانی ئیسرائیل بو که سی تری نه کردوو ، بهرامبر به هیچ که سی ترناکرین نه وهش له بهر
 ریژداری مووسایه له لایه که وه ، له بهر لاساری و گه و جی جووله که کانه له لایه کی تره وه
 که واته ریگه لهم پرسیارانه نه به ستریت و پیویسته نه کرین : بوچی خوی گه وره یه کهم جار
 کوژراوه که ی زیندوو نه کرده وه بی نه وه ی مانگا که سه برن به وه موو توانایه وه خوا
 هه یه تی بوچی نه و مرؤفه زیندوو بوویه وه به لیدانی پارچه یه که له و مانگایه بو نه بی
 مانگایه کی تاییه ت بیت نه که هه موو مانگایه که یاشتی تر ؟ سوودی لیدانی نه و کوژراوه
 به پارچه یه که له و مانگایه چ شتی بی و بو نه بی وایی ؟ هه موو نه و پرسیارانه ناراسته ناکری
 دوی نه وه ی زانیمان کورانی ئیسرائیل وه کو که سی تریان له گه ل نه کراوه نه و وه لامانه
 یه کی که له و کارانه بووه ته هو ی ریژیان به سه ر هه موو ناده میزانی سه رده می خو یان هه تا
 ئیره مانای پروا پینکراوی چیروکی مانگای سه ربراره .

به لام هه ندی له زانایان لهم سه رده مه دا وه که ماموستای به ریژ ئین و عه بده له مانا کردنی
 چیروکی : { بیری نه و کاته بکه نه وه موسا فه رموی : خوا فه رمانی پیداون مانگایه که
 سه ربرن } هه تا کوژای چیروکه که و ماموستا عب دول وه هاب نه جاریش له { قصص الانبیاء }
 ی خو یا نه فه رموی : چیروکی { وه بیری نه و کاته بکه نه وه مرؤفیکتان کووشت هه تا کوژای
 چیروکه که . نه و دوو ماموستایه نه لئین هه ریبه که له و دوو چیروکه کانه چیروکی تاییه تین و
 په یوه نیان به یه که تره وه نیه نه جار نه فه رموی نه گه ر ته ماشای نه و چیروکه کانه بکه یین خوی
 گه وره لهم چیروکه دا نه یان گیتته وه له باره ی کورانی ئیسرائیل نه وه مان بو یی که دیت
 هه ریبه که یان چیروکی تاییه تین و په یوه ندیان به یه که تره وه نیه ، وه که نه فه رموی بیری نه و کاته
 بکه نه وه که رزگارم کردن له پیاوه کانی فه رعه ون { بیری نه و کاته بکه نه وه که ده ریا کهم بو
 پارچه پارچه کردن ، بیری نه و کاته بکه نه وه به خشیم به موسا نامه یه ، بیری نه و کاته
 بکه نه وه که موسا فه رموی به تاقمه کانی : سه مته تان له خو تان کردوو به په رستی

گۆرەكەكە ، بىرى ئەو كاتە بىكەنەو بەموساتان ووت بروتان پىتايەرىن ھەتا خوا بە چاو نەبىن بەناشكرا . بىرى ئەو كاتە بىكەنەو ووتقان بىچنە نىو ئەو دىيە كەقودسە . بىرى ئەو كاتە بىكەنەو كەموسا داۋاي ئاۋى كرد بۆ خزمەكانى . بىرى ئەو كاتە بىكەنەو بەموساتان ووت : ئىمە ئارام ناگرىن لە سەر يەك خواردەمەنى . ۋە بىرى ئەو كاتە بىكەنەو كىۋى طورم بەرز كەردەو بەسەرتانا . بىرى ئەو كاتە بىكەنەو كەموسا فەرموۋى بەتاقمەكانى مانگايەك سەربىن . بىرى ئەو كاتە بىكەنەو مەۋفەكەتەن كوۋشت ناكۆكى لەنىۋانتاندا پەيدا بوو . فەرموۋەدى ئەو دوومامۇستا بەرپىزانە كۆتايى ھات .

روونكردنەۋى بىرو بۆچوۋى ئەو دوومامۇستا بەگۆرەى دارژاندنى چىرۆكەكان وادەگەيەنى چىرۆكى كوشتى ئەو مەۋفە سەربەخۆيە پەيۋەندى بەچىرۆكى مانگاكەۋە نىە ھەريەكەيان باسكى تايەتىن . كەۋاتە ماناى چىرۆكى يەكەم بەم جۆرەيە : (كۆرپانى ئىسرائىل پىۋايىكىان لەخۆيان كوۋشت و دۆزرايەۋە لەنىۋىستانىكدا ، ئەو يىستانەش لەنىۋان چەند شارىكدا بوو نەيان نەزانى چ كەسى كوشتويەتى سەرگەردان بوون رووداۋەكەيان بىردە لای موسا ئەۋىش فەرموۋى مانگايەك سەربىن ، ئەۋانىش ۋەك باسكرا لاسارى ۋەچەنە بازى) زۆريان كرد لە ئەنجامدا سەريان بىرى موساش ئەۋىۋانەى نىزىكى جىگەى كۆزراۋەكە بوون كۆى كەردنەۋە ھەمەۋى سۆيىندا ، مانگا سەربىراۋەكە لەبەر دەميان بوو وتيان : ئىمە ئەو كۆزراۋەمان نەكوشتەۋە ناشازىن چ كەسى كوشتويەتى ئەو سۆيىند دانە لە دەستورى ئايى ئەۋاندا ۋەك سۆيىند خواردنى ئىمەيە ئەگەر مەۋفەكى كۆزراۋە لەناۋچەيەكدا جىگەى ناۋچەى خۆى و خزمەنى بوو يا لەنەزىك گەرەكىكەۋە بوو ئەو كۆزراۋە ، نە ئەزانرا چ كەسى كوشتويەتى بەلگە بۆ راستى داۋاكارى خۆيەكە لەۋىندا ئەسەلىترا كە لە جىگەيە بى ، خاۋەن خۆيەكە ، (۵۰) پەنجا سۆيىن ئەخوا خۆيەكە لەخزمەنى خاۋەنى ئەو جىگەيە دەسەنرى لای پىشەۋا شافىعى ، بەلام لای ھەنەفىيەكان ئەلەين : لەروداۋىكى وادا كار بەدەستانى ئەوجىگەيە (۵۰) پەنجا پىۋا لەپىا چاكەنى ئەو

جىڭگەيە ھەلئەبۇيرن و سۇرئىيان ئەدەن و ئەلئىن : ئىمە نەمان كوشتوھ ونازانىن چ كەسى
كوشتوھتى لەئەنجامدا خويئەكە لەدا نىشتوانى ئەو جىڭگەيە ئەسئىن ، ئەوھ باسكرا ماناى
چىرۆكى يەكەمە :

ماناى چىرۆكى دووھم لای ئەو دوو مامۇستايە بەم جۆرەيە :

مروؤفى كوزرا لە مالتىكا لەگەرەككەدا لەجەنگى كۆمەلتىكا ، ھەموو كەس كوشتنى ئەو
مروؤفەي لەخۆي دور ئەخستەوھ بكوژ ئەئەزانرا ، گومانى كوشتنى ئەو مروؤفە ئەبراىە سەر
كۆمەلتىكى ديارى و ژمىردراو ، بكوژىش لەنيو ئەواندا بوو ، خواى گەورە بكوژەكەيانى
بۆ دەرخست بەم جۆرە تاوان بارىيان ھىئا پارچەيە لەو كوزراوھيان لى دا بەمەرچى
بەخۆيەوھى ، ئىتر دەستى بى يا پىي ئەيان كىشا بەگومان لىكراوھكەدا ، ئەگەر پاك بوايە
ھىچ شتىكى لىوھ ئەئەبىنرا ، ئەگەر بكوژ بوايە ئەكەوتە لەرزىن و رەنگ تىك چون و
كارى ئائاساى لىوھ ئەئەبىنرا بەو بۆنەوھ بكوژيان بۆ دەرئەكەوت . كەسيان بەنارەوا
نەكوزرا عەبدول وھەب لەسەر ئەو باسە نەروا و چەندىن ئونەي تىرى بۆ ئەھيئەتەوھ ،
لەئەنجامدا ئەلتى : ھەمويان خۆماندو كردن و ھەولەدان و لەوانەيە راست نەبن و پشتيان
پى نەبەستى . ئەو پەرى رېژم بۆ ئەو دوو مامۇستايە بەندە پىم وايە ئەو پىرۆكەي سەر
بپىنى مانگا و چىرۆكى كوشتنى مروؤفەكە يەك چىرۆكن ، وھپىش و پاشە بۆ ئەوھى ئەو دوو
تاوانەي كورانى ئىسرائىلمان لەكىس نەچى ، وەك باسكرا ، لەفەرمودەي خوادا پاش و
پىش نىيە و فەرمودەي خوا لەيەك كاتدا ھەموو كارىكى پى ئەنجام ئەدرى .

پاش روداوى سەرپىنى مانگاكە و دۆزىنەوھى بكوژ ، قورئانى پىرۆز رونى ئەكاتەوھ
ئەو ھەموو كارە بەكەس نەكراوھ ئەكە ھەستو دلتى ھەموو كەسىكى دا ئەخورپان و ئەيان
رواند لەمىشكا باوھ بەخوا ، ئەوھتا ھەمويان كارىيان نەكردە سەر دلتى رەقى كورانى
ئىسرائىل ، لەدواى چاو پىكەتتى ئەوانە ھەموو كەدەوھى نالەبارو نارەواى واىيان لى پەيدا

بوو هه موو شتیکی چاکی له دلیانا شۆرده وه ، وه هه مو پهندو ته می کردن له میشکیانا پهرته وازه کرد ، وهك خوا نه فهرموی .

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ
فَهِیَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسَوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ
مِنْهُ الْآلَنْهَرُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ
مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

﴿ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ ﴾ له پاشا ئیوه دلتان نه رمی تیدا نه ما و رهق هه لگه را له پاش ئه و شته به کهس نه کراوا نه تان چاو پیکهوت له توانای ئاده میزاددا نه بون و من یم نشان دان ، له زیندوو بونه وهی کوژراو ئه و شتانهی ئه بونه هوی نه رمی دلان وه به ره و راستی راتان ئه کیشی. که چی ئه و دلانهی ئیوه له سه رهقی و ووشکی مانه وه :

﴿ فَهِیَ كَالْحِجَارَةِ ﴾ دواى ئه و دله ئیوه وهك بهرد وایه له رهقی دا هه رگیز نه رم نابی ، ئه و نایه ته رو ئه کاته ئه و کهسانه ی سه رده می پیغه مبه ر ﴿ ۷۴ ﴾ ، چونکه به کرده وهی باو باپیرانی پیشویان قبیان ، وهك ئه مان کرد بییان وایه یاله گهل ئه و کهسانه ی سه رده می موسادا بوون ، هه ر کامیان بی جیگه ی خویده تی .

﴿ او أَشَدُّ قَسَوَةً ﴾ وه یانه و دله ی ئیوه له به ردیش رهق تره له ناسن ، به ناگر نه رم نه بی واش نه بی ئه تو ئه وه ، بهرد هه رگیز نه رم نابی بۆیه خوا نه فهرموی .

﴿وَأَنَّ مِنَ الْجِبَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ﴾ و دبراستی له ناو بدردا بدردی و اهیدیه
چندین کونی زوړو قلیشی وای تیدایه چندین روبری لی هدلته قولتی .

﴿وَأَنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشْقُقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ﴾ و دبراستی هدندی بدرد هډن درزی تیدا ندی
دوایی لهو بدرده ناو دیچته دوری ، لهو رستاندا ناو کراوه به دوو به شهوه ناوی زوړو
ناوی کم ، ناوی زوړو دبردار ناو نه بری هه لقلولایش بو ناوی زوړو بدکار نه هیترئ ، بویه
خوا نه فدرموی چندین روبری لی هدل ته قولتی ، به لام ناوی کم به کانیاو یابدیر ناو نه بری
و دیته دوری وایش نه بی برژن به سدر زهوی دا ، هاتنه دوروه بو ناری کدم بدکار نه هیترئ
بویه خوا نه فدرموی ناوی لی دیته دوری .

﴿وَأَنَّ مِنْهَا لَمَّا يَهْبِطُ مِنَ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ و دبراستی هدیه له بدردا بدردی نری و له سدر
لوتکه ی کتو بی یاله زوره وه نه که ویتنه خواره وه له ترسی خوا ، بیگرمان ترسی خوا کار
نه کاته سدر بدرد ، نه روتا خوا نه فدرموی ﴿وَأَنَّ مِنْ شَيْءٍ آلٍ وَ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ و نه به
هیچ شئی نه گدر بی پکی خوا دهر نه بری به سدر پاس کردنی خرا ، به لام نیوه ی به نر
نیرائیل ناموزگاری کار ناکاته سدرتان ،

بو چاکه مل که چ نین ، نهو فدرمانه ی پیتان بدری به جی تی نایرن ، له گدل نهو هه موو
توله و پاداشت و به لگانه وه به دوای به کادین به چاری خرتان دیتان :

﴿وَمَا لِلَّهِ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ و هخوا بی ناگانی به له ورشته ی نیوه ندیکه ن دورسته به
هه ره شهیه له وان به توندی و سامناکی ، خوا پر سیاریان لی نه کا له پاشه روژدا و مافی خویان
وهر نه گرن سزایان نه دا له توله ی سوپاس نه کردنیان بز چاکه و بی فدرمانی کردنیان ،
له وه وه بزمان دهر نه که وی دلی جوله که کان جیاران ، هندیکیان وه ک بدرد وان له بدرد
ره قتره . خوی گه وره به (۱۰) ده چیر و کانه ی رابوردن بیری کورانی نیرائیل نه خاتره
نه و پیری چاکه یان له گدل کراوه له گدل نه وه شدا ته می خوار نه بوون بویه به ورسته
رابوردووه هه ره شه یان لی نه کا .

ئەو پەندوو ئامۆزگاری یانە لەباسی ئەو (١٠) دە چیرۆکانەو وەرئەگیرێن بۆ ئەو یە ئیمە موسولمان وەك جولەكەكان نەبێن چاكترین كۆمەڵ بێن بۆ ئادەمیزادكەهاتبە سەر زەوی وەخۆمان لەو كارە ناپەوایانە جولەكەكان دوور خەینەو كەنەمانە خوارەو :

١- ئەو چیرۆكانە بەلگەن لەسەر ئەو دینە جولەكەكان لەسەری بون ، لەدل پێسی و دل پەقی و لاساری و گەوجیان لەگەڵ رابەری خۆیان ، پرسیاری زۆریان بەی هۆدە ، گوی نەدانیان بەفەرمودە یەغەمبەرەكانیان ، سستی كردیان لەبەجی هێتانی ئەو فەرمانانە یێان ئەدرا رینگە خوارو خێچ گرتیان .

٢- ئەو چیرۆكانە بەلگەن لەسەر راستی یەغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بۆ ئەو یاسایانە لای خواوە ئەو گەیاندن بەئادەمیزاد بەی ئەو ئەو روداوانە دیی ئۆنەبەكن بۆ راستی یەغەمبەر و بۆ راستی موسا .

٣- ئەو چیرۆكانە بەلگەن لەسەر ئەو كۆل بدری لەپرسیاری زۆر كردنی یاسای ئاین ، یانی بیژری بۆ ئەبێ ئەم یاسایانە بەم جۆرە بن ، چونكە سەرئەكێشی بۆ ئەو فەرمانەكانی خوا قورس بکری لەسەریان ، ئەگەر كورانی ئیسرائیل دەست بەجی هەر مانگایەکیان سەر بپرایە بەسیان بوو ، بەلام پرسیاری زۆریان ئاواي بەسەر هێتان و رابورد .

٤- دروست نی یە فەرمانی لای خواوە هات بیژری بۆچی ؟ پێویستە یەكسەر مل كەچی فەرمانەكە بێن ، ئەبوايە نەیان ووتایە بەموسا : تۆ گالتەمان پێ ئەكە ، ئیمە ئەلێن پیاوی كۆزراو تۆ ئەلێت : مانگایە سەر بپرن ، هەتا وای لی هات تووشی ئازاری زۆر بوون .

٥- ئەو چیرۆكانە بەلگەن لەسەر ئەو هەموو یەغەمبەرەن لەسەر یەك شت پێك هاتوو لەئادەمەو هەتا یەغەمبەری ئیسلام ، لەزیندوو بوونەو هەموو بوونەو هەران و هەلسانیان لەگۆرەكانیان ، بەی جیاوازی وەك زیندوو بوونەو كۆزراوی نیوان كورانی ئیسرائیل .

۶- ئەو چىرۆكانە ئەوھەمان پىشان ئەدا خىراي گەورە نىشانە و بەلگەى زۆر دېتتەوہ بۆ بەندەكانى خۆى لەچەندىن لاوہ ، ھەتا بەباشى رانومايى وەرگرن ، گومرايانىش بيانويان نەمىتى .

۷- ئەو چىرۆكانە بۆمانى ئەگىرتتەوہ ئەو گەلەى جولەكە لە دل رەقى و دل پىسىدا وىنەيان نىہ باوہر بەخوا جىگىر نابى لەدتىانا بەچاكى .

۸- ئەو چىرۆكانە ئەوھەمان پىشان ئەدەن ئەو جولەكانە (۲) دووجار گىرۆدەى دەستى مانگابوون ، جارى بەپەرستى گۆرەكە جارى تر بەسەرپرېنى مانگايە ، ئەو گيان لەبەرىش گىل تىرىنى جانەوہرانە ، جگە بۆ سەرپرېن و جوت پىكردن وئاودان و شىردان و شتى تر نەبى بەكارى ھىچ شتى نايدەن ناىشتوانن ئەو شتانە لەخۆى دوور خەنەوہ ئىر چۆيان نەپرست ؟

۹- ئەو چىرۆكانە بەلگەن لەسەر ئەوہى ستمكارو ياخى بوون لەخوا پىويسە بەرگرى لى بگرىن و لەدزىيان ھەتسىن ، وەك ئەو ستمەى فىرعەون كردى ، ئەو ستمەى بكوژى ئەو مرقۇفە كردى ، ئەويوست مىراتەكەى بخوا خىراي گەورە كردى بەپەند و پىسواى كرد و مىراتەكەشى بۆ نەبوو .

۱۰- ئەو چىرۆكانە بەلگەن لەسەر تواناى خىراي گەورە كەبتوانى بەپارچەىە لەلەشى مانگايە مرقۇفى زىندوو بكاتەوہ ، ئەتوانى ھەموو بوئەوہران زىندوو بكاتەوہ وەك مراندنى .

۱۱- ئەو چىرۆكانە بەلگەن لەسەر ئەوہى ئەو گەلەى بەچەوساندنەوہ رامبوو ، ستم و پوتانەوہيان بۆ بەكار ھىترابى لەلايدەن فەرمان رەوايانەوہ و ئەوانەى بەدرىزى لەگەلتىان كرا ئەو شتانە ئەبنە مىراتى گلاويان و بەشى لەسروشتيان ، وەك جولەكەكان كە دەقيان گرتبوو بە ستم و چەوساوەى فىرعەون ، بى نرخ و ترسنۆك و چاو چنۆك بوبون ھەتاموسا داواى لىكردن بچن بۆ قودس كەچى ئەوان ئەو ھەمووہ نازارەى موسايان ئەدا ، لىرە دا واچاكە چاوى فرە بدەين بۆ سەر كۆمەلگاي ئەمرۆماندا بەچ جورى داوئىن پىسى و بى

رەۋشى كارى كىرگۈزۈپ سەريان ، گرنگىزىن كارى كۈشنىدە بۇ پەيدا كىردى ھەممۇ
رەۋشىكى بىزنى كىرگۈزۈپ توشى ئەم گەلەي نىستامان بو ، وەك فلىمى سىنەماو فىدىو و
پىرۇگراممى تەلەفونى و لادانى پەردەي شانۇ گەرى و پۇزنامەو گۇفارى ئايا رەۋاۋ راسىتە
ئەۋانە بىخىتە پىشت گۈي و ۋازيان نى بىھىتىن ، ھەر لەبەر ئەۋەي خارەنى ئەۋانە سامانى
زۇربان دەست كەۋى لەسەر ژمارەي تىكەندى رەۋىشت وىي ئاپروۋىي ئىمە ، پارەو
پولىشىان بىدەينى . ئەي كۆمەلى برايان و خوشكانى بەرپىز : چۈن ئەبى ئەۋانە رەۋابىن لاي
ئىۋە ؟ ئايا راسىتە چاۋ لەفلىمى بىگەنە داۋىن پىسەكان بىكەين كەھەمىيان دۈزۈمنى ئىسلام
ۋىشىتمان بەھۋى جۈلەكەكان ۋەبەكرى گىراۋەكانىيەۋە ئەبىرەن بەرپۈە ئىمەيش پەپرەۋىيان
بىكەين ئەۋ فلىمانە بىكەين بەبىت و خواردەمەنى خۇمان و خىزانمان كەھاندەرو پەيدا كەرى
ھەممۇ كارىكى نارەۋان .

بۇ ئەبى كاربەدەستانى ئىسلام چاۋدىرى و پىشكىنى زۇرو چاك نەخەنە سەر ئەۋ فلىمانە
لەدەرەۋە ئەھىتىرەن يالەناۋ خۇ درۈست ئەكرەن و بلاۋ ئەكرەنەۋە بۇ ئەۋەي دۈۋر بىن
لەرۋى ژنان و بەرەلەي پىۋان نە بنە ھىزى ئەۋىشتەنى ئاۋىران شەرمە باس بىكرەن و
پەيدا بىن لەنئو ئەۋەي تازەماندا ؟

ئەي بۇ كاربەدەستانى ئىسلام دانەخەن دەرگاي ئەۋ پۇزنامەو گۇفارانەي شورەيى و بەد
ناۋى ئادەمىزاد بلاۋ ئەكەنەۋە ئاپروۋىيان ئەبەن ، ۋەكو ۋىنەي پۈۋت و قوتى ژنان لەيەكەم
لاپەرەي ئەۋ پۇزنامەو گۇفارانەدا دايان ئەنەن تەنھا بۇ جۈلانى ئارەزۋى خۈتەران و
بىنەرانى ، ئەۋان بەتەماي بازىرگانەكى بىي نىخ ، يان ھىچ ئەبى يارمەتى يان نەدرى ؟

ئەي بۇ كاربەدەستانى ئىسلام بەرگىرى ناكەن لەسۈردانى پۈز ناۋايى و بىگەنەكان
كەنەۋە پەرى جۈلتەنەرى ئارەزۋاتى گلاۋى ئازەلەن بەتايىتەي لاۋانمان ئەۋانە شىر پەنجەي
كۆمەلەن گەۋرەترىن زىيان بەخىش ھەتتا دەۋرى ئاين پەرسىتى و نىشىتمان پەرۋەرى بىرەن
ئەي بۇ فلىمى پۇلىمى دانەخىرەن كەنەبەنە ھۋى فېر كىردى كۈشتىن و بىرەن و دىزى و داۋىتىن

پسی : که نه وه و منداله کاغان نه به درونده و توشی هیستریای تالان و تاوانیان نه کهن ؟ نهی
 بو کار به دهستانی نیسلام پردیکی بولایی نه بن له بهردهم بهرگ و مؤدیلی هیتراو یادهست
 کردی ناو خو مان ، که جیگه شور هی و خراپه کانی نه و شور تانهی ژنان نه به هوی گری
 سه ندنی ناره زوو ههستی لا و اتمان که هیچ یاسایه کی ناینو مرو فایه تی نه و شتانه به ره و دانانی ،
 بیر له کاری سود به خش بو خویان و گه لیان نه که نه وه ، رۆژ باش و هه لایوان و وشه ی
 ناره وای بی که شهرمه ووتیان نایا نه وانه شارستانی و پیشکه و ته ؟ نه وانه نه خوشین نه وانه
 شیر په نجه ی کۆمه لایه تین نه وانه روختنه ری پیشکه و تن و شارستانی و مافی ره و ان
 کۆمه لگا که مان به ره و نه مان نه بهن ؟

دوا رۆژی بی باوه ری به خوا و به تاین و ستم کردن له بونه وهران نه بی چۆنی ؟
 پاشه رۆژیان نه بی چۆن بی ؟ مرو ف له وانه یه پرسیار بکا له و کاره ساته ی توشی
 دانیشتوانی سه ر زه وی نه بی ، بومه له رزه ی وا که ته رو ووشك له ناو نه با لافاری واکه
 سامانی دانیشتوان نه باو خوشیان بهرت و بلاو نه کا ، هه لکردنی باو گێژه لکه ی کویری
 وا نه وه ی مرو ف له ماوه ی ته مه نیا دروستی کرد و وه نه ی روختنی له ماوه ی کات
 ژمی ریکدا ، جنگ و نا زاوه ی واکار به دهستانی ستم کار و چاو چنۆک و ترسنۆک هه لی
 نه گیر سین نه بیته هوی نه مانی مرو ف و سامانیان به زوری ، به دهیان و سه دان ، بگره
 به ملیونان هه تیو بیوه ژن و شهل و کوپرو که پرو کۆیله و هه ژار پهیدا نه کا . جهنگی به کهم و
 دووهم و جهنگی عیراق و ئیران و هه ریمه کانی تر ته قینه وه ی سه دان کارخانه ی کیمیاوی ،
 گازی ژه هراوی به هه زاران کوژراوی پهیدا کرد . به تایه تی ته قینه وه ی کارخانه ی گازی
 شاری ﴿ پوپال ﴾ له هیندوستان که بووه هوی کوشتنی پتر له (۲۵۰۰) دوو هه زارو پینج
 سه د کهس و نه خوشی پتر له په نجا هه زار کهس جگه له نازال له به روا ری : ۱۹۸۴/۱۲/۴
 نه گهر پرسیار بکری هوی توش بوونی ناده میزاد به و کاره ساتانه نه بی چ شتی بی ؟

قورنانی پیروز له چندن دین نایه تدا وهلامی داو ته وه به تایه تی له چیرۆ که کانی مو سادا
رونی کردۆ ته وه که هۆکانیان بی باوه پری وستهم و گونا ه کردنه . ستم و بی باوه پری
به و جوړه ی خوا نه یفه رموی پروانه بوون به خواو هاو کاری کردن بۆ دانانی بی باوه پری پروو
وهر گپران له یا سای خوایی ، دهست دریزی بۆ سه ر فرمانه کانی خوای گه وه هاتوه
له قورنانی پیروزدا ﴿ فَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَاَعَذَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾ دوا یی
ئه و که سانه ی ئه و تۆ پروایان نه هیتا وه دوا یی من سزایان نه ده م به سزایه کی سهخت
له جیهاندا و له پروژی دوا یی دا ، پروا به خوا به ده م نایی به لکو به راستی و به نا وه رو که .
﴿وَتِلْكَ الْقُرَىٰ اَمْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا ﴾ ئیمه ئه و دیه مان له ناو
بردن کاتی ستمیان کرد ئیمه دیاری مان کرد بۆ له ناو بردن یان ما وه یه کی دیاری کراو ..
﴿فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذُنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ
خَسَفْنَا بِهِمُ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَا ﴾ دوا یی هه مویانمان گرت و سزایانمان به هۆی
گونا ه ی خۆیا نه وه ، دووایی هه ندی له و که سانه که سی ئیمه ره وانه مان کرد بۆ سهریان
بایه کی زۆر سهختی وا به ردی هه لته گرت ئهیدا له وان ، هه ندی له وان که سی هه وه
گر مه و ده نگیک ی گران گرتی هه ندیکیان که سی ئیمه به رد ومانه خواره وه به وانه وه زه و ی ،
هه ندیکیان که سی ئیمه خنکاندمان ، له ناو چون فیرعه ون و ستم کارانی تر به هۆی
سته مه وه ، زۆر جار ان له قورناندان باسیان کرا وه ، پاشه پروژی هه مو ستم کاری به وینه ی
ئه و که سانه نه یی ، دیر بی یازوو . له نیرۆ شنایی مانای ﴿ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ اِلَى الْآخِرَةِ ﴾
چهند پر سیاری ناراسته ئه کری له گه ل وه لامه کانیان :

یه کم پر سیار : نایا له مرو فدا هیزی هیه مرو ف بخته کاره وه و دهست بخته ئیشی و
فرمانیه وه ، با ئه و هیزه هه رته نها رو دا وه کانی ده ره وه یه ، یاله ناویشه وه پال پیوه نه ریکی تر
هیه ؟ به راستی رو دا و ی ده ره وه پال پیوه نه رو سه ر چا وه ی ناویشه که واته هیزی نا وه ی

مرۆف بی توانایه ، هەر رودای دهره وه به بنچینه ی راسته قینه ، یاهه ریه که یان سه ربه خۆن ، جارێک نه میان مرۆف نه خاته گهر جارێ تر نهویان ، جارێ تر ههردوانیان ؟

وهلامی نهو پرسیارانه : به راستی مرۆف که بوو بهو مرۆفه خاوهنی هێزی و گیانی که نه گهر نهوانه ی لی دارنێ وه یارودای دهره وه ی لی بشاریته وه جگه له شتیکی رووت و تهق به هیچ شتی تر نازمیری ، یا په رێک نه بی با نه ییا به ناسماندا . کهواته هێزی ناوه وه ی مرۆف له گه ل روداوه کانی دهره وه دا نه که ونه نیش کردن هه ریه که یان به و ی تر یانه وه پال نه نی ، به لام کار کردنیان به جوتنه شتی که ، سه ر به خۆشیان بو نهو کاره ی شتیکی تره کهواته وویست و ئاوات له گه ل مرۆفادروست کراوه بۆیه منالی بی هۆش و بی گۆش رودای دهره وه نازانی و داوای زۆر شت نه کا ، کهواته نهو ئاواته ی دهره وه وورده وورده پی نه گه ن په رهیان پی نه درێ به هۆی رۆدای دهره وه به باش دهر کهوتنیانه ، به په یدا بونی ئاواتی مرۆف ، مرۆف نه توانی کار بکاته سه ر رودای دهره وه و یه ره و پیشیان بیا به گوێره ی پیویستی و ئاره زوی خۆی با نه وه بزانیان ئاره زوه کانی مرۆف سه ربه خۆن له بونیان دا جم و جۆلی مرۆفیش له ناوه وه له دهره وه ی هه لته قو لی ، یانی له هه ردوو لاوه په یدا نه بی ، نهو کاره گلاوانه مرۆف نه ی کات بۆیه پیویسته له رودای گلاوی دهره وه مرۆف خۆی بهاریزی ، به هۆی هێزی ناوه وه .

پرسیاری دووه م : که به یارماندا له نیو مرۆفدا هێزی ههیه نه ی خاته جم و جۆل به سه ر به خۆی ، ئایا هه موو مرۆف به شدارن لهو هێزه گیانی یه دا به بی جیاوازی له نیوانیاندا .

باهه ریه که یان ئاواتیکی تایه تی و هێزیکی بی هاو به شیان ههیه ؟

وهلامی نهو پرسیاره : مرۆف له هه ندی شتا هاو به شن ، وهك وویژدان و هۆشی راست و چهوت ، ناشرینی و جوانی له یهك جوی نه که نه وه .

نه گهر نهو کاره هاو به شه یان نه بن نرخ و بی نرخ بو هیچ شتی دانانری ناتوانین لۆمه ی هیچ که سی بکهین له سه ر کردنی هیچ کاری ، ناتوانین چا ک و خراپ به هیچ که سی

يسەلىتىن ھەر وەك باوك و كور لەمپەرەبانی دا بۆ يەكترى ھاوبەشن ، باھەندى باوك و كور لەمەندى تریان زۆرتر مپەرەبان بن ، بەلام مروف لەمەندى شتى تردا لەيەك جياوازن وەك نازايى و ترستۆكى سەخاوت و رژدى دل نەرمى و دل رەقى وپستى بەھىز و بى ھىز ، ئاوردانەوہ بۆلاى چاكەو خراپە ئادەمیزاد لەوانە وەك يەك نين يانى مروف يان نازايە يان ترستۆك ياسەخى يە يارژد ، چاكە خوايە يان ستم كار .

پرسىارى سى ھەم : ئەو شتانەى پىشو كەباسيان كرا دژى رواتەتى دەر كەوتورە ئەبىرى مروفى كارى چاك و كارى خراپ ئەكا تۆ بۆئەبى ھەر بەجىز بى لەسەر يەككىيان وەچاوى خۆت لەناستى ئەوى تریان ئەنوقىتى ؟

وہلامى ئەم پرسىارە بەم جۆرەيە : ئەو چاكەيە لەستەم كارى ئەبىرى بەرپكەوتە لەپىشەوہ بىرى بۆ نەكردوہتەوہ يابىرىشى بۆ كوردبىتەوہ ؟ بۆ ئاواتى گلاوى خويەتى بۆ ھەتخەلەتاندنى دانىشتوانە ، پرۇپاگەندەيە لەناوہرۆكدا .

ليرەدا باسكى ترمان ھەيە ، بۆ ئەو باسە كەسمان لەگەل نى يە مەگەر كەسانى وەك ئيمە پروايان بەخوا ھەبى و چاوى لەدوارژ بى ، ئەو باسە ئاينى ئىسلام بى ئەلتى (توفىق) يانى رەخساندى ھەموو ھۆيەك بۆ كوردنى چاكە ئەو تەوفىقە نەبەھىزى ناوخوى مروفە نەبە روداوى دەرەوہ ناپرەخسى بەلكو بەھىزىكى نەيتى وتوانايەكى چاكەى خوايى بى پاينى نەيتى يە ، ئەو ھىزە بۆ ھەندى كەس رىگەى چاكەيان بۆ سازو پاك ئەكات و پرويان وەرئەگىرئ بۆلاى ئەو كارانە خوا بى خوش بى بى ئەوہى خويان ھەستى پى بکەن . كۆتايى بەو پرسىار و ھەلامانە ھات .

ھەموو خاوەن نامەو پرۇگرامى ئەوپەرى خەباتى خويان ئەخەنە كار بۆ ئەوہى ئادەمیزاد پروايان پى بکەن بۆيە بانگەواز ئەكەن و بىرو باوہرەكەيان بەناويانا بلاو ئەكەنەوہ ھەتاوہكو دواكوتور يارىدەدەر و لايدەن گريان زۆربى ، ھەموو سزاو ناخوشى بۆ ئەو مەبەستە ئەچىژن يەكى لەو كەسانە بەو كارە ھەتسايى بەبلاو كوردنەوہى راستىن ياسا بۆ ھەتسورانى كارو

باری مروفایه تی فروستاده ی خوی مه زن و هاوه له به ریره کانی بووه ، به بلاو کردنه وه ی یاساو ده ستوری نیسلام و جار دان بزیان له وکات و جیگه یه دا یاریده رانی پیغه مبهروو جوله که کان په یوه ندی دار بوون به یه که وه له در اوسی ته تی و هاوشیره یی و بازرگانی و شتی تردا ، بویه جوله که کان یان بانگ کرد بولای نایی نیسلام به فهرمانی پیغه مبهری مه زن ﴿﴾ یاریده ران له گهل جوله که کاندای به به لگهی راون و واتهی سه لیتراو به ته مای نه وه بوون نه و جوله کانه پیاهه تیان بجولتی به تایه بتی نه وانه یان خوینه واروو روشن بیروو خاوه ن نامه ن به تایه تی ، باسو شیوازی پیغه مبهر ﴿﴾ له ته وراتیلانا هه بوو ، له وه لامدانه وه ی بانگه وازی نیسلام له سه ر بی باوه ری خویان به جیز بوون و راستی یان نه سه لماند ، بویه خوی گه وره روو نه کاته پیغه مبهر و هاوه لانی نه فهرموی :

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ

يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ

وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

﴿ أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ ﴾ نایا درایی ئیوه به ته مای نه وه ن که جوله که کان باوه ر به یتن له بر ئیوه وه لامتان به نه وه ، نه و جوله کانه که میکیان نه بی بی نرخن و ته می خوار نابن و مل بۆ راستی دانانه ویتن ، ته ماو هیوا بۆ باوه ر هینانیان نیه ، باوه ر هینان هه رچه نده بۆ خوایی ، به لام بۆ نه وه ی بزانی به به لگه وه موسولمانان جوله که کان یان بانگ کرد بۆ باوه ر هینان ... نه و روکردنه ی خوی گه وره بۆ پیغه مبهر بی به ته نها یابو پیغه مبهروو هاوه له کانی بی ، داوا لی کراوان جوله که کانی سه رده می پیغه مبهر بن ، یامالومه کان ، یان نه وانه ی سه رده می موسابن هیچ شتی له بانگه وازو مه به سه ته که ناگوری . فهرماندان

بەيغەمبەرۋو ھەموو موسولمانان داۋالىكر اۋانېش ، جولەكەى ھەر سەردەمى بن
نەۋەكانيان پاشاۋەى پېشۋەكانيانن لەگۆرېنى تەوراتدا .

﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ ۋەبەرەستى تاقمى لەپېشەۋاكانى
جولەكەكانى سەردەمى موسا ، ياسەردەمى پېغەمبەر ﴿ﷺ﴾ فەرمودەى خۋايان بېست و
خوئېندىانەۋە ۋەك تەورات بى بەئەۋەپرى بەلگەۋ كارى بەكەس نەكراۋ جگە لەۋانېش .
﴿ثُمَّ يُخَرِّفُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ﴾ لەپاشا فەرمودەكەى خۋايان گۆرى لەدۋاى نەۋەى
تېگەيشتن ۋەفېر بوون گۆريان بەجۆرى خۋيان بيان ۋەيستاىە ۋەك باسى پېچغەمبەريان
گۆرى .

﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ئەۋان ئەيان زانى بەۋ گۆرانە سزا و گوناھيان توش ئەبى درۆۋ
بوختان ئەكەن كەۋاتە لەجېگەيە ئەۋانەى سەردەمى موسا فەرمودەى خوايان گۆرى بى
ئەمانەى سەردەمى پېغەمبەر ﴿ﷺ﴾ چۆنى ناكۆرن .

ئەۋ ئايەتە ھەرچەندە دەربارەى ھەرەشەى گۆرېنى فەرمودەى خۋايە لەلايەن
جولەكەكانەۋە ھاتتە خۋارەۋە بەلام ھەموو كەسى نەگرتەۋە لەھەموو كات و جېگەيە ،
ئەۋانېش نەگرتەۋە بەگۆرېنى ياساى نېسلام لەۋە لامدانەۋەى پرسیارى ئاينى دا ، ئەۋانەى
بېنە ھوى بلاۋ بونەۋەى گومرايى ، خراپەكەى ھەر بۆ خۋيان ئابى بەلكو سەر ئەكېشى بۆ
نەۋەكانى دوا رۆژمان ئەبە ھۆى ھەلگىرى گوناھى ئەۋ كەسانەى دوا رۆژ ، نەۋە لەدۋاى
نەۋە .

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا
وَإِذَا خَلَا بِعَضُّهُمْ إِلَىٰ بَعْضِ قَالُوا اتَّخَذُوا لَهُمْ سَمَانًا
اللَّهُ عَلَيْهِمْ لِيَجْزُوهُمْ بِهِ عِندَ رَبِّكُمُ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾
أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

هه ندى له جوله كه كان دوروى و درويان نه كرد له گهل موسولمانان بويه خوا
نه فهرموى ﴿ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ﴾ وه هر كاتى چ جوله كه كان بگه نايه به و كه سانه
برويان به خوا و به يغه مبر هيتا بو ، نهو نايه ته هاتوته خواره وه دهر باره ي نهو جوله كانه
دوروى و درويان نه كرد بو رون كردنه وه ي دوو روى و دروكانيان .

﴿ قالو آمنّا ﴾ نه يان ووت ئيمه برومان بهو شتانه هيتاوه ئيويه باوه رتان پتهيتان ، وه
شايتى نه دهين موحه مه د راست ده كات له فهرمووده كانيا ئيمه شيتا و رهنكى نهومان ديوه
له تهوراتدا كه نهو كه سايه موژده ي پندراوه ، ئيويه ش هه مووتان راست نه كهن .

﴿ وَاِذَا خَلَا بِعَضُّهُمْ اِلَىٰ بَعْضٍ ﴾ وه هر كاتى به نهيتى هه ندى لهو جووله كه دووروانه
بروشتنايه وه بولاي هه ندى تريان جگه له خويان كه سى تريان لانه بوايه جوله كه كان
نه كه و تنه گفتوگو كردن له گهل موسولماناندا ، هه نديكيان بيدهنگ نه بوون هه نديكى تريان
نه يان ووت ئيمه وهك ئيويه باوه رمان هيتاوه دواى نهو دوو كومه ته ي جووله كه كان
نه كه و تنه گله ي و بناشت له نيو به كتريدا بهم جوهر يان نهوت :

﴿ قَالُوا اتَّخَذُوا لَهُمْ سَمَانًا بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ﴾ نهوانه ي بيدهنگ بوون نه يان ووت بهو كه سانه
تريان به سهر زه نشته وه نايه بو ئيويه گفتوگو نه كهن له گهل موسولماناندا و بويان

ئەگێرنەو شەقّ خوا بۆ ئیوێی ڕوون کردۆتەو و فەرمانی پێدراو بەسەرتانا لە تەوراتدا لە ڕەنگ و شیوازو ناوی موحمەد، جاری تر کاری بەو جوۆرە مەکەن، بۆیان ئەگێرنەو ئەوسزادانەي خوا دای بەسەرتانا کە خوا ئیوێی کردو بە مەیمون و بەبەراز، هەتا مووسولمانان بلتین: ئیمە لە ئیوێ بەرێزترین وە ئەو سزایانە بکەن بەبەلگە لەسەرمان.

﴿لیحاجوکم بە عەند ربکم﴾ هەتا مووسولمانان بیکەن بەبەلگە بۆ خۆیان و بۆرتان بەدەن بەو شەقّی ئیوێ پێتان ووتون لەخەمەت ڕوورەدە کەری خۆتان، ئیوێی پێ بکەن بە پەندو نەتوان وەلامیان بەدەنەو، دوژمنایەتیا بکەن بەو شتانه ئیوێ دەیلێن لەلای خواو لە پاشە ڕۆژدا پێتان بلتین (باوەرتان نەههیتا وە کەچی ئەتانزانی ئایینی ئیسلام راستە.

﴿أفلا تعقلون﴾ ئایا ئیوێ دواي بۆ ورد نەبوونەو لەو هەتەیهی کردتان و سەرئەکیشی بۆ بلاو بوونەو ئیوێ نەههیتا کان، ئەبێ بەبەلگە بەسەرتانەو چونکە گالتهتان بەئایینی ئیسلام و پەڕەو پێتان نەهه کرد.

﴿أولا یەلمون أنّ الله یَعْلَمُ ما یُسِرُّونَ وما یُعْلِنُونَ﴾ ئایا ئەو جولەکانە نازان بەراستی خوا ئەزانێ بەشتی ئەوان بیشارنەو بەشتی ئەوان ناشکرای بکەن لە کردارو گوشتار و گومرایان، ئەزانێ بەوێ مالومەکان فێرتان ئەکەن خواي گەورە هیچ شتیکی لی و ن ناییت فیل و فەرەکانیان بەهەر جوۆری بیشارنەو خواي گەورە پێغه مەری خوی ناگادار ئەکات فیلێ ئەوانیش ئەبیت بەتۆزو با ئەبیات جولە کەکان دوو تاقم بوون تاقمیکیان نەخوینەوارو نەزان هیچ شتیکیان لەو نامەیه بۆیان هاتبوو نەیان ئەزانێ، جگە لەهیاو ناواتی پڕو بووچ ناگاداری هیچ نەبوون وایان بیستبوو لەمالومەکانیانەو جولە کە نەبێ کەسی تر ناچیتە بەهەشت، گەلی هەلبێزاردەي خوا ن چەند ڕۆژیکێ کەم نەبیت ناچنە دۆزەخ، هەرگوناھێک بکەن خوا لێیان خۆش ئەبێ.

تاقمێ تریان زۆرزان و خۆپەرست و دەست پڕبوون، نەخوینەواری و نەزانێ ئەو تاقمەي یە کەمیان بەهەل ئەزانێ، درۆیان بەناوی تەوراتەو بۆ ئەکردن، دەست نووسی خۆیانیا

به ناوی تهوراته وه بلا و نه کرده وه ، فهرموده ی خویان نه گوری نه وه ی بیان و یستایه نه یان کرد ، نه وه ی نه یان و یستایه په نهانیان نه دا ، نه و شتانه یان نه کرد هه موویان بو سوودی خو یان ، وهك خوا نه فهرموی :

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ
إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ
ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

﴿ ومنهم اميون لا يعلمون الكتاب ﴾ وه هه نديك هه برون له جووله كه كان نه خوړنده وار برون و تهوراتيان نه نه زاني و نه يان خوړنډې وه ، هه تا پيغمبر (ﷺ) بناسن و باوهرې پي بهين ، نه وشته ی نه يان بيستايه له مالومه كانه وه نه يان نه زاني .

﴿ إلا أمانی ﴾ مه گهر نه وه ی نه وان نه يان زاني نه و درويانه بو به يي به لگه وه و هريان گرتبو له مالومه فيل بازه كانيانه وه كه تهوراتيان گوريو نه و درويانه وهك نه مانه : برويان و ابو و هه جووله كه نه چيته به هه شت ، چهنه روژيكي كه نه يي ناچنه نيو ناگري دوزه خ ، هه گونا هيك بكن خوا سزيان نادات ، باوك و بايره پيغمبر اكانيان لای خوا بزيان نه پارتنه وه جگه له تهورات ناي برويان به هيچ نامه يه تر هه يي ، رانوماي له په يره و كړدني نه واندايه و بس ، نه وان كوري خوان و خوشه ويستی خوان ، غوزه ير كوري خوايه

ههر شقی بکهن به ههر که سی جگه له جووله که ره وایه و درووسته لایان ، چه ندین شتی تری ناروا .

﴿ وان هم الا یظنون ﴾ وه بۆ نهو جووله کانه له درۆو دهله سه یاندا بۆیان نی به مه گهر گوومان نه بهن بهو پرو پوچانه به بی به لگه ، کۆمه لیکن نه و بهری کۆرششیان گوومان و چاولیکردنی مالومه کانیا نه ، به بی نه وهی هیچ شقی تر بزائن و له هیچ شقی بگدن .

﴿ فویل للذین یکتبون الکتاب بایدیهم ﴾ دوایی ریسوای و خهفت بۆ که سانیکی نه و تۆیه نامه نه نووسن به دهستی خو یان و نه لێن : نه وه ته وراته بۆ نه وهی به رتیل و هر گرن .

﴿ ثم یقولون هذا من عند الله ﴾ له پاشان نه لێن نه وهی ئیمه نویسمانه له لایه ن خواره بۆمان هاتوو به بۆ نه وهی جووله که نه زانه کانی پێراکیشن . نه گیر نه وه کاتیک پیغه مبه ر ﴿ ﴾ هاته مه دینه مالومه کان و سه رۆکه کانی جووله که له پله و کاری خو یان نه ترسان ، دهستیان دایه ره خساندی فیل بۆ به رگری کردن له جووله که ژیر دهسته کانیا ن ، ههتا بپروا به پیغه مبه ر نه هین بۆیه رهنگ و شیوازی پیغه مبه ریا ن که له ته ورات دا نو سرا بوو گۆر یان ، له جیا تی نه وه بلێن : محمد ﴿ ﷺ ﴾ جوان و دهم و چاو جوان و چاو رهش و میانه بالا یه ، نویسان بالا درێژو چاوشین و مو را کشاوه .

﴿ لیشرخوا به ثمناً قليلاً ﴾ بۆ نه وهی و هر بگرن بهو گۆرینه ی ته ورات نرخیکی کهم له نه خو ینه وارو ژیر دهسته کانیا ن ، وهک پیکه یتانی سامان و به رده وامی دهسته لاتیا ن به سه ر جووله که کان دا ، به رتیل و هر گرتنی سه رۆک و مالومه کانیا ن به هۆی نه وشته ی به دهستی خو یان نوویسان و ته وراتیا ن پی گۆری نه و به رتیلانه با به رچاوی زۆرین به لام قه ده غدو بی پیتن ، تۆله و سزایان زۆر تره .

﴿ فویل لهم مما کتبت ایدیهم ﴾ دوایی ریسوای و خهفت بۆ نه و مالرمانه یه له بهر شقی نویسیانه نه وه به دهستی خو یان و ته وراتیا ن پی گۆری .

﴿وویل لهم مما یکسون﴾ وە ریسوای و خەفەت لە پاشەرۆژو ئیستادا بۆ ئەو مالومانیە چونکە سامانی زۆر بەفرو فیل و بەرتیل پەیدا ئەکەن و کۆ ئەکەنەو بە گوناوە کردنیان و کرێ وەرگرتنیان لەسەر فێرکردنیان بیروباوەری پوچ بەجۆولە کە کان .
خوای گەورە (۳) جار ووشە ی (ویل)ی دووپات کردووەتووە بۆروون کردنەوێ (۳) سی تاوانیان :

یەكەم: -گۆرینی شیوازو باسی پێغەمبەران (ص). دووهم: -بوختان و درۆ بەناوی فەرموودەیی خواوە . سێهەم: -بەرتیل وەرگرتنیان بۆ گۆرینی تەورات هەتا بزانی بۆختان بەناوی خواو تەوراتووە گەورەترین گوناوە ، سەختترین سزایان بۆ دانراوە .

ئەمەیشمان لەبیر بێت ئەوانایەتە هەرچەندە دەربارەیی جۆولە کە کان هاتۆتە خواوەو بەلام ئەو هەرەشەنە هەموو زانیە دەگریتەووە وە کە بە پوالتەت بەرگی زانیان دەپۆشن ، بۆ ئەوێ بۆی بلوێت دانیشوانی بێ پروتییتەووە بەناوی ئاینەووە فڕیشی بە ئاینەووە نیە و بگرە ئەبێ بە کۆسپ لەرێگەیی ئایندا . گرنگترین شتی پێویست بێ بزانی ئەمەییە ئەو کەسەیی مانای قورئان و فەرموودەیی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بکات نابێ پشت بیهستی بەگۆترە کاری بۆ ماناکردنیان لەخۆیەووە بەلکو پێوسیته لەسەری بەگۆترەیی توانا بەر لە هەموو شتی بزانی بنچینەو دەستوری ماناکان لەسەر چ شتی دانراوە وە چاو دیری ئەو دەستورە بکات لە روونکردنەوویی ویستی خواو پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بۆ خۆ پەرستێ لەدرۆو دەلەسە ئەوەک توشی خەشمان بێ بەبێ هۆی پێویست . کەواتە ئەو کەسەیی بیهوێت مانای قورئان بکات پێویستە خوێنەوارو نووسەر بێت ، مانای یە کە یە کەیی ووشەکانی قورئان بزانیست زانیستی هەبێت بە سەرف و نەحو مەعان و بەیان و فیه و بنچینەکانیان ، بەبێ پێویست زانیستی ژمێرەو گەردوون ناسی و رووەک و پزیشکی بزانیست ، هۆی هاتنە خواوەووە هەموو نایەتی بزانی .

بهوئونه نه مهیش بزاین: مرؤف پلهی زانیاره کهی هر چنده بهرز بیت پیوسته
له سهری یدک سهر مانای نایه تیکی کرد نهلی نهوه ویستی خوایه و له (لوح محفوظ) دا
نوسراوه. کهواته هدر فتوایه کی دهر کرد بهر هوا بیت یان به قهده غه بیت بو هدر شقی یان
فهرمانیکی له داد گادا دهر کرد له سهر داوا یهک. یان مانای نایه تیکی کرد پیوسته وادانی
نهوانه هموویان کوشش و بیر کرد نهوه یه کی روتن شایانی راستی و چهوتین، به پیچه وانه وه
نه گهر به لایه وه و ابیت نهوی و تویه تی فهرمووده ی خوار پیغمبه رن، به لگهی بیگومانی
به دهسته وه نه بی وینه ی نهوهیش به وینه ی نهوهیه بوختان و دروی داو هه پال خوی گه وره
، نیر بازانا ترین که سبیت لهو سهر ده مه دا ، یانی زانا نه بیت به لگهی راست و بیگومانی
هه بی له کاتی فتواو فهرمان دهر کردنیا ، نه و کاته نه توانی بلی: له وانیه راستن ، نه گینا
به کوشش و به ره می خوی دانی همووشقی هه والهی زانیاری خوی بکات، جگه له
پیغمبه ر ﴿ ﴿ هه موو کس جیگهی هه له یه.

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ
أَتَّخِذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۖ أَمْ تَقُولُونَ
عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً
وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾

﴿ قالوا لن تمسنا النار الا اياماً معدودة ﴾ وه جوله كه كان ئەيان ووت : ئىمە ھەست بە ئاگرنا كەين توشى ئىمە نابى مەگەر چەند رۆژىكى ھەلبىز ئىراو د يارى كراو. جوله كه كان گومانىان وايە كورپى خوا : ھەلبىز ئىرا دەو پوختەى ئادەمىزادىن لای خوا ، ھەموو ئادەمىزاد بىجگە لەخۆيان كورپى شەيتانن گەلى وازلى ھىتراوى خوا ، ھەتا ھەتايە لەنيو ئاگردان خوا بەرپەقى لەگەل جوله كەدا كارناكاو ناجولتتەو ھە. بەلكو سزايەكى كەمىان دەدات بۆ ماو ھەكى كەم و كورت ، لەدوايدا لىيان ئەبورى واتە خوا وەك باوك ئەيان لاوتتتەو ھە ، خواى گەورە ژمارەى رۆژەكانى رۈون نە كەردۆتەو ئىمەش پىوستە بىدەنگ بىن . بەلام كاتى پىغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ چوتە مەدينە موسولمانان ئەو ھەيان لەجولە كەكانەو ھە بىست ، ئەو ئايەتە ھاتە خوارەو ھە بۆ ئابرو بردنىان ، بەھۆى ئەو بوختانەو ئەيكەن بەناوى خواو ھە ، جوله كه كان بەدروى خۆيان ئەلەين تەمەنى جىھان ئەبى ھەوت ھەزار سال بىت ھەوت رۆژ ئىمە ئەخىرئە ئاگر ھەزار سال بەرپۆژى ، يان چل رۆژ بەئەندازەى رۆژانى پەرستى گۆرە كەكە ، ئەوانە ھەموو ھەيان جىگەى باو ھەربىن بەلای مروفى ژىرەو ھە ، چوونكە تەمەنى جىعان زۆر زۆر ترە لەو ماو ھە .

﴿ قل اتخذتم عند الله عهداً ﴾ محمد تۆ بلى بەو جوله كەكانەو ئەو ھە سەر شۆرپان بگەى و ھەدە شەيان لى بگەى ئايا ئىو ھە پەيمانى تەواوتان و ھەرگرتو ھە لەخزمەت خواو بەپەيمانى راست كە ئىو ھە ناچنە ئىو ئاگر مەگەر چەند رۆژىكى كەم نەبى .

﴿ فلن يخلف الله عهده ﴾ ھەدواى خوا ئاگرپى پەيمانى خۆى بەراستى ئەو گومانەتان ئەو پەرى بىشەرمە لەچ لایە كەو ھە ئەو پەيمان و بەلەنتەتان و ھەرگرتو ھە .

﴿ ام تقولون على الله ما لا تعلمون ﴾ يا ئىو ھەلەين ئەو شتەى ئىو ھە نايزان ، كە ئىو ھەلەين چەند رۆژىكى كەم نەبى ناچىنە ئىو ئاگرى دۆزەخ ، ئەوانە گومان و گۆترە بازىن ، ئەو ھە وائەگە نىت ئىو ھە گالتە بگەن بەگونا ھە كردن و لاتان سووك بى ، پىغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەفەرمۆى بەراستى مروفى باو ھەردار گوناھى خۆى و ئەبىنى بەردىكەو ئەترسى بگەوى

بەسەر یا بەپراسقی بێ باوەرێن گوناھێ خۆیان وا ئەبینن مێشیکەو ئەروا بەسەر لوتیان
فەرموودە یەغەمبەر ﴿ﷺ﴾ یەكسەر ئەو جولەکانەش ئەگرێتەو وە ئەلێن کوری خواين
ئەو کەسە ی پڕوای بەخۆی بێ و هەست بە گوناھەکانی خۆی ئەکات نامۆزگاری
وەر ئەگرێت چاوەروانی رانوومايی ئەبێت هەستی چاکە ی لێ ناکرێت مەوێ ژبەر تەماشای
خۆی ناکات بەلەخۆ بای بوون بە گوومانی پڕووی بەلکو هەموو کاتی بێر لە گوناھو
خراپە ی خۆی دەکاتەو سەر زەنشتی خۆی ئەکا بێر لەو ئەکاتەو ئەو خراپانە ی لەسەر
پەتی چۆن رزگاری بێت لە دەستیان ، بۆ یەغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەلێ ئەو کەسە ی بزانی خراپە ی
کردوو وەك چاکە ی کردبێ وایە .

﴿بلى من کسب سیئە﴾ بەلێ ئەو ی ئێو ئەلێن چەند پۆژ لە نێو ناگردا ئەبین راست
نیه ، هەر کەسێ خراپە ی کردبێ ، بەبوختان دانان و هاوبەش دانان بۆ خوا و پەشیمان
نەبێتەو کردەو ی وەك کردەو ی ئێو بێت .

﴿وأحاطت به خطيته﴾ وە دەوری داو لە هەر چوار لاه تاوان و گوناھە کە ی
بەجۆرێ رینگە ی رزگار بوونی لێ گیرا بێت بە گوناھ کردن ، هەر وەها گوناھ کۆبکاتەو
لەسەر خۆی ، دلی هەموو کاتی بەرەو گوناھ رای ئەکێشی ، هەر بە گوناھ دل خۆش بێت
باوەر بە نایبی نیسلام نەهێتی .

﴿فأولئك أصحاب النار هم فيها خالدون﴾ ئەو کەسە خراپە کەرانە پەشیمان نەبنەو
دانیشتو ی ناگری دۆزەخن و هاو رینگە ی ناگرن ، ئەو کەسانە لە نێو ناگردا بەردەوامن و
دەرچونیان بۆ نیه ، ئەبێ جولە کەکان لە چ لایە کەو بۆیان هاتوو چەند پۆژێ لە نێو
ناگری دۆزەخدان ، ئەو نایەتە هەر چەندە دەر بارە ی جولە کەکان هاتۆتە خوارەو بەلام
هەموو کەسێ ئەگرێتەو کەوتنە ی ئەوان بێت ، بەناواتی پڕووی پۆژ بباتە سەر بروایان
بەخواو بە یەغەمبەر ی خوا ﴿ﷺ﴾ بەناوەرۆکی هەموو قورئان نەبێ و بێلێن : ئێمە نەو ی
یەغەمبەرین یان پیاو چاکین . بەلام ئەو کەسانە گوناھێ زۆر گەورە یان کردبێ و عەمرن و

په شیمان نه بڼه وه به لای هندی له زانیانو وه هه تاهه تایه له دوزه خدان . وه نهو بیر هی نهوان لای نیمه جیگه ی باوه رمان نی به .

نهو هی جیگه ی باوه ری زوړترین له هاوړپکاني پیغمبر و دواکه وتوی پاش نهوان و سهرجمی سوته کان و دوازه نیمامیه کان خاوه نی گونا هی گوره و زوړ به مخرجی به باوه روه مردی له دوزه خدا به برده و امی نامینته وه جیگه ی به زه یی و میهره بانی خوا به نارو زو بفرموی لی تی نه بوری نارو زوی هدی نه یخاته نیو ناگر سزای خو ی وهر نه گری نه هیته دهر وه له دوزه خ و نه یخاته به هشت ، نیمه ناتوانین نهو که سدی خوا لی تی نه بوری و نهو که سدی سزای نهو دواوه ی سزاکه ی بو دیاری بکین ، هه والی زانیاری خوا به .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ وه که سانیکي نهو تو باوه رپان هی ناوه به خواو به پیغمبر و به قورنای پیروز به هممو دلپانه وه به نیازی پاکوه به زمان شایه تمایان هی نای و به باوه رپان هی نای بهو شتانه نیوه ی جوله که پرواتان پی ی نه هی ناوه وه که موسولمانان .

﴿ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ وه کرده وه چاکه کانیان کردبی وه که نوپزو پوړو زه کات و حج وه کوشش بوړپگه ی ناین وازیان له هممو گونا هی هی نای وه که کوشتی نارواو دزی و نارو خواردن و سوو وهر گرتن و بوختان و داوین پیسی ، هه تادی .

﴿ اُولَٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ نهو که سانه دانیشتی به هشتن وه دهر ناچن له ناو به هشت و نامرن ، نهو گومانه ی جوله که کان نه ی بدن که جوله که کان کوری خوان و گه لی هه لپوړ درای خوان ، لهو سهرچاوه یه وه هه لته قو لی ناین و رهوشت به لایانه وه کاریکی بازرگانی و جیهانی و سودی تایه تی به ، جگه له وانه به لایانه وه قوریات و توژی بابدون نهو هیش وه نه یی هدر جوله که کان و بسن به تنها به لکو زوربه ی نهاده میزاد وه که نهوان وان به لام جوله که کان پتر له هممو که سی کینه و رقی تایه تیان بو نهاده میزاد هیه به مخرجی له خویان نه بن ناواتی هره گرنگیان نهو هیه هممو دانیشتی زهوی له ناو به بن جگه له خویان .

وَإِذْ

أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا
لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ
تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

دەست ینکردنە لەژمارە ی ھەندێ تر لە کارە نالەبارەکانی جولە کە پیشووەکان ، ھەتا
بزانین ئەو کانیشیان ھەروەک ئەوان وان ، بگرە خراپ ترن بێ گومان مار ھەرماری لی ئەبێ
لەمەو بەر باسی ئەو پەیمانە کرا لەئایەتی (٦٣) شەست و سی دا .

﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ موحەمەدو باوەر داران بیری ئەوکاتە بکەنەوہ ئیمە
وہرمان گرت پەیمانی کورانی ئیسرائیل ، ھەندێ لەزانیان ئەتین خوای گەورە بەو ئایەتە
رۆ ئەکاتە جولە کەکانی کاتی پێغەمبەر و ئەفەرموی . ئیوہ بیری ئەو پەیمانە بکەنەوہ ئیمە
وہرمان گرت لە باوک و باپیرە کانتان لەژێر کتوی توردای بەسەر تانەوہ پامان وەستانبوو ،
ھەرچۆنی بێ مەبەستە ناگۆری ،

﴿ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ﴾ ئیچوہ مەپەرستن ھیچ شتی مەگەر خوا ، پەرستن ھەر بۆ خوا
بکەن بەتەنھا ھەر خوا یە شایانی پەرستن بێ .

﴿ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ وەچاکە لە گەل باوک و دایکتان بکەن لە ھەتسان و دانیشن و
ژیان بردنە سەر لە گەلیاندا ، وەرێزیان لی بگرن و ملیان بۆ کەچ بکەن خراپە کردن
لە گەلیان لە گوناھە گەورەکانە .

﴿ وَذِي الْقُرْبَى ﴾ وه چاکه بکهن له گهل خزمانی نریک تان ناموشویان بکهن ، به چاکه رهفتار بکهن له گهلینا .

﴿ وَالْيَتَامَى ﴾ وه چاکه له گهل ههتیوانی بی دایک ویاوک بکهن نریکی خویان و داراییان مهکهون به چاکه نهبی نیر نهو ههتیوانه نیر بن یامی ، میهره بان و خوش کرده وهو خوش وویژ بن له گهلینا ، نهوپه ری چاکه یان له گهل بکهن .

﴿ وَالسَّاکِینَ ﴾ وه چاکه له گهل ههزاران بکهن یانی نهو که سانهی بی نهواو پهک کهوتن ، مافی رهوای خویانیان بدهنی وهدهست گیرویی یان بکهن ، پلهی ههزاران دوی پلهی ههتیوانه لهدهست گرتیان ، ههزار لهوانه یه ههوجوتی بوخوی بکا ، بهلام ههتیو هیچ شتیکی بو ناکری .

﴿ وَقُلُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا ﴾ وهتیوه گفتو گو بکهن و بلتین به ئادهمیزاد چاکه کردن و گفتو گو ی شیرین و نهرم ، بهفیز و رق وروی گرژوه وهمه دوین له گهل ههموو کهسی ، نهو رسته بهرزه نهوه مان را غویی نهکا هه رکاتی لهههر مروفتیکه وه کاری یاگوفتاری لهوانه وه روی دا ، پتویسته لهسه رمان گومانی خراپه یان بو نهبهین ، بهپاکیان دانین بو وینه پیاویکمان له گهل ژنی چاو پیکهوت نه مان زانی ژنیتی یان بیگانه یه یاگویمان له گرفتاری مروفی بوو نه مان زانی چاکه نهلی یان خراپه ئیمه نهبی وادانین نهوانه له خراپه وه دورن ... ناوه پوکی نهو رسته یه بهسه رچاوه یه کی مروفایه تی روون دانه نری که پیزی مروفی تیدا بهار پیزی کهو اته ناینی ئیسلام تهنها په رستن باوه ری پروت نی یه بهلکو نهوپه ری گرنگی نهدا بهسه رچاوه ی مروفایه تی نهخشه یه کی بهر همدارمان بو نهو مه بهسته بو نه کیشی ... بهداخوه نهو که سانه ی نایینان به شیتان فروشته نهو بیرو باوه ره نه کهن بهدهست که لای دهستیان و لهو مه بهسته خاوتنه لا نهدهن بهزورترین ناوی دهست کردوو تهله کهو فرو فیل له خه لکی نه کهن ههر یه که یان به ناویکه وه پولو پاره ی بی وهرنه گرن ، کوشک و ته لاری

بی دروست نه کهن وهک پاپاکان بههشتیان پی نهفرۆشن چاکه کردن له گهل ناده میزاد له کوی ؟

فیل وتالان و دزی ودهست برین بهشیوازو بهرگی ناینهوه قومارو سودو قازانجی زوری نار هوا ، ترساندن هاونیشتمانانو نازار دانی دراوسی و واز هیتان له خزم داوین پیسی ونازاوه ره خسان و لا قرتی کردن به مافی مرۆفایه تی ، له خوبایی بوون و فیزی ووشک و دلی رهق و مشت نوقان له ناستی ههزاران له کوی ؟ نهو رسته پیروزه نهو کهسانه به درۆ نهخاتهوه داوای مافی مرۆف نه کهن .

﴿ وَاَقِمُوا الصَّلَاةَ ﴾ وهتیوه راوهستین نوێزه کانتان بهو جورهی یاسا دیاری کردوه موسا فهرمانی پیدابون به کورنوشی تهواوهوه به ترس و له رزهو به دلی هوشیارهوه نوێژ بو خوا بکهن .

﴿ وَآتُوا الزَّكَاةَ ﴾ وهتیوه زه کات بدهن بهههزاران بهو جورهی له تهوراتدا فهرمان تان بی دراوه ، زانایان نهلتین : دارایی به کانیان دا نهنا نه گهر ناگر بهاتایه و بیدایه به سه ریانا مانای وابوو نهو زه کاته خوا وهری گرتوه نه گهر نههاتایه مانای خواوهری نه گرتن بو به پیچه وانهی دهستوری ئیسلام مانای وهر گرتی زه کات مانای وایه بدری بهههزاران .

﴿ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمُ الْاَقْلِيَالَ مِنْكُمْ ﴾ له دوایدا ئیوه پشتان کرده نهو پهیمانه بهو جورهی فهرمانتان بی درابوو نه تان کرد ، واز تان لی هیتا مه گهر که میکتان نه بی له پیشهوه کانی کاتی موساو کهمی ترتان له سهردهمی پیغمبهردا وهک عهبدو لای کوری سهلام که بهو پهیمانه ههلسان .

﴿ وَانْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴾ وئیوه تا قمیکن واز نههین لهههموو پهیمانی ، نهخوانان په رستوه نه چاکه تان کرد له گهل باوک ودایک و خزمان و ههتیوان ههزاران و نوێژ تان نه کردوو زه کاته کانتان نه دا بهههزاران ، له جیگهی نهو کهسانه ی سهردهمی موسادا و ابن نهمانه ی ئیستا نهوه ی نهوان چاوه ری ئی چاکه بان لی نا کری باوهر نا هین و بیر له پهیمان ناکه نهوه .

باسی جولەكەكان و گبرو گرفتیان كۆتایی نەهاتوو ئەوێ لەمەو دوا باسی لێو
 ئەكړی لەقورئانی پیرۆزدا زۆرتره لەوێ لەمەوبەر باسی كراوه ، ئەوێ به كورتی
 و به پوختەیی لەنایه ته به رزەكانی قورئانەو به بۆمان دەر كەوێ چوستی خۆیان دوپات
 ئە كردهو به بۆ بلاو كردهوێ ناشوب و گیره شیوێتی ، هەركاتی داویان لی بکرایه بۆ
 رانوو مایی بون و رێك و پێکی ، ئەوان پێ درێزه یان ئەدا به یاخی بوون و خراپه كردن ،
 وه كو سروشتیان دروست كرابی له گونا ه ، تهورات فەرمانی پی ئەدان به خوا پەرست
 ئەوان گوێره كه یان ئەپەرست ، موسا ئەیفەر موو ئەو تهوراته لای خواوه هاتوو ئەوان ئەیان
 ووت خوا مان پیشان ده ، موسا ئەیفەر موو بیر له چاكه كانی خوا بكه نه وه و داوای لی
 بوردنی لی بکهن ئەوان گالتەو لا قرتیان پی ئەكرد .

ئەو شتانه كردهو ه یانی له گەل موسای پیغمبەریان ، كورانی ئیسرا ئیل ئەبی له گەل
 جگە ی موسا چۆن بن ؟

فیرعمون و به خته نه سر و رۆمانیه كان زۆریان لی كوشتن ، پاشا (ئەدوارد) ی ئینگلیزی
 دەری كردن له بەریتانیا ، هیتلەر زۆری لی كوشتن بهر له وانیش قەیسەری رۆسیا نزیکە ی
 (۱۰) ده ههزار كه سی كوشتن ، له جیاتی ئەوێ ئەوانه یان له بیر نه چی و تۆلە ی خۆیان
 بكه نه وه به یاری ده ی ئەو دوژمنانه ی خۆیان په لاماری موسولمانانی فەلەستینیان دا به بی تاوان
 ، به (۱۰) یان قەساجخانه یان بۆ دانان .

له جیگە ی خۆیان یان دەر كردن ته فرو توانیان كردن بۆ دەرەوێ نیشتمانیان وهك ئەو
 موسولمانانه به خته نه سر بن تۆلە ی خۆیان لی بكه نه وه یا هیتلەر و ئەدواردین
 به وه شەوه وه نه و هستان و دووباره په لاماری لوبنایان دایه وه قەساجخانه ی تریان له (له سه به ره
 له شه تیله دانایه وه بۆ دەر كراوه كانی فەلەستین به هه زاران بی تاوانیان كوشت) .

به هه رچۆنی ئەو په یمانه خوا لی ی وه رگرتن پیوسته یه كزی نه كوژن و خۆیان
 له هه ریمی خۆیان دەر نه كهن هه موو په یمانه كان له تهوراتدا نو سراون بۆیه ناتوانن بلین :

وانی به که چی جوله که کان به پیچه وانسه ی فهرمانی تهورات دهستیان دایه کوشتن
وده کردنی به کزی ، خوا نه فهرموی :

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾
ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا
مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ
وَإِنْ يَأْتُواكُمْ أُسْرَىٰ فَذُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ
إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ
بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ
وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَائَكُمْ ﴾ وە ئیوھ بیری ئەو کاتە بکەنەوھ ئیمە وەرمان گرت پەیمانی ئیوھ خویتی خۆتان ئەی رێژن و خۆتان ئەکوژن ، خوای گەورە بەو نایەتە لە گەل جۆلە مەکەکانی سەردەمی موسایەتی کە باوک باپیری ئەمانە ی سەردەمی پێغەمبەرن ، بە کردەوھ ی پێشووەکانیان قنیاتن ، یان لە گەل ئەوانە ی سەردەمی پێغەمبەریتی بەفرمانی تەورات ھەلنەساون واتە خزمی خۆتان مەکوژن کوشتنی خزە کانتان وەك ئەوھ وایە خۆتان کوشتی بیگانە ھان مەدەن و پشتیوانیان مەکەن بۆ کوشتنی یەكزی .

﴿ وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ﴾ وە ئیوھ خۆتان دەر مەکەن لە نیشتمانی خۆتان بەوزۆرو بەناڕەوا یابە توانج و جێبۆدان بەیەكزی ناچار یان بکەن جیگە ی خویان بەجی بەیتن ئیوھ لەیەك نەتەوھن وە یەك ناینتان ھە یە ھەر کەسی دەر بکەن وەك خۆتان دەر کردبی وایە خۆتان ئەبنە ھۆی دەر کردنتان لە جیگە ی ھەتا ھەتایتان کە بە ھەشتە لە پاشە پۆژدا .

﴿ ثُمَّ أَقْرَئْتُمْ ﴾ لە پاشان ئیوھ بریاری ئەوھتان دابوو ئەو پەیمانەتان لی وەر گیراوە بەزمانی خۆتان کە یەك ئەکوژن ئەوھ لەدوای ئەوھتان .

﴿ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴾ وە ئیوھ شایەتی ئەدەن لەسەر خۆتان کە ئەو پەیمانە لە پێشووە کانتان وەر گیراوە پێوھش نەوھ ی ئەوانن وەك ئەوھ وایە ئیوھ ناگاداری ئەو خوین رشتن و دەر کردنە بن ، کەواتە ھەر چەندە لە گەل پێشووەکانیەتی بەلام ئەوانە ی سەردەمی پێغەمبەریش نەگرتەوھ .

﴿ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ ﴾ لە پاشا ئیوھ ئەو کەسانەن ئەو پەیمانەتان لی وەر گیرا وە بەلێنتان دابوو وە ناگاداریش بوون کەچی زۆر دارە کانتان لاوازە کانتان ئەکوژن وە دەر یان ئەکەن وەك ئیوھ ئەوانە بن ئەو پەیمانەتان دابی ، وەك خوا ئەفرموی :

﴿ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ ﴾ ئیوھ خۆتان ئەکوژن یانی ھەندیکتان ئەوانە ی تر تان ئەکوژن ، وەك ئەوھ وایە خۆتان بکوژن چونکە ئیوھ یەك رەگەزنو یەك ناینتان ھە یە .

﴿وتخرجون فریقاً منکم من دیارهم﴾ وه نیوه دهر نه کهن کۆمه لیک له خۆتان له نیشتمانی خۆیان به ناره وا.

﴿تظاهرون علیهم بالاثم والعدوان﴾ نیوه یارمه تی بیگانه کان نه دهن له سه ر زیان که یانندن به و تا قمه و له سه ر دهر کردنیان به گونا و به ده ست در یژی کردنه سه ریان له کوشتن و دهر کردنیان له نارامگای خۆیان ، نه و ئایه ته پیروژه بۆمانی روون ده کاته وه پارچه پارچه و دوژمنی یه کترن هه ریه که یان له دژی نه و ی تریان پالیان داوه به هۆزیک له عه ره به کانه وه .

پوخته ی نه م رووداوه به م جو ره یه : له مه دینه دا دوو هۆزی عه ره ب هه بوون { نه وس و خه زه ج } هه ردوولایان له بنچینه دا کو ری یه ک باوک بوون واته نه وس و خه زه ج برابوون ، نه و دوو هۆزه پش نیسلام دوژمنایه تی که وتبووه نیوانیان نه و دوو هۆزه بت په رست بوون بروایان به پاشه پوژ و په رسیار و دۆزه خ نه بوو .

له هه مان کاتا جووله که کانیش سی هۆز بوون : به نی قوزه یه ره و به نی نظیر و به نی قهیناع نه و سی هۆزانه ش دوژمنی یه کتری بوون له بنچینه دا کو ری یه ک باوک و خاوه نی یه ک ئاین بوون نه و سی هۆزه ی جو له که کان و هۆزه کانی نه وس و خه زه جی عه ره ب دانیش تووی مه دینه بوون هۆزی به نی قهیناع هاوسویندی نه وسی عه ره ب بوون . پشتیان نه گرتن له دژی هۆزی به نی قوره یزه و به نی نظیر ، هه ره وک به نی قوره یزه و به نی نظیر پشتی هۆزی خه زه جیان نه گرت له دژی به نی قهیناع و هۆزی نه وس . که واته هه ره هۆزی له جو له که کان یاریده دهر و پشتیان و هاوسوینی یه کی له هۆزه کانی عه ره ب بوون له دژی هۆزیکێ تری خۆیان . هه ر کاتی جهنگ هه لگیر سایه جو له که برای جووله که ی خۆی نه کوشت و له جینگه ی خۆی دهری نه کرد که چی نه وه نده گه و ج بوون نه گه ر هۆزیکێ عه ره ب جووله که کانیان به دیل بگرتایه به پاره له هۆزه هاوسوینه که ی خۆیان نه کړیه وه به ره لایان نه کردن که چی نه و که سانه هه ر نه وانه بوون که له گه ل عه ره به کان نه یان

کوشتن؟ نهی بۆ بهره لایان نه کردن؟ نهو دوو کرده وانه دژی یه کترین کوشتن و دهر کردنیان ره وایه به لام به دیل گرتیان قه ده غیه، نهیان ووت: تهورات فرمانی پیداوین ههر کاتی جووله که به دیل کران بهره لایان بکهین، بۆیه خوی گه وره به دروین نه خاته و نه فهرموی: تهورات فرمانی پیداون یه که نه کوژن و یه کتری دهر نه کهن.

به وانه ی رابردون مانای فهرموده ی خوامان بۆروون نه بیته و نه فهرموی: ﴿وان یاتو کم اساری تفادوهم﴾ وه نه گهر نهو جووله که ی برایانه تان بهاتنایه بۆلای ئیوه به دیل کراوی ئیوه نه و انتان بهره لا نه کرد به پاره و پول. نه تان ووت تهورات فرمانی پیداوین له دیلی رزگاریان بکهین.

﴿وهو محرم علیکم اخراجهم﴾ وه کارو نیش نه ویه قه ده غیه له سه ر ئیوه دهر کردنی جووله که ی برای خو تان، بۆ نه بی به دیل گرتیان به ته نه قه ده غیه ی لای ئیوه؟ کوشتنو دهر کردنیان ره وایه بیت لای ئیوه بیگومان لای خوا هه مویان قه ده غه ن.

﴿أفتؤمنون ببعض الكتاب﴾ نایا دوا ی بۆ ئیوه با وهر نه هین به هه ندی له نا وهر وکی تهورات وه که رزگار کردنی دیله کان به کپریان له هۆزه عه ره به ها و سویتان.

﴿وتكفرون ببعض﴾ وه ئیوه با وهر نایه نن به هه ندی له یاسای تهورات، وه که قه ده غه نه کردنی کوشتن و یاریده دانی بیگانه و با وهر نه هینان به محمد نه وانه هه مویان قه ده غه ن وه ههروه ها به دیل گرتیان و دهر کردنیان قه ده غه ن نهو کارانه ی ئیوه گالته کردنه به ناین.

﴿فما جزاء من يفعل ذلك منکم﴾ دوا ی سزای که سی نه وشته بکات له ئیوه چ شتی که که با وهر ی به هه ندی له تهورات هه بیو و با وهر ی به هه ندی تر نه بی له تهورات.

﴿إلا خزي في الحياة الدنيا﴾ مه گهر سه رشو ری و رسوای له ژبانی جیهاندا به هوی کوشتنی به نی قوره یزه و دهر کردنی به نی نه زیر بۆ (نه زروعات و نه ریحا) له شام که برای ها و پشته خو تانن.

﴿ و یوم القیامة یردون الی اشد العذاب ﴾ وهله رۆزی هه‌لسان له‌گۆره‌کان بۆپاداشت و تۆله نه‌و که‌سانه ده‌گیر نه‌وه بۆلای سه‌خت‌ترین عه‌زاب له‌ دۆزه‌خدا به‌هۆی نه‌و کارانه‌یانه‌وه .
﴿ وما لله بغافل عما تعملون ﴾ وه‌خوا بی ناگا نیه له‌شتی ئیه‌ نه‌ی که‌ن وه‌ک نه‌وه‌ی بروتان به‌هه‌ندی یاسای ته‌ورات هه‌یه له‌رزگار کردنی دیله‌کان و به‌ر لا‌کردنیان به‌پاره بروتان به‌هه‌ندیکی نیه له‌کوشتن و ده‌ر کردنی خزمه‌کانتان .

﴿ أولئك الذين اشتروا الحياة الدنيا بالآخرة ﴾ نه‌و که‌سانه نه‌و کاره نار‌ه‌وایانه نه‌که‌ن که‌سانیکی نه‌وتۆن ک‌پ‌ویانه ژیان و گۆزه‌رانی دنیا به‌خۆشی پاشه رۆژه‌ریو نه‌وه هاوسۆنه‌کانیان خۆشود بکه‌ن .

﴿ فلا يخفف عنهم العذاب ﴾ دواى سوک ناکری له‌وانو که‌م ناکریته‌وه سزای دۆزه‌خ سزای نه‌م‌پ‌رۆ پاشه‌رۆژه‌تا هه‌تایه نه‌ک به‌گۆیره‌ی گومانی نه‌وان چه‌ند رۆژیک نه‌بیته له‌دۆزه‌خ دا نامینه‌وه .

﴿ ولا هم ينصرون ﴾ وه‌نه‌وان یاریده‌یان نادری وه‌که‌س نیه سزایان له‌سه‌ر هه‌لگری و یان بۆیان بپاریته‌وه له‌دژی نه‌وه‌ی نه‌یان ووت : باوک و باپیره پیغه‌مبه‌ره‌کاغان بۆمان نه‌پاریته‌وه لای خواى په‌روه‌ردگار .

به‌کورتی هه‌ربیر و باوه‌ریک سه‌رچاوه‌که‌ی له‌قورئانی پیرۆزه‌وه هه‌لنه‌قولی که‌فه‌رمانی داوه هه‌موو ئاده‌میزاد یارمه‌تی یه‌کتری بده‌ن بۆ به‌ختیاری هه‌موویان پێسته باوه‌ری پێ به‌یتریت . به‌لام بیرو باوه‌ری داگیر که‌رانو ئیمپریالیزم و سه‌هیۆنی ده‌لین ئیمه‌ نه‌مانه‌وی هه‌رخۆمان بۆین ئیتر باله‌ناوچوونی ئاده‌میزادی تر بیته . به‌یارمه‌تی خواى گه‌ره‌ی دادپه‌روه‌ری خاوه‌نی زه‌وی و ئاسمان به‌هه‌لمه‌ته‌وه په‌لاماریان ده‌دات سزاو تۆله‌و نه‌گه‌تی نه‌رژینی به‌سه‌ریانا به‌هۆی بلاو بوونه‌وه‌ی یاسای پیرۆزی ئیسلام .

له‌و ئایه‌ته به‌رزو به‌نرخانه‌وه نه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌ویت که‌جووله‌که‌کان له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر و له‌کاتی موساوه وه‌ئیس‌تاو له‌مه‌و دوا‌یش له‌سه‌ر دووبه‌ت یاری ده‌که‌ن ،

خوځانیان کردووه به دوو به شهوه هه ره به شیکیان پاتیان داوه به لایه کی بیگانه وه بۆ نه وه ی کلپه ی ناگری جهنگ بهرز بته وه هه ره بۆ نه وه ی سوودی خوځیان بیاریژن و مسوگه رتری بکه ن نه و پال پشته یان له نیوان دوو دوزمنی بیانه دا به میرات له باوک و باپیریانه وه وه ریان گرتووه به چاوی خوځمان دیمان و به گوی بیستمان له مه و بهر پروپاگه نده یان بۆ شیوعیه کان نه کرد و پشتیوانیان بوون بۆ روځاندنی دام و ده زگای قه یسه ری پروسیای سه رمایه دار ، هه ر نه وانیش بوون له دژی شیوعیه کان و روسیا خوځیانیان فریاداوته لای سه رمایه دارانی رۆژئاوا به تاییه تی نه مریکا . که واته هه موو ناوات و نامانجیان نه وه یه دانیشتوانی سه رزه وی بکه ن به دوو پارچه وه و هانیان بده ن له دژی یه کتری ، بۆ هه لگیرساندن ی جهنگو ئاژاوه و دوو به ره کی ، هه تا بتوانن رامیاریه دۆزه خیه که ی خوځیان به سپتن به سه ریا نا بۆ سه رکه وتنی خوځیان و مژینی خوځینی گه لانی بی تاوان ، هه ر لایه کیان سه رکه وت نه وان له گه لیدان ، هه تا خراپه که یان نه زانری دووایی روو وه ر نه گیرن بۆ نه ولا که ی تریان له دژی دۆسته پتیشه کیان . نه و جوړه نه خشانه بۆمان ساز نه کات جوړ له که کان برویان به خوا و به مروځایه تی جگه له خوځیان نیه ، هیچ په یمانیکی مروځایه تی نابه ستن ، کوشتن و تالانکردن و ره گه ز په رستی و دوو رووی و ئاژاوه نانه وه له نیو گه لاند و پروځاندنی مزگه وت و دروست کردنی ئاره ق خانه و جینگه ی قومار کردن و به ره لایی ژنان و داوین پیسی و فیر کردنی سوږدان و نه هیشتنی شهرم و بی میهره بانی منالان بۆ مروځایه تی و سووتانی قورئان نه وانه و شتی تری زۆر خراپ پیشه ی جوړه که کان و شاگرده کانیان و هه ر گیز ناسره ون له خراپه کردندا .

جوړه که کان نه دیانوت : بۆیه ئیمه واز له تاینی ئیسلام دین و ناچینه ناوی ، ئیمه به ششی ته وای خوځمان هه یه له ئامۆزگاری پیغمبه کاغان بیکه ین به ده ستوو رو یاسا ئیت پتو یستمان به یاسای تر نیه قورئانی پروژ نابروویان نه با هه ل تو یستیان له گه ل پیغمبه رانی خوځاند و ئامۆزگاریه کانیان پون نه کاته وه پتیان نه سه لیتی که هه ر کاتی توشی راستی و کاری ره و

بیو نایه پرویان وهر نه گپرا و دووای ناره زواتی گلاوی خویان نه کهوتن یه که له دووای یه که
پیغه مبه رانیان بۆ نه هات بر ویان بی نه نه کردن وه نازارو بی شهر میان له گه لدا ده کردن ،
نه وه ته خوی گه و ره هندی تر له تاوانه کانیان رون نه کاته وه و نه فهر موی:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ

بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ

بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ

اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا

قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

﴿و ل قد آتینا موسی الکتاب﴾ و به راستی نیمه به خشیومانه به موسا نه و نامه یه که ته و راته
هه موی به یه که جار هاتوه بۆلای موسا ، به پیچه وانه ی قورنان که له ماوه ی بیست و سی
سالدا هاتوته خواره وه به گویره ی رودای پیوستی رۆژانه به هوی مانای نه و نایه ته
پیرۆزه وه چاوێک فری نه دهین بۆلای موسولمانانی نه مپۆ چون ناواتی پرو و پوچ و بۆگه ن
سواریان بووه و شیتی کردوون و نه قلی تیکداون . له ده می دوژمنانه وه و له ده می پیره ژنه وه
هه ندی شت نه گپره وه و بر ویان بی نه که ن ، نه لێن مرۆف بروای به خوا هه بی هه مووشتی
بۆ نه کا جیهان نه وه نه ده ی تیدا به سه نیه ، خوا له م رۆژه داو له پاشه رۆژدا هه موو شتی که بۆ
موسولمانان ده کات پیره ناینیه کاغان و زانا کاغان بۆمان نه پاریته وه لای خوا ، هه ر وه که
جووله که کان نه بیان ووت باوک و باپیر و پیغه مبه ره کاغان بۆمان نه پاریته وه ، موسولمانانی
نه مپۆش خو یانیان له بیر چۆته وه که پیغه مبه ره ﴿﴾ و پیشوه کاغان به چ جوړی نه نه وه ستان

بۆ به ده سته پانی به ختیارى ئه مړو و پاشه رپوژ، قورئان ئه خوړتن له ناوهر ووه که کهى ناگه ن،
مېزو ته ماشا نه که ن پى ته مى ناین، جگه له تویکلې زانیاری و زانستى فیړى مه به سته کهى
نه بوون، وازیان له دوزینه وهى پیت و فېرى ئاسمان هیتاوه، هېرئهلین خوامان به سه ئه و
ووته ناییت مووسلئمانانى راست بیلتن. خوای گه وره پى ناخوښه بویه پیمان ئه فېرموى
له قورئانى پېروردا: ئه ی پتغه مېهر ﴿﴾ توبلې به ئاده میزاد: ئیوه کاربکه ن و پاداشتی
کاره کانتان وهرئه گرن و ئه یینن (سوره تی ته ویه) ئایه تی (۱۰۵). به و جوړه نین خوا
فېرمویه تی بویه دوژمنانى ئیسلام پېشمان که وتون له فېربوونى زانین و زانیاری
، نه و که سانه ی ئیمه یان داگیر کردو سامانیان بر دین. ئیمه ش ئانیمان له ده ست دهرچوو
به کورتى ئیمه ی مووسولئمان پتوېسته له خه وه لئسین، یاسای پېرورزی ئاین بگېرپنه وه
بۆلای دؤخی جارانی، ماف و ئایینی زهوت کراومان وهرگرپنه وه ئهلین پاش باران
که په نه ک. خوا ئه فېرموى: بۆ مړوډ نیه جگه له وهى خو ی بگېرې به شویتى و بیکات
له خو یوه هېچ شتیکیان بۆ نایه. سوره تی نجم ئایه تی (۳۹).

﴿وقفنا من بعده بالرس﴾ وه ئیمه هیتامان به دواى موسادا چه نل دین نېراوى تر یدک
له دواى یدک بېژراوه هېچ کاتیک نه بووه له نېوان موسا و عیسی دا پتغه مېهریکى خاوه ن نامه
یان پتغه مېهریکى تر نه بووبى مه گهر نېراوه بۆلای کورانى ئیسرائیل که ئه و پتغه مېهرانه
فېرمانیان پنداوون به چاکه کردنو به نه کردنى خراپه، وه ئه و پتغه مېهرانه بریتى بوون له
یوشه ع، ئه شمه ویل، داود، سوله یمان، شه عبا، ئه رمپاء، عوزه یو، حمز قیل، ئه لیه سع، یونس
، زه که ریا، یه حیا، چه نل دین پتغه مېهرانى تر ئه و پتغه مېهرانه هه تا ره وانه کردنى عیسی
هه مویان یدک ده ستوریان هه بووه، خوای گه وره ره وانه ی نه کردن بۆ تازه کردنه وهى یاساو
ده ستورى ته ورات و بۆ زینو کردنه وهى هه نل دى له وده ستوران له بېریان نه مابوو
له ده ستورى پېشودا هه وړه ک زانایانى ئیسلام هاترون و چوون و دین و ئه رپون بۆ
تازه کردنه وهى یاسای قورئان، بویه پتغه مېهر ﴿﴾ ئه فېرموىت: زانایانى ئوومه تی من وهک

پیغمبرانی به نو ئیسرائیلی وان .. به لام دواى نهو پیغمبرانهى به نو ئیسرائیلی خواى
گه وره عیسای به ده ستوریکى تازه وه ره وانه کرد بوسر کورانی ئیسرائیل . خوا نه فهرموى :
﴿ واتینا عیسی ابن مریم الینات ﴾ وه نیمه به خشیمان به عیسی ی کورى مریهم
چه ندین نیشانهى پروون و ناشکراو کارى به کس نه کراو له سهر راستى عیساو
پیغمبرایه تیه کهى ، وهك زیندوو کردنه وهى مردووان ، چاک کردنه وهى کوپرو
به له کاوى ، گپرانه وهى پرووداوى له بهر چاو نه بو ، عیسا به زمانى سوره یانى یشوع . یانى
(پروژ و موفرهك . وه مریهم یانى خزمتگوزار).

﴿ وایدناه بروح القدس ﴾ وه نیمه عیسامان به هیز کرد به هوى گیانیکی پاکه وه
که فریشتهى پیام هینه ره و ناوى جبریل به نو یارمه تی و به هیز کردنه ته نها بوعیسا ناو برا وه
هر چه ندنه فریشتهى پیام بولای هموو پیغمبران چوو ، له بهر نه وهى جبریل موزدهى به
مریهم دا به بوونى عیسا ، به فوى نه وخوا دروستى کردوه جبریل بو عیسای به خپو کردو
له گه لى بو له منالیه وه هتا له گه لى چوو بو ناسمان هه ندی له زانیا ن ده لئین : که به لگه یه کی
دیاری کراو نه بیت له سهر مبه ست له (روح القدس) نه لئین : نه توانین بلئین نیمه عیسامان
به هیز کرد به هوى نهو گیانه پاکه وه کرابوو به به ریا ، خوا گیانیکی به هیز و پوخته ی وای پی
به خشی شایسته ی فروستاده ی خوابی و بتوانی سکا لای به ندنه کانی خوا بگه یه نی به خواو
پایان کیشی بولای رینگه ی راست و راغوبی . هر چه ندنه نه ومانایه ده چینه میشکه وه به لام
هر خوایه هموو شتیك بزانی ، جوله که کان نه وه ندنه لاسار بوون پروایان بهو پیغمبرانه
نه کردو نازاریان دان هه ریه که یان به جورى وهك خواى گه وره ده فهرموى :

﴿ افکلما جاءکم رسول بما لاتهوری أنفسکم استکبرتم ﴾ نایا دوواى هموو کاتى هاتوو
بولای ئیوه نیراوى به شتیکه وه ناره زووى لهو شته نه بووی دلی ئیوه ، ئیوه له خوتان باى
نه بوون و فیزتان زل نه بو ، وه لامتان نه نه دایه وه و گالته تان پی نه کردن خواى گه وره بهو
رستانه پروونى نه کاته وه : هموو جووله که یه به بی جیاوازی یهك نه ته وهن و یهك ناینیشیان

ھەيە ،، ھەركەسىكىيان سىتەمى لەيەكىكىيان كىرد ئەوانى تىريان بەوستەمە پازى بن ھاوبەشن ھەمويان لەوستەمەدا .

﴿ففرىقاً كذبتم﴾ دوۋاى ئىۋە تاقمى لەو فروستادانەتان بەدرۆ ئەخستەۋە ،وہك عىسا و محمد (ﷺ) كەنەتان توانى بيان كۆژن ،ھەرچەندە ھەولتى زۆرتان دا بۆكۈشتىيان و بۆتان نەكرا ،بەتايىبەتى جادووتان كىرد لەمحمد و گوشتى ژەھراۋىتان بەكارھىتا بۆ لەناۋىردنى ھەر بۆئەۋەى سەرۆكايەتتەكەتان بپارىژن بەسەر زۆربەى رەشو روۋتى نەتەۋەكەتان ،سامانىيان بەناپەوا بۆن ،بيان خەلەتتەن بەۋەى ئىۋە راستن و پىغەمبەرەكان درۆژنن ،بەھۋى گۆرپىنى تەۋراتە دەستكردە كەتان .

﴿وفرىقاً تقتلون﴾ وتاقمى تىرتان لەو فروساتادانەى خواتان كوشت ،وہك زەكەرىياۋ يەحياۋ ھەندى تىريان ،خۋاى گەۋرە دەنگ وباسى كورپانى ئىسرائىلى مان بۆ نەگىرپتەۋەۋە ئەمان ترستى نەۋەك ئىمەتۈۋشى نەۋە كىردەۋە گلاۋانەى ئەۋان بىين ،جىگەدارىەكەى سەرزەۋىمان لى بىستىتەۋە ھەركاتى ئىمەى موسولمان ۋەك ئەۋانمان لىھات تۈۋشى ئەۋكارانە بوۋىن ۋەك ئەۋانمان لى ھات ، پەپەرەۋ و پىرۆگرامى خۆمان فرى دا ، ھەۋاۋ ھەۋەسى خۆمانمان كىرد بە فەرمان رەۋاى خۆمان ،ھەندى لەرانومايى كەرانى خۆمانمان كوشت و ھەندى تىرمان بەدرۆخستەۋە ،گۆپرايەلتى زانايمانمان نەبوۋىن و توانج و قسەى ناپەۋامان ناراستە كىردن .خۋاى گەۋرە رسۋامان دەكات بەۋىستانەى ئاپروۋى كورپانى ئىسرائىلى پىرد، پارچە پارچەۋى ھىز ئەبىن ،كلول و لاۋاز ئەبىن ،ھەر بەۋجۆرە ئەبىن ھەتا ۋەلامى خۋاۋ پىغەمبەرى خۋاۋ زانايمانمان دەدەينەۋە بەختيارى ئاينمان بۆ ناگەپتەۋە ھەتا دەستى رانومايى كەرانمان نەگىرن بەپىرەۋە ،نەگەر يەۋ جۆرە بىكەين بەرەۋ پىش لىپروۋىن و جىگەى خۆمان نەگىرنەۋە دەستورەكەى قورنن بالى دادگەرى خۋى بەسەر ئادەمىزاد دا نەكىشى ،نەگەر ۋانەبىن تۈۋشى نەمانى نەمپروۋ تۆلەى دۋارۆژ ئەبىن .بەلام سۋباس بۆ خوا نەمپروۋ ۋانەبىرنى لەنەۋەى موسولمانانەۋە چاكىيان ھەلكىردۋەۋە بەخۋىنى خۋىيان كەبەرزى

سوره تی ﴿تەلبەقەرە﴾ جزمی ﴿یەكەم﴾

یاسای نیسلام بگێڕنەوێ بۆ دۆخی جارانێ خۆی، بەفێربوونی زانین و زانیاری و پێزی زانیان و رانومایی کەرانیان و پیشەوا نایبە کانیانەوێ، جوولە کەکان برۆیان بەرانبەر و مای کەرانیان نەبوو ئەیان ووت:

﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ وە جوولە کەکان ئەیان ووت بە پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ بەدلتی ئێمە چەندین پەردە ی بەسەرەوێ. ئەوانە ی تۆ بە ئێمە ی ئەلێت نایزان، هەرەشە ترساندی تۆ بۆ ئێمە سوودی نیە هەندێ لە زانیان مانای ئەو پەستیان بەم جوړە کردووە: دلانی ئێمە کیسە ی زانیاری پێویستمان بە هەرەشە گۆرەشە ی تۆیە، ئێمە ی زانیان بمانزانیایە ئەو ی تۆ ئەلێت سوود بەخشە وەرمان ئەگرت. قورئانی پێرۆز دەم کۆتیا نەکا و ئەفەرموی:

﴿بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ﴾ بە لێکو خوا دووری خستەو تەو لە مێهرەبانی خۆی، هەرگیز لێان نابۆری بەو بۆ نەبەوێ برۆیان بەخوا و پێغمبەر نە ئەهیتا، درۆ ئەکەن و دلتیان نە پەردە ی بەسەرەوێ، نە کیسە ی زانیاری، هەر خۆیان لاسارو ئەزان.

﴿فَقَلِيلًا مِّمَّنْ آمَنَ﴾ دوا ی کەم ی لەو جوولە کانه برۆ ئەهیتن بە محمد پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ وەك عبدالله کۆری سلام و هاوڕێکانی بە دوو جوړی تر مانای ئەو پەستیه کراوە یەكەم: ئەو جوولە کانه برۆ بە کەم ی لە فەرمانەکانی خوا ئەهیتن برۆ بەخوا دێن، برۆ بە پێغمبەر نایەن. دووهم: کەمێکیان باوەر ناهیتن یانی ئەزۆریان برۆ ئەهیتن نە کەمێکیان.

ئەو دوو نایەتە وەك هەرەشە وایە بۆ ئەو کەسانە ی باوەریان بە پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ نەهیتاوە و گۆی لە راستی ناگرن. هەرەشە ی شە بۆ هەموو کەس ی بە ئاسانی بچۆتێتەوێ لە گەل سەم کاران لە پرویاندا نەوێت بە نامۆزگاری کردنیا و گەڕانەوێیان بۆلای دادپەرورە ی، بۆ ئەو ی پلە ی بەرز بۆ خۆیان دابین کەن و سامانی دانیشتوان بچۆن یارمەتی سەمکاران ئەدەن، پیشەوای راست و تاین پەرور جگە لە چاکە بۆ دانیشتوان هیچ شتی تری ناوی بە گۆتەرە ی یاسای نیسلام لە کۆشتن و برین و سەم ئەیان پارێزی لە بەر فەرموودە ی خوا لە کەس ناترسی و کەسێش ناترسی، هەموو کەس ی لە قازانج و زیاندا وەك خۆی تەماشای

تەفسیری زمانکۆیی

دە کات ، ھەموو ئاواتی ڕەزامەندی خوا یە بۆ خوا خۆی ئە کات بە قوربانی ، ئە ڕێژی بە سەر
 دانیشتاندا دادپەرورەری و جگە لە ڕاستی و خزمەتی گەل و نیشتمان مە بەستی تری نیە
 . بە لای مەروفی ڕووبوچ ئە یە ویت دانیشتانانی لی ڕازی بن ، گوئی لە خوا گەل و خزم نیە
 ، بازاری خۆی و قازانجی لە کاردا بیت بە سە بۆ ئەو ، جوله کە کان لە مەدینەدا بەر لە هاتنی
 پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ ئە پارانەو لە خوا سەریان بخت بە سەر ئەوس و خەزەرەج دا بە مەوی هاتنی
 پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ و ئە یان ووت ڕۆژی دیت ئەو پیغمبەرە لە تەورات دا ڕەنگ و شیوازی
 نوسراوە دیتو سەر ئە کەوی بە سەر عەرەب دا بت پەرستان لە ناو ئەبا ، کاتی ئەو پیغمبەرە
 هات جوله کە کان بینان کە عەرەبە و جوله کە نیە پشتیان تیکرد ، ڕە گەز پەرستی و
 دەمار گرتنی ، خۆیانان بە درۆ خستەو .

بۆ یە ھەندێ لە ھۆزەکانی ئەوس و خەزەرەج ووتیان : ئە ی کۆمەلتی جوله کە نیو
 ئیمەتان ئە ترسان بە محمد ﴿ﷺ﴾ ئەتان ووت ئیوە بت پەرستی ، ڕەنگ و شیوازی ئەوتان بۆ
 ئیمە ئە گیرایەو ، ئیستا ئیمە باوەرمان پێھێنا ، جوله کە کان و ئەلامیان ئە دانەو ئەو پیاو
 شتیکی وەهای ئەھیتاوە ئیمە ئەیزانین . ئەو کەسە نیە ئیمە ئەمان ووت : خرای گەرە بەم
 ئایەتانە ئەفرەتیان لی ئە کات و ئەفرەموی :

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا

مِّن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ

مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

بِسْمَا أَشْتَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ

اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يُنْزَلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ
 ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا تَنُوحِنُ بِمَا
 أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءُ ۖ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا
 لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنْتُمْ
 مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

﴿ولما جائهم كتاب من عند الله﴾ وه کاتی هات بۆلایان نهو نامهیه که قورئانه له لایهن
 خواوه بر وایان پینه هینا، نهویش لاساری و خراپه یه کی تری جووله که کانه.
 ﴿مصدق لما معهم﴾ به راستی گئیرا شتی له گهل نهواندا بوو، له ته وراتدا باسی کرابوو
 فرمانیان پئدرابوو باوه به محمد ﴿ﷺ﴾ یئین، به راستی دابئین نهو شته ی بۆیان هاتوو
 له گهل قورئاندا یه کن و سه رچاوه یان یه که .

﴿وكانوا من قبل يستفتحون على الذين كفروا﴾ وه جووله که کان له پئش هاتنی
 پیغه مبهروه داوای سه رکه وتیان نه کرد له خوا به سه ر نهواندا بر وایان به خوانیه، وه که
 هۆزه کانی نهوس و خه زهج. کاتی بکه وتنایه ته جهنگه وه له گهل نهواندا نه پارانه وه له خوا
 ، نه ی خوایه تۆ سه رمان خه ی به سه ریان له بهر خاتری نهو پیغه مبهروه ی له مهو پاش نه یئیری
 ، نه یان ووت نزیکه هاتنی نهو پیغه مبهره ، هه تا سه یئیری نه وراستیانه ئیمه نه یلئین ، نهو کاته
 ئیمه ئیوه له ناو نه بهین وه که هۆزه کانی عاد و سه مود که وه که ئیوه بت په رست بوون .

﴿فلما جاءهم ماعرفوا كفروا به﴾ دواپی کاتی هات بۆلای جووله که کان شقی زانیویان له تهورات و زانیان به هۆی قورئانهوه له ناسینی پیغمبر، نهوان باوهریان بهو شته نه نه هیتا نه بوایه باوهریان بی بهیتایه، چونکه نهیان ووت و خویانیان پیوه ههله نه کیشا به بت په رستان نیمه نیوه نه کورین له کاتی هاتی نهو پیغمبره دا، کهچی نهو پیغمبره هات و ناسیان و باوهریان پنه هیتا، به پیچه واندهی نهوانهوه بت په رسته کان ناسیان و باوهریان پنه هیتا و یاریدهیان دا، جووله که کان له ناو چوون به هۆی بت په رسته پینشوه کان به پیشه وایه تی محمد دروودی خوی لیبت نهو شتهی نهوان نهیان ویت بیکه ن بهرامبر نهوس و خه زه ج نه مان کردیان بهرامبر بهوان له کوشتن و ده ز کردیان.

نهو جووله کانه باوهریان به پیغمبر نه نه هیتا له بهر هیچ بیانویه نه بوو، جگه له ره گه ز په رستی له کۆتایدا تووشیان بوو بهو شتانهوه تووشیان بوو به له ناو چوون و ده ز کران، که واته هه موو که سی بروای به راستی نه یبت له بهر ره گه ز په رستی و ده مارگیری پر به پیستی خۆی ههروه که جووله که کان وایه و تووشی نهوان دیت نهوهی تووشی جووله که کان هات. ﴿فلعنة الله على الكافرين﴾ دواپی خه شم و بی میهره بانی خوا له سه ر بی باوه ران یبت که پیغمبریان به راستی ناسیوو باوهریان پنه کرد، نهو که سانه وینهی چوار پین پتر له وهی ناده میزاد بن، یاخوا رسوا بن چۆن په شیمان بوونهوه له وهی ووتیان له ناسینی پیغمبر ﴿ﷺ﴾.

﴿بنسما اشتروا به انفسهم ان يكفروا بما انزل الله﴾ خراب شقی بۆ خویان بی فروشت که باوه ر نایه رن به شتی خوا نارد ویتیه خواره وه که قورئان و ئایینی ئیسلامه، نهوه که سه ر و کایه تیان له ناو بجیت، یانی نهو جووله کانه خویانیان فروشت به شهیتان خویانیان له ناو برد به په سترین نرخ نهو شتهی له ناوی بردن هه ره گه ز په رستی بوو بۆیه خوی گه وره نه فهرموی:

﴿بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ هەر لەبەر پێی ناخۆشبوێان و لادانیان لەیاسا کەخوا بنێرتە خوارەو بەگەورەیی و ڕێزی خۆی قورئان بۆ سەر کەسی ئارەزووی هەبێت لە بەندەکانی خۆی ، ئەو جوولەکانە باوەڕیان نەهێنا بە پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ ، چونکە ئاواتیان وابوو پەیام و ڕێزی پێغمبەرایەتی هەر بۆخۆیان بێت بەتەنها ، هیچ شتێکیان نەلەخواوە و نەلە کەسی ترەو وەر نەگرت ، ڕێک نەکەوتایە لەگەڵ هەوس و سوودی تایبەتی ئەوان .

﴿فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ﴾ دوای ئەو جوولەکانە گەڕانەو بەخەشم لەسەر خەشم بۆلای پەرورەدگاری خۆیان ، وە شایەنی ئەو دوو تۆڵەبەن : یەکیکیان لەسەر بێ باوەڕیان ، یەکی تریان لەسەر ڕەگەز پەرسی ، خەشی لەسەر پەرسی گوێرە کە ، ئەو تریان لەسەر باوەڕ نەهێتان بە پێغمبەر ، تۆڵەبە لەسەر باوەڕ نەهێتانیان بە ئینجیل ، ئەو تریان لەسەر باوەڕ نەهێتانیان بە قورئان ، خەشی لەسەر باوەڕ نەکردنیان بە عیساو ، ئەو تریان لەسەر بێ باوەڕیان بە محمد .

﴿وَاللَّكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ وە بۆ بێ باوەڕان هەیه سزایەکی ڕسواکەریان و ئابرووسەریان بەبەردەوامی لەناو دۆزەخدا ئەمێنەو ، لەبەر ئەوەی پروایان بە قورئان نەهێنا و پێیان ناخۆشبوو ، بەتەمای ئەو بڕوون پەیمانی خوا بۆلای ئەوان بێتە خوارەو ، وایان ئەزانی هەر ئەوان بەرێزترین لە هەموو کەسی ، گالتەیان بە قورئان ئەکرد ، خۆیان بە گەورە ئەزانی بەلام ئەو سزایە ڕیسوايان ئەکات ، خوا ئەفەرموی :

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ وە کاتی بێژایە بە جوولە کەکان ئێوە باوەڕ بێن بەشتی خواناردوو بەتێ خوارەو لە قورئان و ئەو نامانە هاتوو بۆ پێغمبەرایەتی تر ، واتە ئێوە باوەڕ بێن بە پەیمانی خوا بەو بۆنەو پەیمانی خوا ، تەماشای ئەوە چ کەسی هێناوەتی و لە چ گەلیکە ، فروستادە هەر فروستادە ، بۆ گەیانندی فەرمانی خوا بەی جیاوازی . بەلام ئەو مەرجە ئێوە داتان ناوە کە باوەڕتان بەو پەیمامە هەیه بۆ گەلی ئیسرایل هاتی و بەس ، بۆ

كەسى تر ھاتىي بىرۋاي بى ناكەن ، ئەو مەر جەتەن ئەو ئەگەيەن لى بىنچىنەدا باۋەر تان بەھىچ پەيامى نەبوۋە ناپى ، ئەتەنەۋى بى فەرمانى خوتان بىسەپتىن بەسەر خوادا و دوۋاي وىستى ئىۋە بىكەۋى ، ماناى واىە خوا كزۆلە لەئاسقى ئىۋەدا ، بەلام ئىۋە ھەرگىز مىلى بۆ دانانەۋىتىن .

﴿قَالُوا نؤمن بما أنزل علينا﴾ جۈلە كەكان ئەيان ووت : ئىمە باۋەر ئەھتەپىن بەشتى ھاتۆتە خوارەۋە بۆسەر ئىمە ، ئىمە بەردەۋامىن لەسەر بىرۋا بەتەررات ، ئەو ئەمە ئەگەيەن بىرۋى و ئاشكرائى نەئىستەۋ نەلەمەۋ دوايش بىرۋا بەجگەي ئەو پەيامەي بۆ خوتان نەھاتىي ناھىتىن ، ۋەك ئىنجىل و قورئان ئىر بابەھەزاران بەلگەيان بۆ بەھىرئىۋە .

﴿وَيَكْفُرُونَ بما وراءه﴾ ۋەباۋەر ناھىتىن بەجگەي شى ھاتىيە خوارەۋە بۆ سەريان ۋەك ئىنجىل و قورئان ، بۆيە خۋاي گەۋرە ئەفەرمۋى و ئاگاداريان ئەكا بەۋ شتەي خوتان ئەيزانن لەتەررات ھاتۆتە خوارەۋە بۆسەريان ۋە ئەفەرمۋى :

﴿وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ﴾ ۋەقورئان راستە ، بەراست گىرە بە شتى لەگەل ئەۋاندەيە كەبەلگەي پىرستە لەسەر ئەۋەي باۋەر بەپىغەمبەر بەپىتىن .

﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ﴾ موحەممەد تۆ بلى بەۋان لەبەر چ شتى پىغەمبەرەكانى خوا ئەكوژن ، كەۋاتە ئىۋە درۆ ئەكەن لەۋ گومانو داۋاكارىيەي خوتانا كەبىرۋاتان بەۋ پەيامە ھەيە پىتە خوارەۋە بۆسەر گەلى ئىسرائىل ، بەلكو ئىۋە بىرۋاتان بەھىچ پەيامى نىيە بگرە بەۋەيش بۆ خوتان ھاتۋە بەلگەيش ئەۋ ھەموۋە پىغەمبەرەندەيە لەخوتانن ، بۆ خوتان ئىرراۋن پىۋىست بوۋ بىرۋايان پى بىكەن كەجى ھەندىكىانتان كۈشت ، ۋەك زەكەرياء يەحيا ۋە ھەندىكىانتان بەدرۆ خستەۋە ، ۋەك عىسا ، ئەۋانە ھەمويان بەلگەن لەسەر درۆزىيان ، گىفتو گۆ و كىردارتان دژى يەكترن و خوتان بەدرۆ ئەخەنەۋە ، ئەۋ نايەتەنە ھەرچەندە لەگەل ئەۋانەي پىشۋانىيە ، بەلام ئەمانەي سەردەمى پىغەمبەرىش

نه گریتهوه ، لهبر نهوهی به کردهوی پیشووه کانیان رازین کهواته وهك نهمان کردیتیان وایه.

﴿ان کنتم مؤمنین﴾ نه گهر ئیوه برواتان ههیه هاتووه بۆسهر خۆتان وهك تهورات فهرانتان بێ نه دا پیغمهبره کانتان مه کوژن بۆچی نهتان کوشتن ههندی له زانیان نهلتین : روشی (ان) بۆ نهفی یه یانی ئیوه بروادار نه بوون ، خوا هه موو شتی نه زانی .

نهو کردهوه پيساندهی جوله کهکان که پیتان خوشه ههر خۆیان کاری خۆیان ههلسورپین بالهسهر خراپهیش بن له گهل فهرمانی خوايشا ریک نه کهوی ههر نهوان بهو جۆره بن بهلکو زۆر کس و زۆر ره گزه هه ، که نهمدیان بێ چاکزه لهسهر رهوشتی خراپ و رژیمی نارهواو یاسا دهست کردوو ستم کاری و داوین پیسی و گیره شیوین و گومرایسی برۆن ههتا بتوانن بهرگری نهو کهسه بکهن که بههزی کهسیکهوه یا هۆزیکهوه نهیهوی نهوان و ههزاران کهسی تری وهك نهوان رانوماپی وهر گرن بۆلای رینگهی راست و رهواو ناین پهروهوی و بهختیاری .

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ

ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا

مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا

وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ

يَسْمَا يَا مُرْكُم بِهِ اِيْمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾
 قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ
 دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾
 وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا يَمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ
 ﴿٩٥﴾ وَلَنَجْذِثَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذِيْنَ
 اَشْرَكُوْا يُوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ اَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرَحِّزٍ
 مِّنَ الْعَذَابِ اَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيْرٌ يَمَا يَعْمَلُوْنَ ﴿٩٦﴾

﴿ ولقد جاءكم موسى بالبينات ﴾ و به راسى هات بولاي تيوى بهنى نيسرائيل موسى
 به چندين كارى به كهس نه كراو ناشكرا كه بهلگه بوون له سهر راسى موسى وهك دار
 دهسته كهى كه نه بوو به مارنك ، نه وهى جادوو كه ران كه به كاربان نه هينا همويانى
 ههلهلوشى ، وهك دهسته سبى به تيشك دهره كهى بهنى نه خوشى له باخهلى نهى هينا به
 دهرى و روناكى بلاو نه كرده وه ، پچرانى دهرى كاتى فيرعون كه وتبووه دواتان ، هاتنه
 دهره وهى ناو له بهردى رهق و ووشك ، هاتنى لافاوو كوللمو گرانى و نه سبى و بزق و
 خوئين ، نه وانه هموو بو نازاردانتان و نه مى كردنتان ، نا مؤزگارى كارتان تى ناكاو نه مى
 ناخون .

﴿ ثُمَّ اخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ ﴾ له پاش نهو هه موو به لگه رونا نه ئیوه وهرتان گرت
گویره که به بو پهرستراوی خوتان له دوای چونی موسا بو کتوی تور ، وازتان له پهرستی
خوا هینا .

﴿ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴾ وه ئیوه سته متان له خوتان کرد و بی باوه ر بوون گویره که تان
پهرست واتان نه زانی که سی توانای به سهر نهو کاره به کس نه کراوانه دانی به جگه لهو
خوا به توانای له ژوری هه موو توانا به که وه به .

﴿ وَادْخُلْنَا مِثَاقَكُم ﴾ وه بیری نهو کاته بکه نه وه ئیمه وهرمان گرت په یمانی ئیوه مانای
نهو ئایه تهو ئایه تی پیشو له باسی مانا کردنی ئایه تی (۵۱) په نجا ویه ک و ئایه تی (۶۳)
شهست و سی دا باسی کراوه به لام لیزه دا دوپات کراوه ته وه هتا به چاکتر دابین بکری
له سهریان و ته می خوار بین و بیانو یان نه مینی .

﴿ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُم الطُّورَ ﴾ وه ئیمه بهر زمان کرد بووه به ژورتانه وه کتوی تور هه ره شه مان
لی کردن نه گهر ئیوه باوه ر به تهورات نه کهن نهو کتوه نه خهین به سهرتانا ، پیمان ووتن :
﴿ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا ﴾ ئیوه وهر بگرن شتی ئیمه به ئیوه مان به خشیوه
که ناوه روکی تهورات به هه موو هیز تانه وه و بییستن و کاری بی بکه نو وه لامی خوا بده نه وه .
﴿ قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ﴾ جوله که کان ووتیان : گفتو گو یه کمان بیست و ئیمه بی
فرمانی تو نه کهین وه به جی ی نایه رین به نا چاری به زمان نه یلین : بیستمان هتا نهو کتوه
نه کهوی به سهرمانا ، به لام له دلمان وه وه ری ناگرین .

﴿ وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ﴾ وه ده ر خوارردیان درابوو خوشه ویستی
گویره که که له ئیو دلیانا و پهرستی دابین بو له ئیو دلیانا به هو ی بی باوه ری یانه خوای
گه وره خوشه ویستی گویره که که ی به خواردنه وه داناوه نه ک به خواردن چونکه ناو به هه موو
ره گ و میشکدا و به ناوه وه به ده ره وه ی له شی مروف دا نه روا ، به لام خواردن جگه
له شونی تایه تی دا نه بی نپروا .

﴿ قُلْ بِسْمِ يَامَرْكَمْ بِهْ إِمَائِكُمْ ﴾ موحه محمد تو بلی بهوان خراب شتیکه باوهر هیتانی
نیوه فرمانتان نهدا بهوشته که نهیلین : نیمه نهی بیستین و بی فرمانیت نه کهین ، بهووتهی
خوتان و هلتوستان تهورات فرمانی داوه باوهر به تهورات بکهن نایا له تهوراتدا هدییه
پهرستی گویره که و کوشتی پیغمبه ران و به درو خسته وهیان ؟ چون فرمانتان پی نهدا ؟
﴿ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ نه گهر نیوه باوهرتان به تهورات هدییه چون تهورات فرمان نهدا
نهو هه موو کاره خراپانه بکهن ، نیوه ههر باوهر دار نهون به تهورات .

خوای گهوره به هره شهوه نهو نایه تانه دوپاد نه کاتهوه بو رانومایی کردنی موسولتمان
که هره به هوش و گۆشی خویان بیر بکه نهوه و وورد بینهوه به چاوی دوزمن ته ماشای هیچ
شتی نه که ن وهك جوله که کان نهین که به هوش و گۆشی میسری یه کان له گویره که وورد
نه بونهوه که نهیان ووت : پیوسته گویره که ریزی بگیری هه تا جوتمان بوبکاو کشتو
کالتمان بو بره خستی ، جوله که کان گویره که یان پهرست و چاویان له میسری یه کان کرد
و گومر ابون .

نیمه موسولمان نه گهر پشت به خوا نه بهستین و قورئان نه کهین به یاساو پیغمبه ر
نه کهین به پیشه وای خومان گومراو لاواز نهین ، بی برخ و بی هیز نهین نهو کاته
چاوه روانی دوزمنانی خومان نهین چهك و ناگرمان بدهنی و خوتن و ناموسمان لی وهر بگرن
کرده وای خراپ ترو زورتر له گویره که پهرستن نه کهین . جوله که کان گویره که یان
نه پهرست بهس نه بوو جوتیان پی نه کرد نیمه دوزمنانی خومان نه پهرستین و جوتمان پی
نه کهن وهر دوشمان پی دوو گاسنه نه که نهوه به چه کو ناگره که یان برای موسولتمانو
هاونیشتمانی خومانان پی نه کوژن ، نه لین : مالتان ئاوابی و سوپاستان نه کهین ، نیوه
دوستی نیمه . جوله که کان نه لین : نیمه کوری خواو خوشه ویستی خواین چهنه رۆژیکی
کم نه بی ناگر نامان سوتینی به ماوهی چل رۆژ گویره که پهرستیان ، نه لین : هه نیمه
دوستی خواین ههر جوله که نه چنه به هشت بروایان وابوو باوک و بابیره کانیان و

پیغمبره کانیا له سزای خوا رزگاریان نه کا خوی گه وره وویستی ریسوایان بکا و خراپه یان د هریخت بویه فرمانی دا به پیغمبر بلی :

﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ ﴾ موحه مه د تر بلی :
نه گهر نهو جیهانه ی دواپی و به هشت هر بؤ نیویه به تابه تی و به بوخته کراوی له جگه
ناده میزادی تر ، گه یشتن بهو به هشته سوک و ناسان نی به که واته هه ردولامان له خوا
بپارینه وه نهو لایانه مان دروژن له ناومان ببا ، ژیانو رابواردنی نه جیهانه که مهو بی ترخه
وه کا خوا نه فرمانی :

﴿ فَتَمَتُّوا أَلْمُوتَ أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ دواپی نیوه ناوات بخوازن بمرن نه گهر نیوه راست
نه کهن نیوه کورو خوشه ویستی خوان ، نیوه به هشتین و که می ناگر نه تان سوتینی و
سزاتان نه دری نهو که سه ی پروای وایی به هشتی به مردن لای خوشه ویست تره له ژیاپی
جیهانی پر له گرو گرفت و ناخوشتی و دهر دو خفوت ، نهو که سه ی پروای وایی
که به مردن رزگاری نه بی له وانه نه چینه به هشتی پایه دارو داوی مردن نه کا .

﴿ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ إِلَيْهِمْ ﴾ وه نهو که سانه ناواتی مردن ناخوازن هه رگیز
نه ترسن و نه له رزن له مردن به هو یشتی پیشیان خستوه به توانای خوپیان له کرده وه ی
خراب و پیغمبره کانی خوپیان به درو خستو ته وه سته مکاریان کردو وه ته وراتیان
گوپی ، وه نه ورسته به پیمان نه گه یه نی داوی مردن ناکه و نه پیشیان کرد نهو پروداوه بهو
راستی به کهس ناتوانی بلی جگه ی قورنان .

﴿ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴾ وه خوا نه زانی به کرده وه ی سته م کاران و دروژنان نهو شتانه ی
کردویانه و له مه و دواپیش نه یکه نه یزانی . به کورتی نه یان توانی داوی مردن بکه
خوپیان نه یان زانی دروژن و نه ترسان داواکه یان گیر ابی و بمرن ، بی به شتی هه ردو و
جیهان بین و سزای پاشه روژیش سه خت تره .

نمو نایه تانه له گمل جوله که کانی سهرده می پیغمبریتی که چهنه بازی و دهمه دهمه یان له گملیا نه کرد ، پروایان پی نه نه کرد ، که واته زمانی نهو که سانه نه بری نملین : جوله که ی نیستا داوای مردن نه کدن و له ناویش ناچن ههتا بهو گفتو گو پرو پوچانه گومان له دلی باوهر داراندا پیدای بی .

﴿ وَ لَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ ﴾ سویندم به خوا موحه ممد تو به راستی جوله کانت دهست نه که وی به درژیایی سال تهما کارترینی ناده میزادن له سهر ژیانی جیهان و رابوردوانی جیهان .

ههرگیز داوای مردن ناکدن و کوزراوی دهستی سامان و سود وهرگرتن و ژیانی جیهانین .

﴿ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ وهتو دهست نه که وی ناره زویان پتر تره له سهر ژیانی جیهان له که سانیکی نهوتو هاوبهش بو خودا دانه نین له بت په رستان که جگه له زینده گانی نه مپو پروایان بهدوا روژ نی به نهو رسته به بت په رستانی عه ره ب و ناگر په رسته کانو نه وانیش نه گرته وه نملین ، عیسا کوری خواجه عوزه بر کوری خواجه نهو که سانه هه مویان ههرچهنده ووشه ی (الناس) له رسته ی پیشه ودا نه یان گرته وه به لام بو جاری تر به تابه تی خوا باسیان نه فهرموی ههتا بو مان پروون بیته وه ههرچهنده بت په رستان له هه موو بی باوهران خراپ ترن چونکه هاوبهشی بو خوا دانه نین ، جوله که کان له وانیش خراپ ترن وه ناره زویان بو ژیانی جیهان پتر تره .

﴿ يَوْمَ أَحَدُهُم لِيُوعَمَرُ أَلْفَ سَنَةٍ ﴾ ناوات ده خوازن ههر به که له جوله که کان و له هاوبهش دهره بت په رسته کان ته مهنیان پی به خشریت هزار سال ، نهو وینه لیدانه له وه وه هاتوه ناگر په رسته کان و هاوبه شدانه ران له عه ره به کان بچونایه بو لای پاشا کانیان یا به به کتری بگه شتایه نه یان ووت : ته مهنیان هزار سال بی و له هزار جهژنا بن ، بهو ووشانه

روژباشیان لهیه کتری نه کرد . بهو بۆنهوه و اچاکه ئیمه ی موسولمان له هیج جهژن و له هیج رووداو یكدا نه ورستانه به كار نهیه نین له گه له یه کتری دا .

﴿وما هو بمزحزحه من العذاب أن يعمر﴾ وه نهو ته مه نه در یژه ههزار سالیه دوور ناخاته وه و رزگاری ناکات له سزای ناگری دۆزه خ که نهو ته مه نه ی پی به خشریت ، بیگومان پاشه روژی نهو که سه ههردنه ، به لام با ناگاداری ته مه نیش بین نهو که سانه ی ته مه ن در یژیان پیخۆشه ههتا چاکه بکه ن له گه له ناده میزادا نهو که سانه به ختیارن و ناواتیان په سه نده ، بۆیه پیغه مبه ر ﴿﴾ ده فهرمویت خوشی بۆ نهو که سه یه که ته مه نیان در یژ و کرده و هیان چاک بیت . نهو که سانه ی هاو به ش بۆ خوا داده نین ، وه به ته مای زیندوو بوونه وه نین و به ته مای پاداشتی پاشه روژ نین ، بۆیه ته مه ن در یژیان لاگرنگه جوله که کان بیانزانیایه چ دهردی سه ری و سزایان تووش ده بیت له دواروژ دا زانیاری خو بیانیان به فیرۆ نه ئه دا وه نه یانزانی بر وا به پاشه روژ به هره ی به نرخه و نه رژی به سه ر دل یانا هیمنی و نارامی ، نه یانزانی بر وا به پاشه روژ چر که ی دل و نه خوشی می شک په رته وازه ده کات .

﴿والله بصیر بما يعملون﴾ وه خوا ناگاداره به شتی نهو که سانه نه یکه ن و نه یان بیخی ، وه هیج شتیکی لیون ناییت ، پاداشت و تۆله ی هه موو کرده وه کان یان نه داده وه له پاشه روژ دا نه توانین بل یین : رسته ی ﴿ومن الذين أشركوا﴾ ههتا کوتای نه یه ته که په یوه ندی به پی شه وه نه وه سه ره خو یه ، یانی وه تاقمی له که سانیکی نهو تۆ هه ن هاو به شیان بۆ خوا دانه و باوهر به تۆ ناکه ن له بهر له خو بایی بونیان و فیز لیان ، نه یشرانن له دواروژ دا تووشی سزای ههتا ههتایی نه بن بر واشیان به راستی تۆ هه یه ، نه و تاقمانه زوریان پی خوشه ته مه نیان در یژ بیت ههتا نه گاته ههزار سال ، نهو که سانه سامانی جیهانی شیان بازو ریش بیت دووریان ناخاته وه له مردن و سزای پاشه روژ ، بیگومان ده بیت ههردیمرن و به سزای خو یان بگه ن .

وهك له مه و بهر به کورتی باس مان کرد خوای گه و ره فهرمانی داوه به پیغه مبه ری خو ی به شیرین ترین گفتو گو له گه له دوزمنانی خو ی بدوی ، به جو ری کار بکاته سه ر عه قل و

بىريان ، ئەمەش بزانين ھەموو گفتوگۆى قورئان لەو بابەتەيە ، بىي باوەريان بانگ ئەکات و ئەفەرمۆى : بىر لە خۆتان و زەوى و ئاسمان بکەندەوہ چۆن درووست کراون ، بەو کەسانە ئەفەرمۆى کە ئەلەين عيسا کورپى خوايە چۆن خۆى و دايکى خواردەمەنى ئەخۆن ؟ پروو ئەکاتە جوولە کەکان و ئەفەرمۆى بىرى ئەوہ بکەندەوہ کە تەوراتم بۆ ناردن رانومايى و پرووناکى بۆ ئێوہ تەيدايە ، چۆنم رزگار کردن لە چەوساندەوى فیرعون ؟ ھەتا دى ، ھەر شەيدان لیدەکات بۆ گوێرە کە کەتان پەرست ؟ کتوى تورم بەسەر تانەوہ راوہستان تا پروا بەتەورات بکەن ، ئێوہ چۆن ئەبى کورپى خواو خۆشەويستى خواين چۆن ئەبى بەھەشت بەتايبەت ھەر بۆ ئێوہ بىت . فەرمانى بىي ئەدان و ئەى فەرموو ئەگەر راست ئەکەن لەگفتوگۆى خۆتاندا داواى مردن بکەن ئەو کەسەى پرواى وابىي بەھەشت ھەر بۆ ئەوہ داواى مردن دەکات لەخوا ، ھەتا لەدەست جیھانى پر ئاشوب رزگار بىت و بچتە بەھەشت ، ئەگەر لەو فەموودانەى خواى گەورە ورد بىنەوہ دەبين خواى گەورە ئەوپەرى مېھربانى بەکار ھىناوہ لەگەڵ بەندەکانى خۆى جارى بەنەرمى ئامۆزگاريان ئەکات و جارى تر بەتواندى ئىمە ، بىگومانين کە جوولە کەکان باوەريان بەپىغمبەر ئەھىنا بەروائەت ، ئەيان ووت ئىمە پروا بەپەيامى نابەين بۆ ئىمەنەھاتىي ، بەتەنھا لەبەر رەگەز پەرستيان نەبوو بەلکو لەناوہرۆکدا لەبەر سوودى تايبەتى و مانەوہى سەرۆکايەتيان بوو ، چونکە ئەوان لەسەر دەست برين و سود خواردن و بەرەلایى ئەزيان . پىغمبەر ﴿ﷺ﴾ ، ئەوانەى غەدەغەکردبوون ئىتر چۆن ئەبىت باوەرى پىي بھيئن ، بەلگەش لەسەر ئەوانە ئەومەيدە : پىغمبەرەکانى خويانيان ئەکووشت ھەرلەبەر سوودى تايبەتى خويان ، ھەرکەسى بەوجۆرە بىت گفتوگۆى شيرين کارى تى ناکا ، بانەوہشمان لەبەر بىت ھەربەتەنھا ئەوان وانين ، بەلکو ھەرکەسى ئاواتى وابىي سوودى تايبەتى خۆى بپارىئى بالەناوچوونى دانىشتوانى تر بىي ، ویتەيان وەك جوولە کەکان وايە لەھەموو کات و جىگەيە کدا .

قُلْ

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
 مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾
 مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ
 وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا
 إِلَيْكَ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾
 أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

همو زانیان که مانای قورنای پرورزیان کردوه فمرموویانه : هوئی هاتنه خواره وهی
 نهو نایه تانه نه میده : جووله که کان به سه رو کایدی عبدالله کوری سوریا که یه کیکه له
 مالومه گه وره کانیاں پرسیاریان کرد له پیغمبر ﴿﴾ نهو فریشته یه پیامت بو دینیت چ
 که سیکه؟ وه بیستویان په پیام هاوهر جبره نیله به لام بو چنه بازی نهو هیان به ریا کرد
 پیغمبر ﴿﴾ فمرمووی نهو فریشته یه جبره نیله ووتیان: دوژمنی نیمه یه چونکه به گرانی و
 به جه نگووه دینه خواری میکائیل به ناشتی یه وه دینه خوار نه گهر میکائیل په یامی به ینایه بو تو
 پرومان پی ده هینای نهوان خو بیانیان گیل و شیت کردوه کینه و رقی گلاویان رایانی

تهفسیری زمانکوی

نه کیشا بۆلای نهو شیتیه نه گینا بۆ نه بیت جبریل دوزمنیان بی نهو فریشته یه ، خو ئاده میزاد
 نیه ههتا دوزمنیان بیت ، هیچ شتی به دهست جبره ئیل نهو بهنده ی خوا به یه فرمانی خوا
 ناکات هدرشتی خوا بیفهرموی نهو شته به جی دیتی ، بۆیه خوای گهوره به فورستاده ی خو
 راگه یاند به جووله که کان بلتی نهو که سه ی دوزمنی جبره ئیل به با بمری به چاوی گیل و
 کینه ی خویه وه جبره ئیل قورنان نه خاته دلی تو له بهری نه کهیت و لیتی تی نه گه ی فرمانی
 خوا بۆ تو ئاسان نه کات نهو قورانه به راست نه گیرتی نهو په یامانه هاتوونه ته خواره وه بۆ
 پیغمبه ره پیشووه کان رانومای که ره بۆ گوومرایان و موژده دهره به به ههشت له پروژی
 دوایدا بۆیه خوا نه فهرموی :

﴿ قل من كان عدوا لجبريل ﴾ محمد تو بلتی نهو که سه ی دوزمنی جبریل به لهرقا بمری
 هیچ به لگه یه کی به دهسته وه نیه نهو که سه دوزمنی نهو بی بی باوهره .

﴿ فانه نزله على قلبك ﴾ دوا ی به راستی جبره ئیل قورنای به سروشت هتا وه بۆ سر
 دلی تو پارستوو به تی بۆ تو ، دلی تو ی والی کردو وه قورنان بی به رهوشتی تو ههتا له بهری
 بکه ی وه هزگری بیت .

﴿ باذن الله ﴾ به هوی دهستور و فرمانی خوا و ئاسان کردنی ، بهو پرسته یه خوا
 هه ره شه له جووله که کان ده کات له سر دوزمنایه تیان بۆ جبره ئیل ، نه یکات به به لگه
 به سه ریانه وه ههتا به لگه یان نه میتیت چونکه جبره ئیل به فرمانی خوا قورنای هتا وه نه ک
 له لایه ن خویه وه .

﴿ مصداقاً لما بين يديه ﴾ نهو قورنان راست گیره بۆ شتی له پیش خویه وه هاتو ته
 خواره وه رێک و پێکه له گه ل نه و نامانه هاتوونه ته خواره وه بۆ پیغمبه رانی تر به کی له و
 نامانه ته وراته .

﴿ وهدي وبشرى للمؤمنين ﴾ وه رانومای که ره جبره ئیل بۆلای ئایینی راست موژده ده
 بۆ باوهرداران وه رایان نه کیشی بۆلای رێگه ی راست و سه رکه و تن مروفی ژیر چو ن واز

لهوانه دیتی ، فریشته یه بهو جوړه بیت دوژمنایه تی ناکړی بهلکو ئه بی خوشتان بوئ و سوپاسی کرده وی بکهن بؤ هاوردنه خواره وی ئه و قورئانه که سوودی ههردوو جیهانی تیدایه .

جوله که کان له مهو بهر بهروالت نازاوه یان نه نایه وه ، پرویان پته کرد بؤلای پیغمبر به تنه نایان ووت پیام پیوسته بؤ یه کی له جوله که کان بیت نهك بؤ گه لی عه رب کاتی خوی گه ووه پیغمبره که ی دهم کووتیان کردن به بهلگه ی بی وه لام ، هیچ یان بؤ نه مایه وه ، پروی نازاوه که یان وهرچهرخان بؤلای جبرئیل نهك پیغمبر ﴿﴾ به لام له ناوهرؤکدا وهك باسماں کرد نازاوه که یان نه له بهر پیغمبرو نه له بهر جبرئیل ، نه له بهر عه ربایه تی و نه له بهر جوله کایه تی بوو بهلکو هه بهر له بهر سوودی تایه تی خزیان بوو ، چونکه کار وباریان بلا وکرده وی داوین پیسی و نارهق فروشتن و سود خواردن و شاردنه وی خوارده مه نی پیوست بؤ دانیشتوان نهوانه ییش قه دهغه کرابون بؤیه دهستیان کرد بهدرو پروی درؤو دهله سه ی پرو پوچ ، خویانیان نه شارده وه بهو فرو فیلان.

﴿من کان عدوا لله﴾ هه که سی دوزمنی خوابی فرمانه کانی به جی نایه تی بهو جوړه ی خوا فرمانویه تی گوپرایه تی قه دهغه کراوه کان نه بیت و له پهرستی خوا دهرچیت .

﴿وملائکته﴾ وه دوزمنی فریشته کانی خوایش بی وه بهدرو یان بخاته وه بهو جوړه ی خوا فرمانویه تی که بی فرمانی خوا ناکه و گونا هیان نه کردو وه نایشی کهن .

﴿ورسله﴾ وه دوزمنی نیردراوه کانی خوا بیت بهدرو یان بخاته وه بهدسه تی نه نقه ست وه نازاریان بدات .

﴿وجبریل ومیکال﴾ وه دوزمنی جبرئیل و میکائیل بن ، جوله که کان به گریه ی سروشتی خویان ههروهك جیاوازیان دروست نه کرد له نیر پیغمبراندا جیاوازیان له نیر فریشته کان دروست نه کرد نه یان ووت نیمه دوستی میکائیل بن به لام دوزمنی جبرئیل بن . خوی گه ووه بؤیه باسی جبرئیل و میکائیلی به جیاوازی باس کردو وه هه رچه نده

فریشته کان نه مانیشی نه گرتوه هتا بۆمانی روون بکاتهوه دوژمنایه تی هه رکامیان بکریت دوژمنایه تی نه وی تریشیانه به بی جیساوازی دوژمنایه تی جبره ئیل دوژمنایه تی خواو فریشته کان و فروستاده کان و میکائیله .

﴿ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴾ دووایی به راستی خوا دوژمنی بی باوه پانه و سزایان نه دا نه و که سانه ی دوژمنی جبره ئیل بن به کیکه له بی باوه پان .

کاتی عبدالله ی کوری سوریا به پیغه مبه ر ﴿﴾ ی ووت : نه ی محمد تو شتیکی وه هات نه هیناوه ئیمه بیزاین ، ئایه تیکی رونت بو نه هاتوو هتا ئیمه دوات بکهوین نه م ئایه تانه هاتنه خواره وه ، فهرمووی :

﴿ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ﴾ وه به راستی ئیمه ناردومانه ته خواره وه بۆلای تو چهندین ئایات و به لگه ی روون و ئاشکراو بیگومان ، مانای دهر که وتویان هه به ، یاساو ده ستوری ئیسلامیان تیدایه ، به دریزی له هه موو رویه که وه بو هه موو کات و جینگه به ک کاری ره واو ناره وای بی نه زانری .

﴿ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴾ وه بی باوه پانای به و ئایه تانه مه گه که سانی له سنوور لایان دابی ، نه وی تو هتاوته گرمان وه رناگری ، له پرووی نه و هه موو به لگه پرووانه جوله که کان له باوه ر دهر جوون به باوه ر نه هینانیا به پیغه مبه ر ﴿﴾ جینگه ی سه ر سورمانه نه و جوله کانه له پرووی هه چ شتیکا دانامین و شهرم له هه چ شتی ناکه ن ، گوینان له هه چ پهیمانی نه ، نه و پهیمانه نه مرو بیده ن به تو بهیمانی تیکی نه دهن وه ک خوا فهرمویده تی :

﴿ أَوْ كَلِمَا عَاهَدُوا عَهْدًا ﴾ ئایا ئیه بی باوه ر نه بوون به و به لگه پرووانه ، هه موو کاتی نه وان به سببیتیان پهیمانی که یارمه تی دوژمنانی ئاین نه دهن په شیمان نه بوونه وه وه ک خوا نه فهرموئی :

﴿ نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ ﴾ تیکیان دا بوو تاقمی له وان نه و پهیمانه ، پهیمانه کان بریتی بوون له یارمه تی نه دانی بت په رستان باوه ر به پیغه مبه ر هینان ﴿﴾ پیغه مبه ره کانی خوینان

نەكوژن . باوەڕیان پێهێتن . لەخوا بترسن ، دواى یاریدەى بت پەرستانیان ئەدا ،
پێغەمبەریان بەدرۆ دەخستەو ، پێغەمبەرەکانى خۆیانیان کڕوشت و بەدرۆیان خستەو ،
وێستان عیساو پێغەمبەر بكوژن ، گوێرەكەیان پەرست .

﴿بل اکثرهم لا يؤمنون﴾ بەلكو زۆربەیان باوەڕناهیتن بەتەورات ، هیچ ئاینیکیان نەبوو ،
تێكدانى پەیمانیان بەگونا نەئەزانى ، برۆیان بەخوا نەهێناو گوێرەكەیان پەرست ، ئەو
كارانەى ئەوان جێگەى سەرسوڕمان نیە ، چونكە خوێهشتیانە لەهەموو كات و
جێگەى ، شەرمیش ناكەن و تەمى خوار نابن .

بەكوژتى تاوانبار ئەتوانى بەگوێرەى گلاوى خۆى بلى : من لەسەر رەوام ، خراپەكار
ئەتوانى داواى چاكە بكات بۆخۆى ، پرۆ بیانوو بۆ خراپەو تاوانەكانیان بسازێن ، بەپرۆ
پاگەندە بەرگى رەوايان بكەن بەریان ، بەلام زۆرى پێناچى رسوا ئەبن ، بەلگەى رۆون
میشكى خراپیان ئەپێژى ، جێگەى هەلەتەتەیان بۆنامێنى ، هەرەكە جوولەكەكان خوا ئاڤروى
بردن بەهۆى درۆى خۆیان و داواكارى پرۆپوچیان ، بەهۆى ناردنە خوارەوێ پەيام و
دوژمنایەتى جبرئیل ، لەم سەردەمەى ئێمەدا ئەبێن كار بەدەستانى رۆوى زەوى داواى
ژيانىكى ناشى خوازانه ئەكەن ، بژین بەیەكەو بەی جەنگ و ئاژاوه ، ئەیانەوێ گێرو گرتى
نێوان خۆیان و دوژمنەكانیان بەكوێبونەو و گرتنى كۆرۆ گفتوگۆ كردن . بەلام لەئەنجامى
ناقى كردنەوێیان لەلایەن مەزفانى ژیرەو فێریان كردوین ووت و وێژى جوان و شیرین
سوودى نیە لەگەڵ ئەو كەسانەدا سوودى تاییەتى خۆیان بوێ و جیاوازیان لەگەڵ جگە
لەخۆیان مەبەست بێ پرۆاناكرێ سوود پەرستان لەسوودى خۆیان دابەزن بەی ترس و
بەبێ زۆر .

ژيانى ناشى خوازانه پێوستى بەعەقلى كراوه هەبەو بەرەوشى بەرز هەبە ، ئەوانە لای
مادە پەرستان و خوێن مژان و داگیر كەران دەست ناكەوێ ، چ بەلگەىكە هەبە
چاوەنۆكان و زۆر خۆران قنیاك بكات ؟ ئەبێژرێ هەردوو لایەنى رۆژ ئاواو رۆژ هەلات

داواى ژيانكى هيمن و ناشتيانه نه كهن بؤخويان و له ناو خويناڼدا . كه چى له ههمان كاتدا خويان پرچك نه كهن به ههمو جوړه چه كى ، له ترسى يه كترى خويان به هير نه كهن ، به لاي دانىشتوانه وه كه مزين ژيانى ناشتيانه نه ميه پيك بين به كرده وه نهك باواته و تبه ، هديره كهيان به بېلگه ي راسته وه به ره و نهوى تريان برون بيان و ابى ههمو گهلى خواوهنى مافى خويته خوى بؤخوى كارى خوى هه لسورپتنى ، هيچ گهلى دهست دريژى بؤگهلى تر نهكات و مافى زهوت نهكات ، نه بى چ كه سى بى بهو كارانه هه لسى ؟ به پراستى و وتوويزى ناشتى پهروهرى و سملاندنى مافى يه كترى پيك نايه به ته واوى بگره به كه مو كورپش ، هه تا ههمو لايه بپروا به ماف و پراستى نه هين ، جيگه ي بپروا نيه رانوماى بؤلاى چاكه و به هيواي چاكه بى له كه سيكه وه بپرواي به جگه له مافى خوى نه بى ، گرنگ نه بى لاي جگه له سوودى خوى ، كه وااته نه بى بزائرى بيجگه له باوهرو ترسى خوا و بپروا به پاشه پوژ و ههست كردن به سزا و پاداشتى چاكه و خراپه شقى تر ناتوانى بيته هوى ژيانكى ناشقى خوازانه له سهر پرووى نهم زهويه ، به بى لايه ن گرى بؤ هيچ لايه نه گهر كه مى وورد بينه وه به ناسانى بؤمان پروون نه بيته وه جگه به ياساى قورئان نهو مده ستانه نايه ته دى .

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ

مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ

كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

﴿ولما جائهم رسول من عند الله﴾ وه كاتى هات بؤلاى جووله كه كان نيرواوى له لايه ن خواوه كه محمد ﴿﴾ بؤ ههمو نادهميزاد و جووله كه كانى سهرده مى پيغه مبهرو ﴿﴾ .

﴿مصدق لما معهم﴾ فروستاده به بهراست گپ بوی بۆ شتی که له گهل نهوان دابوو که تهوراته له ههموو پرویه که وه له وهی خوایه که موژده دهره به هاتی پیغمبر ﴿ﷺ﴾ به ههموو شیوازیه وه .

﴿ نبل فریق من الذین اتوا الكتاب کتاب الله وراء ظهورهم ﴾ فرهیان دا تاقمی له که سانیکی نهوتو درابوو بهوان نامهیه که تهوراته ، نامه ی خوا که قورئانه خبره یان نه دا به نهودیوی پشتیان وه و کاریان پی نه نه کرد .

﴿ کانهم لا یعلمون ﴾ وه که نه وهی نهوان به راستی نه و نامهیه به نامه ی خودای نه زانی و خزیانیان گیل نه کرد . که چی زور به باشی نه یان زانی له لایه ن خواوه هاتوو وه محمد نیراوی خوایه ، نهو باسانه ی پیشوو رابوورن وه نه یی هه جووله که کان و ابن ، به لکو گاوه کانیش ههروه کو نهوان وان ، ههردوولایان نامه کانی خویان گۆری ، نهو شتانه ی په یوهندیان به هاتی موژده دانی هاتی پیغمبر وه بووی گۆراوه بگره هه رمیزه به سه ری فهرموده ی خوا بگۆری بۆ مه به سقی ناره وای خزیان ، نیر رامیاری بیست یان نابووری و بهرگری و پۆشنیری ههروه که جووله که کان و گاوه کان وایه ، له پاشه رۆژدا بهرپرسیارن ، به سزاو تۆله ی خزیان نه گهن .

وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمَنَ ۖ وَمَا كَفَرَ
 سُلَيْمَنُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ
 السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ
 وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ
 فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ
 وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ
 مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ
 مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَكَرُوا بِهِ
 أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

زور بهی زانایان له گهال ریزم بویاندا نهو نایه تیایان به جوړی مانا کردووه ناچیتنه
 میسکه وه به گوړه ی ده ستوری نیسلام ، هندی له وزانایانه ناوهر وکی مانای نهو نایه تیایان
 به ستروه به ووه که خه و پیدا کهوتیکی میغنا تسی و کاری کردو ته سهر میسک و هندی
 شت نه گپړنه وه بو دانیشتوان . هندی تریان له مانا کردنی نهو نایه ته دوا گفتو گوی
 جووله که کان کهوتوون . نهوانه هه موویان تینویه تی دلی مروف ناشکین ، به لکو له ریژی

فرىشتەكان كەم ئەكاتەو لەو پەرو پەروچانەو وەرگىراو پىتى ئەوترى ئىسرائىلىيات
جولەكەكان دروستيان كەدوون و رازاندويانەتەو و بلاويان كەدۆتەو ، گوايە ئەلەين
فرىشتەكان لەناو خۆياندا كەوتە و تەووت و باسى ئادەمىزادىيان ئەكەد و ئەيان ووت : بۆچى
ئادەمىزاد خواپەرسقى زۆر ناكەن و گوناهى زۆر ئەكەن ؟ خەواى گەورە ئەفەرموى ئەو
سەروشتەى ئادەمىزادى لىدروست كراو ئەگەر لەئىو ەيشدا بىت ئەوشتانەى ئەوان ئەيكەن
ئىو ەش ئەيكەن . فرىشتەكان ووتيان : ئىمە ەەرگىز بى فەرمانى تۆ ناكەن ، خەواى گەورە
فەرموى كەواتە دوو فرىشتە لەئىو خۆتانا ەلەبىزىن ئەيان نىرمە خوارو ە بۆسەر زەوى
، فرىشتەكان لەئىو چاكانى خۆياندا دوو فرىشتەيان ەلەبىزارد كەناويان (ەاروت و ماروت)
بون خواناردنى بۆسەر زەوى لەبابل كەشارىكە لەعراق دا نىشتەجى كەردن بەكورتى
دەستيان دايە داوین پىسى و عارەق خواردنەو كوشتنى ناپەوا بەو بۆنەو خەواى گەورە
خەشى لىگرتن ئەوانىش داواى لىووردنىان لەخوا كەد لەئىو بىرىكدا سەربەرەو خوار
ەلەى واسىون ەتا رۆزى داواى ئەو فرىشتانە پىيان سىپىرداوە جادوو بەئادەمىزاد فىرەكەن
ەەر كەسى بچوبايە بۆلايان بۆفىربونى جادوو پىيان ئەوت ەتا بى باوەرپەنى بەخوا
جادووت بى فىرناكەن ەەر كەسى بى باوەرپەى دەرپرايە جادوويان فىر ئەكەد ئەيان ووت
ئىمە بەلەى خەوانى ئىو ەمان بى تاقي دەكاتەو جادوو فىرمەبن و كارى بى مەكەن و بى باوەر
مەبن ەتا ەك ئىمەتان لىنەيەت ئەو چىرۆكە راست نى ەەرچەندە زوورەى زانىان باسىان
كەدووە چونكە فرىشتەكان بەوجۆرەى خوا پرونى كەدۆتەو بۆمان بى فەرمانى خوا
ناكەن ئىز خەواى گەورە بەو ەموو مېھرەبانىو چۆن فرىشتە ئەئىرى ئادەمىزاد فىرى
جادوو بکەن و لەخوا پەرسقى لايان بەدن .

جولەكەكان دۆى پىغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ەلەسان و تەوراتيان كەد بەبەلگەى راستى خۆيان
كاتى دەرەموت قورئان و تەورات ەك يەك وان لەزۆرتىن فرمانياندا يەك سەرچاويان

ههیه ههه شتیکیان بۆ نهامیهوه بۆیه نازاوهیه تریان سازکرد ههلیان بهست رووی نازاوه کهیان ئەم جارە وەرگیرا بۆلای سولهیمان پیغمبەر .

زانایان بهسی جۆر مانای ئەو نایهتەیان کردووه :

۱- ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تُلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مَلِكٍ سَلِيمٍ﴾ جۆرله کهکان فریانی دایه دوای پشتیان ئەو نامیه دوای شتیکیش کهوتبوون شهیتانهکانی ئادهمیزاد و جنۆکه ئەیان خۆتند بهسەر دانیشترانا بۆ بێ باوەر کردنیان له کاتی پاشایهتی سولهیماندا هههلهبەر ئەوه بهدرۆ بجنهوه پیغمبەر که نهیقهرموو سولهیمان یه کیکه له فروستادهکانی خوا بۆیه ههندی له مالومهکان ئەیانووت زۆر سهیره محمد گومانی وایه سولهیمان پیغمبەر که چی پیغمبەر نهوه به لکو جادوگر بووه به بۆنهوه بالتندهو بار جنۆکهو جڕوجانهوهر هۆگری بووبوون زمانی ئەوانی ئەزانی ئەی خسته کار بههۆی جادوهوه که زۆر بهباشی ئەیزانی جادووش بێ باوهریه بهخوا کهواته جادو گهری بێ باوهریه سولهیمان یه کیکه لهو بێ باوهرانه خوای گهروه بهدرۆی خستهوه و فهرمووی :

﴿وَمَا كَفَرَ سَلِيمٌ﴾ وه بێ باوهر نهبووه بهخوا سولهیمان بههۆی جادو گهرینهوه ، پیغمبهره پاك و خاوتنه له جادو گهری دوره کهواته ئیوه درۆزن و بوختان ده کهن .

﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا﴾ وه بهلام شهیتانهکان بێ باوهر بوون که جوله کهکان لهوانی بههۆی فیربوونی جادوو فیرکردنی بهدانیشتران ، ههندیکیان وازیان له تهورات ههتا دهستیان دایه فیربوونی جادوو نوسینهوهیی و ریکخستنی و فیرکردنی بهدانیشتران .

﴿يَعْلَمُونَ النَّاسَ السَّحَر﴾ وه فیری نه کهن به ئادهمیزاد جادوو ههروه که خۆیان فیری بوون وه نهیان ویست گومریان بکهن

﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلِكِينَ بَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ﴾ وه نهتیراوته خوارهوه بۆسەر ئەو دوو فیرشانه جادوو له بابل دا که ناویان هارووت و مارووت بهههه جۆره جادوی .

﴿وما یعلمان من أحد﴾ نهو فریشتانه فیریش ناکهن به هیچ کهسی چونکه جادوویان بۆنهاتووه بی فرمانی خوایش ناکهن ههتا نادهمیزاد فیری جادوو بکهن و نامۆزگاریان بکهن و جادوویان لی قهدهغه بکهن .

﴿حتى یقولاً إنما نحن فتنه فلا تکفر﴾ ههتا بلتین بهو کهسه نیمه تاقی کردنهوهی خواین بۆ نادهمیزاد و بهلاین بۆیان کهواته نامۆزگاریان نهکین فیری جادوو مهبن دواپی تۆبی باوه ربیسی بهخوا .

﴿فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته﴾ دواتریش نادهمیزاد فیربن لهو دوو فریشتانهو شتی نهوان جوئی بکه نهوه و بهو شته نیوان میرد و ژنه کهی ، وهك ههندی له درۆزن و بی باوه ران نوشتهی خوشه ویستی نهنوسن کهژنی میردار جگه له میرده کهی خوشبوی به کوردی پیی نهلتین چهورو شیرینی وه نهوانه نه نیراوه ته خواره وه بۆ نهو فریشتانه .

﴿وما هم بضارین به من أحد الا یاذن الله﴾ وه نهو نادهمیزادانه زیان له هیچ کهسی نادهن بههوی جادوه وه مه گهر به دهستور و فرمانی خوا .

﴿و یتعلمون ما یضرهم ولا ینفعهم﴾ وه نادهمیزاد فیرنهبن شتی زیان لهوان نادات وه سودیان پیتاگه یه نی فیربوونی نهو شته نه مرۆ و دواپۆزیش .

نهو چیرۆکه جوله که کان دروستیان کردوه وه له نه فسانه ی خویانه ، به بیی نهوه ی ماف و بنچینه ی ده بیی ، بۆیه خوای گهوره به خه شمه وه به درۆیان نه خاته وه و نه فهرموی : نه هاتۆته خواره وه بۆسه ر نهو دوفریشه یه هیچ شتیك کهواته نهو چیرۆکه هه مووی درۆیه دهست ههلبهستی جوله که کانه جگه له پرو پوچ شتی تر نیه وهك امام فخری رازی ناماژه ی بۆ فهرمووه به بیرو بۆچونی بهنده مانا کردنی نهو نایه ته بهو جوهری باسکرا له راستی یه وه نزیکه خواش هه موو شتی نه زانی .

زانای به ناویانگ ئین و عهباس و ره بعه و فه زلی کوری حه سه ن و محمدی کوری
جه ربیری طبری و عبد اللهی کوری محمدی نه سه فی و نیسماعیلی کوری که سیر و
طنطاوی به و جو ره مانای نهو نایه تانه یان کردوو له ته فسیره کانی خو یاندا خوایان لی رازی
بیت .

۲- بهم جو ره ی خواره وه هه ندی له زانایانی تر مانای نهو نایه تانه یان کردوو وه لایان وایه
فریشته کان جادویان به ناده میزاد فیتر کردوو نه مهش ده فی مانا کردنه که یانه ﴿وه
جوله که کان دوا ی شقی کوتون که شهیتانه کان له کاتی پاشایه تی سوله یمان دا کاریان پی
نه کرد نه یان ووت سوله یمان بی باوه ر بووه کاری خو ی به هو ی جادوه وه به ریوه بر دوه {
خوای گه و ره فهرمو ی (وه سوله یمان بی باوه ر نه بووه و به لام شهیتانه کان بی باوه ربوون و
ناده میزادیان فیتر جادوو نه کردو فیتر شتیکیان کردبوون هاتوته خواره وه بو سهر نهو
دوو فریشتانه ی بابل بوون ناویان هاروت و مارووت بوون نهو فریشتانه جادوویان فیتر
هیچ که سی نه نه کرد هه تا نه یان ووتایه ئیمه تا فی کردنه وه ی ناده میزادین دوا ی تو بی ساوه ر
مه به به خوا به فیتر بوونی جادوو دوا ی ئیوه فیتر شقی بن به هو ی نهو شته جیابکه نه وه نیوان
میرو ژنه که ی و نهو جادو گهرانه زیان له کهس ناده ن مه گهر به ده ستوری خوا فیتر شقی
نه بن زیان به وان نه گه یه نیت سوودیان پینا گه یه نی) .

﴿ولقد علموا لمن اشتراه﴾ وه سویندم به خوا به راستی جوله که کان نه یان زانی نهو که سه ی
جادوو بوخوی هه لبریری و نامه ی خوا بگوریتسه وه به جادووی شهیتانه کان که قه ده شه
کراوه لای خوا .

﴿ماله فی الاخرة من خلاق﴾ بو نهو که سه نیه له پاشه ر ژدا هیچ به شقی له چاکه و ناچیته
به هه شته وه چونکه نهو کاته ی جادووی بوخوی هه لبرارد نرخی بوخوی نه هیشته .
بو نا گاداری : وه نه بی هه رجو له که کان بی بهش بن له به هه شته به ته نه ها به لکو
نهو که سانهش دوا ی پروپوچی وینه ی نوسراوه کانی ﴿شمس المعارف الکبری﴾ بیکه ون و فال

سوره تی ﴿ نهلبه قهره ﴾ جزمی ﴿ یه کهم ﴾

بگر نه وه و دهست بخوئنه وه وهك جووله كه كان وان بی بهش نه بن له چا كه ی دوارپوژ نه وهست بره دروژنانه نه گهر پروایان به خوئان هه یه بو فالتی یان نووشتیه یاجادویه بوخوئان ناكه ن گهر ماو تۆزی هاوین و سهر ماو سوئله ی زستان هه لئان نه قرحینی پاره و پوول له دانیشوان وهر نه گرن و نه یان خهلتین بائمه میشمان له بیر بیت نه و كه سانه ی پروایان به و شتانه هه یه زور به یان نه خوئنده وارو منال و ژنو ساویل كه و بی باوه ره كانن .

﴿ ولبس ماشروا به انفسهم لو كانوا يعلمون ﴾ وه خراپ شتیكه نه و كه سانه خوئیانیان فروشتوو به و شته .

نه گهر نه وان بزانی به خرابی نه و شته و نه و كارانه كردویانه ، وهك پشتیان كردۆته ته ورات و ، فیربوونی كردنی جادوو ههر مروفتی به زانیی خوئی كار نه كا وهك نه وان وایه بگره نه وان له چاویانا نه زان ترن . نه گهر بمانه مویت له سهر مانای نه و نایه ته برۆین و باسی نه فسانه و نه و پرو پوچانه بكهین جووله كه كان دروستیان كردوون ، كات و ماوه ی زورمان پیوسته . به لام به كورتی جگه له و مانایانه ئیمه نو سیومانه دهست كردن و جینگه ی باوه رین .

۳- چا كۆزین مانا و لیكۆلینه وه بوئو نایه ته كرابیت ، و بچینه میشكه وه رێك و پێك بیت له گه ل مانای ئیسلام دا ، زمانی دوژمنانی ئاینی پی بری ، جینگه ی واته و ویت نه بیت بهیتی بیرو بوخونی بهنده نهم مانایه مامۆستا { جواد مغنیه له تهفسیره كهیدا له نامه ی (النواة فی الحیاة) دانراوی مامۆستای بهرز (العبدی) مفتی موسل نه فهرمویت (ههر چهنده له مانای نه و نایه ته وورد نه بوومه وه مانا كهیم نه نه زانی ، مانا كردنی هه یج زانیه كه تینویه تی دلمی نه نه شكاند ، به و جوژه مانایانه ههریه كه یان دزی نه و ی تریان بوو ، به جوژی مانایان كردبوو ، نه فسانه و پرو پوچی جووله كه كانیان تیکه لاو یاسای بهرزو پیروزی ئیسلام كردبوو ، مه بهستی نایه ته كه م نه نه زانی بۆیه وام بینی خزمه تی قورئانی خوا گرنگترین پیوستی سهر شام بیت . كه واته مه بهستی نایه ته كه بهم مانایه ی خواره وه روون نه كه مه وه : كاتی دهسته لاتنی سوله یان پیغه مبهرو پاشایی سوله یمان په ره یسه ند ، پاشای ، بابل چاوی بری بووه

تهفسیری زمانكۆبی

سوریاو فلسطین که داگیریان بکات کهچی لهجیاتی داگیر کردنیان ترسی زوری لهسولهیمان پیددا کرد چاری نهما دوو پیاوی زور زاناو بلیمهتی بۆ (بیت المقدس) نارد ههتا بهو زانیاریهیی خویان نازاوهو دروو دهلهسه بلاو، بکه نهوه بهجۆریکی ژیرانه ههتا ناکۆکی بلاو بکه نهوه لهنیو جوله کهکاندا پاشایهتی سولهیمان لهق و لۆق بکهن و لهنرخیی سولهیمان کهم بکه نهوه نهو دوو زانییه چوون بۆ قودس بوون بهجوله که بهروالتت بهفیل و فر دهستیان دایه پهرستی خوا وازیان لهراواردنی جیهان هیتا بهناوی نایهوه خهلتیکی زور لییان کۆبوونهوه له نهزان و نهخوتندهواران و نابهتدان له یاسای ناین که بهساویلکهیی دوايان کهوتن نهوانیش ناواتیان هاته دی دهستیان کرد بهبلاو کردنهوهی بیرو باوهری خراب، خستیانه دلتی دانیشتوان نازاوه نانهوه بۆسولهیمان نهیان ووت سولهیمان باوهری بهخوانیهو جادوگهره نهو دوو زانییه بهروالتت وهک فریشته وابوون بهلام لهناوهروک دا وهک شهیتان بوون نهو شتانهی نهوان نهیان کرد وهک جادوو وابوو بۆ خهلتاندنی ئادهمیزاد زور جارن بیستومانه بهمرۆفی چاک نهیترئی فریشتهیه بهمرۆفی خراب نهلتین شهیتانه }.

ههروهها مامۆستای پایه بهرزو بهریژ العبیدی لهسهر فهرمووده کهی نهروات ههتا نهفهرموی: میژوو بزمانی گپراوتهوه (بخت النصر) ی پادشای بابل پاش سولهیمان فهلهستینی داگیر کرد (بیت المقدس) ی رووخان چوونی نهو دووپیاوه زانییه کاریکی زور گهورهو گرنگی رهخساندبوو بۆ نهو داگیر کردنه ریگهو شویتی بۆساز کردبوو، کهواته پاناوی ﴿واتبعوا﴾ نه گهریتهوه بۆلای جوله کهکانی مه دینه، کهله پیش نهو نایهتهوه (٦٢) نایهت یهک له دواي یهک لهسهر جوله کهکانی مه دینه هاتۆته خوارهوه له دوايش دا نه گهر له مانای نهو نایهته وورد بینهوه که په یوهندی بهسوولهیمانوه ههیه زور بهووردی لهسهر مانای

﴿علی ملک﴾ راوهستین و بۆی داچین بهو ههموو ماناو بهلگانهوه چوار دهوریان داوه نهوت بۆ نهزانرئی جوله کهکانی مه دینه دهستیان دابوه گیرهشیوتی و دروو دهلهسه بۆ پیغه مبهر ﴿﴾ پرویا گهندهی تریان بلاو نه کردهوه له دزی پیغه مبهر ﴿﴾ ههروهک

جوله که کانی پیشوو یاریده ی نهو دووزانا نیراوه ی بابل یان دا بۆروخاندن و نه هیشتی دهسته لاتی سوله یمان له مهو پاش مانای نهو ئایه ته نه کهین بهو جوړه ی ماموستای پایه بهرز العبیدی موفتی موسل کردویتی نه فهرموئ :

﴿ واتبعوا ماتلوا الشیاطین ﴾ وه جوه کانی سهردهمی پیغه مبه ر دوای شتی که وتبون شهیتانه کان نه یان خویند ، هه ندئ لهو شهیتانه بوون نهو دوو مروقه زانایانه ی بابل که خویمان ده رنه خست به ده ر خستنی پیروز ، نهوان له ناوه رۆکا شهیتان بوون و بی باوه ر و دژی توانا و پاشایه تی سوله یمان بوون له سهردهمی پاشایه تی نهوا ، وهك خودا ده فهرمویت : ﴿ علی ملک سلیمان ﴾ یانی به راستی جوله که کانی مه دینه فیل و درویمان به کار دهینا له دژی پیغه مبه ر ﴿ ﷺ ﴾ ههروهك پیشوو کانیاں له جوله که به کاریان نه هینا له دژی سوله یمان له کاتی پاشایه تی سوله یماندا ، نه یان ووت سوله یمان بی باوه ره به خودا و جادوو گهره .

﴿ و ماکفر سلیمان و لکن الشیاطین کفروا ﴾ وه سوله یمان بی باوه ر نه بو به لکو شهیتانه کان بی باوه ر بوون ، نهو شتانه ی له دژی سوله یمان دروستیان کرد بو ، نه یاندایه پالتی سوله یمان ، هه موویان درۆ بوون ، ده ستردی درۆینه ی خویمان بوو .

﴿ يعلمون الناس السحر و ما أنزل علی الملکین ببابل هروت و مروت ﴾ ناده میزادیاں فیری جادوو شتی هوج و درۆینه یان نه کردن و ، نه نیراوه ته خواره وه بو سهر نهو دوو پیاره زانایانه له بابلدا که به روالهت خویمان ده رنه خست به وینه ی فریشته له پیروزی و پاکیدا هیج شتی فیریان کرابی له لایه ن خواوه . هاتنه خواره وه لی ره دابه مانا سروش نییه له لایه ن خودا وه به لکو به مانا فریدانی شتی که بخریته نیو دلّه وه .

﴿ و ما یعلمان من احد حتی یقولا إنما نحن فتنه فلا تکفر ﴾ نهو دوو پیاره به ناو فریشتانه نه یان ووت . به درۆ و به دوور وویی ، فیری هیج که سی ناکهین جادوو هه تا نه یان ووتایه : به راستی ئیمه تاقیکردنه وه ی خوایین ، دووایی تو بی باوه ر به به فیروونی جادو ،

دەست درۆ یە زیان گەیاندن و سود بەخشی پەیدا ناکەن، ئەگەر توشی زیان ببن بە رێکەوتە و هۆی دەرەوێ بۆ رخصاوە.

﴿و يتعلمون ما يضرهم ولا ينفعهم﴾ وە فیری شتی ئەبن زیان بە خۆیان ئەگەینێ و سودیان بێ نابەخشی کوتومت درۆیە.

﴿و لقد علموا لمن اشترأه ماله في الآخرة من خلاق﴾ وە بە پرستی ئەوان ئەزانن کەسێ جادوو درۆ بۆ خۆی هەلبژێری لە رۆژی دوایدا لای خوا هیچ بەشتیکی لە چاکەدانییە.

﴿و لبئس ما شروا به انفسهم﴾ وە خراپ شتیکە خۆیانیان بەو شتە فرۆشتوو، شتی خراپ و پەستیان هەلبژاردوو بۆ خۆیان (لو کانو یعلمون) ئەگەر بە خرابی خۆیان بزائن. فەرمودە زانانی پایه بەرز مامۆست (العیدی) کۆتایی بێ هات، هەموو شتی هەر خوا ئەزانی، خوا لە نێمە و لە مامۆستا (العیدی) و هەموو زانایانی موسلمان خوشیی.

بۆ زانین: (السحر) یانی جادوو، مانای چ شتیکە؟ جادوو شتیکێ ناسک و نەتیئە نادەمیزاد بەکاری ئەهێتی لەسەر پەت و گوریس و دار بۆ دەرخستنی کاری نارهوا و پرپوچ و بۆش لە شیوەی راستیدا، قورئانی یەرۆز لە زۆر جێگەدا باسی جادووی کردوو، بە تایبەتی لە باسی موسا و فیرعەوندا، جادوو لە بیرو باوەر و کەلهپوری نارهواي گەلانی کۆنەوه.

هەموو کاتی جێگە بۆ گیانی نادیارێ مەرۆف فراوان کرابی، لە کاروباری نەتیئە کۆڵابنەوه، بە بێ فروستادەکانی خودا، دەرگای فراوانیش بۆ جادوو قڕوفیل کراوەتەوه، زانایانی ئایینی ئیسلام لەسەر جادوو نووسیویانە، وەك ئینو خەلدوون لە پیشەکی میژووەکید، وە ئینو ئەدیم لە فیهروستا، فەرموویانە: جادوو وا ئەبێ خواوەنی سوو و وایش ئەبێ خواوەنی زیانە نادەمیزاد سوودی لی وەرەگرن، هەرەك توشی زیان ئەبن پێی،

بەلام ياسانوسەكانى ئىسلام و دەستور دانەرەكانيان لە روى قورئان و فەرمودەكانى پىغەمبەرەو بە گشتى فەرمانيانداو بە قەدەە کردنى جادوو.

بە جۆرىكى كورت ئەكرى بەم بەشەنە خوارەو، ھەرچەندە بەشەكانيان زۆرە:

۱- جادوو ماری ئەزديها و دووپشك گرەكان و دەستەلاتيان بەسەريانا و پام کردنيان، ئەو جادوو بەكار ھىتارەو لە رۆژھەلاتا بە دريژايى سال ھەر لە كۆنەو، ئىستايىش رۆژناوايەكان بەكارى ئەھىتن بۆ رابواردن و كات كوشتن، يا بۆ دوورخستەوھى جېروجانەوھرى خشوك لە ئادەمیزاد و ئازەل، مارگرەكانى ھىندوستان توانيويانە زال ببن بەسەر (كۆبرا) دا كە خراپترين ماری ژەھراو، پامى دەكەن بە ھۆى ليدانى زۆرنايەكى تايەتى، ھەر وھە تانراو ھەموو ماريكى ژەھراوى بگيرى بە ھۆى جۆرە ھاتوچۆى تايەتى بە شتيكى روناكى دەر لە روى مارەكەدا، ھەتا پامى دەكەن، ھەندى جار مارەكان دگانيان دەرئەھىتن، ھەتا پىيانەو نەدا، ئەو جۆرە جادوو لە پىشەوكانەو بۆ ئەمانەى ئىستا ماوئەو، ھەندى جاريش مار بەياری کردن لە گەلپا پام ئەبى ھەتا ماوئە.

۲- جادوى مۆڤە بەھىزەكان و پوپاگندە چيەكان بە ھۆى چاويانەو تەماشای ئادەمیزاديان بکردايە توشى زيانيان ئەکردن، وايان دانابوو بىرکردنەو مۆڤ لە ھەندى روداودا بە خۆشى و يا بە ناخۆشى كار ئەكاتە سەر مۆڤ، وەك بىرکەنەو لە خەفەت و خۆشى و ئارام و ترس و دلدارى كار ئەكاتە سەر مۆڤ بۆ توشبوونى خەفەت و خۆشى و ئارامى و ترس و پەرستشى دلدارەكەى. كەواتە دروستە گيانتيكى بەھىز و نەھىتى لە كەسيكەو كە وازى لە كارى ئاسايى و ئارەزووى جيهانى ھىنايى بە جۆرىكى ژيرانەى فېر و فېلبازى كار بكاتە سەر جگەى خۆى و ھەليان سورپىتى بە گوئىرەى ويستى خۆى، ئەو جۆرە كارانە لە كەسانى ئەوھەشەو جادووگەرن و مېشكى ئادەمیزاد تېك ئەدەن، ھەندى جاريش ئەلەين: ئىمە مۆڤى خواين و بە ناوى گەورەى خواو جنۆكە پام ئەكەين و مل كەچمان ئەبن، مۆڤى ساويلكە ترسيان لىي پەيدا ئەبى و بروايان پى ئەكەن كارى

نارەوايان بى ئەكەن و دەستيان ئەبىن، پارە و پوليان لىتى ئەكىشپتەو، خۇيانيان لىتى ئەگۈرۈن بە ھۆى جۆرە بەرگىكەو، رىشى تايىتە و مىكياج و دىكۈرى شياو نارايشتى دەست كرد بۇ خەلەتاندنى مەۋفى ساويلكە ئەو كەسانە ئەبنە جىگەى خەشى خەۋى گەورە.

۳-جادوى كەلدانىيەكان لە كۆنەو، كە ئەوانە ئەستېرە پەرسىت بوون، گومانىان وابو ئەستېرە سەرچاۋى ئەگەتە و بەختيارىن، لە جادوۋەكانيانا بىخورد دەيان ئەسرتان و دوو كەلىان ئەكرد، جۆرە پۇشاكىيان ئەپۇشا بە گومانى خۇيان شياوبوۋايە لەگەل رەنگى ئەستېرەكان، بەو بۆنەو كارى نااسايان ئەكرد.

تېيىنى: جادووگەر ئەو شتەى نىشانى ئەدا بە رۋالەتە و بە فېربوۋنى ھەندى كارە بە ھۆى پەلە كەردنى دەستى، لە ناوەرۋكەدا درۋىە و ئەو شتە وانىيە، بەلام موعجىزەى پىغەمبەران و كەراماتى دۇستانى خوا ئەوۋى بە رۋالەت نىشان ئەدرى لە ناوەرۋكەشدا ئەو شتەى.

۴- جادوى ئەو كەسانەى داۋاى يارمەتى ئەكەن لە گيان لەبەرى سەر زەۋى، وەك جىۋكە ئەو جۆرە جادوۋە بەھىزترىن جۆرى جادوۋە، بۇ پروپاگەندە چىيەكان و بۇش و پوچ پەرىستان لەم سەردەمەى ئىمەدا باۋى ھەر ماو.

۵- جادوۋى ئەو كەسانە، چەندىن كەرسەى ھاتۇچۇ پىكراۋ لەيەك ئەدەن بە شىۋەيەكى ئەندازيارانە و ھونەرى سەرسۈرپتەر لە زانستى كىمىادا، وەك ئاگرى فسفۇر لە نىۋ ئاۋدا نىشان بە ئەمىزاد ئەدەن، وايان پىشان ئەدەن ئاگر لە ئاۋدا بەكار ئەھىتن و ئاكۈزىتەو، ئەورىشىمى بەردى چەكەن لەسەر ئاگر دائەنن و ناسوتى و خاۋىنىش ئەيىتەو، بەو بۆنەو ساويلكەكان ئەخەلەتېن، ئەو شتە بە ھۆى ھىزىكى نەيتى ھەر بۇ ئەوان رام دەبن.

٦- جادووی ھاتووچۆکەرانی دل یس لە نیۆ ئادەمیزادا، بە ھەلبەستنی کاری ناپەرەوا و دەستکرد بو تیکدانی نیوانیان بە جوړیکی نھیتی و زۆلانه، ھەتا ئازاوە دروست نھیتی لە نیوانیان و دەست ئەکەن بە کوشتن و لێدانی یەکتری، بە بێ ھۆی زانراو، بە خۆیان نازانن و ئەزانن ھەریەکیان خۆیان لەسەر پەرەوان، لە ئەنجامدا بە دەیان کوژراو و سەرشکاویان لی پەیدا نھیتی، بە ھەزاران دۆست نھبن بە دوژمنی یەکتری.

جادوو جوړی زۆرە ناتوانن ھەموویان باس بکەن، مەوێ ژیر و ئایین پەرەور و ناگادار لە یاسای قورئان و فرمودەی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بە ئاسانی نەتوانن خۆیان لێی بپاریزن، ھەندێ تر لە جادوگر ھەن ئەوانە زیانیان لە ھەمووان زۆرترە، کەسانی ھەن نوشتە نەنوسن و ھەندێ لە قورئانی پیرۆز بە خۆن نەنوسن و لە خۆنی گیاندارێ کە لە کەسانی ساویلکە داوای ئەکەن و سەری ئەپەرن، بە گومانی خۆیان لە پێگەی خوادا بە کاری ئەھیتن و بھۆریش ئەسوتین، زۆر سەیرە زۆربەیی ئەو کەسانە نوێژ و روژ و فەرمانی خوا بەجێ نایەرن، بە گومانی پیسی خۆیان بەو نوشتەییەو بە یاریدانی جنۆکەکان دەرەداران و فیداریان چاک ئەکەن و زۆربەیی ئەو کەسانە ئەچنە لای ئەو دەست پێرە بریتین لە ژن و نەخوێنەوار و بێ باوەڕان بە ئاین، ئەو کەسانە ھەموویان بە جادووگەران و نوشتە بو نووسراوان بێ باوەڕانەو ئیسلام لەوانەو دوورە.

بو زانین: فەرمانی ئایینی ئیسلام بە بێ جیاوازی لە ھەموو کۆمەڵ و خواوەن بیریان بە گوێرە دەرهێنانی بێرەکیان لە قورئان و فرمودەی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بەم جوړەیی خواوەنەو: بە لای پێشەوا نھیتی حەنیفەو پێشەوايان مالیک و ئەحمەد جادوو بێ باوەرپەرەو جادووگەرە بە موسڵمان دانانری، ھەندێ لە زانیانی سەر بە ئەبو حەنیفە ئەلەین: ئەگەر فێری جادوو بێ بو ئەوە خۆی بپاریزی لە جادووگەران و ئەنجامی جادووەکیان و خۆیانی لێی دورخاتەو بە فێربوونی بێ باوەر نابێ، بەلای ھەموویانەو کەسی بروای وابێ جادوو لە خۆ یا دروستە یا سود بەخشە بە بێ باوەر دانەنری.

پێشما شافعی ئەفورموی: ئەگەر کەسێ فیزی جادوو بو داواى لى ئەکړى: ئەو جادووهى خويمان بۆ ږوون بکەرەوه، ئەگەر بیاوهرى تیدا بوو، وەك ئەوهى ئەستیرهکان ئەتوان هەموو شتێ بکەن، یا کارى ناپەرەوا بەرەوا دابنیت، ئەگەر ئاوا بوو ئەو کەسە بە بى باوهر داننرئ، ئەگەر وانهبوو بەبى باوهر داننرئ، مەگەر بلئ: فیزیوونى جادوو دروسته، جادووگەر بە جادووه کەى مروفى کوشت ئەکوژریتەوه، ئەوهى جینگەى باوهر بى جادووگەر پەشیمان بوونەوهى لى وەرئەگیرئ.

نوشتە ئەگەر ئەخوێترایهوه و مانای ئەزانرا و، بۆ کارێکى ڤهوا نوسرابوو دروسته، هەرچەنده واکاکه نوشتە ئەنوسرئ، چەنکە ئە پێغمبەر ﴿ﷺ﴾، وە ئەهاوړیکانى ئەیان نویسه و، فرمانیان ئەداوه، بەلام بە دل پارانهوه بۆ دەردهداران و داواکەران دروسته، و لەو جۆرەیه کە ئەگێریتەوه لە هەندئ هاوێله کانی پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ کە چەندین سەر مەریان لە مروفى وەرگرت کە دوویشک پێهەدا بوو بۆ ږزگاربوونى لە ئازار و ئەخوشى ږوداوه کەیان ږده خزمەت پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ فەرموی: دروسته، ئەویش بە پارانهوه بو ئەك به نووسین، ئەگەر مانای نوشتە کە ئەزانرا، یا ئەئەخوێترایهوه، یا بۆ کارێکى ناپەرەوا نوسرابوو، وەك چەورو شیرینی بۆ جوتبوونى دوو کەسى لەیهك قەدەغە کراو، ئەوهیان دروست نیه، ږرواپى بوونى بیاوهرپیه، پەشیمان بوونەوهى لى وەرئەگیرئ وەك جادووگەر.

بەستنى ژن و پیاو لە یەكترى، فوکردن بە گریدا بۆ ئەو مەبەسته، یا بۆ هەر مەبەستى بى، بنچینهى راستى نییه بەراست داننرئ، هەروەك گومان ږدن بۆ جوت کردنى دوو کەسى لە یەك قەدەغە، وە یا پچرانی مێرد و ژن، ږاکیشانی فریشتە و جنۆکە بۆ کارى نهیتی و چاککردنەوهى فیدار، ئەوانه هەموویان قەدەغەن، بە دروست زانیان بى باوهرپیه. بەلام پارانهوه لە خوا بۆ ږزگار کردنى ئەخوشان و دەردهداران، بۆ ئەو کەسانهى توشى کارى نالەبار بوون، ئەوانه هەموویان راستن و خاوەن بەلگەن، بە تایبەتى پارانهوهى

مرؤف بؤ خوی له خوی گهوره، بؤ کاری رهوا و نههیشتی ههموو روداوی هه لگرتنی گرائی، بؤ ناسانکردنی کاروباری، نهوانه ههموویان راستن، وهك خوا نهفرموی: (فانی قریب اجیب دعوة الداعي اذا دعان) به راستی من نزیکم لیئانهوه، من وهلامی داواکاری داواکمران نهدهمهوه، ههر وهك خویندنی قورئان و فوکردن به دهستا له کاتی خویندنی ههندی نایهتا دروسته و خاوهنی بهلگهیه.

پاش نهوهی خوی گهوره خراپهی جوله که کانی ژمارد و به درؤ و دهلهسهیان له دژی یغمهبر رپون کردهوه فرموی: بییاوهپی و لاساری ناگاته فریاتان، نهفرموی:

وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا

وَأَتَّقُوا لِمَثُوبَةٍ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

﴿ ١٠٣ ﴾ يَتَّيْنَاهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا

أَنظَرْنَا وَأَسْمِعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿ ١٠٤ ﴾

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ

أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ

بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿ ١٠٥ ﴾

﴿و لو انهم امنوا﴾ وه به راستی نه گهر جوله که کان باوه پریان بهیتایه به قورن ان و پیغمبر، بهو جورهی تورات فرمانی پیدابون له خوشیدا نه بون و به خوشی نه زیان و نه حسانهوه.

﴿واتقوا﴾ وه خویانیان له جادو و گهری پاریزایه، وازیان له تورات نه هیتایه، دوی جادو و گهران نه کوتایه و بی یاوه نه بویه به جادو کردنیان بو تیکدانی نیوان ژن و میرد. ﴿المثوبة من عند الله خیر﴾ به راستی پاداشتی له لایهنی خوا چاکره له همرو شتی، چونکه بهرده وامه پاداشتی خودا.

﴿لو کانوا یعلمون﴾ نه گهر نهوان بیزانن و باوه پریان بهو پاداشته بیویه، به لام نه یانزانی و بروایان بی نه کرد، یانی نه گهر بروایان بهیتایه و، خویانیان پاریزایه پاداشتیان نه درایه وه له لای خوا که چاکر بو له وهی خویانیان پی فرشت، به پایه و پلهی بهرز نه گیشتی، نهو نایه ته نهو که سانه نه گریته وه فیری جادو نه بون لهو فریشتانه به روالته فریشته بون. نهوانهیش نه گریته دووای نهو پرو پوچانه کهوتبون که شهیتانه کان نه یان گزرایه وه له کاتی پاشایهتی سوله یمان، وازیان له تورات هینابوو، دووای فرو فیتی نهوان کهوتبون.

کاتی پیغمبر ﴿ﷺ﴾ موسلمانانی فیری یاساو فرمانی خوا نه کرد، نه یان ووت به پیغمبر ﴿ﷺ﴾ (راعنا) یانی چاوهر وروانی نیمه بکه و له سهر خویه له گلمان له کاتی فیر کردمان هتا لی تیگهین جوله که کان که نه وه یان بیست، به هلیان زانی نهو ووشیه به کار بینن بو گالته پی کردن به پیغمبر وه پی بکه نن، زور جار ان رویان نه کرده پیچغمبر و نه یان ووت: (راعنا) نهو ووشیه به زمانی عیری یانی نه قام، مهستیان نهوه بو نه قامی بده نه پال پیغمبر ﴿ﷺ﴾ سه عدی کوری عوباده نهو ووشیه به زوری له جوله که که نهوه نه یست، له مهسته که یان تیگیشته، به جوله که کاتی ووت: نهی هووژمنانی خوا: یاخو احمشی مو امان لی، سویند بهو که سدی منی به دسته له هر

كەسێكتان ئەو رێستەییە بێسەم و بێتێن: بە پێغەمبەر ئەدەم لە گەردنتان، جوله كەكان ووتیان: ئەو بۆ ئێوە خۆتان ئەبێتێن: بۆیە خواى گەورە وتى ئەو رێستەییە قەدەغە كرد لە موسلمانان فەرموى: لە جىاتى (راعنا) بێتێن: (انظرنا) هەتا ئەو تاوانجە دوور بخرێتەو، بۆیە ئەم نایەتە هاتە خوارەو. فەرموى:

﴿يا ايها الذين امنوا﴾ ئەو كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناو بە پێغەمبەر و بە قورئان. ﴿لا تقولوا راعنا﴾ ئێوە مەبێتێن لە كاتى كفوگۆ كردنتان لە گەل پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ (راعنا) واتە چاودێرىمان بكە، ئەك بەو رێستەییە پێگە بۆ تاوانجى جوله كەكان بکړیتەو. ﴿وقولوا انظرنا﴾ وە ئێوە بێتێن: تۆ تەماشای ئێمە بكە و لەسەر خۆ بە لە گەلمان، هەتا رزگارتان بێت لە تاوانجى جوله كەكان، رێستەى (راعنا) وە (انظرنا) لە زمانى عەرەبیدا مانایان یەكە، بەلام بە رێستەى (انظرنا) جوله كەكان دەم كوت ئەبن و بۆیان جوت نایى ئەو هەلوێستە نارەوايە بە كار بهێتێن.

﴿واسمعوا﴾ وە ئێوە گوێ بگرن و فەرمودەى خوا بە باشى وەریگرن و بە جێى بێتێن و مەبێتێن: (راعنا) هەتا سەر نەكێشى بۆ لای جێتودان بە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ رێزى پێغەمبەر بگرن و شیرینترین ووشەى بۆ بە كار بهێتێن، چاكترین مانای بۆ هەلبژێرن. ﴿واللکافرین عذاب الیم﴾ وە بۆ بیئاوەرێن هەبە سزای نازاردەر لە پاشاڕۆژدا. بە تاییەتى بۆ ئەو جوله كانه لاقریتان بە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەکرد.

بۆ ئاگادارى: یەكەمین بانگکردن لەم سورەتەدا بۆ هەموو ئادەمیزاد بۆ لای ئابى ئیسلام و پەرستى خوا، فەرموى: (يا ايها الناس اعبدا ربكم الذي خلقكم) ئەو ئادەمیزاد ئێوە بپەرستن پەرورەدەكەرى ئەو تۆى خۆتان ئێوەى دروست کردوو.

دوو هەمین بانگ بۆ کورانی ئیسرائیل بو كە گەورەترین هۆزبون، گاورەكانیش لەوانبۆون، فەرموى بەوان بیرىانى خستەو لە چەوسانەو رزگارى كردن، چاكەى

زوری له گهل کردن، فهرموی: (یا بني اسرائيل اذكروا نعمتي عليكم) نهی کورانی
نیسرائیل بیری من بکه نهوه به به خشینم به نیوه و رازاندم به سهرتانا چاکه ی خوم.

سیهمین بانگ بو تومته تی پیغمبر ﴿ﷺ﴾ که لهم نایه تدها بانگیان و نه فهرموی: (یا ایها
الذین امنوا لا تقولوا راعنا) بهو نایه تده بانگیان نه کا و موسلمانان فیری ده ستوری
نیسلامیان نه کا، فیری چونه تی موسلمان بونیان و باوهر هینانان نه کا.

نهو سی بانگ کردنه بهو جوړه شتیکی سروشتی و ناسایه، ریک و پیکه بو بانگ
کردنی ناده میزاد، نهی هروایشی، یه کهمین جار بو ناده میزاد دووه هم جار بو نهو
که سانه ی باوهریان هیناوه بهزیندو و بونهوه بانگ بکرین و بیران بختاوه نهو چاکه و ریزه ی
خوا له گه لانی کردووه، سیهم جار بانگی نه وانه بکری دواپی باوهریان هیناوه ده ستوری
خوایان پی فیر بکری، نه وانه یش که به و جوړه دارزاون له خوش خوانیه کانی قورنانی پیروز
که له سهره وه بو خواره وه ده ست پی بکری.

لهو نایه تده (۲) دوو فهرمانی گه وره مان بو ده رنه هینری، پیویسته به جی یان بهتین:

۱- خومان بیاریژین له تاوانج گرته ناده میزاد به ناشکرا و به نهنی و به هدر شیویه پی،
مه گهر سودیکی پیویستی نایینی پالمان پیوه بنی بو نهو توانجه، بویه پیغمبر ﴿ﷺ﴾
فهرموی: موسولمان نهویه موسولمانان له ده ست و له زمانی رزگار و حه ساوه بن و
له زیانیان نه ترسن و تاوانجی قه ده غه یان نه گرته خوایان و ناموسیان.

۲- پیویسته هموو ریگه یه به ستین له واته و ته ی ناره وای و مه ترسی لی بکری، بهو
هویه وه تووشی شتیکی قه ده غه لیکراو بین، بویه خوی گه وره نه فهرموی له نایه تی
(۱۰۸) سه دوه هشت له سوره تی نه لسه نعامدا ﴿وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدُوًّا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ نیوه جنیو مده دن بهو که سانه ی نهو تو جگه ی خوا نه پهرسق،
تاوانج بگرته خودا کانیان، دواپی نه وانه جنیو بدن به خوا به ستم و دوژمنانه بهی زانین و
دانش، هموو ریگه یه بگری له وانه له لای گوری پیغمبران و پساو چاکانیاندا نویژو

خواپەرستی نەكەن . نەوەك رۆژی لەرۆژان سەر بکێشی بۆلای پەرستیان و گەران بەدەوریانا ، دارو بەردەكەى ماچی بکەن ، پیغمەر ﴿ﷺ﴾ نەفەرموی : { إشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور أنبيائهم وصلحهم مساجد } توند و سەختە خەشی خوا لەسەر كۆمەڵی گۆری پیغمەرەكانیان و پیاو چاكەكانیان بکەن بەمزگوتەكان بۆ پەرستی لەناویانا . پیغمەر ﴿ﷺ﴾ نەفەرموی { اللهم لا تجعل قبری وثنا يعبد } ئەى خواپە تو گۆری من مەكە بە بت پەرسۆی .

هەندئى لەجولەكەكان دۆستایەتی و خوشەویستی خۆیانیان دەرئەبری بۆ موسولمانان ئەوانیش برۆیان بێ نەكردن ، وایان ئەزانى راست نەكەن و چاكە ئەمانیان ئەوى ، خواى گەرە نەیتى پەسى دڵیانى دەربری ، درۆكانیانى دەرخت كە خۆیانیان پێوە ئەنوان كە رق و كینه تێكەلاوى دڵیان بوو نەفەرموی :

﴿ مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ ﴾ پێان خوش نە كەسانىكى ئەوتۆ باوەریان نەهێتاو لەخواوەن نامەكان لەجولەكە وگاوور ، پێان خوش نە ئەو كەسانەى هاوبەشى بۆ خودا ئەنن .

﴿ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ كە بنێدرێتە خوارەو بەسەر ئێوەدا هیچ چاكەپە لەلایەن پەرەردەكەرى خۆتانەو ، ئەیانەمۆ ئێوە تووشى چاكە نەبن ، پێان ناخۆشە پەيامى خوا بۆ ئێوە بێتە خوارەو ، ئەو ئایەتە بەلگەى پونە لەسەر ئەوێ خواى گەرە قەدەغەى كردووە كە موسولمانان برۆا بەدوژمنى خۆیان بکەن ، گوتیان لى نەگرن ، نامۆزگاریان لى وەرنەگرن ، هەر شتێ ئەوان بیلێن فرۆفێلە شتێكى سەرسورپنەر نە جووولەكە و گاوور و بت پەرست دوورپووەكان و دوژمنانى نايمان لایان ناخۆشێ قورئان بێتە خوارەو بۆ پیغمەر ﴿ﷺ﴾ ، بەتایەتی لەلایەن خواى گەرەووە رێزى لى بگيرى و رێزىدا بەموسولمانان و راغویان بكا . هەرەك خۆن مژان و و داگیركەرانى ئەم سەردەمە

پېيان ناخوشه گهلانى ژېړده ستهيان بهر و پېش كهوتن پرژون و پرزگاريان بېي و فيري زانين و زانست و پيشه سازى بېن .

﴿والله يختص برحمته من يشاء﴾ وه خوا جوئ نه كاته وه بؤ پيغمه رايتي خوئ هدر كه سئ ناروژوئ هه بې، هه لئ نه بژيئ و نه يكا به پيغمه ر و قورئانئ بؤ نه نيئ، نه و كه سه يش موحه مده . جگهئ خوا مافئ نه وهئ نيه سروش به نيئ بؤ كه سئ خوئ ناروژوئ هه بې.

﴿والله ذو الفضل العظيم﴾ وه خوا خاوه ئي گه وري و رېژ و چاكه كردنه، هدر كه سئ خوئ هه لئ بژيئ و نه يكا به پيغمه ر، هدر كه سئ نه كا به پيغمه ر له بهر نه وه ئي به بئ ده سه لاته به لكو نه وهئ خوا نه يزاني كه سئ تر نايزاني.

جوله كه كان گومانيان وابو پيغمه ر ﴿ﷺ﴾ فه رمان نه دا به هاوه له كانئ به فه رمانئ كه چي له دووايدا قه ده غهئ نه كا و فه رمانيان بئ نه دا به دژي فه رمانئ پيشو، نه مړو شئ نه لئ وه به ياني ئي په شيمان نه بيته وه . كه واته قورئان خوئ دروستئ نه كا، بؤيه هه نديكي به پيجه انهئ هه ندي تري تهئ، خوائ گه وره نه م نايه تهئ نارده خواره وه، فه رموي:

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ

مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ

وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

﴿مانسخ من آية﴾ نه گه ر نيتمه بگورين فه رمان و مه به ستئ نايه تي له نايه نه كانئ قورئان له بهر به رژه وه ندي و سودئ موستمانان.

﴿او ننسها﴾ یان ماناو مهبهستی نایه تی له بیرى مومسلمانان بیسه وه و واز له ناوه رۆکه که ی بهین، یا واز له ناردنه خواره وه ی نایه تی بهین بۆلای کاتیکی تر.

﴿نات بخیر منها﴾ نیمه نه هین نایه تی تر چاکتر بی له وه ی پیشو، ناسانر بی له سه ر ئیوه، سود و پاداشتی زۆرتره بۆ ئیوه، واته هه مویان چاکن. به لام سود و پاداشتی یه کیکیان چاکتره.

﴿او مثله﴾ یا نه هین وینه ی نه و نایه ته له سود و پاداشتا، به لام پیغمهر و مومسلمانان وایان پی چاکه بگۆرری وه ک گۆرینی رووانگه ی نوێ له کاتی کردنی نوێ له به یتمو له ده سه وه بۆلای به یتمو له رام له مه که. یانی خوای گه و ره فه رمانی نه کا به ده ستور بۆ مومسلمانان بۆ ماوه یه که زۆر پیوستیان به و فه رمانه هه یه، له دواییدا مومسلمانان پیوستیان به و فه رمانانه نامینی خوای گه و ره نه ی گۆری بۆیان بۆ کارێ تر له به ر به رژه وه ندی مومسلمانان، هه ر وه ک پزیشکی وای به چاک نه زانی که نه خۆشی بۆ ماوه یه گۆشت نه خوا، وایشی به چاک نه زانی بیرو بۆ چونی خۆی به و نه خۆشه نه تی و ماوه ی قه ده غه کردنی خواردنی بۆ دیاری نه کا، پاش رۆیشتی حه فته یه قه ده غه کردنه که ی له سه ر هه لته گری هه ردوو لایان له به رژه وه ندی نه خۆشه که یه، نه مانه ی خواره وه چه ند نمونه یه کن بۆ گۆرینی فه رمانی نایه تی بۆلای فه رمانی نایه تی تر له به رژه وه ندی ئاتده میزاد:

۱- خوا پیوستی کرد بۆ شه و نوێ له سه ر باوه رداران مه گه ر که می له شه و نه بی، خوای گه و ره نه و فه رمانه ی گۆری بۆلای سونه ت بۆ ناسان کردنی سه رشانیان و لا بردنی قورسای له سه ریان، به یی دیاری کردنی ماوه بۆیان، وه شه و نوێ بکه ن به گۆیره ی توانای خوایان.

۲- پیوست کردنی (۳) سی رۆژ رۆژو گرتن له هه مو مانگیا خوای گه و ره گۆری به رۆژو گرتنی مانگی ره مه زان سه رانه سه ر له به ر زۆری پاداشتی رۆژوی ره مه زان، هه رچه نه ده گرانه. گۆرینی فه رمانی خوا بۆ فه رمانی تر وه نه بی هه ر بۆ ئومه تی پیغمه ری ئیسلام

بولى. بەلكو لە ئاينى يىغەمەرە پىشۈە كانىشا ھەبۈە، ۋەك دروستبۇنى مارە كەردنى خوشك بۆ برا لە سەردەمى ياساى ئادەمدا، قەدەغە كەردنى لە ياساى يىغەمبەرە كانى تردا. ھەروەھا فەرماندانى موسا بە كوشتى گۆپرە كە پەرستان، لەدوايدا ئەو فەرمانە گۆرپا بە نەكوشتىيان. فەرماندانى بە ئىبراھىم بە سەربىنى كۆپرە كەى، دوواى قەدەغە كرا.

بائەمەشمان لەبىرىي (النخ) ياننى گۆرىنى پەرستى بۆ جۆرە پەرستى تر، گۆرىنى فەرمانى بۆ فەرمانى تر لەبەر بەرژە ۋەندى و سودى ئادەمىزادە، بە گۆپرەى كات و پىوست مېھرەبانى خوايە بۆ بەندە كانى... بە پىچەوانەى (البداء) ياننى خوا بىرى كەردنى شتى ئەداو كەچى ۋاز لە كەردنى ئەھىتى، ئەو جۆرە كارە ناپەوايە پىوستە نەدرتە پال خواى گەورە، جگە لە سەر شۆرى و پرو رەشى ھىچ شتى تر بۆ جۈلە كە كان و شاگردە كانيان نامىنەتە ۋە.

گۆرىنى فەرمانى خوا لاي زۆربەى مۇسلمانان دروستە بە گۆپرەى ئەقل، لەقورئاندا بىستراۋە، ئمۇنەى ھەيە، بە پىچەوانەى جۈلە كە كان ئەلەين: بە ھىچ جۆرى دروست نىە، بەلاى ئەبو مۇسلىمى ئەسفەھانىيە ۋە گۆرىن لە قورئاندا نىە، ھەرچەندە دروستە.

بۆ ئاگادارى: مامۇستا مۇستەفا مەراغى لە تەفسىرە كەى خۇيا لە مامۇستا كەيە ۋە ئىبن و عەبدە ئەگىرەتە ۋە، ۋوشەى (آية) لەو ئايەتەدا موعجزەى پىغەمبەرەنە، ۋەماناى ئەم ئايەتە بەم جۆرە ئەكا: (خواى گەورە موعجزەيە ئەبەخشى بە پىغەمبەرئى لە پىغەمەرەنە، لە پاشا ئەو موعجزەيە لەو پىغەمەرە ئەسەنەتە ۋە ئەيدا بە پىغەمەرئى تر) ئەو مانا ھەرچەندە لە ناوەرۆكا راستە. بەلام دارژاندنى ئايەتە كە پالتى پتو ئەننى و بەراستى ئازمىرى، ئەوەى جىگەى باۋەرپى لە فەرمودەى ھەمو ھاورپىكانى پىغەمەرە ۋە زۆربەى زانايانى تر، بەتايەت ئىبنو عەباس و ئىبنو مەسعود فەرەمويانە (النسخ) ياننى گۆرىنى فەرمانى ئايەتتى بۆ ئايەتتى تر ھەيە، مامۇستا جەساس لە (أحكام القرآن) دا ئەفەرەمۇ: ئەو كەسانەى ئەلەين: گۆرىن لە دەستورى پىغەمبەردا نىە، دورن لە رېنمويانى ۋەرگرتن، بەر لەوان كەسى تر نەى ۋوتو،

بەلكو پێشوە کاغان لە زانایانی ئاینی دەست بەدەست لە یەكترەو وەریان گرتو، هەتا گەیانندیانە بە ئیمە، هەمویان فەرمویانە: گۆڕین هەیە. وە ئەو کەسانە ی ئەلین: گۆڕین لە دەستوری قورئاندا نیە، هەرچەندە گومان لە ئاین پەروەری هەندیکیان نیە و خواوەنی زانیارین لە زانستی (بەلاخە و زماندا) بەلام خواوەنی زانیاری نین لە فیکە و بنچینە ی ئوسولی فیکەدا.

خوا ی گەورە لەو ئایەتەدا ئەفەرموی: ئیمە ئایەتی ئە گۆڕین، نافەرموی: ئیمە هەمو قورئان ئە گۆڕین، چونکە دوا ی قورئان شتی تر نیە جیگە ی قورئان بگریستەو، بە قورئان فەرمانی ئایەتی ئە گۆڕی و هەندێ لە یاسای نامەکانی پێشویش ئە گۆڕی... مەبەست لە گۆڕینی ئایەتیکی قورئان مانەو ی ووشەکانی و مانەو ی خوێندنەو ی، لە گەڵ وازەهێنان لە فەرمانە کە ی، کاری پێ کراو کاتی لە کاتەکان.

گۆڕین لە قورئاندا لەوانە یە بەش بکری بۆلای (۳) سێ بەش:

۱- ئەو یە کە خوێندنەو کە ی و فەرماندانە کە ی بگۆڕی بە جوړی ووشەکانی و فەرماندانە کە ی بشۆریتەو.

۲- ئەو یە خوێندنەو کە ی بگۆڕی بەلام فەرمان پێدانە کە ی بپێتەو، یانی ووشەکانی لا برین، فەرماندانە کە ی بەردەوامی.

۳- ئەو یە فەرمان پێدانە کە ی بگۆڕی ئەک خوێندنەو کە ی، یانی هەر لە قورئاندا ئەخوێتریتەو، دووای ئەو هەندێ ی جار کاری پێ کراو فەرماندانە کە ی.

بەشی یەكەم و دوو هەم نەبوون.. بەشی سێهەمیان دروستە و هەیشە ، بەبیر و بۆچونی زۆرتر لە موسلمان و زۆربە ی زانایان کەمانای قورئانیا ن کردو. ناوەرۆکی ئەو ئایەتەیش ناماژە ی بۆ ئەکا.. گومان لەمەدا نیە دروستە گۆڕانی فەرمانی ئایەتیکی قورئان بە ئایەتی تر، فەرمودە ی پێغمەر بە فەرمانی قورئان ئە گۆڕی، وەك پێویست بونی پۆژی (۱۰) دەهەمی مانگی موحەرەم بە پۆژی مانگی رەمەزان. زانایان لە گۆڕینی فەرماندانی قورئان

بەفەرمودە ی پێغەمبەر بیران جیاوازه، ئینو عەتیبه زانای بلیمەتی سەردەمی خۆی و شافیعی ئەلین: دروست نیه، هەندێ لە زانیان ئەلین: فەرماندانی قورئان بە سونەتی مۆتەواتەر ئەگۆڕی، پێژم بۆیان ئەو فەرمودەیه ناچیتە دلەوه. گۆران کاری زۆر لە نێوان زانیاندا ئالوگۆرکراوه لە بارە ی ئەو گۆران کاریه لە زانیاری ئوسولی فیهقه ۱۵.

﴿ألم تعلم أن الله على كل شيء قدير﴾ نایا تۆ نازانی خوا بەسەر هەموو شتیكا تۆای نای زۆری هەیه. خۆای گەوره بەو نایەته بە گوێرە ی رەوالات روی پێ کردوه بۆلای پێغەمبەر، مەبەستیشی ئەو موسلمانانەیه کە تەنگەتاو کرابون بە هۆی تاوانی جولە کەکان و هەندێ لە چەنەبازان، ئەیان ووت: گۆرانی فەرمانی قورئان درۆیه و راست نیه. خۆای گەوره بە پێغەمبەر ی فەرمو: گۆران دروسته و خوا دەسەلاتی بەسەر هەموو شتیكا هەیه و هەموو شتی ئەکا، فەرمانی نایەتی بە نایەتی تر ئەگۆڕی لەبەر بەرژەوهندی و سودی بەندەکانی خۆی بە گوێرە کات و پێوستیان.

﴿ألم تعلم أن الله له ملك السموات والأرض﴾ نایا تۆ نازانی بەراستی بۆ خوا هەیه خاوەنیتی و پاشایەتی ئاسمانەکان و زەوی و هەلیان ئەسورپیتی بە گوێرە ی ویستی خۆی، هەموو فەرماندانیکی بە دەسته، بە گوێرە ی ویستی خۆی فەرمانی بۆلای فەرمانی تر ئەگۆڕی، یاوهك خۆی ئە ی هێلتەوه بەی گۆران. ئەو نایەته لە گەڵ پێغەمبەر یەتی و مەبەستیش هەموو موسلمانانە، جۆره هەپەشەیه دەر ئەکەوی بە ووشە ی (ألم تعلم).

﴿ومالكم من دون الله من ولي ولا نصير﴾ وه بۆ ئیوه نیه لە جگە ی خوا هیچ دۆست و هیچ یاریدەر ی. کەواتە ئە ی باوەرداران: گۆرتان لە تاوانجی هیچ کەس نە یی کە باوەریان بە گۆرانی فەرمودەکانی خوا نیه بە فەرمانی تری، خوا توانای بەسەر هەموو تانا هەیه. هیچ بۆنەوهر ی ناتوانی زیانتان لێ بدها، هەتا خوا پشتیوان و یارمەتی دەر تان بی.

بە کورتی گۆرانکاری لە فەرمانەکانی خوادا هەیه کە مەبەستی نایەتیکی قورئان بە نایەتی تر بگۆرن بەی گومان. هیچ شتی نیه رینگە ی پێ بگری، بە گوێرە ی ئەقل و دەستور نایین

راست ره وایه، مه گهر لای نهو بی باوه رانه پلار و تاوانج فری نه دهن بۆ موسلمانان، وه خوای گه وره هه مو شتی نه زانی.

هه ندی له موسلمانان پرسیاریان له پیغمهر ﴿ﷺ﴾ که باسی هه ندی شتیان بۆ بکا، به تاییه تی دریزه دان به باسی گۆرانی فرمانه کانی قورئان که سودی نه وان لهو پرسیارانه دا نه بو. خوای گه وره نهو پرسیارانه ی لی قه ده غه کردن، فرموی: نهو جو ره پرسیارانه واز لی بهیئن، هه تا نه به نهو ی گرانبونی فرمانی خوا له سهرتان، هه پرسیار کردن بو، بو به هو ی گرانکردنی فرمانی خوا به سهر جوله که کانه وه. که واته هه فرمان و کاری لای خوا وه هات به جی ی بهیئن جابۆیه خوا پیانی فرموو:

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ
كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَكَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا
مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا
وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

﴿أَمْ تَرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ﴾ ئایا ئێوەی موسلمان چ شتیكتان ئەوئ کە ئێوە
پرسیار بکەن لە نێراوی خۆتان، بەو پلەو پایە بەهەرزووە هەبەتی، ئەوەی خۆتان ئەتانهوئ
داوای ئەکەن، بپرواتان بەو فەرمانە نیه ئێوە لەسەری ئەپۆن، پاش ئەوەی خوا بە ئێوەی
فەرمو: گوئ لە پروپاگەندەئ ئەو کەسانە مەگرن باوەریان بە فەرمانەکانی خوا نیه کەلەو
فەرمانانەئە گۆرینی فەرمانی قورئان، وەپیشانی فەرموو: چ شتیكتان ئەوئ لە پیغەمەر بەو
هەموە بەلگە بیگومانانەووە هێناویتی، ئێوە پرسیاری وا ئەکەن زۆر ناقتۆلایە و دروست نیه،
مروؤف وائەبئ گومان پەیدا ئەکا لە کاریکا.. پرسیاری بۆ ئەکا، کە بەلگەئ بەدەست
کەوئ ئەو گومانەئ نەمیتئ، ئەگەر بەرئک و پئکی پرسیار بکا جیگەئ خۆبەتی. بەلام
ئەگەر بلئ: ئەو کێووم بۆ بکەئە زێر. یا ئەو بیابانەم بۆ بکەئە باخ چیمەن و گوئ بەبئ ناو،
ئەو پرسیارە بیانوگرتە و لەخۆ بابی بونە، نارەوایە و چاکەئ لی ئاوەشیتەووە، کەوابو ئەئ
باوەرداران ئێوەئیش بئ گوئ مەبەن و پرسیاری رەوا و سود بەخش بکەن خوا لە هەمو
کاریکا چاکەئ ئێوە و جگەئ ئێوە هەلئەبژیری و ئەتانداتی.

﴿كَمَا سَأَلَ مُوسَى مِنْ قَبْلِ﴾ هەروەك پرسیار ئەکرا لە موسا لەلایەن تاقمەکانیەووە لە
پیش پیغەمەرەووە، پرسیاری وایان ئەکرد لە موسا لە ئەقلەووە دوربو ئەیان ووت: خوائکمان
بۆ دروست بکە، خوامان پیشاندە بە چاوی خۆمان تەماشای بکەین. چەندین پرسیاری تر،
بەو بۆنەووە وایان لێهات بئ باوەربون، ئێوەی موسلمان شایستەئ ئەو جوۆرە پرسیارانەتان
نیه.

﴿وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ﴾ وە هەرکەسێک باوەرپێتان بگۆریتەووە بە بئ باوەرئ، بئ
باوەرئ بۆ خۆئ هەلئبژیری و واز لە باوەرپێتان بەئتی و واز لەو ئایەتانه بەئتی کە
بەگۆرەئ پیوست هاتونەتە خوارە و لەگۆرینی فەرمانی ئایەتی بەفەرمانی تر، پرسیاری بئ
سودی زۆر بکا.

دهر خوارد نه دان لهو کاته دا نارهق قه دهغه نه کرابو، کچه جوانه کانی خویانیان نیشان نه دان. ههروهک ئهم سهردهمه نهوان و خزمه تکاره کانیان نه بیبری خواوه نی نهو کرده وه پیسه، نه وهستان گومان به موسلمانان پهیدا نه کهن له باره ی قورئان و ئابنی پیروزی ئیسلام و پیغمهر ﴿ﷺ﴾، پیغمهر ﴿ﷺ﴾ ههستی بهو فروفیلته گلاوه یان کرد، له موسلمانانی قه دهغه کرد چونه مالتیان بۆ رابواردن، هه ره شه ی زۆری خوای ده ربړی بۆ نهو که سانه نارهق بخۆ نه وه و قومار بکه ن و گۆشتی به راز بخۆن، پاش نه وه ی موسلمانان هاهه شو ی ماله جوله که کانیان واز لی هیتا، وه وازیان له بار و گازینۆ و خراپه کانیان هیتا. ههروه ها نه مپروش شاگرده کانیان بهو جوړه کاره ناره وایانه هه لئه سن و وه جابخان کوپړ نه کرده ته وه. پاش هه ره شه ی پیغمهر و وازه ئانی موسلمانان له هاهه شو یان، دلی پیسیان هاته کوئ له حه سودیا.

﴿حسداً من عند أنفسهم﴾ له بهر نهو دل پیسیه له لایه ن دهرونی خویانه وه، له بهر نهو پلهو پایه به رزه درابو به پیغمهر و به موسلمانان، نه یانزانی قازانج و سود خواردنیان له کیس چوه.

﴿من بعد ماتین لهم الحق﴾ له دووای پون بونه وه بۆ یان راستی ئابنی ئیسلام، موحه مه د ئابن و گفت و گۆکانی راسته به هزی به لگه ی ئاشکراوه، رهنگ وشپوه ی له ته وراتا نوسراوه. به کورتی جوله که کان هه وتی زۆریاندا بۆ گه رانه وه ی موسلمانان بۆلای بی باوه ربړی و گومرایسی، نه یشیان زانی ئابنی ئیسلام راسته، هاوبهش دانان بۆ خوا و باوه رنه کردن به پیغمهر بۆش و پوچه.

بۆ ئاگاداری؛ لهو کرده وه خراپانه دا هه ر جوله که کان وانین. به لکو زۆربه ی ئاده میزاد بروای به راستی نه و به ره ننگکاری نه کری له بهر نه وه ی دژی به رزه وه ندی نهوان و داگیر که ران و خوین مژان و سته م کارانه.. بابزانۆ حه سودی دوو جوړه: یه که میان نه مه یه ئاواته خواز بی نهو چاکه یه خوا دا یویتی به که سی تر به میهره بانی خۆی له ناوبه جی،

نم به‌شیدان قه‌ده‌غیه لای خوای گه‌وره، خوا و پیغمهر به خرابی باسیان کردوه، وهك لهو نایه‌تدا و نایه‌تی تردا باسی کراوه، به خرابترین کرده‌وه ناسراوه، پیغمهر ﴿﴾
 نه‌فرموی: حه‌سودی هه‌مو چاکه‌یه نه‌خوا وهك ناگر دره‌خت نه‌خوا، حه‌سودی گه‌وره‌ترین
 هویه بۆ پیدای بونی نا‌زاوه و نا‌کۆکی و کوشتن و برین و تالان و چه‌وساره‌ی گه‌لان..

دوو‌هه‌میان نه‌میه: خوا چاکه‌ی به‌خشیوه به‌که‌ستی به‌مهره‌بانی خۆی، نه‌و که‌سه
 ره‌ه‌وشتی له‌گه‌ل قورنانه‌یه، له‌ خوا په‌رستی و فی‌ربونی زانیاری ناوه‌ستی، وه‌یا سامانی
 زۆری هه‌یه، به‌م ده‌دست و به‌و ده‌ست له‌به‌ر خو‌ش‌نودی خوا نه‌یه‌خشی، تۆیش ئاوات
 نه‌خوازی وهك نه‌و که‌سه وای و سامانی وات هه‌بی، نهك بۆ نه‌وه سامانی نه‌و نه‌می، نه‌و
 به‌شیدان زۆر په‌سه‌نده و پیتی نه‌وتری (غبه) پیغمهر نه‌فرموی: حه‌سودی هه‌ر له‌و
 شانه‌دا ره‌وايه.

﴿فاعفوا واصفحوا﴾ دووایی ئیوه ئیستا وازیان لی بین و به‌ره‌نگاریان مه‌که‌ن و سزایان
 مه‌ده‌ن و له‌ نه‌زانیان بی‌ورن، هه‌مو کاری به‌سراوه به‌ کاتی خۆیه‌وه.
 ﴿حتى يأتي الله بامر﴾ هه‌تا خوا فه‌رمانی خۆی نه‌هێتی و سزایان نه‌دا و ته‌میان نه‌کا و
 ئیوه سه‌ر نه‌خا به‌سه‌ریانا. موسلمانان وازیان لی هێتان هه‌تا خوا فه‌رمانی پێدان بی باوه‌پان
 پاك بکه‌نه‌وه. فرموی: ﴿قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله واليوم الآخر﴾ ئیوه باوه‌پان جه‌نگ
 بکه‌ن له‌ گه‌ل که‌سانیکێ نه‌وتو باوه‌پان به‌خوا ناهێتن و باوه‌پان به‌ رۆزی دوایی ناهێتن بی
 باوه‌پان و بی نایی، داوین پیسی و پێ شیل کردنی کاری ره‌وا و په‌سه‌ند، گێره‌ شیوتنی و
 ستم کردن له‌ هه‌زاران نه‌وانه هه‌مویان نه‌بیرین له‌ ژياندا، هه‌مویان یه‌ك هۆیان هه‌یه:
 نه‌ویش بریتیه له‌ سه‌ر پێچی کردن له‌ راستی و خواناسی. ئاده‌میزاد نه‌گه‌ر دادپه‌روه‌ر بونایه
 به‌ به‌ختیاری نه‌ژیان و نه‌حه‌سانه‌وه. به‌راستی فه‌رموده‌ی خوا که‌ نه‌فرموی: ﴿فماذا بعد
 الحق إلا الضلال﴾ نه‌ له‌ دووای راستی جگه‌ی گو‌م‌پایی، به‌لگه‌ی راسته‌ بۆ نه‌و مه‌به‌سته‌ی
 ئیمه. بێگومان مافی ره‌وا به‌ پشیمان و یارمه‌تی پیدای نایی، نه‌گه‌ر بیشین زۆر که‌من،

نه گهر مافی رهوا و راستی و دادپهروهی زوړیان بېوايه به وینهی کاری بښ و پوچ
 ناده میزاد به خوشی و برابره تی نه ژیان له نیو ناسایش و بی نازاریدا، بگره بی گومان
 نه گهر همدو که سی مافی خو ی وهر گرتایه و چاوی نه بریایه ته مافی یه کئی تر ستم و
 نارپه وایمان به چاوی خو مان نه نه دی، همدو کس به پیوستی سهر شانی خو ی هه لته سا.
 خوی گه وړه به لگمو ده ستوری بو مافی رهوا و دادپهروهی و ستم نه نکر دن دانوه
 راغوی بو لای کراوه، نه هویش بریتیه له فرمانه کانی قورئان و ده ستوری پیغمهر و
 هه لسان به ده ستوری نیسلام، نه گهر به دلئیکی پاکه وه سهر بکری، فیز و له خو بایی بون
 و گیلې له خو مان دوور خه ینه وه، وه به بی لایه نه له قورئان ووردینه وه، نه زانری نه و
 که سه ی پشت بکاته نه و به لگه راستیانه که نه یشزانې راسن و رهوان جگه له وه ی به بی
 باوه ر دابنری به شیت و نه فام و که ر و کویر و لال دانه نری، به نه قل و زانست کار ناکا،
 به گو ی بی لایه نی و به چاوی چاکه کار ناکا جگه له لالی هیچ و ده ده ست نایه نی، وه ک
 جوله که کان و بت په رستان همدان خوره وشتیان هه بو.

له وانه یه پر سیار بکری: موسلمانان به م ژماره که مده وه چو ن زال نه بن به سهر بی باوه ران
 به و زوړیه، نه توانن سزایان به دن و ته مییان داده ن؟ خوا نه فهر موی:

﴿ان الله على كل شيء قدير﴾ به راستی خوا به سهر همدو شتیمکا توانای هدی، سزاو
 توله به بی باوه ران نه گه یه نی، هیز نه دا به و موسلمانان و پهره یان پی نه دا که ته می بی
 باوه ران دابده ن دووژمنانی تاین و پیغمهر و باوه رداران په رته وازه بکه ن، دهریان بکه ن له
 مه که و له مه دینه.

وَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ
مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

موسلمانانن که خوا فهورمانی بی دان واز له بی باوه‌پان بهیئن، نه‌یزانی گرانه وازی
هینایان له‌گه‌ل نه‌وه‌ی نه‌وپه‌ری دوزمنایه‌تی باوه‌پارانایان نه‌کرد، خوا دلخویشیان
نه‌داته‌وه. نه‌فهرموی:

﴿وَأَقِیُوا الصَّلَاةَ﴾ وه ئیوه‌ی باوه‌پدار نویره‌کانتان به‌پا بکه‌ن و به‌جی‌ی بهیئن، داوی
کۆمه‌ک له‌خوا بکه‌ن به‌هوی کردنی نویره‌کانتانه‌وه هه‌تا سه‌رکه‌ون به‌سه‌ر بی باوه‌پاندا.
﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ وه ئیوه‌زه‌کاتی سامان و دارایی خو‌تان به‌خشن به‌هه‌ژاران، داوی
یارمه‌تی له‌خوا بکه‌ن به‌هوی به‌خشینی زه‌کاته‌کانتانه‌وه.

﴿وَمَا تَقْدِمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ﴾ وه هه‌ر شتی ئیوه‌پیشی خه‌ن بۆ سودی خو‌تان له
هه‌ر چاکه‌یه.

﴿تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ئیوه‌نه‌و شته‌تان ده‌ست نه‌که‌وی له‌خزمه‌ت خوادا له‌هه‌ردوو
جیهاندا.

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وه‌خوا به‌شتی ئیوه‌بیکه‌ن نه‌ی بینی و ناگاداره، له‌ناو ناچی
زۆر بی یاکه‌م. نه‌و نایه‌ته (٣) سی شتی زۆر گرنگی بۆ موسلمانان پون کردوه‌ته‌وه: (١)
فورمانی داوه‌به‌موسلمانان نویره‌کانیان به‌جی بهیئن.

(٢) فه‌رمانی بی داوه‌زه‌کاتی سامان و دارایی خو‌یان بده‌ن به‌هه‌ژاران.

(۳) سی هانی داوون بۆ کردنی ههمو چاکه‌یه. نهو ئایه‌ته یه کم جار به‌تایه‌تی فهرمانی داوه به کردنی نوێژ و به‌خشیشی زه‌کات. دووههم جار فهرمانی داوه به کردنی ههمو چاکه‌یه که نوێژ و زه‌کاتیش نه‌گریته‌وه، که‌واته دوو جار فهرمانی داوه به کردنی ههمو چاکه‌یه که نوێژ و زه‌کاتیش نه‌گریته‌وه، که‌واته دوو جار فهرمانی داوه به کردنی نوێژ و دانی‌زه‌کات له‌بهر نه‌وه‌ی زۆر گرنگه کردنیان، نهو جووره دارژاندنه بی وینه ههر له قورئانی پیروژ نه‌وه‌شینه‌وه.

به‌راستی زۆربه‌ی لاوانی نه‌مپۆمان گالته و لاقرتی به‌ نایین په‌روه‌ران نه‌که‌ن، هه‌ندیکیان به‌بی بی چوپه‌ ناروپه‌رو نه‌لێن: جگه‌ له‌ سروشت شتی ترینه، پرۆایان به‌بونی خوا نه، هه‌ندیکێ تریان نه‌لێن: جگه‌ له‌ سروشت به‌رپۆه به‌ریکی وا هه‌یه ههمو بونه‌وه‌ریکی له‌جینگه‌ی شیاوی خۆیا داناه. به‌لام نه‌ پۆژو هه‌یه و نه‌ نوێژ، نه‌وانه هه‌ردوو لایان بی باوه‌رن لای خوا، چونکه نه‌و که‌سه‌ی نوێژ نه‌کا کوت و مت وه‌ك پرۆا به‌خوا نه‌بی وایه.. ئیمه‌ زانایانی ئاینی پیوسته‌ شین بۆ خۆمان بکه‌ین له‌ سه‌ر کرده‌وه‌ی لاوانی نه‌مپۆمان، ناخۆشی خۆمان ده‌برین له‌سه‌ر بی باوه‌ریان و گالته کردنیان به‌ ناپه‌هرستان، ئیمه‌ فه‌رمامان داوه به‌سه‌ر نه‌و لاوانه‌دا که لایان داوه له‌ راستی و ، ناشکرایه بی باوه‌رن. به‌لام چ شتی که‌مان بۆ نه‌و مه‌به‌سته کرده: بێگومان به‌ هیچ کارێ هه‌لنه‌ساوین، شیوازیکی به‌سه‌لمێتمان پیش که‌ش نه‌کردوون، ئیشیکی هه‌ره‌وه‌زمان بۆ ساز نه‌کردوون، به‌ کۆبونه‌وه و به‌ستنی کۆر بۆیان، گه‌فتو گۆمان له‌ گه‌ل نه‌کردوون که پێیان بخوێنین، به‌ پێك هێانی قوتابخانه و زانکۆ بۆ فێرکردنی قورئان و فه‌رموده‌ی پیغمه‌ر ﴿ ﷺ ﴾ و فه‌لسه‌فه‌ی باوه‌ری ئیسلامه‌تی، فێرکردنی میژوی ئیسلام و زانستی ده‌رونی و پراهیانیان له‌سه‌ر نامۆزگاری و بانگ کردنیان بۆ لای ئیسلام به‌ شیوه‌یه‌کی جوان و ڕینگه‌یه‌کی تازه.

بێگومان هه‌ندیکمان هه‌لساوین به‌ کۆششیکی سوپاس بۆ کراو له‌و باره‌یه‌وه. به‌لام پیوستمان به‌ یه‌که‌تی کۆشش هه‌یه، به‌ ویستیکی خاوی و خۆ به‌قوربانی کردنیکی گشتی.

به لّام به داخموه یه کیتی چون پهیدا نه بی له نیو نهو که سانه دا که به زوری هه ن و خو یان به سهر نایمه وه نه ژنن کۆشک و سامانی زۆر پهیدا نه که ن، نهو شته ی گرن گبی بو یان له نایندا نهو هیه پله ی به رزو سامانی زۆریان بو بره خسیتی. که واته نیمه ی زانایانی ناین پرسیار لی کراوین له لایه ن خوا و زۆر به سه ختی ده رباره ی لاوه کاغان، ههروهک نهوانیش پرسیار لی کراون به تهوندی تر که گالتهو گه پ به ناین نه که ن و ڕینگه به ناسینی راستی نه گرن و ، به فرمانی ناین هه لئاسن. نا نه مه یشمان له بیر بی پرسیار لی کراو به شیوه یه کی راسته و خو کار به ده ستان، چه هک و سامان و دارایی و بهرگری و تابوری و پامیاری و ڕاگه یاندن و پهروه ده کردن و ڕۆشنیری و هه ست و نهستی گه لیان گرتوه ته ده ست لهو نایه ته دا که خوا فرمانی داوه به موسلمانان بو کردنی نوێژ و به خشیی زه کات پتویسته بزانی نوێژ چون نه کری، وه زه کات چون نه دری به گوێره ی یاسای ناین، بهو جزره ی خوالیمان وه ڕبگری به پچه وانوه بکری لیمان وه رناگری، بو نهو مه به سه باسی سوده کانی نوێژ و زه کات و چۆنه تیان نه که ی ن، هه ریه که یان به جیاوازی.

سوده کانی نوێژ: ناده همیزاد پتویستیکی به تینیان هیه بو به هیز کردنی خۆیه تی خو یان به بی و چان بو به ده ست هینی ریزی خو یان، له ترسی نه وه ی نه وهک په یوه ندی نیوانیان بریتی بی هه ر له خواردن و خواردنه و سامان پهیدا کردن و سودی تاییه تی و، سه ربکیشی بو گیره شیوتی له زه ویدا. که واته پتویستمان به پالتیوه نه ری هیه هه تا توشی گیره شیوتی نه بی ن، هه ر ته نها نوێژه ناده همیزاد ڕابکیشی بو په ره پیدانی گیانی پتویست بو چاک کردنی نهو کۆمه لایه تیه. ناده همیزاد نه گه ر په یوه ندی گیانی به رده وام و ته وایان به دروست که ری خو یانه وه نه بی، ڕووالته تی دور و نه دی و په ژاره یی و بی باوه ر به خو یانه وه نه بی ن، وانه زانن نه وانه بو یان پهیدا نه بی له گالتهو گه پ و ڕابواردن وه ڕیان. گرتوه، بو یه خو یان فری نه ده نه باوه شی نهو کرده وه بی سزدانه وه و ڕایان نه کیشی بۆلای ئاره ق خواردن و قوما ر کردن و سوردان و گۆرانی و پل ته قانندن و چه قه نه لیدان، هه مو ژبانی خو یان لهو

پروبوچانەدا دائەنن، لەهەمویان سەرتر ئەوێه بیری لە خۆیان ناکەنەو، هەلپە ی زۆر ئەکەن بۆ پەیدا کردنی سامان بە کۆششیکێ زۆرەو بێ ئەوێه بە ئاواتی خۆیان بگەن و هەلپەکیان بەبێ ئەنجام ئەپوا، جگە لەوێه وەك ئازەل ژیاون و بخۆن و بخۆنەو هیچ شتی تریان بەدەست نەهێناو، لەوان کردەو و لە ڕەشەبا بردن هەموکاتی خەفەتبار و سەرگەردان و خەواتو، بەلام نوێژ بۆ مەروڤ ساز ئەکات بۆی هەموکاتی لە خوا بپارێتەو، ئەوێه بیانەوێ ئەیاندا، هەناسەیهکی خۆش هەلنەکیشتن، نوێژ دروست ئەکا بۆ ئادەمیزاد بیرو باوهری پەرستنی خوا و بەجێ هێنانی فەرمانەکانی خوا، گەڕانەوێان لەکار و باری نەگەنجا و لەگەڵ سروشتیان، خەفەت و بڕوا نەبون بە خۆیتی پەرژ و بلاو ئەکا، پالتیان پێوە ئەنێ بۆ دەست گرتن بەهێز لەلای خوا و بۆیان دیت. کەواتە پشت ئەبەستن بە خوا و هەست بەسەر گەردانی ناکەن لە دلێانا. ئەبن بەخاوەنی هێژی لەخۆیان پالت بێ بەگەرە ترین گێرو گرتنی سام ناکەو، بۆیان ڕون ئەبێتەو پەییوەندی گیانی ئادەمیزاد بەدروست کەری خۆیانەو، بابۆ ماوێهکی کەمبێ لە ڕۆژێکا، سودی نوێژ زۆرن و ماوەمان کەمە.

لە پێویستە هەرە بەنرخەکانی ئادەمیزادە نوێژ کردن، بۆیە خوای گەرە نوێژی کردووە بە دەستور لەئێسلامدا. خوای گەرە لە قورئاندا نزیکە (۹۹) جار فەرمانی داوە بەکردنی نوێژ، یا بەهەرێهەکردن لەو کەسانە نەیکەن، نوێژە فەرزه‌کان (۵) نوێژن: نوێژی نیوهرۆ (۴) چوار ڕکاتە کاتی بەجێ هێنانی دەست پێ ئەکا لە لادانی خۆر لە راستی ئاسمان، هەتا سێهەری هەمو شتی بە ئەندازە خۆ پێ ئەبێ، لە جیاتی نوێژی نیوهرۆ دوو ڕکات نوێژی هەینی دەکری، بەو مەه‌رجانە بۆ دیاری کراوە، خوا یارمەتی دەرمان پێ لە جێگە ی خۆیا باسی ئەکەن بە درێژی (۲) دووهم نوێژی عەسر چوار ڕکاتە، کاتی دەست پێ کردنی پێ بونی سێهەری هەمو شتی بە ئەندازە ی خۆی جگە لە سێهەری لادانی خۆر لە ناوهراستی ئاسمان، هەتا ئاوابونی خۆر لە بەرزترین کۆی بێراو.

(۳) سیههم: نویژی مه نغریب سی رکاته کاتی کردنی دهست بی نه کا له ناوابونی خوړ له بهرز ترین کیوی بینراو، ههتا نه مانی سورابی خوړ له کهناری ناسمان و شین هه لگه راندنی. (۴) چوارهم نویژی عیسا چوار رکاته به جی هیئانی دهست بی نه کا به شین بونی کهناری ناسمان ههتا ده رکهوتنی سپیایی خوړ له کهناری ناسماندا. (۵) پنج هم نویژی بهیانی دوو رکاته به جی نه هیئری له کاتی سپیایی کهناری ناسمان نه وه ههتا هه لگهاتی خوړ به سهر بهرزترین کیوی بینراو کهواته نویژه فهرزه کان. (۱۷) حه فده رکاتن مهرجه کانی پیویست کردنی نویژ له سهر ناده میزاد (۳) سی شتن (۱) موسلماننه تی، بی باوه ران نویژیان له سهر نیه، یانی کاتی موسلمان بون سزایان نادری له سهر نه کردنی نویژ له کاتی بی باوه ریدا (۲) دووه هم بالغ بون بۆ پیاوان به پهیدا بونی شابات، باته مه نی بوبی به (۱۵) پازده سالی ته وواو، بۆ ژنان پهیدا بونی حه یز، یاته مه نی بوبی به (۱۵) پازده سالی ته وواوی، منالان نویژیان له سهر پیویست نیه، (۳) سیههم نه قل، یانی شیته کان نویژیان له سهر پیویست نه کراوه.

مهرجه کانی نویژ بهر له دهست بی کردنی نویژ، که به شی نین له نویژدا (۵) پنج شتن. (۱) پاکی همو نه ندامه کانی له بی دهست نویژی و له ش پیسی، پاکی نه ندامه کانی و بهرگ و پوښاکیان له پیسی (۲) داپوښینی پیاوان نیوان ناوک و نه ژنویان له کاتی نویژ کردندا، داپوښینی ژنان همو له شی جگه له دهست و دم و چاوی. (۳) راوهستان به پیوه بۆ نویژ له جیگه ی پاکدا. (۴) پروابون به هاتی نویژ. (۵) روکردنه لای که عبه به راستی و بی گومان.

روکنه کانی نویژ نه وشتانه ی به شیکن له نویژ، نویژ بی نه وان پیک نایه (۱۴) شتن: (۱) نییهت: یانی له دلا بیژری چوار رکات نویژی نیوه رپو نه کهم بۆ خوا، ههروه ها نویژه کانی تر.

(۲) وهستان به پیوه نه گهر توانا هه بو بۆ خوړندنه فاتیحه.

- (۳) ووتنی ووشه ی (الله اکبر) بهر له خویندنی فاتیه.
- (۴) خویندنی سوره تی فاتیه له (بسم الله الرحمن الرحيم) ههتا (ولا الضالین).
- (۵) رکوع بردن وهستان بۆی ههتا لهشی نوێژ کهر له جولته نه کهوئ (الطمانینه).
- (۶) ههتسان له رکوع و راوهستانی تهوا و ههتا نهندامه کانی له جولته نه کهون (الاعتدال).

- (۷) سوژده بردنی یه کهم ههتا نهندامه کانی له جولته نه نیشنه وه.
- (۸) دانیشان له نیوان ههر دوو سوژده کان، ههتا لهشی له جولته نه کهوئ.
- (۹) سوژده بردنی دووههم.
- (۱۰) دانیشان بۆ ته حیاتی دووههم.
- (۱۱) خویندنی ته حیاتی دووههم له (التحيات لله) ههتا (اللهم صلّ علی محمد).
- (۱۲) سهلام دانهوی یه کهم به ووشه ی (السلام علیکم).
- (۱۳) نییه تی دهه چون له نوێژ له کاتی ووتنی (السلام علیکم).
- (۱۴) به حی هیتانی بهو جوهره ی باسکران به بی پاش و پیش.
- نهو شتانه ی نوێژ پوچ نه که نه وه (۱۰) شت:
- (۱) گفتو گو کردن به دهسیان قهس.
- (۲) کار کردن و هاتو چۆی زۆر له نوێژا.
- (۳) خواردن و خواردنه وه له نوێژا.
- (۴) پهیدا بونی بی دهست نوێژی و لهش پیسی.
- (۵) پهیدا بونی پیسی بۆ سهه بهرگ و لهشی نوێژ کهر له هه نوێژا.
- (۶) دهه کهوتنی نهندامی نوێژ کهر بۆ پیاوان ناوک و نیوان نه ژنۆ، بۆ ژنان دهه کهوتنی جگه ی دهست و دهه و چاری.
- (۷) گۆرینی نییه تی نوێژ له کردنی نوێژه وه بۆ لای نه کردنی.

(۸) رو وەرچەر خانی نوێژ لەقیلە.

(۹) پێکەنینی قاقا.

(۱۰) وەرگەڕانی نوێژ کەر لە ئاینی ئیسلام بۆلای جگەیی ئیسلام.

باس کردنی دەست نوێژ و لەش پێسی، حەیزی ژنان، تەیه موم، نوێژی هەینی، کورت کردنەوی نوێژ و کۆکردنەوی دوو نوێژ بەیە کەو، نوێژی ترس، نوێژە سوننەتەکان. هەمویان بەیە کەو لە جینگەیی خۆیان باسیان ئەکەین. هەروەها باسی نوێژی مردو ئەکەین باسی زەکات و چۆنیتی پەیداکردنی و بەش کردنی بەر لە ئیسلام:

گەلانی پێش ئاینی ئیسلام کاربەدەستەکانیان باجیان لەسەر سامانی هەزارانی ژێردەستەیی خۆیان دانابو، پاشاکان و کاربەدەستان و پیاوانی ئاینی ئەو باجەیان (چربە الدخل) ئەخوارد، زۆر بەخۆشی رایان ئەبوارد، چینه هەزارەکانیش بەئەوپەری ناخۆشی ئەژیان، بگرە بە بەندەیی خۆیان دانهان: بۆیە لەو کاتەدا هەزارەکان کاربەدەستەکانیان بەنۆتەری خۆیان دانهان، بەپێچەوانەو بەدوژمنی هەرەگەرەیی خۆیان ئەزانی، هەمو ئاواتی کاربەدەستانیان خواردنی سامان و مژینی خۆنی هەزاران بو، بێ ئەوێ سودیکی بینراویان لێو دەرە کەوێ بۆ چینه خوارەو کانیان، بۆیە هەزاران ئەو باجەیان بە باریکی قورسی سەر شانی خۆیان دانهان، بەهەرچۆنێ ببوایە بەشوتنی ڕینگەیی راستیدا ئەگەران.

گەلانی پێشو ئاگیان لەدارایی ناخۆی نیشتمانیان نەبو، نەیان ئەزانی چۆن پەیدا ئەکری، بۆچ جینگەیی ئەروا، خۆیان بەبێ بەش دانهان، خۆیان بە خۆراکی تایبەتی پاشاکان و دار و دەستەیی ئەوانیان لە شالیار و فەرمان بەران دانهان. میری کۆن هەمو کاریان ناپەوا بو، وەک ئەمیری ئەمڕۆ نەبون بەهەرچۆنێ بێ بەشیکێ زۆری سامانی میری بلاو ئەکەنەو لە ڕینگەیی بەرژووەندی و بوژانەوێ دانیشتان و پێک هێنای دادپەرەوێ هەرچەندە تەواویش نیە، خۆیان زۆرتەری ئەبن، ئەو خەنە بانگەکانی بیگانهو. بەلام ئەگەر

یاسای قورئان بچەسێ لە ھەمو روێکەو، دادپەرورەری بالتی پیرۆزی رونی خۆی بەسەر ھەمو ئادەمیزادا ڕائەکیشی.

کاروباری میری ھەروەھا بەبێ دادپەرورەری ئەرژیش ھەتا ئیسلام سەری ھەلدا و روی روناکی خۆی بەسەر زەویدا دەرخت. دژی ئەو رژیمە کۆنە پەرستانە بۆ سودی ھەزاران بەشیکی دیاری کراوی شیاو بۆ ھەمو کەسێ لە سامانی سەرمايەداران و ھەمو خاوەن دارایی دیاری کرد بۆیان.

بەگوێرە سامانیان بدرێ بە ھەزاران و ناویان نا زەکات، بە جوێریکی داد پەرورەرانە بەش بکری بەسەریان کە بێ وێنە بێ و لە هیچ یاسایە کاشتی وا چاک نەبینایێ لە کۆن و لەتازەدا. بەسە بۆ سودی زەکات ئادەمیزاد رزگار ئەکا لە رژدی و بێ نرخ و دل رەقی و خوێتی و چاو چنۆکی و سامانی یەكزی خواردن بەبێ ماندو بون و ئارەق رژاندن، پاکیان ئەکا ئەو لە کاری ناپەرەوای ناو کۆمەڵ کە ئەبە ھۆی دەست درێژی و دوژمنایەتی و جەنگ و ئاژاوە.

بۆمان سەلمێرا ھەزاری بۆ چینی خوارەوای کۆمەڵ لە کۆمەڵگەی ئادەمیزادا خراپترین دەردی بێ دەرمان ئەگەرە چارەبە بۆنەمانی ھەزاریان نەکری. ھەزاری پال بە ھەزارانەو ئەنێ کە خراپترین کاری ناپەرەوای زۆر بکەن ھەتا پارەو نانێ پەیدا بکەن و پیتی بژین، لە برسیتی رزگاریان بێ، وە لە برسیتی ھەمو کاریکی خراپ ئەکەن، ئێر ئەو کارە پەوابێ یان ناپەرەو، بە مان گرتن و خوێ پێشانەدان ھەزاران کۆژراو برینداریان لی پەیدا ئەبێ، بەدەیان خانوو بەرە و کەرەسە ناگری تی بەر ئەدەن، ئەو گەلە توشی کاری دروندا ئەنەبن و بەرپەرەوای دانەنێن، ھەر بۆ ئەبەستی خوێان، ئەو گەلەنە ھەزارین بەدەیان تاقم و کۆمەڵ و پارتیان تێدا پەیدا ئەبێ، ھەریەکیان دژی ئەوی تریان.

بەرستی ئەتوانین بڵێن: ئەگەر کار بە دەستانی ئیسلام کاریان بە دەستوری ئیسلام بکەدایە، بە ملیار پارەیان پەیدا ئەکرد، پیتی ھەزارانیان بێ ئەبەست، جیگە ی زۆرترین

باجی نارِه وایان بِنِ پِر نه کرده وه. که واته بۆمان رُون بویه وه زه کات په پروه کۆمه لایه تیه که یه کیتی نیوان هه مو چینه کانی ئاده میزاد نه کیشی به شیویه کی دادپهروه رانه. ئیسلام یه که مین یاسایه پِش هه مو ئاده میزاد که وتبی بۆ دانانی زه کات، جگه ی ئیسلام چاویان له وان کرده، که هه ریه که یان به جوړی باجیان خستوته سهر دانیش توانیان.

بۆزانین: پیت و ده سه که وتی دهر هیتراو له نیوزه وی پتویسته کتوپر چل یه کی بدری به هه ژاران، بۆیه دانانی ده ستوری زه کات هه مو به شه کانی سامان ئاده میزاد نه گرتیه وه و به شی هه مویانیشی دیاری کرده به جوړیکی رِیک و پِکی دادپهروه رانه. که واته چاره نامیتی نه بی به لمیتری که پیغه مه ری ﴿ ۱۰ ﴾ له نیو دور گه ی عه رب بِنِ گهیشتی، به و نه خوینه واریه ناتوانی یاسای وادابنی له خوینه وه، نه ویش به لگه یه کی پرنده و بِنِ گومانه که یاسای ئیسلام هه موی له لایه ن خواوه هاتوه و رِیک خراوه. زه کات جِگه ی به رزی هه یه له ئیسلامدا، بۆیه خوای گه وره له قورئانی پیروژدا (۲۳) جار باسی کرده به فه رمان دان به دانی، هه ر شه کردن له سهر نه دانی... زه کات له (۵) پیتج شتا پتویست کراوه:

یه که م: چوار بِنِ که له باسی زه کاتا بریتین له هوشتر و ره شه ولاخ و گامیش و بزَن و مهر مهر جی پتویست بونی زه کات له وانده دا (۶) شمش شتن:

- (۱) پتویسته زه کات دهر موسلمان بِنِ، بِنِ باوه ر زه کاتی له سهر پتویست نیه.
- (۲) نه بی نه و که سه زه کاتی له سهر سهر به ستی، بنده زه کاتی له سهر پتویست نیه.
- (۳) خواوه نیتی ته وای بۆ نه و شتانه هه بی زه کاتی لی نه دا، بۆ وینه کپراو به ر له وهر گرتنی کپراوه که زه کاتی له سهر پتویست نیه.

(۴) نه ندازه ی دیاری کرا بۆ زه کات دان له و شتانه دا زه کات دهر نه کری هه بی، بۆ نمونه پیتج هوشتری هه بی، ره شه ولاخ (۳۰) سهر بزَن و مهر (۴۰) سهری هه بی، هه و هه ها.

(۵) تپهر بونی یه ک سال به سه ریا نا (الحول) له ساتی که مَر بِنِ زه کات پتویست نابن.

(٦) ئەبێ بەهۆی خۆیانەوه خواردن بخۆن. دابەستەو ئەوانەى ئالتفیان بۆ بکړئ زە کاتیان پتویست نەکراوه.

هوشەر هەتا نەگەنە (٥) پینج سەر زە کات پتویست نابێ، بەجۆرەى خوارەوه زە کاتیان ئەدرئ:

لەپینج سەر هوشەر هەتا نۆ سەر یەك سەر کاوړی یەك سالتە، یا بزنیکی دوو سالتە ئەدرئ لە زە کات. (١٠) دەسەر هوشەر هەتا (١٤) چوارده سەر (٢) دوو سەر مەړی یەك سالتە، بادوو سەر بزنی تەمەن دوو سالتە ئەدرئ لە زە کاتیان. (١٥) پازده سەر هەتا (١٩) نۆزده سەر سێ مەړی یەك سالتە یا سێ سەر بزنی دوو سالتە ئەدرئ لە زە کاتیان. (٢٠) بیست سەر هەتا (٢٤) بیست و چوار (٤) چوار مەړی یەك سالتە، یا چوار بزنی دوو سالتە ئەدرئ لە زە کاتیان. (٢٥) سەر هەتا (٣٥) سەر بیچووه هوشەریکی یەك سالانەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (٣٦) سەر هوشەر هەتا (٤٥) سەر بیچووه هوشەریکی دوو سالتەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (٤٦) سەر هوشەر هەتا (٦٠) شەست سەر هوشەریکی سێ سالتەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (٦١) سەر هوشەر هەتا (٧٤) حەفتاو چوار سەر هوشەریکی چوار سالتەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (٧٥) سەر هوشەر هەتا (٩٠) سەر (٢) بیچووه هوشەری دوو سالتەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (٩١) سەر هوشەر هەتا (١٢٠) دوو بیچووه هوشەری سێ سالتەیان بۆ ئەدرئ لە زە کات. (١٢١) سەر هوشەری هەتا (١٣٠) سەسی هوشەری دوو سالتیان بۆ ئەدرئ لە زە کاتیان. ئێتر هەتا نەگاتە (١٣٩) سەر زە کاتە کەیان ناگۆرئ. بەلام کە بون بە (١٤٠) سەد و چل سەر لە هەموو چل سەرئ دوو سالتەیکی هوشەر ئەدرئ لە زە کاتیان، وە لە هەموو پەنجا سەرئ سێ سالتەیکی هوشەر ئەدرئ لە زە کات. یانئ لە (١٤٠) سەر هوشەر دوو سالت و سێ سالتەیه هوشەری ئەدرئ لە زە کاتیان.

تییینی: ئەوەی ئەدرئ لە زە کات پتویستە مینە بێ، مەگەر هەمویان نیرین... وەك یەك سالتەى مەر و دوو سالتەى بزى هاوتای یە کتر بن بۆ زە کات دان.

رەشە ولاخ و گامىش ھەتا نەگەنە (۳۰) سى سەر زەكاتيان پىويست نەكراو، بەم
جۆرەى خواروۋە زەكاتيان ئەكرى:

(۳۰) سەر رەشە ولاخ ھەتا (۳۹) سەر گويزەكەيەكى يەك سالتە مېنە ئەدرى لە
زەكاتيانا.

(۴۰) چل سەر ، گويزەكەيەكى دوو سالتەى مېنە ئەدرى لە زەكاتيانا، ئىز پىويستە
ناگۆرى ھەتا (۵۰) پەنجا سەر كە لە (۵۰) سەر زۆرتريون لە ھەمو پەننجا سەرى دوو
سالتەيەكو لە ھەمو چل سەرى يەك سالتە ئەدرى لە زەكاتا. يانى لە (۹۰) سەر يەك
سالتەيەكو دوو سالتەيە ئەدرى لە زەكاتيانا.

مەر و بزى ھەتا نەگەنە (۴۰) سەر زەكاتيان لەسەر نە كەبون بە چل سەر بەم جۆرەى
خواروۋە زەكاتيان لى دەر ئەكرى:

لە (۴۰) سەر ھەتا (۱۲۰) سەر مەرىكى يەك سالتە يا بزىكى دوو سالتە ئەدرى لە
زەكاتيانا.

و (۱۲۱) ھەتا (۲۰۰) سەر دوو مەرى يەك سالتە يا دوو بزى دوو سالتە ئەدرى لە
زەكاتيانا.

و (۲۰۱) سەر ھەتا (۳۹۹) سەر سى مەرى يەك سالتە يا سى بزى دوو سالتە ئەدرى
لە زەكاتا.

(۴۰۰) سەر مەر يا بزى (۴) سەر مەرى يەك سالتە يا چوار بزى دوو سالتە ئەدرى لە
زەكاتا. يانى دووايى لە ھەمو (۱۰۰) سەرى يەك مەرى يەك سالتە يا يەك بزى دوو سالتە
ئەدرى لە زەكاتا.

مەر جە بو پىويستبۇنى زەكات لە زىر و زەيو (۵) پىنج شت:

(۱) ئىسلامەتى، بى باوەر زەكاتى لەسەر پىويست نە.

(۲) سەربەستى، بەندە زەكاتى لەسەر پىويست نە.

تەفسىرى زىناكۆبى

(۳) نه‌ندازه‌ی دیاری کراو بو زیرِ بگاته (۲۰) بیست مسقال. بو زیو بگاته (۲۰۰) دوو سهد درهم. نه‌وکاته زه‌کاتیان لی نه‌درئ.

(۴) خاوه‌نیی تموا و بو زه‌کات دهر، له کرین و فروشتنا هه‌تا وهریان نه‌گرئ زه‌کاتیان پیوست نیه.

(۵) تیپهر بونی یه‌ک سال به‌سهریانا، که‌متر له سالی زه‌کات پیوست نیه له‌واندا زیر و زیو نه‌ندازه‌که‌یان گه‌یشته (۲۰) مسقال بو زیر، (۲۰۰) درهم بو زیو، له هه‌ردوو لایانا به‌چل یه‌ک زه‌کاتیان لی دهر نه‌کرئ.

تیپینی؛ شخلی ژنان زه‌کاتی لی ناکه‌وئ، مه‌گهر نه‌ندازه‌که‌ی زور بی به‌گویره‌ی دام و ده‌زگای نه‌و شوینه. به‌لام نه‌و زیر زیوانه به‌کاره‌نیانیان قه‌ده‌غیه وه‌ک قاپ و که‌ره‌سه‌ی ناو مال، نه‌و شخلاه‌ی پیوان به‌کاری به‌ین زه‌کاتیان لی نه‌درئ.

مه‌رجه بو پیوستبونی زه‌کات له‌گشت کالار دانه‌ویلته و میوز و خورما (۲) دوو شت:

(۱) چیتراوی ناده‌میزادی، نه‌وانه‌ی خویان سه‌وز نه‌بن و نه‌رویتترین له زه‌ویدا زه‌کاتیان تیدا نیه، بو ژبانی ناده‌میزادیش شیواو بی هه‌لگرتنی.

(۲) دوو بگاته نه‌ندازه‌ی دیاری کراو بویان، نه‌ندازه‌ی دیاری کراویش بویان نه‌گهر به‌بی توپکل هه‌لگیرین بریتیه له (۵) ویسق که نه‌کاته (۶۳۱) شمش سهد و سی و یه‌ک کیلو گرام. نه‌گهر به‌توپکله‌وه هه‌لگیرین وه‌ک چه‌لتوک نه‌بی بگاته (۱۲۶۲) هه‌زار و دوو سهد و شه‌ست و دوو کیلو گرام، که گه‌یشته نه‌و نه‌ندازه‌یه له‌ههر (۱۰) ده‌کیلو به‌یه‌ک کیلو نه‌درئ له زه‌کاتا دانه ویلته و کشت و کال نه‌گهر به‌دۆلجه یا ناویان بو نه‌گهر یا به‌ولاخ ناویان نه‌درا پیوسته‌که‌یان نه‌بیته بیست یه‌ک. نه‌و دانه‌ویلته و کشت و کالانه زه‌کاتیان لی نه‌درئ، وه‌ک گه‌نم، جو، نوک، نیسک، ماش، برنج، گه‌غه شامی. مه‌رجه بو پیوست بونی زه‌کات له‌میوه‌دا وه‌ک میوز و خورما (۴) چوار شت:

(۱) ئیسلامەتی، بئ باوەر زە کاتی لەسەر پتویست نیه.

(۲) سەر بەستی، بەندە زە کاتی لە سەر پتویست نیه.

(۳) ئەندازە ی دیاری کراو بۆیان کە بریتیه لە (۶۳۱) کیلو گرام ھەر وەك دانەوێڵە،

وہ گەشتە ئەو ئەندازە یە لە ھەمو (۱۰) وە کیلویەك کیلو دەرنە کرین. مەرجە بۆ

پتویستونی زە کات لە کەرەسەو پارچە ی بازەرگانی (۵) پێنج شت:

(۱) ئیسلامەتی. (۲) سەر بەستی. (۳) ئەندازە ی دیاری کراو کە نرخە کەیان گەشتە

بیست مسقال زێر، یا دووسەد درھەم زیو، لەو کاتەدا لە ھەر چل مسقالی لە نرخە کەیان

زێر یەك مسقال. زیو ی (۵) درھەم ئەدری لە زە کاتا. ئەگەر زێر و زیو لە کاتە کانیا

ھێترانە دەروە و گەشتە بیست مسقال زێر یا دووسەد درھەم کوتوپر چل یەك زە کاتیان
لی دەرنە کرئ.

ئەو زێر و زیو ی لە زەویدا شاردرایتەو بەر لەھاتی ئیسلام و دۆزرانەو و

دەرھێتران پتویستە دووای گەشتیان بە بیست مسقال زێر یا دوو سەد درھەم زیو پتویستە

کوتو پر زە کاتی لی دەربکرئ.

سەرفیترە پتویستە لەسەر ھەمو کەسی بەسی مەرج:

(۱) ئیسلامەتی، بئ باوەر سەرفیترە ی لەسەر پتویست نیه.

(۲) بە ئاوابونی خۆر لە کۆتایی مانگی رەمەزاند.

(۳) لە گوزەرانی خۆی و ئەو کەسانە ی پتویست ی بەخیو کردیان پتویست. کە

ئەو مەرجانە ھاتنەدی. پتویستە ھەمو کەسی لە خۆی و لەو کەسانە ی پتویستە بەخیویان

بکا بۆ ھەریە کەیان (۲, ۱۰۰) دوو ھەزار و سەد گرام لە دانەوێڵەدا لە خواردەمەنی ئەو

جیگە یە بە ھەزاران بدرئ.

بۆ ناگاداری: سەرفیترە لای شافیعیە کان یەك ساعە، ساعی بریتیه لە چوار مود، چوار

مودیش بریتیه لە (۲, ۱۰۰) دوو ھەزار و سی و یەك کیلو گرام. دروستە نرخ ی ئەو

دانه و تله به بدری له سهر فیزه دا به هه ژاران.. نهو نه ندازه به یی سهر وهه گوتره کاری نه
خوم مودی پیغمهرم ﴿﴾ کیشاوه بهم جوریه: به نۆک (۵۵۰) گرام. به برنج (۵۷۵)
گرام. وه به گهنم (۵۲۵) گرام.

پیوسته زه کات بهش بکری بهسهر نهم کهسانه ی خواره وه دا که (۸) ههشت تا قمن:

۱- (الفقراء) بهو کهسانه نه لئین: هه ژاران بو خوی و بو خیرانه که ی (۱۰) ده دیناری
پیوست بی له رۆژیکا، به لام نهو کهسه له نیوه ی نهو نه ندازه به کهمر هه بی، وه یا ههچ
شتیکی تری نه بی.

۲- (المساكين) بهو کهسانه نه لئین: له نیوه ی پیوستی ژبانی زورتری هه بی. به لام
نه گاته نه ندازه ی تهواوی پیوستی بو ژبانی رۆژانه ی خوی و خیرانی.

۳- (العاملين عليها) بهو کهسانه نه لئین: کار بهستان دایان نه نین کار بهکن و زه کات
کو بهکنه وه، له نوسهر و بهش کهرانی زه کات بهسهر هه ژاراندا.

۴- (المؤلفه القلوب) بهو کهسانه نه لئین: دل نهوایان بکری له تازه موسلمان بووان و
له ریز گیراوانی ناو هوز و خزمه کانیان، چاوه رووان بکری له بهر نهوه خزمه کانی
موسلمان ببن، بهو کهسانه یه نه لئین: به تهواوی باوه نه چه سپوه له دلایا و تازه
موسلمانن، بو چه سپانی باوه له دلایا زه کاتیان نه دریتی، یا بو نهوه ی بینه کوسپ له
رینگه ی بی باوه راندا ههتا نه توان دهست دریتی بهکنه سهر موسلمانان.

۵- (الرقاب) بهو کهسانه نه لئین: بهندهن و له گهل گهوره کانیان پیک هاتون له چهنده
مانگیکا نه ندازه یکی دیاری کراوی نیوانیان پاره بهدن به گهوره کانیان، نهو کهسانه
زه کاتیان نه دریتی ههتا نه توان خویان له بهنده ی رزگار بهکن.

۶- (الغارمین) بهو کهسانه نه لئین: قهرزار بون و بهوی ژبانی خویان و خیرانیان و نیز
با دارایی خوی دانایی و قهرزار بی له گوناوه کردندا، به لام گه رابته وه و په شیمان بویتته وه

لە گوناھەکانی، یا قەرزار بویی بەهۆی ناشت کردنەوهی دوو تەبافەیی دوزمن بە یەكتری بەهۆی کورژاویی لە نیوانیان.

و هەیا قەرزار بویی بە بۆنەیی کەفالت کردنی کەسێکەوه، نەخۆی و نە ئەو کەسە نەیان بێ قەرزه‌کە بێژن، یا خۆی بەتەنھا نەیبێ. بەلام بە بێ دەستوری کەفالت بۆ کراوه کە بویی بەکەفیل.

۷- (فی سبیل الله) بەو کەسانە ئەلێن: خۆیان تەرخان کردووە بۆ جەنگ کردن لە گەڵ بێ باوەران ئەو کەسانە زەکاتیان ئەدرێتی با هەژاریش نەبن، بۆ یارمەتی دانیان لەسەر ئەو مەبەستە پێرۆزە.

۸- (ابن السبیل) بەو کەسانە ئەلێن: لە مالتی خۆیان دور کەوتونەتەوه، بۆ گوناھ نەڕۆشتن، ئەو کەسانە زەکاتیان ئەدرێتی بە گۆڕەیی پێوستی خۆیان هەتا نەگەنەوه مالتی خۆیان.

تێبینی: ۱- بەش کردنی زەکات پێوستە ئەو هەشت تاقمانە بگرتەوه، بە گۆڕەیی توانا، و هەمویان پێوستە لە (۳) سێ کەس کەمتر نەبن، جگە لە عامل ئەو با یەكەشی بێ دروستە.

۲- ئەو کەسانەیی زەکاتیان بێ ئەدری پێوستە سامانی وای نەبێ بەشی تەمەنی غالبی بکا، لە ئەوهی هاشم و مۆتەلیب نەبن، بێ باوەر نەبن، لەو کەسانە نەبن بەخێو کەریان هەبێ.

۳- ئەو کەسانەیی زەکاتیان بێ ئەدری، بە هەر بۆنەیە کەوه بویی توشی هەژاری بوون، چونکە لە جیهاندا پەرستی بۆ خوا نەکن و کارناکەن بۆ گۆزەرانی خۆیان، قەدەغەیە زەکات وەرگیرن بەلام ئەو کەسانەیی توشی هەژاری نەبن لەبەر خۆتەندنی دەستوری پێوستی ئیسلام زەکاتیان ئەدرێتی، وە بگرە پێوستە لەسەر مۆسڵمانان بە خێوان بکەن.

خوای گهوره هندی تر له پرویا گندهی خاوه نام کاغان بو نه گیرنده وه که نه یان
ووت: هر نیمه رانو مایمان و هر گرتوه، به هشت هر بو نیمه، که چی هدریه که یان نه وی
تویانان به درو نه خسته وه. نه گیرنده نوینری گاوره کانی (نه جران) هاتن بو مدهینه،
مالومه کانی جوله که هاتن بولایان، له خزمت پیغمبردا دهستیان کرد به ووتوویر و
جینودان به یه کتری، هدریه که یان نایینی خویانیان به راست نه زانی، هدر دولا نامیه خویانیان
نه خوینده وه جوله که کان پروایان به عیسا و نینجیل نه بو، وه گاوره کان باوه ریان به موسا و
به تورات نه بو، هدر وه بت پهرستان پروایان به هیچ نایینی نه بو، خوای گهوره رونی
نه کاته وه نه فرموی:

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا
تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ
فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرِيَّةُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرِيَّةُ
لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ قَالَ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

﴿وقالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصارى﴾ وه جوله که کان و کاوره کان
 نهیان ووت: ناچیته بههشت مه گهر کهسی جوله که بی یا گاور بی. یانی جوله که کان
 نهیان ووت: هدر جوله که نهچیته بههشت، گاوره کانهیان ووت: هدر گاور نهچیته
 بههشت.

﴿تلك أمانتهم﴾ نهو بیرو بۆچونهی جوله که کان و گاوره کان که هدرخویان نهچنه
 بههشت چهنه دجین ناواتی نهوانه، ناواتیان زوره: هه ندیکیان نه مهیه که موسلمانان
 وه نه گهرینه وه بۆ لای بی باوه ری، سزای دوزمنانی جوله که و گاوره کان نه دری، به
 هشت هدر تهنها بۆ نهوانه.

﴿قل هاتوا برهانکم﴾ موحه مه د تۆ بلتی: ئیوه بهلگهی خوتان بهیئن له سه ره نه وه ی که
 هدر ئیوه به تهنها نهچنه بههشت، کهسی تر جگهی ئیوه ناچیته بههشت.

﴿إن كنتم صادقین﴾ نه گهر ئیوه راست نه کهن له داوای خوتانا، هه مه داوایه پتویسته
 که بهلگه یکی سه ولتروای هه بی، پتویسته ئیوه ش بهلگه بهیئنه وه، هه تا له کوتایدا وای لی
 بی هه مه زانیان و ژیره کانیان گومانیان نه مینی، وه که نه وه ی لیئی ناگر گهرمه و ژماره
 (۱۰) له (۵) زۆرتره که پتویستیان به بهلگه نه، رونه ئیوه بهلگهی واتان دهست
 ناکه وی. کهواته داواکه تان بی بهلگه یه.

تهفسیری (تهله نار) مانای نهو ئایه ته بهم جوړه نه کا و نه لی: موسلمانانی پتو بهو
 جوړه کاریان نه کرد هیچ شتیکیان به بی بهلگه نه نه کرد و نهیان نهوت، هدر کهسی
 هدر شتیکی بووتایه نهیان ووت: بهلگه ت چ شتیکه؟ له پر خویانیان نه نه کرد به بهچوک و
 گوپرایه لیان، به گوپره ی زانیاری خویان ناییان نه برد به رپوه، به لاسایی کردنه وه ی کهس
 کاریان نه نه کرد. به لām پیاوه خراپه کانی دوایی به پتچه وانیه ی ناوه رپۆکی نهو ئایه ته وه
 کاریان کرد، نهیان ووت: هدر شتی زانا پتچه وه کان ووتویانه بروامان پیان هیه و
 کاریان بی نه کهین، قه ده غه یه بلتین: بۆچی نه بی وایی؟ وایان به دانیش توان کرد به

فهرموده‌ی خوا و پیغمهر هه‌لنه‌سن، به واتاو به گفتو گۆی نهم زانا و نهو زانا کاربکه‌ین، به مهرجی بیرو بۆچونی نهو زانایانه دوربی له فهرموده‌ی خوای مه‌زن نهو به‌ری ریزم بۆ خاوه‌نی ته‌فسیری (نهله‌نار) نهو زانا و پیشه‌وا پیشوانه نهو شته‌ی فهرمو‌یانه بی به‌لگه‌ نیه، ههر فهرموده‌یه‌کیان ووتی، پێیان بی‌ژراوه بۆچی؟ نهوانیش فهرمو‌یانه: به‌لگه‌مان قورئانه یان فهرموده‌ی پیغمهر یا ئیجماع یاقیاسه. که‌واته له ناوه‌رۆکا ئیمه به‌گفتو گۆی نه‌وان هه‌لنه‌سن، به‌لگه‌مان نه‌ویه نه‌وان بۆ ئیمه‌یان گێراوه‌ته‌وه له‌و سه‌رچاوه بی‌گومانانه‌وه بگره نه‌گهر نهو پیشه‌وا‌یانه نه‌بوا‌یه نه‌و میرات و که‌له‌پوره به‌نرخه‌یان به‌جی نه‌هیش‌تایه نه‌و، مامۆستا دووایه‌ی نه‌وان نه‌یان نه‌توانی نه‌باسی قورئان بکه‌ن و نه‌باسی فهرموده‌کانی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نه‌گهر نه‌وان نه‌بونا‌یه چ که‌سی تر نه‌و سه‌رچاوه پی‌رۆزانه‌یان بۆ ئیمه نه‌گێرا‌یه‌وه، خاوه‌نی ته‌فسیری نهله‌نار به‌دهسته وه‌سان دا نه‌نیشت و سه‌رچاوه نه‌نه‌بو باسی یاسای ئیسلام بکا.

له‌و نایه‌ته پی‌رۆزه‌وه ده‌ر نه‌که‌وی گاور و جوله‌که‌کان ههر له‌ کۆنه‌وه هه‌مو شتیکی چاکیان ههر بۆ خۆیان ویستوه، خۆشی هه‌ردوو جیهانیان بۆ خۆیان داناوه، وه‌ک بۆمان رۆن بویه‌وه به‌هه‌شتیان به‌تا‌پۆی نایینی خۆیان داناوه، بۆیه کلیسایه‌کان چه‌کی لی خۆش بونیان به‌گونا‌ه باران نه‌فروشت به‌ پاره‌و پول به‌ نه‌زان و نه‌فامه‌کانی خۆیان، به‌و کاره ناره‌وا‌یه سامانی زۆریان به‌دهست نه‌هینا بۆ پیا‌وه نایینه‌کانیان، رینگه‌ی داوین پیسی و گونا‌هیان بۆ تاوانباران نه‌کرده‌وه، هانیان نه‌دان هه‌رشتی نه‌که‌ن بیکه‌ن، ده‌قی نه‌و چه‌که‌ی لی خۆش‌بونه به‌م جو‌ره نه‌نوسی: (پێوه دراوه له‌ تۆ نه‌ی گونا‌ه‌بار: نه‌وده‌ر گایه‌ تاوانباران پێنا نه‌رۆن بۆ‌لای سزاو تۆ‌له، نه‌و ده‌ر گایه‌ت بۆ کراوه‌ته‌وه تۆ تێپه‌ر نه‌که‌ی به‌وا بۆ‌لای به‌هه‌شت، با به‌دریژی سāl له‌ گونا‌ها بیت نه‌و چا‌که‌یه‌ت بۆ نه‌مێنێته‌وه و نا‌گۆری هه‌تا رۆژی دووایی، به‌ناوی باوک و کور و گیانی پی‌رۆزه‌وه)

﴿بلی من أسلم وجهه لله﴾ نهوهی ئیوهی خاوهن نامه ئهی لّین وانیه: ههر که سی خوی
تدرخان کرد بئ بو خواپهرستی به نیازی پاکهوه له کرداره کانیا، بۆنی هاوبه شدانان و
دوو رویی تیدا نه بو، نهو کهسه له ریتز گراوه کانی لای خوایه.

﴿وهو محسن﴾ وه نهو کهسه چاکه کهربن له ههمو کارو کرده وه یدا، وایزانی نزیك
بونهوه له خوا ههر به کرده وه چاکه کانه، نهك به کرده وهی خراپ و زیان به خشی.

﴿قله اجره عند ربّه﴾ دووایی بو نهو کهسه ههیه پاداشتی کرده وه کانی له خزمهت
پهروه دگاره کهی خویا له بهههشتا بهی کم و کوری.

﴿ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون﴾ وه نهو کهسانه ترسیان له سهه ریه و نهوان خهفهت
بار نین له رۆزی دوایدا کاتی نه چنه بهههشت، لهو رۆژه دا ههمو ناده میزاد له ترس و له
خهفهتایه باوه پداران نه ترسن نه وهك خوا پههستی و چاکه یان وه رنه گیرایی له خزمهت
خوادا. بئ باوه ران له سزای خوادان، سامان و گیره شیوینی جیهانیان بو بههزی مانه وه یان
له دۆزه خدا.

خوای گهوره بهو ئایه ته خاوهن نامه کان به درۆ نه خاته وه که بهههشت ههر بو نهوانه.
فهرموی: نهو کهسه خوی تدرخان کرد بئ بو خوا و چاکه کهربن ههر نهوان پاتداشتیان بو
ههیه ناترسن و خهفهتبار نین.

﴿وقالت اليهود لیست النصارى علی شیء﴾ وه جوله که کان نه یان ووت: گاوه ره کان
له سهه هیچ ئایینی نین، ههر شتی نهوان نه یلّین راست نیه.

﴿وقالت النصارى لیست اليهود علی شیء﴾ وه گاوه ره کان نه یان ووت: جوله که کان
له سهه هیچ ئایینی نین، ههر شتی نهوان نه یلّین راست نیه.

﴿وهم یتلون الكتاب﴾ وه خاوهن نامه کان نه خویننه وه نامه کانی خوا له تهورات و له
ئینجیل، وه خویان به خویننه وار و به زانا نه زانن، نهوان نه گهر نامهیه له نامه کانی خویان
بخویندایه وه به راستی باوه ریان نه هیتا به نامه کانی یه کتری، چونکه ههمو نامه کان یه کتری

بهراست دانه نین، له تهوراتا مژده به هاتنی عیسا دراوه، له ئینجیلا موژده به هاتنی موخه مد درراوه.. دووایی چۆن موسلمان بئ باوه ری نه دهن به سهر یه کزیدا، قورئان نه خویننه وه، کهواته با له خوا بترسن و زمان لانه دهن له ناوه رۆکی قورئان، دلیان له مهبهستی کویر نه بئ.

﴿ کذلک قال الدین لا یغلمون مثل قولهم ﴾ ههر بهو جوړه خاوه ناهه کان نه یان ووت: کهسانیکه نهو تو هیچ شتی نازان له بت په رستان نه یان ووت وینه ی گفتو گوی خاوه ناهه کان که نهوان نه بئ که سی تر ناچیته به ههشت .

﴿ فالله یحکم بینهم یوم القیامه ﴾ دوایی خودا فرمان نه دا له نیوانیان له رۆزی دوایدا

﴿ فیما کانوا فیه یختلفون ﴾ له شتی که نهوان لهو شته دا ناژاوه یانه و له دوو بهره کیدان که نهو سی تاقمه نه لئین له جوله که کان و گاواره کان و بت په رستان. نه لئین : ههر نیمه نه چینه به ههشت.

بۆزانین: لهم سهرده مه دا به چاوی خویمان بینیمان، به گوی خومان بیستمان که گاور و جوله که کان پرژه یه کی تاییه تیان دارشت له نیوان خوینا له دژی موسلمان و داگیر کردنی نیشتمانی موسلمانان.. نهوه زانراوه و ناسراوه بۆ ههمو که سی که نایی گاواره کان له کژنه وه بریاریان داوه جوله که کان عیسا ی خوی نهوانیان کوشتوه و هه لیان واسیوه، به پیچه وانه ی نایی نیسلام که نه فرموی: نه عیسا یان کوشتوه و نه هه لیان واسیوه که چی (پاپا رۆما) نهو په ری هه ولتی خوی خسته کار بۆ به درۆ خسته وه ی خویمان. له سالی (۱۹۶۵) بۆ لاهردنی نهو تاوانه ی کوشتنی عیسا له سهر جوله کان و نهوه کانیان، بۆ نهو مهبهسته چوار کژبونه وه ی پیک هیئا، (۲۰) بیست ملیون دۆلاری تیچو، نهو تاوانه ی له سهر لاهردن. کهواته ههر له کژنه وه پاپا کان له لایه ن خوینا وه نایینان دروست کردوه، به گویره ی مهبهستی خویمان نه ی گۆرن، له سهر لاهردنی نهو

تاوانە لە گەڵ کلیسای رۆژ هەلاتی بوبە ئازاوە و ناكۆکیان، رۆن بوبەووە هەموو كردهووی پاپاكان راپاریه نەك ئایینی، ئەمەیشمان فێر نەكەن ئاین لەلای ئەوان بریتیه لە پارەو پول پەیدا كردن و داگیر كردنی نیشتمانی موسلمانان جەنگی خاچ پەرستی تازە ئەكەنەو، سەر شۆری خۆیان و راو نانیان لە فەلەستین بە بەسەرۆكایەتی پالەوانی كورد (سەلاحەدین) ئەسپنەو، ئارەقی شەرمەزاری باو باپیریان وشك ئەكەنەو.. زۆر جینگە ی سەر سورمانە كە گاوری و جولەكە لایەنی یەكتری بگرن. هەریەكەیان نامەیه كی تایبەتی و ئایینکی تایبەتیان هەیه كەچی موسلمانان پشتی یەكتر ناگرن. لە راستیدا یەك كۆمەڵن و یەك خوا و یەك نامە و یەك پێغەمبەریان هەیه و بۆ ئەبێ موسلمان لە نێو خۆیاندا یەك نەبن، بۆ ئەبێ هەرلای ئێو لایەنە ی تر بەبێ باوەر دانێ؟ بۆ ئەو هەموو بیروباوەرە جیاوازه پەیدا بێی لە نێوانیاندا؟ بۆ ئەبێ بکەوێ جەنگ و ئازاوە لە گەڵ یەكتریدا؟ بۆ ئەبێ رەگەز پەرستی بێجێنە كارەو لە دژی یەكتری؟ ئە ی بۆ سودی یەكتریان مەبەست نەبێ لە دژی داگیر كەرانیان؟ ئە گەر لەمانای ئێو ئایەتە وردبێنەو جولەكە و گاوەرەكان یەكتری بەبێ باوەر دانەنێن، بەراوەردیان بکەن لە گەڵ خۆماندا، ئێمە بە هەزاران لەوان خوا بترین، ئەوان دوو پێغەمبەر دوو ئایینی جیاوازیان هەیه، كەچی لە دژی ئێمە ی موسلمان بوون بەیەك، ئێمە یەك پێغەمبەر و یەك ئایینمان هەیه كەچی یەك ناگرن، بە پێچەوانەو بووین بە دوژمنی یەكتری. بەداخەو قورئان ئەخوێنێنەو، بائەوانە بە دەم قورئان ئەخوێن و بەدڵ كۆپێن لە خوا بترسن، بە كورتی خوای گەورە و وڵامی جولەكە و گاوەرەكان ئەداتەو بەم شتانهی خوارەو:

- ١- راستی پەيوەندی بەو نەیه كە ئەبێ بۆ چەندین كەسێ بێ، یا بۆ كەسانی ناودار و خاوەن ناوین، چونی بەهەشت پەيوەستە بە باوەر و كردهووی چاكەرە نەك بە ئاواتەو.
- ٢- بەراسی خوای گەورە چاكە كاران و خراپە كاران ئەناسی پاداشت و تۆڵە ی هەردوولایان ئەداتەو. هەمو ئاین پەرستان و كۆمەڵ و پارت و تاقمێ بەلایانەو وایە

خۇيان راستى و جگەى خۇيان درۆن بەزەقى لاساىى گاۋر و جولەكە بت پەرستەكان ئەكەنەۋە كە ھەرىكەيان خۇيانىيان بەراست ئەزانن. كەۋاتە ئىمە چۇغان بۆ پروون بېتەۋە چ كەسى راست گۆيە و راست ئەكەلە داۋاكارى خۇيا، بەر لەۋەى ئىمە ۋلامى ئەۋ پىرسىارە بەدەينەۋە، پىۋىستمان بەم پىشەكەى خوارەۋە ھەيە، ئەۋ كەسەى داۋاى راستى ئەكە و ئەلتى: من راستم، داۋاكارىكەى لەم دوۋانە بەدەر نىە:

۱- يا كەسىكە پرواى بە بىروباۋەرى خۇى ھەيە و ھۆگرى بوە، بە جورى لای واىە ھەر ئەۋ بىرو باۋەرى ئەۋ راستە و شايستەى خراپەى لى ناكرى، گوى لە ھىچ بەلگەيە ناگرى كە پىچەۋانەى بىروباۋەرىكەى ئەۋ بى بەھەر شىۋەيە بى.

۲- يا ئەۋ كەسەى داۋاى راستى ئەكە، ئەيەۋى بگەرى بەشۋىن راستىدا، كۆششى خۇى بۆ ئەخاتە كارەۋە بۆ دۆزىنەۋەى راستى، بە وردى بۆى دا ئەچى ھەتا بە پرواى خۇى راستى ئەدۆزىتەۋە بە بەلگەۋ نىشانە.

ئەۋ كەسە برۋا بەراستى ئەھىتى با لەلەى يەكى ترەۋە بۆ پروون بېتەۋە، كاتى بىروباۋەرى ئەۋ كەسەى لا چاكىى ۋاز لەۋەى خۇى ئەھىتى، چونكە ئەۋ راستى ئەۋى بالاي كەسى ترەۋە بى دوۋاى پىۋىستە درىژەى ئەۋ بىرو باۋەرانە بەكورتى باس بگەين. دەر بارەى يەكەمىيان رىگەى بۆ نادۆزىتەۋە كە بىى بىسەلىترى. ئە بەئەقل و نە بەبەلگە، چونكە بۆ يەكەم جار رىگەى ئەۋ شتانەى لە خۆ گرتە، بگرە ئەۋەى ئەيلى دەردى بى دەرمانە، پىۋىستە ۋازى لى بەھىن. دوۋەھمىيان گفتو گۆ لە گەلىا ئاسانە، چونكە دوۋاىى بەلگەۋ پىرسىار كەۋتە لە ھەرلەيەكەۋە راستى بۆ ھات باۋەشى بۆ ئەگرتەۋە، ھەمو دانىشتۋان ئەزانن ھەندى شت ھەن خۇى لە خۇيا پونە و كەس گومانى لەرەدا نىە، ۋەك ھەرزانى، خۇشى. بەختىارى ھەزارى. شوم و نەگەتى. دۆستايەتى چاكترە لە دوزمنايەتى. يارمەتى چاكترە لە ئازاۋەنانەۋە. ناشى چاكترە لە جەنگ. زانن و زانىارى پوناكىە. نە

خوڅى و نه خوښه وارى تاريخه داد په وروڼى راسته. ستم و پرو پوچ نارې وایه. نه وانه پيوستیان به بدلگه نيه.

کاتې نهو پېشه کيهمان زانې، نه گهر کهسې داوايه کي کرد و ووتې: من راستم له داواکاري خوځما، جگه له من کهسې تر راست ناکا، نيمه به راوردې نهو داوايه نه کهين له گهل نهو دوو شتانه ي پېشودا، نه گهر له گهلېانا گونجا و سهرې بو راستي دانه واند، نيمه يش باوهرې پې نه کهين، نه گهر دژى نهو راستيانه بو نيمه به پروچي دانه نين. نه پخه ينه نهو لاوه، چونکه نه گهر به ووتې نهو پې و گوتمان له بدلگه نه پې، پيوسته دهر گاي قوتابخانه و زانکو و مزگوتو ته کان داخهين، نرخ نه بو نه قل، نه بو ياسا و ره وشت و دادگان دانه نين، سهرگرداني و نه زانين بلاو بېته ووه، همدو کهسې به ره و شوپي بپروا و بلين و نه يکهن.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسْجِدَ

اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ

لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ

وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

هوې هاتنه خواره وې نهو نايده ته نه مېده: (ته يتوسې) پرومې پاشاي گاوره كان له سالي (۷۰) حهفتاي زانيدا خوې و سوپا کهي په لاماري جوله که کاني دا، جه نگا و ره کاني جوله که کاني کوشت ژن و مناله کانياني به دليل گرتن، به يتولوقه ده سي روخاند، مردارو بو و پيسي تري فرېدايه ناويه ووه، ته وراتيان سوتاند، بهرازيان له نيو به يتولوقه ده سدا سهر بري. ههروها به يتولوقه ده س به کاولي مايه ووه ههتا کاتې عومهرې کورې خهتاب رزگاري کردله

ته فسيري زما کوي

دهستی رومه کان بهو سامانه ی له ناگر په رسته کان گیرابو، بهیتولوقه دهسی پی چاک کرده وه
 بو جاری دووهمم خاچ په رسته کان داگیریان کرده وه و قه ساجخانه یان بو موسلمانان کان دانا،
 ماوه ی پتر له سهد سال به ده ستیانوه بو، هه تا سولتان سه لاهه دین به خو ی و سوپا
 کورده کان و هندی له نه ته وه کانی تریش له سالی (۵۸۵) پینج سهد و هه شتا و پینج دا
 کچی دا زور به سهر به رزی موسلمانان و دادپهروهری له گهل خاچ په رستان له بیروباوه ری
 ره گه ز په رستانه ی نه وانی رزگار کرد. خاچ په رستان به سهر شو ری راونران له سهر داوای
 خو یان چونه وه بو نه وروپا. بو جاری سیهم له سالی (۱۹۴۸) جوله که کان و زاوینیه کان
 به یارمه تی رژیمه کانی رور ناوایه کان به تاییه تی به ریتانیا قاچی خو یانیان فریدایه بو نیو خاکی
 فله ستینه وه.

وورده یه به یارمه تی نیمپریالزمی نه مریکا بهیتولوقه دهسیان داگیر کرد.

هوی تر بو هاتنه خواره وه ی نهو نایه ته نه مه یه: پیغمه ر ﴿﴾ له سالی (۶) شهشی
 کچی دا خوشی کهوته دلی خو ی و هاوړیکانی بو سهردانی له که عبه ی پیروز، فه رمانی
 دا به هاوړیکانی خو یان گورج بکه نه وه له مانگی زیلقه عیده دا بو به جی هینانی حه ج، نهو
 هه واته گه یشت به قوره ی شیه کان، دلیان پرپو له ترس، دهستیان کرد به گفتوگو کردن له
 خزمه ت پیغمه ردا ﴿﴾ کوتابی پی هات به به سستی ناشتی حوده ییبه ی به ناو بانگ،
 به مه رجی پیغمه ر خو ی و هاوړیکانی له سالی دووایدا بیتنه وه بو حه ج و (۳) سی رور
 بیتنه وه.

﴿ومن أظلم ممن منع مساجد الله﴾ وه چ که سی که سته م کار تر له که سی قه ده غه ی
 مز که وته کانی خوا بکا، ئیر هه ر مز که وته ی بی.

﴿ان يذكر فيها اسم﴾ که باس بکری له و مز که وتانه دا ناوی خوا و په رستی خوی
 تیدا بکری دروشی تیدا جی به جی بکری.

﴿وسعی فی خرابها﴾ وه سته مکارتر بی له که سی کوششی کرد بی له روخاندن و کاول کردنی مزگه و ته کان له ههر جینگه یه بی.

﴿اولنک ماکان لهم أن یدخلوها إلا خائفین﴾ شایسته نه بو ئه و که سانه ی قه ده غه ی مزگه و ته کان یان نه کرد که ناوی خوی تیا باسکرایه که به چنه ناویانه وه مه گهر به ترس و له رزه و له، چونکه به یتلوقه دهس جینگه ی حه جی گا وره کانه، که واته نه بوایه نه و کاره یان نه کردایه له گه ل خو یان، گا ور بوون به یتلوقه ده سیان روخان. ههروه ک موسلمانان نه یان نه توانی به چنه ناو که عبه مه گهر به ترسه وه، بهر له گر تنی مه که.

﴿لهم فی الدنیا خزی﴾ بو ئه و جو ره که سانه هه یه رسوایی له جیهاندا به کوشتن و ده ر کردیان، بی بهش بون له خو شی هه تا نه گهرینه وه بو لای خوا و ریز گر تن له مزگه و ته کان.

﴿ولهم فی الآخرة عذاب عظیم﴾ وه بو ئه و که سانه هه یه له روژی دوایدا سزایه کی زور زور گه وره. به لئنی خوا بیگومان به راست گه را، موسلمانان سه رکه و تن به سه ریانا. نه و نایه ته له و نایه تانه یه مانای زوری لی درا وه ته وه، هه ر زانای به جو ری، به لام نه وه ی بو ئیمه روون بی بو هه ر شه کردنه له و که سانه ریزی مزگه و ت ناگرن، نایه لن چاکیان بکه نه وه دووایی روخان و نایه لن په رستی تیدا بکری، هه ول بو روخانی نه ده ن، وه ناهیلن دانیش توان هاموشوی بکه ن و دروشمی نایینی تیدا به ریابکری. به راستی فه رمانی خوا و ده ستوری مرو ف پیوستی کرده له سه ر ناده می زاد ریزی مزگه و ت بگری له گه ل په رستگا کانی تر دا. بو نه ناویان به مل که چی و گه ر دن که چی و کزو لیه وه، له سزای خوا یزن و به ته مای پاداشت بن، گالته به مزگه و ته کان نه که ن، چونکه بو په رستی خوی گه ره دانراون، بو یه خوی گه وره نه و نایه ته بو مانی روون کرده ته وه نه و که سانه ی گالته به مزگه و ته کان بکا ریسواو کزو ل و سه ر شو ری هه ردوو جیهانه و سزای گه وره نه در ی له پاشه روژ دا. به کورتی نه و نایه ت بو مانی ناشکرا کرد نه و که سه ی نه و

کردهوه خراپانه بکا دەر باره‌ی مزگەوت، خوا ئەوه‌ی فەر مویتی ئەیکا لە پێسوای و سزادان کەواته ئەو نایه‌ته بۆ روداوێکی تاییه‌تی نه‌هاتووته خواره ئێز روداو کە له‌وه و به‌ر په‌یدا بوبێ یا له‌کاتی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی نایه‌ته‌که په‌یدا بوبێ، یا له‌مه‌و پاش په‌یدا بێ.

به‌لام هه‌ندێ له‌ زانیان نه‌لێن: ئەو روداو به‌ر له‌ هاتی پێغه‌مه‌ر بو، بریتیه‌ له‌ کاول کردنی به‌یتولوقه‌ده‌س به‌ده‌ستی رۆمانیه‌کان. هه‌ندێ تریان نه‌لێن: بریتیه‌ له‌ قه‌ده‌غه‌ کردنی بت په‌رستان و رینگه‌ گرتیان له‌ پێغه‌مه‌ر و هاوڕێکانی له‌ چونیان بۆ که‌عبه‌. هه‌ندێ تریان نه‌لێن: ئەو روداو‌ه‌ی قه‌ده‌غه‌ کردنه‌ی مزگه‌وته‌کان دووایی هاتی پێغه‌مه‌ر په‌یدا نه‌بێ له‌وانه‌یه‌ بریتی بێ له‌ قه‌ده‌غه‌ کردنی خاچ په‌رستان که‌ چون بۆلای به‌یتولوقه‌ده‌س، یا قه‌ده‌غه‌ کردنی ئیستای جوله‌که‌کان بێ، فەرموده‌ی ئەو زانیانه‌ ئاو به‌ گه‌رمایی دلتی ئیمه‌دا ناکا چونکه‌ به‌لگه‌ی راستیان نه‌ نه‌قله‌ن، کەواته‌ ئیمه‌ وه‌ك وتمان ده‌ست به‌ مانای ده‌ر که‌وتوی نایه‌ته‌ ئه‌گرین که‌ پێویسته‌ ریزی مزگه‌وته‌کان و په‌رستگا‌کان بگه‌ڕێن، قه‌ده‌غه‌ کردنیان جیگه‌ی ر‌سوایی ئەم‌رۆ و سزای پاشه‌ رۆژه‌.

بۆ ناگاداری؛ دروست کردنی مزگه‌وت ئەو په‌ری ره‌واجی بۆ دانراوه‌ له‌ لایه‌ن خوا‌ی گه‌وره‌وه‌ بۆ په‌رستن، پێویسته‌ به‌ خاوینی رابگیرین، قه‌ده‌غه‌یه‌ له‌ش پێس و ژنی هه‌یزدار دانیشن له‌ ناویدا، ئەو په‌ری ر‌یز پێویسته‌ بۆیان له‌ هه‌مو ر‌ویکه‌وه‌.. به‌لای پێشه‌وا مالیکه‌وه‌ قه‌ده‌غه‌یه‌ چۆنی بێ باوه‌ران بۆ ناو هه‌مو مزگه‌وتی. هه‌نه‌فیه‌کان ئەفهرمون: چون بۆ ناو هه‌مو مزگه‌وتی دروسته‌ بۆ بێ باوه‌ران. شافیعی ئەفهرموی: ته‌نها بۆ مه‌سجید و له‌ه‌رام قه‌ده‌غه‌یه‌ چوون بۆ نیوی.

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ

فَاتَيْنَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّكَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَمْ يَلَمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ كُلِّ لَمْ قَلِنُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

جوله كه كان تانهيان ئەدا له پێغه‌مه‌ر و موسلمانان كاتێ خوا قیله‌ی گۆری له به‌یتولوقه‌ده‌سه‌وه بۆلای كه‌عبه، ئەیان ووت: موحه‌مه‌د ئەم‌ڕۆ فه‌رمان ئەدا به‌ هاوڕێكانی به‌ فه‌رمانی به‌یانی به‌جۆری تر فه‌رمانیان پێ ئەدا، هه‌تا دوێنێ بو‌روی پێ نه‌کردن بۆلای به‌یتولوقه‌ده‌س، ئەم‌ڕۆ ڕویان پێ نه‌كا بۆلای كه‌عبه. چۆن ئەبێ به‌سه‌ر ئولاخه‌وه به‌ڕۆی و نوێژ به‌كی و ڕوت بۆ هه‌ر جینگه‌یه‌ پێ.. ئەیان ووت: له‌ مزگه‌وتا نه‌بێ په‌رستن قه‌ده‌غه‌یه، چۆن ئەبێ له‌ هه‌ر جینگه‌یه‌ پێ نوێژ و په‌رستن به‌كری. خوای گه‌وره‌ ئەو ئایه‌ته‌ی ئا‌رده خواره‌وه.

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ وه‌ بۆ خوا یه‌ خۆر‌هه‌لات و خۆر‌ئاوا، یانی زه‌وی هه‌مو گۆشه‌و كه‌ناری و هه‌مو شتی له‌سه‌ر زه‌ویه‌ بۆ خوایه‌ و به‌پێ جیاوازی. خوای گه‌وره‌ له‌و ئایه‌ته‌دا ناوی خۆر‌ه‌لات و خۆر‌ئاوای به‌تایه‌تی به‌رده‌وه چونكه‌ ئەو دوا‌نه‌ هه‌مو جینگه‌ی زه‌وی نه‌گره‌وه، هه‌ر جینگه‌یێ تۆ بیگری مانگ و خۆری به‌سه‌ردا هه‌لدێ و به‌سه‌ریانا

ئاۋادەيى، بە يىچەۋانەي باشور و باكور، ھەر بۆيەش زەۋى دابەش كراۋە بە خۆرھەلات و خۆرئاۋا. ئەك بە باشور و باكور.

﴿فایىما تولوا فثم وجه الله﴾ دوۋايى بۆ ھەر جىگەيە روۋەرگىپ بۆلای روۋانگە لەو جىگەيە زاتى خوا ھەيە كە بتانەۋى خوا پەرستى بکەن و نوپۇز بکەن بەو جۆرەي خوا فەرمانيان يى ئەدا يانئ ئەگەر ئىۋە نەتان توانى نوپۇز لە كەعبە يا لەبەيتولموقەدەس بکەن و رىگەيان يى گرتن خوا ھەموو زەۋى كىردوۋە بە مزگەوت بۆ ئىۋە، دوۋايى نوپۇزى خۇتان بکەن لە ھەر جىگەيە ئارەزۇتان ھەيە لەو جىگەيە روۋەرگىپ بۆلای قىيلەو بۇتان دابىن ئەيى و گران نىە.

﴿إن الله واسع عليم﴾ بەراستى خوا پىۋەيىستى بەكەس نىە و مېھرەبانى خوا فراۋانە و ئەيەۋى ئاسانى بىرپۇزى بەسەر بەندەكانى خۇيا، ئەزانى بەكردەۋە و نىازەكانى ئىۋە، لەھەر جىگەيە ئىۋە نوپۇز بکەن خوا ئاگادارە.

ب/ لەو ئايەتەۋە ۋادەئەكەۋى مۇسلمانان ئەتوانن لە نوپۇزا رۇبکەن بۆ ھەر شۇيىتى بىانەۋى ئەك بەتاييەتى بۆلای كەعبە؟ كەچى پىغەمەر و مۇسلمانان جگە لەكەعبە رۇيان بۆلایەنە كىردەۋە.

ۋ/ بەلتى نوپۇزى سۈنەت درۋستە بەسۋارى و بە پىادە رۇ بۆ ھەر جىگەيە بکرى، ھەرۋەھا كەسى سەرگەردان يى ۋلاي كەعبەي بۆ ئەدۋزىتەۋە ئەتوانى دۋاي كۆش خۇي لايە دىارى بكا و نوپۇزى فەرزىش بكا. بەلام لەكاتى ئاسايش و زانىنى كەعبە لەنوپۇزى فەرزا پىۋىستە ھەر بۆلای كەعبە رۇبكا، بەلگەيشمان ئايەتى (۱۴۹) ئەم سورەتەيە خوا ئەفەر مۇى ﴿فول وجهك شطر المسجد الحرام﴾ تۆرۈ ۋەرگىپە بۆلای مەسجىدولھىرام لەنوپۇزا.

﴿وقالوا اتخذ الله ولدا﴾ ۋە جۈلەكە و گاور و بت پەرستانى عەرەب ئەيان ۋوت: خوا دايانۋە بۆ خۇي مئال، بەۋىتەي ئەۋە لە ئايەتى (۱۱۳) باسكرا كە ئەيان ۋوت: ھەر ئىمە

راستین، جگە لە نێمە راست وێژ نین و لەسەر هیچ ناینین، ئەوەی ئەوان ئەیلێن هەموو بوختان و پرۆپوچن، بۆیە خۆی گەورە لە قورئانا بۆمانی رۆن ئەکاتەوه و ئەفەرموی: جوله که کان ئەلێن: عوزەیر کۆری خوایه که پێغه مبهړی بو هەمو تهوراتی لەبەر بو، دووای بەختە نەسر خۆی و سوپاکە ی دایان بەسەر جوله که کاندای و بەیتولوقە دەسیان رۆخان بەر لە هاتنی عیسا و لە دایک بونی بە (٧٨٠) سال، جوله که کان بە دیل گیران و کهەسیان نەمایەوه هەمو تهوراتی لەبەر بێت که عوزەیر هات و لەبەر تهوراتی بۆ جوله که کان خۆیندەوه ووتیان: بێت و نەبێت ئەمە کۆری خوایه، گاواره کانیش ئەیان ووت: عیسا کۆری خوایه، وه بت پەرستان ئەیان ووت: فريشته کان کچی خوان

﴿سبحانه﴾ پاك و خاوينی بۆ خوايه، تهنها و تاكه منالتي نه بوه.. ئەگەر خوا منالتي هەبێت ئەم کارە نارە وایانە ی خوارەوه رۆنەدا:

١- ئەو کەسە منالتي لێ پەیدا بێت، پێویستە ئەو منالە رەگەزی باوکی بێت، هەتا بتوانرێ ببێژرێ ئەو منالە لەو باوکە، خۆی گەورە بێ رەگەز و بێ وێنە.

٢- ئەگەر منالتي بێت ئەبێت خوا پێویستی بە منالتي هەبێت لە خۆیەوه نزیک بێت، لەش و پەیکەری لەو بچێت، خۆی گەورە نە لەشی هەیه و نە پەیکەر و وێنە ی هەیه.

٣- کەسێ منالتي بێت پێویستە ئەو کەسە بەبێ منال کاری نەروا، خوا پێویستی بە هیچ بونەوهری نیه، ئەك منال و هاوکار.

٤- ئەو کەسە ی منالتي هەبێت، ئەبێت خۆشی منالتي کەسێ تربی و خوالە کەس نەبوه.

٥- هەمو شتی لە ئاسمانەکان و لەزەوی دروست کراوی خوان و بەندە ی ئەون، دروستکەر بە باوکی دروست کراوی خۆی. فەرمودە ی خوايه:

﴿بل له مافي السّماوات والأرض﴾ بەلکو بۆ خوايه شتی لە ئاسمانەکان و لە زەویدا، دروست کراوی خوان، منالتي خوايان تێدا نیه و هەمويان بەندە ی خوان.

﴿کلّ له قانتون﴾ همویان فرمان برداری خوان و پرسی بۆ نمو نه‌کدن، ناتوانن بی فرمانی نمو بکدن، گیاندار و بی گیانی بونموهران مل که‌چی خوان.

﴿بديع السماوات والأرض﴾ خوی دوه‌ستکهره و هینانه‌دهری ناسمانه‌کان و زه‌ویه له نه‌بونه‌وه بۆ بون، نه‌وانه‌ی له ناسمان و زه‌ویدان دروست کراوی خوان، چۆن نه‌بن به منالی‌خوا.

﴿واذا قضی امرأ یقول له کن فیکون﴾ همرکاتی خوا فرمانی داین به‌شتیک و به‌کاری بۆ پیدابونی، دووایی خوا نه‌فهرموی تو به، دووایی کتوپر نمو شته نه‌بن به‌و جۆره‌ی خوا بی‌موی.

بۆزانین: جیاوازی نیوان (القضاء والقدر) { قضا } لای زانا نه‌شعه‌یه‌کان بریتیه له خواستی نه‌زه‌لی خودا که‌به‌یونده به‌شته‌کانه‌وه به‌و حال و جۆره‌ی له‌پاشه‌رۆژدا و له { مالا یزال } دا له‌سهری ده‌بن، { قدر } یش بریتیه له دروستکردنی خودا بۆ نمو شتانه‌ی همریک له کات و واده‌ی خویا و له‌سهر نمو نه‌ندازه‌یه که‌پراری داوه له سهر نمو حال و سیفه‌تانه‌ی که خواستی خوی دیاری کردون. نهم جینگه‌یه زهریای بی به. نمو بونه به‌و جۆره‌ی خوا نه‌یفهرموی: به، نمو شته‌یش پیدای نه‌بی به‌بی وه‌ستان، نیمه ناتوانین نه‌خشه‌ی بۆ بکیشین و بزاین چۆنه. که‌واته با نیمه خۆمانی بۆ ماندونه‌کین و توانای خۆمان به‌فیرۆ نه‌ده‌بن، خۆمان بخه‌ینه نیو زهریای بی‌بن و ده‌شتی بی پایان و به‌رین، نمو کاره گرنگه کاری خوایه، همرگیز نیمه بۆمان دیاری ناکرئ وینه‌ی نمو دروست کردنه.

وَقَالَ الَّذِينَ

لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ

قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَبَهَتْ قُلُوبُهُمْ

أَفَدَّ بَيْنَنَا آيَاتٍ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ

بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنْ

هُدَى اللَّهُ هُوَ الْهُدَى وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ

مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

﴿وقال الذين لا يعلمون لولا يكلمنا الله﴾ وه كه سانكي نهوتو به راستی پیغمبر نازانن له بت په رستان نه یان ووت: بوجی خوا گفتوگو له گهال نیمه ناکا روبرو بلتی: موحه مه د فوروستاده ی منه. که واته بویه نیمه باوهرت پی نایه رین.

﴿أو تأتينا آية﴾ یاییت بولای نیمه به لگه یه له سهر راستی تو، نهو به لگانه نهوان داوایان نه کردن زورن، وهك نه مانه: بومان ههلقولینه له زوی و وشکدا کانیای. بیستانیکت هه بی له تری و له خورما. ناسمان بکهویته خواره وه به سهر نیمه دا. فرشته کان بین شایه تی

بدەن لە سەر راستى تۆ. كۆشىكت ھەيى لەزىر. بەرزىيىتە بۆ ئاسمان. ئەو كاتە ئىمە بىروات
بىن ئەكەين بۆ باسكردنى ئەو داوايانەى ئەوان تەماشاي ئايەتى (۹۰) لە سورەتى ئيسرادا
بەكە.

﴿كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ ھەر بەو جوړەى ئەوان و داواكەيان ، ئەيان ووت
كەسانىكى ئەو تۆى نەزان لەپىش ئەوان، ھەر تۆ بەتەنھا ئەو داوايەت لى نەكراو. ئەيان
ووت:

﴿مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ وىتەى گفتمو گۆى ئەوان، ئەو بە تاقمەكانى موسا بەھوسايان ئەوت:
باوهرت بىن ناھيتىن ھەتا خوامان پيشان نەدەى بە ئاشكرا، گاۋرەكان بە عيسايان ئەووت:
ئايا خۋاى تۆ ئەتوانى لە ئاسمانو ھە خواىكمان بۆ بەيتى پرىن لە خواردەمەنى.
﴿تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دلى ئەوانەى ئىستا و ئەوانەى پىشو لەيەك ئەچن لە رەقىدا، بىزو
بۆچونى ھەمويان ۋەك يەكوان.

﴿قَدْ يٰۤاَيُّهَا الْقَوْمُ يَوْزُونَ﴾ بەراستى ئىمە رومنان كردو ھەو ھەندىن بەلگە بۆ
كۆمەلى باوهرى بىن گومانىان ھەيى بەو بەلگانە، بەلگەى چرو پرمان ھىتاو ھەو ھەسەر
راستى موھمەد، داۋاى زۆرتىر بۆ بەلگە لەخۆبايى بونە و داواكارى بەو جوړە وازى لى
نەھيتىر و سودى نە بۆ نەزان و بى باوهران، باوهر ناھيتىن بەلگەى زۆرتريشان بۆ
بەيتىر.

بۇ ئاگادارى: ئەو شتەى بچىتە مېشكەو، پىويستى بە وولام ھەيى كە بۆى داوا بكرى:
ئەمەيە خوا يارمەتى فروستادەى خۆى ئەدا بە نيشانە و بەلگەيىكى وا جىگەى گومان
نەھيتە ھەو لە دلا، بۆ كەسى بەلگە سودى ھىە خۆى تەرخان كردبى بۆ رىنگاى رەوا و
بەس، خۋاى گەورە ئەو كارەى لەگەل مۇستەمانان كردو، بەلگەى تەواۋى بۆ رۆن
كردو ھەو، ۋە ئەو كەسانەى بىروايان بىن كردو زۆر تر لەو بەلگانە كات بەفپۆدانە.
بەلام ئەو كەسانەى بىن نرخن و گۆى يۆ ھىچ شتى ناگرن شايانى ئەو نىن وولاميان

بدریتەوه، چاکتر وایە وازیان لی بهێترئ. ئەو کەسانە بەبێ بەلگە لە خۆیانەوه بلێن: باوەر بەو بەلگانه نایەرن، چۆنیان بێ ئەسەلمێترئ؟ ئەگەر ئێمە بمانەوئ بە باشی تێگەین و بزاین ئەو توێژووە و برینە ی کەوتووە سەر لەشی لە لەشەکانی مەروڤ چ نەخۆشیە کە؟ پێویستە بە تاقی کردنەوه ی پزیشکی تایبەتی پشت بەستین ئەگەر بمانەوئ بەسەلمێن هەلسۆرتەرێکی هەموو کارئ لە جینگە شیاوی خۆدانەر هەبە، پێویستە پشتە سوری ئەقل و ژیری بێ، ئەگەر بمانەوئ فەرمانئ لە فەرمانەکانی یاسای ئیسلام بناسین ئەبێ تەماشای قورئان بکەین لەگەڵ ڕەوشتی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ ئەگەر بمانەوئ فێری زمانی نەتووەبە بێن پێویستە تەماشای نەریت و ڕەوشتی ئەوان بکەین ئەگەر بمانەوئ یاسایە لە یاساکان بزاین ئەبێ تەماشای نامە ی یاسا بکەین. ئەگەر بمانەوئ فێری میژوو بێن ئەبێ پشت بە میژوو ناسان بەستین. کەواتە ئەو کەسە ی خۆی بۆ خۆی سەر بەخۆ لە خۆیەوه بەبێ پرس و ڕاویژ و تاقی کردنەوه ی کەسێ تر هەر لەخۆیەوه بەلگە و نیشانه بۆ خۆی دروست بکا هەرئەبێ سەر گەردان و گێل و گەوجی بە وێنە جوله کەکان و گاور و بت پەرستان.

کاتی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بەرەنگاری دوو ڕووان و بێ باوەرانی بە قورئان کرد و گفتوگۆی ئەوانی پوچ کردووە، توانایان نەما و سەریان شۆڕ کرد، ئەگەر دووایی باوەر نەیدەرن بە نەزان و تێ نەگەیشتو دانهێرن و دەرگایان لە خۆیان داخستو، خۆیانسان کەر کردووە لە کاتی بیستنی گفتوگۆی ڕەوا دا، خۆماندو کردن لەگەڵیان بێ سودە.. شاگردەکانی ئەو نەزائانە لەم کاتەدا وێنەیان بەردەوامە، لە هەموو لایە کەوه کای کۆن بەبا ئەکەن.

خوای گەرە پێشە ی پێغمەری ڕون و دیاری کردووە کە مامۆستای ئادەمیزادە و هەموو کاری ڕەوای ڕون کردووەتووە، کەس پالتی پێوە نانی و زۆری لی ناکا، خوا دل خۆشی ئەداتووە کە دل تەنگ نەبێ کەبێ باوەرێان باوەر ناهێن و ئەفەرموئ:

﴿إنا أرسلناك بالحق﴾ بەراستی ئیمە تۆمان پەوانە کردووە بە قورئانیکی راست و ئاینیکی زۆر پاکووە، جگە لەو ئایینە ئاینی تر وەرناگرێ لە هیچ کەسیکەووە، زۆر لە هیچ کەسی مەکە باوەر بهێتی.

﴿بشیراً و نذيراً﴾ تۆ موژدەری بەو کەسانە باوەر ئەهێت بە بەهەشت، رانومایی کەریانی ترسێتەری بەو کەسانە باوەر ناهێت بە ناگری دۆزەخ، ئەوانە پێشەوی تۆ، پاش ئەوێ داواکاریە کەت رۆن کراوەتووە بەناشکرای خۆت دل تەنگ مەکە، تۆ زۆر لە کەس مەکە بۆ وەرگرنتی داواکاریت، تۆ توشی خراپە ناییت و ئەوان توشی سزائەبن.

﴿ولا تسأل عن أصحاب الجحيم﴾ وە تۆ پرسایرت لی ناگرێ لە دانیشتوانی دۆزەخ کە باوەریان نەهێتووە بەوانی رابگەبەنە، ئێر گۆیت لی نەگرن یان گۆی ناگرن لێرەدا پرسایرتک دیتە کایەووە، ئایا دایک و باوکی پێغمبەر ﴿ﷺ﴾ بەهەشتین یانە؟

لە وولامدا زانایان فەرمویانە مەبەست لەو دۆزەخیانە لەو ئایەتەدا بریتین لە جۆرە کە و گاور و بت پەرستان، پەڕه‌ندی بە دایک و باوکی پێغمبەرەووە نیە. هەروەها زانایان فەرمویانە: وایۆستە لەو بارەووە ئیمە گفتوگۆ نەکەین، چونکە بەلگەیەکی بێ گومان بەدەستەووە نیە. بەلام ئەوێ بەشایانی باسێ دای بنین باوک و دایکی پێغمبەر برۆیان بە یەکیتی خوا بوە، بەو بیرووباوەرەووە مردوون، زانیی هەموو شتی لای خوا یە.

خوای گەورە دلخۆشی پێغمبەری دایەووە بەو ئایەتە پێشو، بە پێغمبەری فەرمو: تۆ لەلایەن خۆتەووە هەموو شتیکت بە تەواوی رۆن کردۆتەووە، بێ باوەرانیشت بێ بەلگەن لەوێ باوەر بەتۆ ناهێت، ئەو پەریان گرتووە لە بێ باوەریدا، ئەیانەوێ تۆ پەڕه‌وی ئەوان بکە و برۆیتە سەر ئاینی ئەوان. ئەوێش بۆ تۆ ناگۆنجن، ناتوانی و ناچیتە میشکەووە لەمێهە کاتا پەڕه‌وی ئاینی هەردوو لایان بکەوی، هەرلایەکیان بگری ئەوێ تریان لیت رازی نابن. کەواتە ئاینی راست هەر ئاینی ئیسلامە، تۆ هەر پەڕه‌وی ئەو بکە و بس. خوای گەورە ئەو مەبەستە خواوەن نامەکان باس ئەکا، ئەفەرموی:

﴿ولن ترضى عنك اليهود و الا نصارى﴾ وە پازى نابىن لە تۆ جوله كەكان و گاۋرەكان. لىزەدا بەتايىبەتى ناۋى جوله كەكان و گاۋرەكان براۋە، ھەرچەندە ھەمو بى باۋەرەن وەك ئەوان وان، چونكە روداۋە كە لەوانەۋە پەيدا بوە، بۆ ئەۋەش پىغەمبەر لەمەو پاش بەتەماى ئەوان نەبى، ئەوان بەجىگەى بروادا نەنى.

﴿حتى تتبع ملتهم﴾ ھەتا تۆ دوۋاى ئاين و دەستورى ئەوان نەكەۋى، ئەيان ووت: ئىمە لەتۆ پازى نابىن با ئەو پەرى ھەول بەدەى بۆ پازى كردىغان، ھەتا دوۋاى ئاينى ئىمە نەكەۋى بەو رىستەيە خوا پىغەمبەرى ھۆشيار كەردەۋە ھەرگىز چاۋەرۋانى باۋەر ھىنانى ئەوان نەكا.

﴿قل إن هدى الله هو الهدى﴾ تۆ بلى: بەراستى ئەو ئاينەى ئىسلام كەبەسروش بۆ تۆ ھاتو لەلايدەن خواۋە. رانگەۋەرى خواىى بۆ ئادەمىزاد ھەر ئەو ئاينە رانومايى كەرە، خوا ھەر لەو ئاينە پازى، رانومايى كەرى تر نىە جارى بۆ بەرى.

﴿ولئن اتبعت أهواءهم﴾ وە ئەگەر تۆ دوۋاى ئارەزۋى بۆشى ئەوان بکەۋى، بروا بەدەستورى ئەوان بکەى، لە نوژا رووبكەى بۆلاى رووانگەى ئەوان. بىگومان ئەۋە لە تۆزدورە.

﴿بعد الذى جاءك من العلم﴾ دوۋاى ئەۋەى ئەوتۆ ھاتو بۆلاى تۆ لەو سىرووش و ئاينە كە راستىكەى زانراۋە و ناسراۋە.

﴿مالك من الله من ولي ولا نصير﴾ نابى بۆ تۆ لەلايدەن خواۋە ھىچ دۆستىك و ھىچ يارىدەرى كە رىگە بگرن تۆلەت لى بکرىتەۋە ئەگەر دوۋاى ئەوان بکەۋى .

بەكورتى جوله كەكان داۋايان لە پىغەمەر كەردنەرم و لەسەر خۆبى لەگەلتانا ھەتا پەپرەۋى بکەن و باۋەرى پى بەيتن. خواى گەۋرە دەرگای بە تەماۋىنى پىغەمەر بۆ گفتوگۆى ئەوان داخست بەو ئايەتە، ئەو ئايەتە بەلگەيە لەسەر ئەۋە ھەرگىز نابى پىغەمەر دلى جوله كە و گاۋرەكان پازى بکا، چونكە پازى كەردنى ئەوان بەستراۋە بەۋەۋە

پتغمه واز له نایینی نیسلام بهیتی و بیی به جوله که یا به گاور، نه ویش هه رگیز ناگونجی. که واته موحه مد تو به وان بلتی: نهو شته ی من له سهری راسته، نهو هی نیوه له سهرینی گومپایی بۆشه، چۆن من واز له کاری رهوا نههیتیم، دووای گومپایی نه کهوم؟ نهو شته ی گومانی تیدانه بیی هه ر جوله که و گاواره کان خاوه نی نهو بیر و باوه ره نین، هه مو ناین په رستان و تاقم و پارتی نهو بیر باوه ره یان هه یه نه یانه وئ هه مو کس په ی ره یان بکه ن، بگره زۆریشیان هه تا نه بی به به نده یان لیت رازی نابن. به لام نایینی نیسلام نهو بیر باوه ره خراپه ی زۆر لاناخۆشه، به پیچه وانه ی نهوانه وه هه می شه داوای به یه که وه زیان نه کا به جوریکی ناشتی خوازانه له هه مو خاوه ن بیر باوه ری. به بی ده ست دریتی له یه کتری به دلی پاکه وه به یه که وه بژین. بۆ نمونه نیسلام ریز له هه موو فروستاده و پتغمه ران نه گری و ناویان به چاکه نه با، داوا له هه مو موسلمانان نه کا باوه به هه مو پتغمه ران بهیتن، نهویش گه وه ره ترین به لگه یه نیسلام نهیه وئ هه مو نه ته وه و خاوه ن بیر باوه ری بژین به یه که وه به خۆشی.

له وانیه هزی هاتنه خواره وه ی نهو نایه ته نه مه ی دووایی بی: که به دلی پتغمه ردا ﴿﴾ هاتی، به لای که مه وه نریک بیتته وه له جوله که کان. به لکو رانومایی وه ربگرن، یاریده ی بده ن له سهر نهو کاره ره وایه ی نهیه وئ، گیره شیوتنه که یان کهم بکه نه وه، واز له خراپه کردن بهیتن، خوای گه وه ره روونی کرده وه که دوژمنایه تی ناین و بیر باوه ری تو له تو رازی نابن هه تا تو واز لهو بیر باوه ره نه یه ریت له سهریتی، دووای گومپایی نهوان بکه وی، بۆیه له دوایدا خوا قه ده غه ی کرد له پتغمه ر لهوان نریک نه بیتته وه، چونکه نهو نریک بونه وه یاریده ی نهوان نه داو بهی زیان نه کا بای پتغمه ر بی نه زانی. بیگومان نهوانه ییش قه ده غه ن له سهر توو هه مو موسلمانان به گشتی، ههروه ک قه ده غه یه دووای نایینی نهوان بکه ون.

بانه می‌شمان له بیرینی جوله که خراب کاری و گیره شیۆینی ره‌وشتی نه‌وانه، دژی چاکه و خاوه‌ن چاکه‌ن. نه‌وان پیۆسته له‌سه‌ریان نه‌و که‌سانه‌ی چاکه‌یان له‌گه‌ل بکه‌ن نه‌وان خراپه‌ی له‌گه‌ل بکه‌ن، هه‌ول‌دان له‌گه‌لیان بۆ ناشتی خراپه نه‌کردن و بی سووده.. نه‌و قده‌غه‌کردنه و ترساندن پێغه‌مه‌ر له‌لایه‌ن خواوه‌گه‌وره‌ترین هه‌ره‌شه‌یه له‌موسلمانان که دۆستایه‌تی له‌گه‌ل دوزمنانی ئاین و بیروباوه‌ر و نیشتمانا نه‌که‌ن، به‌بیری خۆیان بیانوه‌ی به‌کاریان بهێتن بۆ سودی موسلمانان. به‌لام پێچه‌وانه‌که‌ی زۆر راسته‌ت، چونکه نه‌وان به‌ده‌م دۆستایه‌تی له‌گه‌ل ئیوه نه‌که‌ن هه‌تا له‌ژیره وه‌بازرگانی و مامه‌له‌ی خۆیان مسۆگه‌ر نه‌که‌ن.

قازانجی خۆیانان نه‌وی هه‌موو کاتی، تا که درووشیان نه‌مه‌یه: وه‌رگرن و هیچ شتی به‌کس نه‌ده‌ن، نه‌گه‌ر چاره‌یان نه‌ما که‌می نه‌ده‌ن به‌موسلمانان و زۆریان لی وه‌رئه‌گرن، خۆای گه‌وره نه‌و بازرگانیه‌ی نه‌وانی زۆر به‌باشی رۆن کرده‌ته‌وه به‌م نایه‌ته که نه‌فه‌رموی: ﴿ولتجدنهم أحرص الناس على حياة﴾ وه‌ تۆ به‌راستی جوله که کانت ده‌ست نه‌که‌وی به‌چاو چۆنک ترین ئاده‌میزاد له‌سه‌ر گوزه‌ران و ژیا‌نی جیهان.

هه‌موو دوزمنانی ئیسلام به‌بی جیاوازی له‌کۆن و له‌تازه‌وه له‌دژی ئیسلام نه‌وه‌ستان و نایشه‌وسن: له‌مه‌و به‌ر به‌ناوی نایه‌وه نه‌جه‌نگان له‌دژی موسلمانان. به‌لام ئیستا به‌ناوی پاراستنی سودی خۆیا نه‌وه بۆ داگیر کردنی زه‌وی و نه‌وت، بۆ هاتو چۆی ئیو ئهم زه‌ریا و نه‌و زه‌ریا نه‌جه‌نگین له‌دژی موسلمانان، دوکه‌لی نه‌وت و گه‌ری گاز و ئاوی گه‌رم نه‌بین چاویان کوێر نه‌بی، ناوه‌ستین بۆ داگیر کردنی نه‌وانه و هه‌مو سامانی تری موسلمانان و کردنیان به‌ژێر ده‌سته‌ی خۆیان، جه‌نگی ئابووری و به‌رگری و دارایی و پامیاری و رۆشنیری و راگه‌یاندن و شتی تریان له‌گه‌ل نه‌که‌ن، موسلمانان خه‌له‌تانه‌وه و بی هۆشیان کردو‌ن به‌خواردنه‌وه‌ی ئاره‌ق و قومارکردن و داوین پیسی به‌هۆی فلیمی به‌ره‌لایی و سینه‌ما و ته‌له‌فیزیۆن و گو‌فار و رۆژنامه و سه‌ته‌لا یته‌وه، نه‌بوایه هه‌ندی

لهوانهيان بۆ كارى چاك به كار بهيئايه، بهو بۆنهوه دهستان داوهته كوشتنى يه كترى و تالان و دزى و دهست برين. له ههموان سهيرتو خويان بهيش كهوتو نهزانن، وهلاماساي پياوانى تايين نه كه نهوه له سهير شانو، جبه و سهريوش نه بۆشن و نه يانهوى ره وهشتى بهمرزى پيشويان بريندار بكن، به دوزمنانى باو بايرى خويان بهسلتين كه باو بايرمان نهقام و گيل بوون. نهى ئيوه تاقيى لاسايى كهراڻ چ شتيكتان كرده بۆ هاو نيشتماننان جگه له وهى دهري بجهن دوزمناننان كه باو بايرمان نهزان و گيل بوون.

برايانى موسلمان: له خهو بيدار بينهوه و راپهرن و خوتان چهك دار بكن به چهكي قورنان، كۆشك و تهلارى زاوتنى و خاچ پهريستان بروختن، خوتان رزگار بكن له نينۆكى دروندا نهى بى تايينان و داوين پيسان و داگر كهراڻ و گورستان پهريستان و نوشته نوسان و جادو گهران، راپويان نين له نشتيمانى خوتانا بينه خاوهنى نابورى و راميارى و زهوى و ئاو زهريا و ناموس و تايين و بهرگري خوتان، بائهم جاره نهوان چاوه پروانى ئيوه بن. نهو گهلهى بهزانست و زانيارى و پيشه و رهوشى بهرز خوى بههيز نهكا زۆر بى نرخ و لاوازه باوه كو ژمارهيان زۆرى، به پيچهوانهوه سهريهريزن باژمارهى نفوسيان كه مي.

دوواى نه وهى خوا پونى كردهوه بۆ پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ كه گاوارو جوله كهكان بهرواوت بى ناكهن، بگره ليت رازى نابن ههتا دوواى دهستوره كانيان نه كه وهى، نه فهرموى: نهوان وه نه بى ههمويان بهو جوړه بن. بهلكو هه نديكيان بهويژدان و دادپهروهريان ههيه، بهو جوړه ي پيوسته ته مشاي نامه كانى خويانيان كرده، نهوانهيان موسلمان نه بن و باوهريان بى نه كهن.

نهوانهیش (۴۰) چل کس بون (۳۲) سی و دوو کهسیان دانیشتوی حه به شه بون، (۸) ههشتیان زانایانی شام بون، هاتنه خزمهت پیغمهر ﴿ ﴾ موسلمان بون، وهك خوا نهفهرموی:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ

الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ ۖ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿ ١٢١ 〉 يٰبَنِي إِسْرَءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي
أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿ ١٢٢ 〉 وَاتَّقُوا يَوْمًا
لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا
شَفَعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿ ١٢٣ 〉

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ که سانیکی نهوتو ئیمه بهوانمان بهخشیوه نامهیه، ئیر نهو نامهیه قورئانی یا تهوهرات و ئینجیل له موسلمانان و جوله که و گاواره کان.
﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ نهو نامهیه نهخوئینهوه بهو جوره راستی و شایانی و خوهندنهوهی نهو نامهیه، مافی خوئی نهدهنی، بهفهرمانه کانی کارنه کهن، واز لهقه دهغه کراوه کان نههینن. دهستکاری نهو نامهیه ناکهن و نای گورن، بههمو دلیانهوهی وهریان گرتوه.

﴿أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ نهو کهسانه بروا بهو نامهیه نههینن که نه گوراره و دهستکاری نه کراوه، واز له گورراره که نههینن.

﴿ومن يكفر به فاولئك هم الخاسرون﴾ وه همر كهسى باوهر بهو نامهيه نههيتى، دووايى نهو كهسه همر نهوانن زهرهرومهنن، بهرهو نيؤ ناگر نهروؤن كه بؤيان دانراوه، چونكه گومراييان بهكارى رهواو راست كپروه، نيئر نهو نامهيه برواى پى نايهرن قورئان بى يا تهورات و ئينجل، چ زيانى له زيانى دووا روؤر گهورهتريى؟

ليژهدا پيويسته نههيش بزايين برواكردن به قورئان و نامهكانى تربيك نايه به گوئيرهى زانستى تهجويد قورئان بخويئري و بهس، ووشهكانيان ريك خري و پستهكانيان له جيگهى شياوى خويانا دابري، نهوانه سووديان پى وهرناگريى نهگهر لهماناكيان وردنهبيتوه و پى تهى تهى خوارد نهبين، بؤيه پيغهمهر ﴿﴾ نهفهرموي: ((ماآمن بالقرآن من استحل محارمه)) باوهري بهقورئان نههيناوه نهو كهسهى بهرهواى دانى قهدهغه كراوهكانى قورئان.

زورم لا گرنگه مامؤستاي بهريئر (موحهمد عهده) نهفهرموي: نهو كهسهى قورئان ههرؤو خويئندنهوه بخويئى و بهس، ويتهى گوي دريؤى وايه ههلگري چهند كتيبي بى بهشى لهباوهر بهونامانه نهى، چونكه لهناوهروكهكيان ناگات ريتوماى خواى لهوانهده بهدىناكا كهواته خويئندنهويه بهو جوهره بى سودى بو رانوماى وهرگرتن نابى، باوهكو بزاني مانهكهى چونه، نهوجوهره زايينه ديت وئرواو لهدلدا جيگر نابى، زانتي راستى وباوهري بيگومان بير كردنهويه كه ريتوماى وشارهزايى ليؤهربگري وهوابزاني نهوانيهتانه داواى ريتوماى ليى نهكهن و نهلى شارهزاي مانهكهى به، كوئايى به فهرمودهى موحهمد عهدههات پوختهى ماناي نهوانيهته نههيه: تهورات وئنجيل موژدهيان به فروستادهى پيغهمهر داوه، وه قورئانيش بهلگهيه بو راستيهكهى، بؤيهنهو كهسانهى لهماناي نامهكان وردبهنهوه باوهر بهپيغهمهرو به نايى ئيسلام نههيتن. خويانى بوتهرخان نهكهن بهو جوهره پيويستى، نيئر جولهكهبن يان گاورو بت پهستهكان. بى باوهراني ئهم سهردهمهيش بهوجوهره شايانى قورئان بى لهمانهكهى وردنابنهوه، خويان گيل وكوير نهكهن و باوهري بى ناكهن خواى گهوره لهنايهتى (٤٠) چلهوه ههتا نايهتى (١٢٣) سهدوييست وسى باسى جولهكهكانى

کرد بهو نایاتانه روی فرماندانی خوی تی کردن ، به دور دریزی باسی میژوی رابردوی نهوانی له گهل خواو پیغه مبه ره کانی خویانی بو کردن ، سهرنجی راکیشان به پرو کردنی فرماندانه که ی بو پیغه مبه رو موسلمانان ، به وان رانه گیه نی بهو نایه تانه . کوتایی بانگ کردنیانه بو باوه ره تان که چی نهو جوله کانه ی نیستا ههروه ک کزنه کانیان وان له بی باوه ری داو له لاساریدان بویه خوی گهوره له دوی باس کردنی نهو هه موو نیشانه گه ورانه باسی چاکه و به خشنده ی خوی بویان دوویات نه کاته وه به نایه تی (۱۲۲) سه دوو بیست و دوو گوئیچکه یان نه لرزیتی و نه یان ترستی به نایه تی (۱۲۳) سه دو بیست و سی ، نه فرموی:

﴿ یابی اسرائیل اذکروا نعمتی الی انعمت علیکم ﴾ نه ی کورانی ئیسرائیل: ئیوه بیری نهو چاکه و به خشنده بکه نه وه من به چاکه رزاندم به سهر ئیوه دا.

﴿ وانی فضلکم علی العالمین ﴾ وه به راستی من ریززی ئیوه به سهر هه مو ناده میزادی نهو سهرده مه ی خوتان که پیغه مه ری زورتانم بی به خشیون و کاری بو که سی تر نه کراوم بی داو.

﴿ و اتقوا یوما لا تجزی نفس عن نفس شیئا ﴾ وه ئیوه برسن له سزای رۆزی دووایی سود نابه خشی هیچ که سی به هیچ که سی تر هیچ شتی، هه مو که سی چاکه و خراپه ی کرده وه ی خوی وه نه گری.

﴿ ولا یقبل منها عدل ولا تنفعها شفاعه ﴾ وه وه ناگیری له هیچ که سی بریتی و به رتیل به هه مو سامانی جیهان و سود ناگه یه نی به هیچ که سی پارانوه بو که سی تر.

﴿ ولا هم ینصرون ﴾ وه نه وان یارمه تیان نادرئ له هیچ که سی که وه . مانای نهو نایه ته به دریزی له کاتی مانا کردنی نایه تی (۴۸) چل و هه شتا باسی کراوه له سهرده دا. بوخته ی باسی نهو هیش کراوه ئایا (شفاعة) واته پارانوه ی پیاو چاکان له خزمه ت خوادا له رۆزی دوواییدا بو که سی له ناده میزاد وه نه گری یا نه؟

دوای نهوهی خوی گه و ره باسی چاکه کانی خوی کرد له گه ل کورانی ئیسرائیل و بت پرستان و باسی لاساری و گومرایی نهوانیشی کرد. له مهو پاش باسی چیرۆکی ئیبراهیم نه کا که هه مویان له ریزداری ئیبراهیم ئاگادارن، نهوانیش له نهوهی نهون، دانیشتی شاره ریز گیراوه کهی خوان، خزمدت کاری خانه پیروزه کهی خوان، ههروه ها لهو به سهر هاتهی ئیبراهیم دا چند کاره ساتیکی وا هه ن پتویتی نه کا له سهر یان برپا به ئانی پیغمهر بکه ن ، وه مل که چ بن بو ده ستوری نهو پیغمهره. نهو کاره ساتانهش نه مانه ن:

۱- ئیبراهیم فرمانی بی درا که هه ندی فرمانی زورگران جی به جی بکا، نهویش جی به جی کردن بویه پیشی پیغمهرایه تی و پیشه وایه تی بی درا. که واته هه مو چاکیه بو هیچ کس پیدا نابی هه تا واز یاخیتی نهه تی، فرمانه کانی خوا به جی نهه تی.

۲- ئیبراهیم داوای کرد له خوا نهو پیشه وایه که خوا داویتی به خوی بیه خشی به نهوه کانی، خوا داواکه ی لی وه رگرت. به لام نهو پیشه گه و ره نادا به ستم کارانی نه و ره کانی. که واتا زانرا نهو که سه ی بیهوی مافی ره وای ده ست بکهوی پتوسته واز له ره گز پرستی و دوو پرویی و بی نرخ کردنی مرقه به رزه کانی لای خوا بهی تی، هه تا سه رۆکایه تی نه مړو و پاشه رۆزی ده ست بکهوی.

۳- کاتی روانگه بۆلای که عبه گۆرا جوله که کان زوریان لا گران بو، خوا ویستی له وان که رقی و کینه که یان لاهن، به وهی که عبه دروست کراوی ئیبراهیمه که خویان به گه و ره ی نه زانن و به بایره گه و ره ی هه مو پیغمه مه رانی خویانی دانه نین و نه لّین: نیمه دوایی نهو که وتوین.

۴- ئیبراهیم پارایه وه له خوا که له نهوهی خوی پیغمه بری بنیوی، موحه مده دی نارد که له نهوهی نهوه، نهو که سه ی باوهری به ئیبراهیم بی پتوسته باوهریش به و بکا. بویه خوا نه فهرمو.

وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ

فَاتَّمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا

يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

﴿واذ ابتلی ابراهیم ربّه بکلمات﴾ وه موحه مه د تو بیری نهو کاته بکهر وه ئیر اهیمی
تاقی کرده وه پدرو رد گاری خوئی به چهل دین فرمانی و به چهل دین شتی قه ده غه کرابون که
نهو شتانه زور گرابون و کردنیان، ههتا ئیر اهییم هوگری خوگرتن و هیمنی بی له سهر
هه لگرتنی باری گرانی فرمانه کانی خوا، وهک نهو هی فرپی دایه نیو ناگره وه، دانانی زن و
کورپه کی لهو جیگه چۆله و شیوه قولهی بی ناو و خوارده مه نهیه له مه که دا، به سهر برینی
کورپه کی.

﴿فاتمهن﴾ دووایی ئیر اهییم نهو فرمانانه ی به تهوای به جی هینا، بهو جوړهی شایانی
بویان به بی کم و کوری.

﴿قال انی جاعلک للناس اماما﴾ خوا فرموی به ئیر اهییم: به راستی من توّم کرد به
پیشهوای ناده میزاد و چاوالی کراو بویان بو نهو هی پدیره ویت بکه ن.

﴿قال ومن ذریّتی﴾ ئیر اهییم پارایه وه له خوا ووتی: نهو پیشه واییه به خشه به هه ندی
له خیزانه کان و نهو ه کام، ههتا نهوانیش بینه پیشه وای ناده میزاد.

﴿قال لاینال عهدی الظالمین﴾ خوا فرموی: توشی نهو پهیمان و پیشه واییه نابین که سانی
سته م کارین له ناده میزاد، پیشه وایی بو سته م کاران ده ست نادا، به لکو به شی چاکه کارانه
چونکه نهوان شایانی چاو لی کراوین نهک نهو سته م کارانه ی باوهریان به خوا نیه.

لیره دا نهمانه ی خواره وه جینگه ی باسن:

۱- کۆمه لێ زانا یان نه لێن: پیشه وای موسلمانان و کار به دهسته کانیان پیوسته داد پهروه و چاکه کاربن له گه ل موسلمانان، توانای بهرینه بردنی کار و باری دانیش توانیان هه بی به و جۆره پیوست بی، بۆیه پیغمهر ﴿ﷺ﴾ نه فهرموی: ((ان لاینا عوا امره)) ئاژاوه مه گیرن له گه ل نه و که سانه دا شایانی پیشه وایی بن، به لام نه گهر گونا هبار و زۆرداربون و ستم کاربون، شایسته نین بۆ نه و کاره، خوا نه فهرموی: ﴿لاینال عهدی الظالمون﴾

۲- زۆرتین له زانا یان نه لێن: ئارام گرتن له سه ر ستمی فهران ره وایی ستم کارو پیشه وایان چاکتره له ئاژاوه نانه وه، نه وهك خوین ریژی و كوشتن و تالان و سوتان و دزی په یدابین. دهستی خراپه کاران به ره لا بی و گیره شیونی په ره بسینی.

۳- موجه وه رگرتن له کار به دهستانی ستمه مکار به سی جۆره:

یه کهم: نه گهر نه و سامانه له لای نه و کار به دهسته یه به گویره ی ده سستوری ئیسلام وه رگیرایی موجه وه رگرتن له وان دروسته.

دوو ههم: نه گهر نه و سامانه له ره و او ناره و ا پێك هاتبو چاك وایه نه و که سانه ی به شی خو یان داراییان هه به موجه یان لی وه رنه گرن. به لام هه ژاران بۆیان هه به به گویره ی پیوست بۆ خو یان موجه وه ر بگرن.

سیههم: نه گهر بهرونی نه زانرا نه و سامانه به گشتی له قه دهغه کرا وه کان پێك هاتوه، پیوسته موجه یان لی وه رنه گرن.

نه و نایه تانه بۆمان رۆن نه کاته وه خزمایه تی و دۆستایه تی و ره گه ز په رستی له ئایینی ئیسلامدا باوی بی نادری، که واته ناده میزادی بی با وه ره له گه ل با وه ردار په یوه ندیان پچرا وه له گه ل یه کتریدا بی گانه ن، باوك و کور و خێزان ژن و میرد په یوه ندیان به یه که وه نیه، به مه رجی یه کیکیان بی با وه ری، عه ره ب و کورد و هه مو گه لانی تر برای یه کن نه گهر خا وه ن با وه ر بن ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ به راستی با وه رداران برای یه کترن عه ره ب و

عەرەب کورد و کورد، باوک و کور، براو خزم، پەيوەندیان بەیەكەوہ نیە ئەگەر یەكێکیان
بێ باوەڕی کەواتە بنە مائە بۆ موسلمانان بە باوک و کور و ئەوہ یێك نایە بەلکو بە بیرو
باوەڕ و خوا پەرستی یێك دیت، ئیسلام بە کۆمەڵی رەگەز پەرستان دروست نابێ، بە
بیروباوەڕ دروست ئەبێ، ئەو کۆمەڵە ی ئیسلام یێکی دینی بەبیروباوەڕە، ئیتر بارەگەز و
نشتیمان و رەنگیان جیاواز بێ، ئەو ئاینە ی خوا داوای ئەکا پێویستە بەو جوړە بێ کە
خوا ی گەورە لەو ئایەتەدا باسی ئیبراھیمی کردوہ. کەواتە بابزاین ئیبراھیم چ کەسیکە؟
ئیبراھیم باوکی ھەمو پێغەمەران ی پاش خۆیت پێغەمەریکی بەرپەرە لای موسلمانان و
جولەکەو گاور و بت پەرستەکانی دانیشوانی مەکە خۆیان بەنەوہ ی ئەو دا ئەنێن لە
ئیسماعیل ئەبێ بە کۆری ئیبراھیم.

ئیبراھیم کۆری (تارح) واتە (نازەر) کۆری (ناحور) کۆری (سروح) کۆری (پوعو)
کۆری (فالخ) کۆری (عابر) کۆری (شاخ) کۆری (أرفکشان) کۆری (سام) کۆری
(نوح).

ئیبراھیم لە شاری (فرام نارام) کە دێیە کە یێ ی ئەوترا (کوئ) ھاتۆتە جیھانەوہ، ئەو
شوێنە ئەکەوتیە ئێوان ھەردو رووباری دیجلەو فورات سەر بە ھەریکی بابل، کە ئیستا
بەشیکن لە عێراقی ئەم سەردەمە لەو کاتەدا فەرمان رەوای ئەو جێگایە (نەمرود) ی ستم
کاری کۆری (کنعان) کۆری (کوش) بوہ. داوای خوا یەتی کردوہ ژێردەستەکانی ئەیان
پەرست لە گەڵ ئەوہ شدا چەندین بتیان بەدەستی خۆیان ئەیان تاشین و ئەیان پەرستن بۆیە
ئیبراھیم پێغەمەر بەباشی زانی بانگیان بکا بۆلای پەرستنی خوا ی تاک و تەنھا.

نازەری باوکی بت پەرست و بت تاش بو نزیك تری کەس بو لە ئیبراھیمە بۆیە
بەچاکی زانی پێش ھەموان لە باوکیەوہ دەست بکا بەبلا کردنەوہ ی بیروباوەری خوا
ناسی، زۆر بەرپەرەوہ و نەرمی یێ ی ووت: ئە ی باوکی خۆم چ شتێک تو ی والی کردوہ
کرنوش بۆ ئەو بتانە ببیت کە تاشراوی دەستی خۆت و ھیچ شتێکیان لە توانادا نیە؟ کوێر

و کهر و هیچ نهزان ، ووتیشی من له لای خوای گهوره وه به شینکی گهوره من به خسراره
پیت ناخوش نهی گویم لی بگره باوهر به خوای تاك و تنها بهینه که دروست کهرمانه،
نازهر وه لای نیراهیمی زور به توندی دایه وه و لی تی توره بو پرووی لی گرژ کرد، نیراهیم
به دلیکی فراوانده وه لای دایه وه و ووتی سلاوی خوات له سهری و داوای لی بوردنت
لی ده کم.

هروه ها نیراهیم له سهر ناموزگاری خوی ریششت گله که ی باشتر له سهر بی باوهری
به هیزبون، پهری به کاره که ی خوی دا هتا رژی جهزنی بی باوهران هات به بی
دهستوری خویان، بی باوهران به هوی جهزنده چون بو دهره وه ی شار نیراهیم به تنها له
بت خانه مایه وه و هلی بو ره خسا و همو به کانی شکاند و ووردو خاشی کردن، به
گهوره که ی هیشته وه توره که ی لا دانا، دانیشوانی شار له سهران و جهز هاتنه وه
بهرو بت خانه ریششت تماشایان کرد مال و ویران و سرگردان و خوا نهار همو
به کانیان شکاون و پارچ پارچه کراون سهرسام و سرگردان نه بی چ کسیتک نهو
کاره ی کرد بی؟ که سی لهو ناوه دا هات ووتی: لاوتک هیه بی تی نه لیراهیم، ناوی به
کاغانی به خراپه نه برد بی و نه بی نهو کاره نهو کردویه تی بت په رستان لی تی کزونه وه
نه بیان ویت داخی دلی خویانی بی پرژن و بیکورژن، ووتیان: نه ی نیراهیم: تو نهو
کاره ت کردوه به خوا کاغان؟ نهویش زور له سهر خو به بی په شوکان فهرموی به
گهوره که بیان وای له به به کوله کان کردوه لی تی پرسن نه گهر گفتو گو نه کا، نهوایش
هتا ماوه یک کړو مات سهریان دانه واند له دوایدا به ناچاری ووتیان: نه ی تو نازانی نه وانه
نادوین، نیراهیم فهرموی: نه ی تیره چوینان نه په رستن ، نهوان هیچیان بو نهمایه وه،
چالیک زور گهوره بیان هه لکند و درخت و بوشی زوریان تی کرد و ناگریان تی بهردا
و له دوره وه به منجیق نیراهیمیان فری دایه ناو ناگره که وه بو نه وه ی بسوتی. به لام خوای
گوره رزگاری کرد دوا کوزانه وه ی ناگره که چون بزبان چ شتیک به سهر نیراهیمدا

هاتوه. ته ماشایان کرد به ساغی وهك خوی زیندو ماوه ته وه و گه شهی سهر کوتمی دیت، به هوی نهو کاره به کهس نه کراوه زۆربهی دانیشتوان باوهریان هینا بۆیه نه مرودی ستهم کار لهو روناکیه ترسا و ئیبراهیمی بانگ کرد و دهستی کرد به ووتو وووئز له گه لئی ئیبراهیم زāl بو به سه ریا نهویش سهر شۆر بو به ناچاری فه رمانی دهر کرد بۆ سیخوره کانی که ئیبراهیم و نهو که سانهی باوهریان هینا وه بیان خه نه ژیر چاودیری تهنگیان پی هه لچن ئیبراهیم وای به چاک زانی له نیشتمانی خوی دهر چی بهره و شام که وته رینگا خوی و نازه ری باوکی و خاتو ساری ژنی و لوتی برازای و چونه دئی حهران، دووای دوو سال نازه ری باوکی لهوئ مرد، پاش ماوه یهك گرانیه کی زۆر سهخت له شامدا پهیدا بو بۆیه ئیبراهیم و خیزانه کهی بهره و میسر رویشن و سی مانگ لهوئ مانه وه، فیرعه و نی میسر هاجه ره ی کاره که ری خوی به خشی به سارا خاتونی ژنی ئیبراهیم، خاتون سارا وای به باشزانی بیه خشی به ئیبراهیم، نهویش ماره ی کرد له خوی، هاتنه وه بۆ شام، له شام له هاجه ره کورنکی بوو، ناوی نائیسماعیل، به فه رمانی خوا ئیبراهیم ئیسماعیل و دایکی بردنه حجاز له وجیگه یه که شاری مه که وه که عبه ی لی دروست کراوه دایان و به جی ی هیشن، هه موو کاتی ناو به ناو ئیبراهیم سه ری لی ته دان، ماوه یه لای هاجه ره و کوره که ی له حجاز نه مایه وه، ماوه یه کیش له شام له لای خاتو سارا نه مایه وه، له دوای ۱۴ سال چواره سال ئیبراهیم له سارا خاتون کورنکی بوو ناوی نائیسحاق. جاری له و جارانه که ئیبراهیم سه ری ته دا له ئیسماعیل خوا فه رمانی پی دا خوی و کوره که ی خانویه دروست بکه ن بۆ په رستی خوا به ته نها. جیگه ی خانوه که یان له لایه ن خوا وه بۆ دیاری کرا، ئیسماعیل به ردی ته هینا و ئیبراهیم دای ته نا له دیواری خانوه که دا خانوه که یان ته وا و کرد، ئیبراهیم له خوا پارایه وه، فه رمووی: نه ی خوا به ته م جیگه یه چۆل و بی ناو و بی کشتو کاله نه ته وه یه کیان بۆ بنیره ناوهدانی بکه نه وه، داواکارم رۆزی و خواره مه نی بۆ نه وه کانم ساخته به یتنی بۆیان له م جیگه یه دا، خوای گه ره نراکه ی وه رگرت و تایفه ی جور هومی بۆ

ناردن و له ویدا نیشته جی بون، نیسماعیل زنی لی خواستن، بهره بهره منالی زور بو، وای
لی هات جگه لهوان کهسی تر له مککه که نه مانه وه، بهر لهوان خوا بیری زه مزه می پر
له ناوی شیرینی بو ههلقولاندبون، پیغمه ری نیسلام ﴿﴾ له هوزی قوره یشی نه وهی
نیسماعیله، نهو خانه کرا بهروانگه و جیگه ی بهرستی خوی گه وره نه فهرموی:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ

وَأَمَّا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ

السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَارْزُقْ

أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَن ءَامَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَن كَفَرَ

فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

﴿واذا جعلنا البيت مثابة للناس﴾ موحمه د تو بیری نهو کاته بکه ره وه ئیمه نهو
خانه مان کرد به جیگه ی گه رانه وهی ناواتی ناده میزاد که بهن بۆلای به کۆمه ل کۆمه ل
بو به جی هینانی هه ج و عه مره و بهرسته کانی تری خوا و بکه رینه وه بۆلای نهو خانه
سال له دوی سال هه تا رۆزی دووایی و بکه رین به هه ر حوار لایدا و بیارینه وه بۆ گه ل و
نیشتمان و خویان.

﴿وامنا﴾ کردمان به جیگه ی ناسایش و نه ترسان، یانی ناده میزاد چونه نهو جیگه یه و
فه رمانه کانی خویان به جی هینا و به شیمان بونه وه و گه رانه وه بۆ لای خوا به نیازی پاکه وه

ترسیان لە سزای دووا پۆژ نامینی، ھەروەھا جیگە ی نەترسانی ئەو کەسانە یە دانیشتوی لای ئەو خانوون خوا پیویستی کردووە هیچ کەسێ پەلاماری نەدری ئەو جیگە یە، بەجۆری رێزی لی ئەگیری باوک کوزرا و باوک کوزی خوی ئەبینی پستی لی ھەلشەکا وەك هیچ نەقۆمابی لە نیوانیان.

ئەو کارە پەروایە بەردەوامە لە سەردەمی ئیسماعیلەو ھەتا ئەمڕۆ ئیمە. ئەو ئایەتە وامان پێ فەرمان ئەدا ئەو خانووە رێزی پێ دراووە پیویستە دانیشتوانی ئەو شوینە دەست درێژیان نەکریتە سەر، تالان و کوشتن و گالتە کردن دەربارەیان نەکری. مانای وانە کوشتن و تالان و پێ شیل کردنی مافی دانیشتوان نەبیراو، بیستومانە زۆرجاران جەنگ و ئازاو و کوشتن و تالان بە نارەوایی لەو جیگەدا پەیدا بوو ھەرچەندە قەدەغیە لای خوا. با ئەویش بزاین ئەگەر تاوانباری چووە نیو ئەو خانووە و شایانی کوشتن بوو تۆلە ی لی بەسەنری پیویستە تەنگی پێ ھەلبچنری و نان و ئاوی نەدریتی ھەتا خوی ئەدا بەدەستەو یە ئەمری وەنابی یەكەم جار پەلاماری بدریت لەبەر رێزی ئەو خانووە پیروو.

﴿واتخذوا من مقام ابراهيم مصلی﴾ وە ئیمە پێمان ووتن: ئێوە جیگە ی راوستانی ئیبراھیم بکەن بە جیگە ی نوێز کردن بۆ خۆتان. زانایان بۆ دیاری کردنی ئەو جیگە یە ھەریەکیان بیروباوەرێکیان ھە یە ھەمویان شایانی ئەو ھەن کە کاریان پێ بکری. ھەندیکیان ئەلین: بەو ھەمو جیگایانە ئەلین کارو باری حەج و عەرەیان تیدا بەجێ ئەھێنری، وەك جیگە ی تەواف ناوی مزگەوتی رێز گیراو جیگای ھاتوچوی راکردنی ئیوان سەفا و مەروا و عەرەفات و موزدەلیفە. ھەندئ تریان ئەلین بریتی یە لە دەوروپشتی کەعبە کە مزگەوتی رێز گیراوی لی پێك دیت، بۆ ئەو ھە ی نوێزکەران زۆربە ی کاتی خۆیان لەو ی بن یا ئیعتکافی تیدا بکەن ھەندئ تر سێھەمیان دەلین بەو جیگا دیاری کراو ئەوتری چەترکی دیاری کراوی بۆ کراو و پێی دەوتری مقام ئیبراھیم واتە جیگە ی راوستانی ئیبراھیم بۆ نوێز کردن کەوا چاکە دو رکات نوێزی دوا ی تەوافی تیدا بکری.

﴿وَعَهْدُنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي﴾ وه نیمه ناموز گاری نیسبراهیم و نیسماعیل مان کرد که پاک بکهنه وه نهو خانوهی من له هه موشتی شایستهی نهو نهیی، له بته کان و پیسای و چلک و چه پهلوی و گفتو گوی بی سود، له داوین پیسی و لادان له سنوری خوا و چه نه بازی، ریز لهو خانوه بگرن وه فدرمان بدهن به ناده میزاد بو کردنی نهوانه ی باسکران.

﴿لِلطَّائِفِ الْعَاكِفِ فِي الرُّكْعِ السَّجْدِ﴾ پاکی بکهنه وه بو نهو که سانه نه گهرین به دهری که عبدا بو به جی هینانی حج و عمره له هه مو کاتیکا که بو پهرستان نه یانه وی بگهرین به دهری که عبدا، پاکی بکهنه وه بو نهو که سانه له مزگهوتی ریز داردا دانه نشن و خبریکی خوا پهرستی و نویژ کردن و خویندننن، بو نهو که سانه لیشته جی نهوین و پاکی بکهنه وه بو نهو که سانه ی نه چن بهر کو عدا و سوزده نه بن بو نویژ کردن، یا بو نهو که سانه ی له هه نیمه کانی تره دین بو حج و عمره وه و نویژ کردن و پهرستن، له دووایدا نه چنه وه بو نیشتمانی خوینان.

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا﴾ وه بیری نهو کانه بکهنه وه نیسبراهیم پاراپه وه، ووتی: نهی پهروهرده کهری من تو نهم جیگه چوله ی بی کشت و کانه بگه به شاریکی هیمن و بی ترس بو دانیشتوانه کانی و دورین له خوین ریزی و ستم له یه کزی کردن.

بیاریزه له بومه لهرزه و گینه تلوکه. نه بی بزاین نه گهر که سی ستمی تیدا کرد بی خاوه نه کدی زور نه زیاره و له ناوچره به سهر شوری.

﴿وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مِنْ آمِنٍ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ وه تو نهی خواجه رۆزی و خواره مهنی به خشه به دانیشتوانی نهو شاره له هه مو میوه و دانه ویله یه، نهو که سانه یان باوهریان هیناوه له وان به خوا و به رۆزی دووایی.

کاتی ئیبراهیم کەعبەیی دروست کرد لەو جیگەیه کە خوا بۆی دیاری کردبو لەخوا
 بپارێتەوه ئاسایش و بێوهیی بلاو بکاتەوه لەنیو ئەو جیگەدا بۆ سودی دانیشتوان و
 خواردەمەنیان بۆ بنێری لە هەمولایە کەوه، خوای گەوره نزاکی لێ وەرگرت، رێژ گرتنی
 ئەو جیگەیهی پێویست کرد لەسەر ئادەمیزاد، هەموو جووره خواردەمەنی بۆ ناردن. خوا
 فەرموئ:

﴿قال ومن كفر فأمته قليلاً﴾ وەمن خواردەمەنی ئەدەم بە کەسێ باوەری نەهێتای،
 دواپی من سود ئەبەخشم بەو کەسە ماوەیهکی کەم لە جیهاندا. بەراوردی پێشەوایی ئایینی
 لە گەڵ کاروباری جیهاندا ناکرێ، چونکە پێشەوایی ئایینی دەسەلاتیکی ئایینی و کاتیە،
 ئەوەش پێویستی بە باوەر بەخودا و دادپەروەری هەیە. بەلام رۆزی پێدان بۆ چاک و
 خراپە بەوێنە ئاوو هەوا یە، گوناھو خراپە کاریگەر نیە لە تەمەنی مەرۆفدا و لە رۆزی
 پێدانی ئەم ژيانە جیهان.

﴿ثم أضطره إلى عذاب النار وبئس المصير﴾ لەپاشامن ئەو کەسە ناچار ئەکەم بۆ لای
 سزای ناگری دۆزەخ، و خراپ جیگە یە ناگری دۆزەخ بۆ گەرانەوهی ئەوان، وە کەس
 رزگاری ناکا.

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

﴿واذ یرفع ابراهیم القواعد من البیت و اسماعیل﴾ وه تو بیری نهو کاته بکهره وه ئیبراهیم و نیسماعیل بنچینهی نهو خانوهیان بهرز کرده وه وه بهههوی یاریدهی خوی مهزنه وه، کردیان بهو خانوه کهبکری بهرووگهی نوژ کردن.

نهو زانایانه مانای قورنایان کردوه، میژو نوسان ههریه کهیان بهجوری باسی کهعبهیان کردوه: نایا نهو خانهی خواجه پیش ئیبراهیم دروست کرابی و روخایی و ئیبراهیم دروستی کردبیته وه، وهك زورتو لهو زانایانه و میژو ناسانی نیسلام ووتوبانه؟ یامیژووی دروست کردنی له ئیبراهیمه وه دهستی بی کردبی مدهسته که ناگوری.

ههندیك له زانایان له باسی میژوی کهعبه دا وهستاو بی دهنگ هیچ بریاریکیان نه داوه، فهرموینه خوا نههیزانی، دهبارهی ئهم باسانه نایهتیکی قورنان و فهرموده ی بیگومانی پیغه مهر ﴿﴾ نه بهلگه یه کی نهقلی و نیشانهی کۆن و بیروبوچونی زانایانی زهوی ههلهکن بهدهسته وه نههاتوه. کهواته ی ئیمه ی موستان پرسیارمان لی ناگری له لایه ن

خواى گه وره وه، داوامان لى ناكړئ له لايه ن خواى گه وره وه، داوامان لى ناكات ميژوى
دروستكردنى كه عبه بناسين.

نیت نایا که عبه پارچه یه بی له بهه شت، یا به شی بی لهزه وی؟ نادم و پیغه مه رانی دوا
نهوان چوون بۆ حه ج لهو خانوه دا یانه؟ له کاتی لافاوه که ی نوحدا برای بۆ ئاسمان و له
پاشان هینرا بیته وه بۆ جیگه ی نهو سای و ئیستای خۆی؟ بهرده ره شه که جبریل له بههه شته وه
هینای یانه؟ یا نادم له بههه شته وه له گه ل خۆی هینا بیته؟ یاله کیوی نهو قوبه یسه وه هاتوته
دهره وه؟ چه ندین شتی تر: نهوانه هه موی به لگه ی بی گو مان له سهریان نه، جگه لهو
ههوالانه ی یه کهس له پیغه ومه ره وه گپراوێتیه وه، کهواته ئیمه باخۆمانی بۆ ماندو نه کهین،
نهو شته ی داوامان لی بکری ده باره ی که عبه نه مه یه: نه گهر ئیمه ی موسلمان توانامان
هه بو پیوسته به چین بۆلای، وه پیزی لی بگرین و به پیرۆزی دابنێن، بیپارێژین به گیان و
به سامان، چاو له پیغه مه ر بکهین لهو باره یه وه، ههروه که نهو جوړه ی موسلمانان کردویه وه
پاراستویه، بزاین خوا کردویه تی به رووانگه بۆمان له کاتی نوێژدا رووی تی بکهین،
به جیگه ی ئاواتی خۆمانی دابنێن و دلی خۆمانی پێوه بههستین، وه که بائنده بۆ هیلانه ی
خۆی.

﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا﴾ ووتیان: ئەى پەرۋەردەگەرى ئىمە ئەو كارە و نزايمان لى وەر بگەرە و پاداشتمان بدەرەو، بەبى گومان خوا نزاكەى وەر گرتن و پاداشتيان ئەداتەو، خوا خۆى دەرگای پارانهوئى واز کردو تەو، لەبەندەكانى خۆى داناخا. بەتاييەتى بۆ ئەو كەسانەى خويان ئەپارتن لەهەمو كارە قەدەغە كراوە كان.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بهر اِستی تو هه موشتی ئه بیسی له گهڵ پارانه وهی ئیمه دا.
هه رتوی هه موشتی بزانی و ئاگاداری و پارانه وه کانی ئیمه یشی.

﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ﴾ ووتیان: ئەو پەروەردگاری ئێمە: وەتۆ ئێمە بکەبەو کەسانەو مل کەچی تۆین و بەفەرمان بەرداری خۆت کە هەموشتی لەتۆو بناسین و بۆتۆی بکەین بۆکەسی تر نەکەین، بەنهیتی و بەناشکراواز لەپەرستی تۆ نەیدەین.

﴿وَمَنْ ذَرِيتْنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾ وەتۆ دابنی لە منالکانی ئێمە کۆمەلتی نیازپاک و مل کەچ و تۆپەرستین، فەرمان بەرداری تۆین. بەراستی پارانەو کەیانوەرگیرا، ئەو تا بەمیلیار خوا پەرست و باوەرداریان لی پەیدا بوە.

﴿وَأَرَيْنَا مَنَاسِكَنا﴾ وە تۆ نیشانی ئێمەو بدە و پێمان فیڕبکە دەستوری ئاینە کەمان و جیگەو بەجی هێنای حەج و عەمرە و چۆنیەتی کردنیان و چۆنیەتی پەرستەکانی تریش خوای گەورە داواکەو وەرگرتن و فیڕی چۆنیەتی پەرستەکانی تریش کردن، خوای گەورە داواکەو وەرگرتن و فیڕی چۆنیەتی خوا پەرستی کردن.

﴿وَتَبَّ عَلَینَا﴾ وە تۆ پەشیمان بونەو برێژە بەسەر ئێمەدا، لە هەلە کائان بیورە ئەگەر ناتەواویمان هەبو خۆمان و منالە کائان کە باوەردیان بەتۆ هینا.

بائەو هیش بزاین داواو لی خوشبون ئەو ناکە یەنی، ئەو کەسە گوناھباری، بە تاییەتی ئەگەر ئەو داواو لە پیغمەمرانەو بی، ئەوان هەر پلەو یەکیان هەبی خۆیان بەکەم تەرخەم دانهنن لەناستی پەرستی خوادا، وای دانهنن پەرستن بابگاتە ئەو پەری هیشتا بەکەمی دانهنن بۆ ئەو پەرستەو شایانی خوایی.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ بەراستی تۆ پەشیمان بونەو وەرئەگری لەبەندە کانت و لە هەلە کانیان ئەبووری میهرەبانیتان زۆرە بۆیان.

﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ ئەو پەروەردە کەری ئێمە: تۆرەوانەبکە لە نێو ئەو کۆمەلتە نیاز پاک و مل کەچ کەرە بۆ تۆ نیراوی لە خۆیان، خوای گەورە پارانەو کەو وەرگرت، لەنەوێ ئەوان پیغمەمری ئیسلامی بۆ ناردن، بۆیە پیغمەمر فەرموی: من داواکراوی باپیرم نیراهیم و موزدە پی دراوی عیسا و لەخەودا بینراوی دایکەم.

﴿یتلوا علیهم آیاتک﴾ بخویتی به سه ریانا نهو نایه تانهی تو به سروس نهی نیری بؤلای که بریتیه له قورئان که به لگن له سر یه کیتی خوا.

﴿ويعلمهم الكتاب والحكمة﴾ وه به وانی فیریکا نهو نامه ی خوایه، به وانی فیریکا ناسینی ناین و زانیی مانای قورئان و نهو شتانهی دلی مروقیان بی ته و او نه بی لهو هه مو زانیاری و نهو فهرانانهی پیوستن بو ژبانی رۆژانهی ناده میزاد.

﴿ویز کیهم﴾ وه پاکیان بکاته وه له چلک و چه په لای هاو به شدانان بو خوا و، له به شه کانی تری گونا به وهی نهو هیژه به رزه ی خوا بی به خشیوین.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ به راستی تو زور به توانای، هه مو شتی له جیگی شیای خویانا دانهی، هیچ که سی توانای به سر تودا نیه، هه رشتی تو ییکی بو مدهستیکی شایسته یه.. له نه وهی ئیبراهیم و ئیسماعیل جگه له موحه مه د که سی تری به فروستاده بی نه ئیراوه، پیغمه ره کانی تر هه مویان له نه وهی یه عقوبی کوری ئیسحاقی کوری ئیبراهیم. نه گپ نه وه عه بدولای کوری سه لام داوای له برازا کانی خوی سه له و موهاجر کرد و بی ووتن: خو ئیوه نه زانن خوا له ته وراتا فهرمویه تی: من له نه وهی ئیسماعیل پیغمه ری نه ئیرم ناوی موحه مه ده، نهو که سه ی باوه ری بی نه کات رانومای کراره، نهو که سه ی باوه ری بی نه کا له میهره بانی خوا دور نه خرته وه، سه له ی برازای باوه ری هیتا. به لام موهاجر به بی باوه ری مایه وه.. هه روه ها جوله که کان خویان هه لته کیشا و نه یان ووت: ئیمه نه وهی یه عقوبی کوری ئیسحاقی کوری ئیبراهیم، گاوره کان نه یان ووت: ئیمه پیغمه ره که مان عیسی کوری مده ره مه ی کچی عیمrane و له نه وهی ئیبراهیمه. بت په رستان نه یان ووت: ئیمه له نه وهی ئیسماعیلی کوری ئیبراهیم، هه مویان خویان به ئیبراهیمه وه هه لته کیشا، نه یان زانی پیغمه ره له نه وهی ئیسماعیله. بی گومان نهو که سانه ی باوه ری به موحه مه د نه که ن، باوه ریشیان به ئیبراهیم نه کرده، بویه خوا به هه ره شه وه به وان نه لی:

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ

مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا
وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ
قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَبْنِي إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ
إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا
وَحَدًّا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا
مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

﴿ومن یرغب عن ملة ابراهیم﴾ و نهایی چ کهستی بنی واز لدناین و یرنگی راستی
نیراهیم بنی بدو نایه ته راسته وه هیده تی، بیگومان هیچ کهستی وازی لی ناهیتی.

﴿إِلَّا مِنْ سَفْهِ نَفْسِهِ﴾ مه گهر که سی خوی بی نرخ و ریسوا کرد بی و نه زانی وورد نه بیته وه.

﴿وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا﴾ وه به راستی نیمه ئیراهیممان هه لئزارد وه به پاکی و پاکیزه بی بو پیغمه رایه تی نیمه هه مو شتی له جیگه ی شایسته خویا دائه نین، کرد ومانه به پیغمه ره له جیهاندا.

﴿وَأَنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وه به راستی ئیراهیم له رۆزی دوایدا له پیاو چاکه کانه چونکه له جیهاندا له پیاو چاکان بو، نایی ئیسلام رۆزی دواپی به کرده وی جیهانه وه نه بهستی، نهو که سه ی له جیهاندا پی شه وای چاکان بو بی له رۆزی دووایشدا هه ر پی شه وایه. ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلَمْ﴾ کاتی فهرموی به ئیراهیم په روه ردگاری خوی: تو فهرمان به ردار و مل که چی فهرمانه کانی من به، بیخه ره دلی خوت به لگه یه پالت پیوه بنی بو ناسینی نیمه.

﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ئیراهیم ووتی: من فرمان به ردار و مل که چم بو په روه ده که ری هه مو بونه وهران. که واته ئیراهیم هه لئزارد هی خوایه، وه لامی هه مو فهرمانه کانی خوی داوه ته وه، به ته وای به کاره گرانه کانی پیغمه رایه تی هه لساوه.

بهو نایه ته خوی گه وره پاکی و بی گهردی و په رستن و فهرمان به ردار ی ئیراهیمی رون کرده ته وه، هه روه ها سه ری جوله که کان و گاور و بت په رسته کانیشی پی نه کو تیتته وه که خویانیان به ئیراهیمه وه هه لئه کیشا، که چی له دووایدا ده ستیان کرد به گونا ه کردن و یاخی بون لهو که سه ی ریگه و ریازی ئیراهیمی زیندو کرده ته وه، ره وشت و بیرو باوهری ئیراهیم بلا و نه کاته وه که پیغمه ره ی ئیسلامه ﴿ﷺ﴾.

﴿وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ﴾ وه ئیراهیم رای سپارد و نامۆزگاری کوره کانی کرد بۆلای ریگه ی راست. یا نامۆزگاری کردنی به پوخته ی مانا و ناوه رۆکی ووشه ی (أسلمت) واته ئیراهیم هه ر به خوی وازی نه هینا که ریگه ی راست بگری. به لکو نامۆزگاری

كۆرەكانیشی كرد كه ئەوانیش مل كه چ و فرمان بەرداری خوا بن هەروەك خۆی. ئەو كۆرانی ئیبراهیم ئەوەی راستی بێ هەشت كۆرن:

۱- ئیسماعیل دایکی ناوی خاتون هاجەرە لەنەو قیتیەكانی میسرە، كۆری گەرەبی ئیبراهیمە بە شیرەخۆرە لە مەكە نیشتهجێی كردووە لەگەڵ دایكیا، ئەو كۆرەبە خوا فرمانی كرد كه ئیبراهیم سەری بپێ لەتمەنی (۱۳۷) دا كۆچی دوایی كردووە.

۲- ئیسحاق دایکی ناوی خاتون ساری نامۆزای ئیبراهیمە، لە پاش ئیسماعیل بە (۱۴) سال لەدایك بوە. رۆم، یۆنان، ئەرمەن، جولەكەكان لەنەو ئیسحاق، لەتمەنی (۱۸۰) سەد و هەشتا سالتیدا كۆچی دوایی كردووە، لای ئیبراهیمی باوكی لە خاکی پیرۆزدا ئیژراو.

۳- ئیبراهیم لە پاش مردنی خاتون سارا قەنتورای كچی یەقنۆن لەنەو كەنعان هیناوە، شەش كۆری لەو ژنەبانی بوە: ناویان: مەدیەن. مەداین، نەهشتان، زەمران، نەشین، شیوخ، ئیبراهیم بە (۲۶۰۰) دوو هەزار و شەش سەد سال بەر لەدایكبونی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ كۆچی دوایی كردووە.

﴿ويعقوب يابني﴾ وە یەعقوب نامۆزگاری كۆرەكانی خۆی كرد. یانی ئیبراهیم و یەعقوب هەردوو لایان نامۆزگاری كۆرەكانی خۆیان كرد، ووتیان ئەو كۆرانی خۆمان: ﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ﴾ بەراستی خوا هەلبێژاردووە بۆ ئێوە ئایینی بێ خەوشی ئیسلام كه پوختە هەمو ئایینەكانە، لەپاش ئەو ئایینی ترنایە، بۆ هەمو كاتی دەست ئەدا. ﴿فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دووای ئێوە نەمرن مەگەر ئێوە موسڵمان بن، خوا پەرست و چاكە كەربن، مل كهچی فرمانی خوا بن، پشت بە میهرەبانی خوا بیهستن، راوەستن و بەردەوام بن لەسەر ئایینی ئیسلام، پشتی تی نەكەن هەتا ئێوە نەمرن، بۆ ئەوەی لەدووا رۆژدا لەسەری زیندو بكرێنەو بەو ئایینە خاوەنەو.

يەعقوب (۱۲) دوازده كورى بو، ناويان: رۆبين، شەمعون، لاوى، يەھوزا، يەش سوخود، زەبولون. زەوانا، نەفتونا، كوزا، ئوشير، بنيامين، يوسف.

خوای گەورە بەو ئايەتە پیرۆزە ئاگادارمان ئەفەرمۆی:

هەمو باوکی لێبەر سراوی منالەکانی خۆیان، بەخێویان بکەن. پەرورەدیەکان بکەن، فێرکاری چاکیان بکەن، راغوبیان بکەن بۆلای ئایینی پاک و پەروا، بەگوێزەیی توانا کەمتر خەمییان لەگەڵ نەکەن، لەخوا بپارێتەوێ بۆیان و یاریدەیان بدەن، پاشە پۆزیان بدەن دەستی خوای بە مێهرەبان.

نەوێی رابردو لەمانای ئەم ئایەتانەوێ ئامۆزگاری ئیبراھیم و یەعقوب بون بۆ کۆرەکانی، بەجۆری ئیبراھیم و یەعقوب لەسەرەمەرگا ئەو ئامۆزگاریانەیی لێبەر لەچووب دووپاتیان نەکردەوێ وە بۆ کۆرەکانیان، هەتا وەکو هەمو کورانی ئیسرائیل پاش بیستی لێبیریان نەچیتەوێ، هەر وەها جولە کە کان ئەیان ووت: بەیەعقوب لەکاتی مردنیا ئامۆزگاری کۆرەکانی نەکرد کە بەجولە کەبێی عەمر. بۆ بەدرۆ خستەوێیان خوا فەرمۆی:

﴿إِمْ كَتَم شَهْدَاءِ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ﴾ ئایا ئێوێ جولە کە نامادەبون کاتی کە یەعقوب لەسەرەمەرگی مردندا لەلای بون. بێ گومان ئێو لەلای ئەو نەبون.

﴿إِذْ قَالَ لَبْنَةُ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي﴾ ئەو کاتە یەعقوب فەرمۆی بە کۆرەکانی: چ شتێ نەپەرستن ئێو لەپاش مردنی من. کەواتە ئێو لە چ لایە کەوێ ئەو داواوەتان هێناوە بفرمۆی دواي من ئێو جولە کەبن.

﴿قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَالْآبَاءَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ کۆرەکانی لە وولامیا ووتیان: ئێمە نەپەرستین خوای تۆ و خوای باوکانی تۆ ئیبراھیم و ئیسماعیل و ئیسحاق یانی ئەو کەسە نەپەرستین ئێو و هەمو کەسانی تر ئەو پەرستن و شایانی پەرستینی. لەو رێستەیدا ئیسماعیل لە ریزی باوکی یەعقوبا دانرا کەچی مام یەتی و باوکی نیە، بۆئەوێ

بزانری مامیش به وینهی باوک پیویسته ریزی بگیری، بویه پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ فهرموی به عهباس: نهمه پاشماوهی باوکه کانی منه.

﴿ اِلْهًا وَاحِدًا ﴾ پهرستراویکی تāk و تهنهایه، جگه لهو کهسی تر شایانی پهرستنی نیه. ناشکرایه ناموژگاری ئیبراهیم بۆ کورانی خوی و ناموژگاری یه عقوبیش بۆ کورانی خوی جیگهی خویانیان گرت، به چاکی چاودتری ناموژگاری نهوانیان کرد.

﴿ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾ وه ئیمه بۆ نهو خوا تهنهایه مل کهچ و فرمان بهردارین، ههر نهو نه پهرستین. کهواته نهی جوله کهکان: ئیوه نه گهر له کاتی مردنی یه عقوبا له لای بون و فهرمودهی نهوتان بیستایه نهتان زانی خوتان درۆنه کهن له داواکاریه که تانا که یه عقوب ووتوتی به کورپه کانی: ئیوه ههر به جوله کهیی بمرن، پروپاکندهی درۆینه مه کهن بۆ پیغمهرانی خوا، پیویسته ئیوهی جوله که نایینی نیسلام پهرستن ئیوه و نهوان زۆر دووردن له یه کتری، بویه خوا فهرموی:

﴿ تِلْكَ أَمْرٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ ﴾ نهوانه که ئیبراهیم و نیسماعیل و نیسحاقه کۆمهلتی بون رابوردوون بهرپیگهی خویانه وه رپویشتن و مردن، بۆ نهوان ههیه نهو شتهی کردویانه له کردهوهی چاک، چاکه یان ههر بۆ خویانه، لایان نه داوه بۆ لایهتر، جگهی له پهرستنی خوا و چاکه کردن.

﴿ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ﴾ وه بۆ ئیوهیش ههیه شتی کردوتانه، له لای خوا جگهی کردهوهی خوتان هیچ شتی ناگاته فریاتان.

﴿ وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه ئیوه پرسیارتان لی ناکری له شتی نهوان کردویانه ئیوه واز لهوان بێتن، ئیوه بهرپرسیارن له کردهوهی خوتان، پاداشتی چاکهی کس بۆ ئیوه نایی، به خراپهی که سیش ئیوه گیرۆده نابن.

خوای گهوره بهو نایهته ههر شه لهو کورانه نهکا کردهوه یان وهک کردهوهی باوک و باپریان چاک نهیی، باوک و باپریان ناگاته فریایان، ئیتر نایی به چه نه بازی و ناواتی خراپیان

خوا به درو بخانه وه، بۆ نازانن هه مو ئاده میزادی سه رزه وی هه مویان له بنچینه دا له نه وه ی
 پیغمه بریکن؟ زۆریه یان بی باوه رو دۆزه خین، بۆیه پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ فهرموی: ((نه ی سه فیه ی
 پوری موحه مه د، نه ی فاتیمه ی کچی موحه مه د، بین بۆلای من له رۆژی دوایدا به
 کرده وه کانتانه وه. نه ک به نه سه ب و باوک و باپیر تانه وه، نه و که سه ی کرده وه ی دووای
 خستی نه سه بی نا یخاته پیشه وه.. نه و فهرموده ی پیغمه ره له ژیر روناکی نه و نایه ته
 رابوردو وانه وه هاته وه. مانای نایه تی ﴿فلا أنساب بینهم یومئذٍ ولا یتساءلون﴾ دووایی
 نه سه به کان له و رۆزه دا له نیوان نه واند نیه، له یه کتری پرسیار ناکه ن.

جوله که کان نه یان ووت: ئیوه بین به جوله که، چونکه موسای پیغمه ری ئیمه گه وه
 ترینی پیغمه مرانه، تهورات گه وه ترین نامه یه، نایینی ئیمه گه وه ترین نایینه، باوه ریان به
 عیسا و ئینجیل و موحه مه د و قورئان نه بو. گاوه کان نه یان ووت: ئیوه بین به گاوه،
 پیغمه ری ئیمه عیسا یه و نامه که مان ئینجیله، ناین و نامه ی پیغمه مر و نامه ی ئیمه
 گه وه ترن له هه مو ناین و پیغمه مر و نامه کانی تر، باوه ریان به موحه مه د و قورئان نه بو.
 خوای گه وه بۆ به درو خسته وه یان له و داوایانه یان، نه م نایه تانه ی نارد ه خواره وه:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
 حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا
 أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ

مِنْ رَبِّهِمْ لَا تَفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾
 فَإِنْ ءَامَنُوا بِمِثْلِ مَا ءَامَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ ءَاهَتَدُوا وَإِنْ لَوْلَا فَءِئْمَنَّا
 هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 ﴿١٣٧﴾ صَبَغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ صَبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ

عَبِيدُونَ ﴿١٣٨﴾

﴿وقالوا كونوا هوداً أو نصارى﴾ وه جولہ کہو گا ورہ کان نہ یان ووت بہ موسلمانان:
 ئیوہ بن بہ جولہ کہ یا بہ گا ور۔ واتہ جولہ کہ کان نہ یان ووت: ئیوہ بن بہ جولہ کہ، چونکہ
 بہ گومانی خو یان رانموی و ہرنہ گرن، رانموی ہر لای نہ وانہ۔ گا ورہ کان نہ یان ووت: ئیوہ
 بن بہ گا ور، رانومای ہر لای ئیمہ و ہس، جولہ کہ و گا ورہ کان خو یان لہ نیو خو یانا
 ہر یہ کہ یان نہوی تریان بہ ہیچ شتی دانائین، یہ کتری بہ دروزن نہ زمیرن۔

﴿تہتدوا﴾ نہ گہر ئیوہ بن بہ گا ور یا بہ جولہ کہ ئیوہ رانومای و ہرنہ گرن، نہو گفتو گو
 نارہ وایہ وینہی نہوہیہ نہ یان ووت: جولہ کہ و گا ور نہ بی کہ سی تر ناچیتہ بہ ہشت،
 لہ کاتی مانا کردنی نایہ تی (۱۱۱) سہد و یازدہی نہم سورہ تہ و لامیان درایہ وہ خوا فہرمانی
 دا بہ پیغمبر لیرہ یشدا بہم نایہ تہ و و لامیان بداتہ وہ فہر موی:

﴿قل بل ملة إبراهيم حنيفاً﴾ موحہ مد تو بلئی بہ وان: بہ لکو ئیمہ دو وای لایینی
 ئیراہیم نہ کہوین وازی لہ ہمہم نایینی ہتاوہ، روی کردوہ تہ لایینی پاک و خاوین، ئیوہ
 ریگہی خوار و خیتان گرتوہ۔

﴿وما كان من المشركين﴾ وه ئیبراهیم لەو کەسانە بوە هاوبەشیان بۆ خوا دانەناو، وهك
ئێوه نەبوە هاوبەشی بۆ خوا دانایی: جوله کەکان گومانیان وایە عوزەیر کوری خوایه.
گاواره کان ئەلین: عیسا کوری خوایه. ئێوه بهو سەرلی شیوایه وه به کەلکی ئەوه نایەن کەس
لە گەلتانن. خوا فەرمانی دا بە موسلمان و فەرموی:

﴿قولوا آمنا بالله﴾ ئێوهی موسلمان بلین: ئیمە پروامان بە خوا هەیه کەبێ هاوبەشە و
تاک و تەنایە. بێ وێنەیه و کەسی لی نەبوە.

﴿وما أنزل إلینا﴾ وه پروامان بهو شتە هەیه نێردراوه بۆلای ئیمە کە قورئانە، بەلامانە وه
وایە گەورەترین نامەیه کە هاتووە خوارە وه بۆ سەر ئادەمیزاد.

﴿وما أنزل الی إبراهیم﴾ وه پروامان بهو شتە هەیه نێردراوه خوارە وه بۆ سەر ابراهیم
کە پتی ئەوتری (صحف) واتە پەرێوه کان (١٠) پەرێ.

﴿وإسماعیل وإسحاق ويعقوب والأسباط﴾ وه پروامان بهو شتە هەیه هاتۆتە خوار بۆ سەر
ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب ئەسبات، ئەوانە هەر چەندە نامە و پەرێوان بۆنە هاتو.
بەلام چونکە کاروباریان بە نامەیی ئیبراهیم بو، وهك بۆ ئەوان نیرایی وایە.
کەواتە جینگەیی خۆیەتی بێژیری بۆ ئەوان هاتووە خوارە وه.

ئیسماعیل و ئیسحاق کوری ئیبراهیم، یەعقوب کوری ئیسحاق، ئەسبات بریتین
لەنەوهی (١٢) دووازدە کوری یەعقوب کە دووازدە هۆزی جوله کەیی لی پێک هاتو، هەتا
هاتنە خوارە وهی تەورات بۆ سەر موسا پێویست بوە لەسەریان دەستور و یاسایان نامەیی
ئیبراهیم بێ.

﴿وما أوتی موسى وعیسی﴾ وه پروامان هەیه بەشتی بەخشاوه بە موسا و بە عیسا وهك
تەورات و ئینجیل ئەو کار بە کەس نەکراو نە کە دراوه بەوان.

﴿وما أوتی التبیون من ربهم﴾ وه پروامان هەیه بەشتی بەخشاوه بە پێغمبەرەکان
لەلایەن پەرورە کەری خۆیانە وه لە گەل ئەو هەموکارە بە کەس نەکراو نەدا.

﴿ لا نفرق بین احدٍ منهم ﴾ نیمه ی موسولمان جیاوازی ناخهینه نیوان هیچ به کنی لهو پیغمه رانه ، پرومان بههموویان ههیه ئیر نامه یان بۆ هاتبی یان نه .

﴿ و نحن له مسلمون ﴾ وه نیمه مل که چ و فه رمان بهردارین بۆ خوا ، پرومان بههمو پیغمه ران و نامه کان ههیه ، خوا به تاک و ته نه ا نه زانین بۆ په رستن .

﴿ فان آمنوا بمثل ما آمتم به ﴾ دووایی نه گهر خاوه ن نامه کان و بت په رستان باوه ریان هینا بو به وینه ی شتی ئیوه باوه رتان بهو شته هیناوه ، به پروایکی پاک و خاوین که پروایه به خوا ی تاک و ته نه ا و پروا بههمو پیغمه ران و همو نامه کان .

﴿ فقد اهتدوا ﴾ دووایی به راستی نهوان ریتموویان وه رگرتوه ، وه رینگه راستیان گرتوه .
﴿ وان تولوا ﴾ وه نه گهر پشت بکه نه راستی ، پروا بههمو پیغمه ران و همو نامه کان نه یه رن ، جیاوازی به کار به یتن .

﴿ فاعما هم في شقاق ﴾ دووایی به راستی نهوان له نیونا زاوه و دووبه ره کیدان ، هه ر به که یان لایکیان گرتوه ، به ته نه ا دژی تو نین ، دزایه تی به کتریش نه که ن ، له تیکدانی نیوان ناده میزاد ناوه ستن و دوژمنی هه مویانن .

﴿ فسيقفيهم الله ﴾ دووایی خوا له مه وپاش تو نه پاریزی له گیره شیوینی نهوان ، خوا به سه بۆ تو و پاراستی تو له فیللی نهوان ، فیلله که یان بۆخویان نه گهر یتسه وه و جگهری خویان نه بری ، به راستی نهو به لینه به رزه ی خوا هاته دی موسلمانان سه رکه و تن ، به چاری خویان بینان به نی قوره یزه کان دیل کران و کوژران ، به نی نه زیر دهر به دهر بون .

﴿ وهو السميع العليم ﴾ وه هه ر خوا به هه مو شتی نه یینی ، پارانه وه ی تو نه بیستی ، هه مو شتی نه زانی .

﴿ صبغة الله ﴾ نیمه ی موسلمان رهنگ کراوین به رهنگی خوا که نایینکی نهو تو به دلی ناده میزاد و نهقلی ناده میزاد پاک نه کاته وه له چلک و چه پهللی ، نیمه بهو ناینه پاکه رهنگ کراوین و پشتی تی نا که یین ، نهک وهک رهنگی گاوه ره کان که له دووای جهوت رۆژ له دایک

بونی مناله کانیان نه بدن له ناویکی زهره هه لیان نه کیشن و نه لئین: به ناوی باوک و کور و جوهره نیله وه ناوی نه بدن به (العمودیه) یانی تهر کراو به گومانی خو یان بهو کاره پاک نه که ریته وه، نه وهی راستی بی هدر ته نها گاواره کان وانین. به لکو هه مو خاوه ن بیرو باوه ری بهو بیرو باوه ره رهنګ کراون، په پیره نه خشه و ره وشتی پیشه واکانیان نه که ون. به لام پیوسته موسلمانان په پیره وی رهنګ و ثانی خوا بکه ون، رهنګی تر به چاک نه زانن وهک خوا نه فهرموی:

﴿ومن احسن من الله صبغة﴾ وه چ که سیک شیرین و چاکتر بی له خوا له لایه ن رهنګ کردنه وه و له لایه ن نایینه وه؟ بیگومان هیچ که سی له خوا چاکتر نیه لهو لایه نه وه. ﴿ونحن له عابدون﴾ وه نیمه خوا په رستی نه که یین، به ته نه های نه زانین بو په رستی، باوه رمان به خوا و هه مو پیغمه ران و هه مو نامه کان هه یه.

جوله که کان ناژاوه یان نه نایه وه بو پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ هدر له بهر نه وهی نه ترسان که سودی تاییه تی خو یان له کیسیان بجی، وهک فروشتنی ناموسی خو یان و فروشتنی ئاره ق و قومار کردن و سود خواردن. به بی شهرمانه نه یان ووت: تو پیغمه ر نیت، پیوسته خوا ههر له جوله که پیغمه ر بنیری، خوا هدر خوی نیمه یه، ناده میزاد بو نیمه دروست کراوه. گاواره کانیش له پروپاگهنده ی ناره و و به لکه ی پروپوچ هدر وهک جوله که کان نه نه وهستان نه یان ووت: نه گهر خوا پیغمه ر بنیری نه بی خاوه نی سامانی، له مرقفه ماقوله کانی نیمه بی، بویه خوی گه وره ندم نایه ته ی ناره خواره وه، فرمانی به پیغمه ر دا به وان بلی: نهو که سه باوه ری بهو که سانه نه بی خوا چاکه یان له گه ل نه کاو نه یانکا به پیغمه ر توله ی خاوه و نه گری، نه فهرموی:

قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ

وَلَنَا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ

ته فسیری زمانکوی

نَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَعْلِمُ أَمْرَ اللَّهِ
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهِ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُمْ مِمَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

﴿ قل اتحاجونا في الله ﴾ موحه مد تو بلتي به گاورو جوله كه كان: نايان ئيوه دوژمنايه تي
ئيمه نه كه نه له باره ي ناييني خواوه و ههلبزاردني پيغه مهر له عه ره ب. به گوماني خوتان
ناييني ئيوه راسته و رانومايي و چوني به ههشت به ستراره به ناييني ئيوه، پيتان وايه به ههشت
هه ر ئيوه تي نه چي، به موسلمانان نه لتي: ئيوه بن به گاور و جوله كه.
﴿ وهو ربنا وربكم ﴾ وه خوا پهروه رده كهرى ئيمه و پهروه رده كهرى ئيوه يشه، كارو
فهرمانى هه مومان به ده ستى خوايه، ئيت ئيوه دوژمنايه تي ئيمه بو نه كه نه، خوا بو هه مومان
به كسانه.

﴿ ولنا أعمالنا ﴾ وه بو ئيمه به كرده وه و پاداشتي كرده وه كانان، ريك و پيكه له گه
فهرمانى خوا دا، كرده وه ي نه مړو بنچينه به بو پاداشتي پاشه رۆژ.
﴿ ولكم أعمالكم ﴾ وه بو ئيوه به كرده وه كانى خوتان، پاداشتي نه وانه وه رنه گرن،
كرده وه ي خراپ و ناريك ناگو نجي له گه ل فهرمانى خوا دا، چۆن داواى دوستانه ي خوا
نه كه نه؟ دوژمنايه تي ئيوه له گه ل مندا كه خوا منى ههلبزاردوه بو پيغه مبهرايه تي زيان به
خوتان نه به خشي.

﴿و نحن له مخلصون﴾ وه ئیمه بۆ خوا نیاز پاکین، پاکى خۆمان تهرخان نه کهین بۆ
بهندهیی خوا فرمان بهرداری خواين، ههمو کاریکمان ههواله ی لای خوا نه کهین بهوینسه ی
ئیه نین که نه لئین: ئیمه داوای ههرشتی له خوا نه کهین پئوسته بمان داتی. به گومان و بی
شهرمی خۆتان خوا فرمان بهرداری ئیه وه.

﴿ام تقولون ان ابراهيم واسماعيل واسحاق ويعقوب والاسباط كانوا هودا او نصارى﴾
ئیه دوژمنایه تی ئیمه نه کهن ئایا ئیه نه لئین: به راستی ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسهحاق و
یهعقوب و نهسبات جوله که یا گاوربون، بۆیه ئیمه پهیره هویان نه کهین. چون ئیه
دوژمنایه تی خوا نه کهن؟ ناوای ئیه چ شتی که؟ ئیه دوو شت نه لئین: یه که میان نه وه یه خوا
پهغه مهر له عه ره ب نانیری، نهو کاره به دهستی کس نه له جگه ی خوا، خوا خۆی نه زانی
چ که سیک نه کا به پهغه مهر و چ که سی شایسته یه؟ دوو هه میان نه وه یه به گومان ی ئیه
پئوسته ئاین ههر ئاینی ئیبراهیم و نه وه کانی بی، چونکه نهوان جوله که بوون، نهو
گومانه تان پوچ و بی به لگه یه یه ئیبراهیم نه جوله که بوه، وه نه گاوربوه. به لکو ئیبراهیم پاک
و خاوین بوه، هاویه شی بۆ خوا دانه ناوه، گاور و جوله که پاش ئیبراهیم پهیدا بوون.
کهواته ههر دوو داواکانتان پرپوچه.

قورائانی پیروژ بهو ئایه ته رانومایمان نه کا بۆ گفتوگو کردن له گه ل دوژمنانی خومان
به م شیوه یه بین، ههمولایکیان لئی بهستین و تهنگیان پی هه ل چنین و سهریان پی
شۆر بکهین، به جۆریکی ژیرانه که به گویره ی نه قل هه چیان بۆ نه کرئ یاداوا که مان وه رگرن،
وه یا بیده نگیان بکهین. نه که به توریه یی له گه لیان گفتوگو بکهین و یه کهم جار دلیان بریندار
بکهین.

تهماشاکه نه گهر که سی به ئیه بلتی روبه روی خۆتان: من له ئیه زانترم. بیگومان
ئیه پیتان ناخۆشه، نهو که سه به یی نرخ و نهزان دانه نین، یا ئیه مروفیکسان بین ی ووتی
به که سی نهو ساروخه ی دروست کردوه نه چیه ئیه مریخ: من له تو زانترم که چی له

ناوەرۆكانەزانه، بۆتان دەرئەكەوئى لەو كەسە گئىل و گوج ترتان دەست ناكەوئى. لە
 ھەموكەسئى بئى نرختر ئەو كەسانەن خۆيانيان بە نامۆزگارى كەرى خوا دائەنئىن، ئەلئىن:
 پئويستە پئغەمەر ھەر ئەبئى لە ئيمە بئى، بۆيە خوا فەرمان ئەدا بە پئغەمەر وولاميان بداتەوہ و
 بلئى: ﴿ قُلْ أَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ ﴾ تۆ بلئى: ئايا ئيۆہ زاناترن بە ئايى ئەو پئغەمەرانە و
 نەوہ كانيان ، يا خواى گەورە زاناترە لە ئيۆہ ، بئىگومان خودا زاناترە بە ئايى ئەوان ئەك
 ئيۆہ.

﴿ وَ مِنْ أَظْلَمٍ مَنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَ اللَّهِ ﴾ و چ كەسئى ستمكار تربئى لە كەسئى
 شايتەنى دانى خوا بشارتەوہ كە فەرمويەتى ئيبراھيم لەسەر ئايى پاك بووہ ، زۆر بەباشى
 حاوہن نامەكان ئەزانن كەلەلایەن خواوہ بۆيان ھاتوہ كە ئيبراھيم و كورپەكانى و نەوہ كانى
 پاكبوون و نیازپاك بوون ، خوايش بەو پاكىيە ئەوان ئيۆہى ناگادار كردوہ لە نامە كانيانا.
 كەچى ئيۆہ لە ئادەمیزادى ئەشارنەوہ، ئەو شتەى دژى زانين و ويستى خوا بئى ئيۆہ
 ئەلئىن، ئيتر چ كەسئى لە ئيۆہ ستمكارترە؟ وە ئەيشتان زانى خوا پئغەمەرئى ئەنيرئى لە
 عەرەب و لەنەوہى ئيسماعیل، لە گەل ئەوہيشا نەتان ئەوت و ئەتان شارەوہ، بئى شەرمانە
 نامەى خوا ئەگۆرن. كەوا بو ئيۆہ شايتەى سزای سەختن لەلایەن خواوہ لەبەزەبى خۆى
 دورتان ئەخاتەوہ.

﴿ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ وە خوا بئى ناگانى يە لەشتى ئيۆہ ئەيکەن، ئەو كارە
 ناپەرەوايە ناخريتە ئەولاوہ، بەبئى تۆلەو سزا دەرناچئى خواوہنە كانيان ، ئەو رستەيە ھەمو
 ھەرپەشەيەكى تئیدا كۆكرائەتەوہ بۆ خواوہن نامەكان، ھەمو كەسئى وئەنى ئەوان بن
 لەشاردنەوہى كارى رەوادا و ھەلسان بە دژى كارى چاك توشى سزای سەخت ئەبن،
 شاگردە كانيان ئيستا زۆر بوون و چاوہ پرووانى مەوقايەتيان لى ناكريئى.
 ﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ﴾ ئەوانە كۆمەلتى بون لە پئغەمەرەن رابوردوون بەپيشە و كردەوہى
 خۆيانەوہ.

﴿لها ماكسبت ولكم ماكسبتم﴾ بۆ ئەو كۆمەڵە پىغمەرانە ھەيە شتى كردوانە و بۆ ئیوەيش ھەيە شتى ئیوە كردوانە.

﴿ولا تسألون عما كانوا يعملون﴾ وە ئیوە پرسىارتان لى ناکرى له شتى ئەوان ئەيانکرد هیچ كەسى لى پرسراوى كرده وەى كەس نیه، ھەمو كەسى بەرپرسىارە لە كرده وەى خۆى. مانای ئەو ئایەتە بەدرىژى تر لەمانای ئایەتى (١٠٤) سەدو چوار باسكراوە، بەلام لیۆرەدا دوپات كراوە ئەو بۆ سەرزنەشتى جولەكە و گاور و بت پەرستان و ھەمو بى باوەرانی تر كەخۆیان خەرىك نەكەن بەباسى گەلانى خۆیان و ئایىنى خۆیان، ھەتا بزەنن ئەو ئایىنانە رۆیشتن و باویان نەما و رۆناکیان كۆزاوەتەو ئەمرو باس باسى موسلمان و ئایىنى ئىسلامە، كەدەمارى خۆى بەنەلەخشاوى داكوتاوە بەبەلگە و بەئىنى كارىگەرەو. ئەوئەى ئەبىرى ئىستا بیروباوەرى راستى ئىسلامە پتویستە ئیمە پەپرەوى بكەین، ئەو ئایىنانە رابوردوون نازانرین و یاسایان نازانین، بۆیە باویان نەماوە، ئەو كەسانەى دوواى ئەوان پرسىارى كردهو پىشوانیان لى ناکرى، ئایىنى ئىسلام شیاوى ئادەمیزادە لە ھەموكات و لەھەمو جىگەيە پتویستە بىكەین بە روناكى بۆ خۆمان، ھەموشتى بى ببینن.

پاك نوسی مانای جزمی یەكەم بەیاریدەى خوا كۆتایى بى ھات

مانگى رەبەعی دووھەم رۆژى یەك شەممە ١٤١٨/٣/١ كۆچى

رێكەوتى ١٩٩٧/٧/٢ زاینى.

بەیارمەتى خواى گەورە

چاوەروانى بەشەكانى تری ئەم تەفسیرەبن

تییىنى :

سەرچاوەكان لەدوا بەشى ئەم تەفسیرەدا بلاو دەكرێتەو.

تەفسیری زمانكۆبى

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۸	پیشه کی
۹	ناوه کانی قورنانی پرۆز
۹	باسی گه ورهیی قورنانی پرۆز
۱۱	باسی په ناگرتن له شهیتان
۱۱	خه له تاندنی هه ندی مرو فی ساویلکه
۱۱	گفتوگۆی شهیتان له خزمه تی خوا دا .
۱۳	هاتی شهیتان بۆ خزمه ت پیغه مبه ر .
۱۳	چوونی شهیتان بۆلای عیسا .
۱۳	چوونی شهیتان بۆ خزمه ت نوح .
۱۴	په ناگرتن له شهیتان سوودی زۆره .
۱۶	به شی چواره م باسی ژماره ی سوره ته كان .
۱۶	ژماره ی سوره ته كان و تیبینی زۆر گرنگ .
۱۷	مانای (سوره ت) وه ژماره ی ئایه ته كان .
۱۷	کو تایی پیشه کی .
۱۸	سوره تی ﴿ ئه لفاتیحه ﴾ .
	ناوه کانی سوره تی ﴿ فاتیحه ﴾ .
۲۸	باسی گه وره یی سوره تی ﴿ فاتیحه ﴾

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۲۳	ده ست بێ کردن به مانا کردنی سوره تی ﴿ فاتیحه ﴾ .
۲۴	میهره بانی خوا له گه ل می ش هه نگ و ئاده میزاد دا .
۲۴	میهره بانی خوا بۆ میرو له و جاله جالتۆکه .
۲۸	ووتوو یۆی نوینه ری ئیسلام (زه هره) له گه ل رۆسته م دا .
۳۲	باسی هه ندی تر له میهره بانی خوا .
۳۴	بیر نه کردنه وه ی ئاده میزاد له خو ی وله گه ردوون .
۳۱	شیری دایک و مندال .
۳۲	پتۆسته داوای یارمه تی هه ر له خوا بکه یین .
۳۲	باسی ئه و کۆمه لانه له خوا یاخی ئه بن و پاشه پرۆژیان .
۳۵	ئه وانه ی خه شیمان لی گیراوه و له رینگه لایانداوه .
۳۶	مانای ﴿ آمین ﴾ .
۳۶	کورت ه ی مانای سوره تی ﴿ فاتیحه ﴾
۳۷	ده ست بێ کردن به مانا کردنی سوره تی ﴿ ئه لبه قه ره ﴾ .

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۳۸	پرسیار و وه لām له باره ی مانای (هدی للمتقین)
۳۹	پروپاگهنده ی دوژمنانی ئیسلام بو قورنانی پیروژ .
۴۱	گا و ماسی و کتوی قاف نین .
۴۲	به لگه ی به تین له سهر بوونی خوا . رێژگرتن له نه قل و زانست .
۴۲	زانیبی تازه ی ئەم سهرده مه . که نه قل هه بی پێویست به قورنان نیه .
۴۳	نوێژ نه کردن و سزا که ی به گوێره ی یاسای ئیسلام .
۴۴	باسی زه کات و جوړه کانی . باسی ناراستی ئینجیله کان .
	باسی بی باوه پری .
۴۳	دارایی ئاده میزاد پێویسته زه کاتی بو بدری .
۴۹	بروا به رۆژی دوا یی .
۵۰	دووړوه کانی کاتی پینغمه ر ﴿ ٭ ٭ ٭ ﴾ هه ر رۆژی به رگتی له به ر نه که ن .
۵۱	پیاوانی دووړوو ئازاوه شروست نه که ن .
۵۲	رێژگرتن به سامان و دارایی نیه .

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۵۴	دووړوو ه كان ترسۆکی به نازایی دائه نین .
۵۶	سوودی وینه لیدان له قورناندا . دووړوو ه كان شاگردیان ماون .
۵۷	مانا کردنی (رعد ، برق) .
۶۳	هاو به شداران بو خوا ئهونه یان زۆرن (۱۴۱۸) سال دزایه تی کردنی قورنان جینگه ی خۆی نه گرتوه .
۶۳	قورنان به رهنگاری ناکری .
۶۵	خوا که باسی شتیکی کرد باسی دزه که یشی نه کا .
۶۶	جوړه کانی خوارده مه نی به هه شت و چۆنایه تیان .
۶۸	خوا شهرم ناکا وینه لی بدا .
۷۰	ئاده میزاد بیانوی لی وه رناگیری باوه ر به ئاینی ئیسلام نه به ری .
۷۱	ئاده میزاد به گشتی پێویسته قورنان بکه ن به یاسا .
۷۱	هه ندی له و شتانه ی په یوه ندیان به بونی خواوه هه یه .
۷۴	کیف تشکرون بالله .
۷۷	واذ قال ربك للملائكة .

﴿ پیرست ﴾

لاپهړه	باسه کان و بابه ته کان
۱۲۶	نډو دهریاپه یی فیرعه ونی تیدا خنکا چ دهریاپه بوو ؟
۱۲۸	سوودی دوو پاتکردنوهی باسی فیرعه ون و جوله که کان.
۱۳۰	فهرماندانی خوا به جوله که کان بو خو کوشن .
۱۳۲	چونی موسا بو کتوی تور .
۱۳۲	خو کوشتی جوله که کان و سووده کانی .
۱۳۵	باسی مردنی نډو که سانه ی داوای چاو پینکه وتی خویان کردو زیندو و بونه و هیان .
۱۳۹	ژماره ی نډو که سانه ی رزگاریان بوو له خنکان .
۱۳۷	باسی چرنیتی نډو که سانه ی ره فیان گرتی به خزمه تکاری بیگانه .
۱۴۲	باسی داروده سته که ی موسا .
۱۴۷	به راوردی له نیوان سوشالیست و سهرمایه داران .
۱۵۰	باسی جوله که کانو گاوره کان و دووړووه کان .
۱۵۲	ژماره ی تا قمی جوله که کان.

﴿ پیرست ﴾

لاپهړه	باسه کان و بابه ته کان
۱۵۴	ژماره ی تا قمی گاوره کان .
۱۵۹	ژماره ی تا قمی سابینه کان .
۱۶۱	باسی نډو که سانه ی به درو خویان نه کن به ناین په روه و نیشتمان په روه .
۱۶۱	خوا فهرمانی دا له روژی شه مده دا ماسی نه گرن .
۱۶۳	فیتلی هندی که سبو نه که وتی ته لاق و نه دانی زه کات .
۱۶۲	نایا گزپنی جوله که کان به مپیون به له شبو یا به سروشت .
۱۶۳	ریزگرتی خوا بو جوله که کان . وه بوچی کراوه ؟
۱۶۵	کرده وه ی زاوینی لهم سهرده مده دا .
۱۶۶	دهر کردنی چنلین نامیلکه له دژی نیسلام .
۱۶۶	جوله که کان دوزمنی مرؤ قایه تین .
۱۶۹	باسی مانگای داواکراو بو سهر برین .
۱۷۰	نایا سهر برینی نډو مانگایه په یوه ندی به کوشتی نډو پیاووه هیه کوژرا بوو یان نا ؟

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۱۸۱	پهیدا بوونی چەندین پەند لەباسی جوله که کان .
۱۸۲	ئاوړی بدهینه وه بۆ باسی کردووهی کۆمەڵی ئیستا و بێ فەرمانیان بۆ خوا .
۱۸۳	بۆچی کاربەدەستان ڕینگە ناگرن لەکاری بەدرهوشی ئەم سەردەمه؟
۱۸۴	باشەرۆژی بێ باوهران و کارهساتی سروشتی .
۱۸۵	ئایا چ هێزه که دهست ئەخاته کاروباری مرۆف لەناووهی خۆی و دهروه ؟
۱۸۷	﴿ توفیق ﴾ مانای چیه و چۆن پهیدا ئەبێ ؟
۱۹۹	وهرگرتی پهیمان له جوله که کان .
۲۰۵	کاتی جوونی پێغه مەر بۆ مەدینه و چۆنیتی کۆمه لایەتی .
۲۰۷	جوله که کان لەسەر دووپەت یاری ئەکەن .
۲۰۹	بەخشینی تهورات بە جوله که کان .
۲۱۱	باسی ﴿ روح القدس ﴾ .
۲۱۲	جوله که کانی مەدینه بەر لەهاتنی پێغه مەر .

﴿ پیرست ﴾

لاپەرە	باسه كان و بابته كان
۲۲۲	جوله که کان ئەلێن : ئیمه کۆری خواین .
۲۲۷	دوژمنایەتی بە جوله که کان بۆ جبرەئیل
۲۳۱	ئامۆزگاری ستمکاران و خۆپەرست بێ سووده .
۲۳۴	باسی هاروت و ماروت بەدرێژی .
۲۴۳	جادو (السحر) چیه و چۆنه ؟
۲۴۴	جادوی مار و دوویشك ، جادو بەچاره وه .
۲۴۵	جادوی کەلدانیەکان ، جادو بەهۆی جنۆکه وه .
۲۴۵	هەندی ترله جۆری جادو .
۲۴۹	ئایا جادو بێ باوهرپه یا نا ؟
۲۴۷	نوشته نووسین دروسته یان نا ؟
۲۴۸	جوله که کان و ووشە (راغب) .
۲۵۱	پێویسته ڕینگە بیهسێ لە گفتوگۆی ناپهوا .
۲۵۴	ئایا نەسخ لەقورئاندا هەیه ؟
۲۵۴	بەشەکانی نەسخ .
۲۶۰	جوله که کان جەنگی ئوحودیان بەهەل زانی .
۲۶۳	ئایینی ئیسلامو دادپەرۆهری .
۲۶۵	لاوانی ئەمڕۆ و ئایینی ئیسلام .

﴿ پښت ﴾

لاپېره	باسه کان و بابته کان
۲۶۶	سووده کانی نوټز .
۲۶۷	نوټزه فهرزه کان و مهر جی کردنیان .
۲۶۹	پوچ کردنه وهی نوټزه کان به چ شتی نه بی .
۲۷۰	نیسلام سته می نه هیشت .
۲۷۰	باسی زه کات و بهش کردنی .
۲۷۱	کار کردن به نیسلام ، دهر هینانی پیت له نیتر زه ویدا .
۲۷۲	نهو شتانه ی پتريسته زه کاتیان لی بدری و چونیته زه کاته کانیان .
۲۷۴	مهر جی پتريسته بوونی زه کات له سمر ناده میزاد .
۲۷۶	باسی سهر فیتره و نه اندازه کی .
۲۷۷	نهو تا قمانه زه کاتیان پین نه دری .
۲۸۰	تدفیتری مهنار و ره خنه گرتن .
۲۸۳	دانای پروزه له دزی نیسلام .
۲۸۴	وه لأم دانه وهی گاور و جوله که کان .
۲۸۸	گالته کردن به مزگوته کان .
۲۹۲	خوای گه وره و منال بو دانانی .
۲۹۳	جیاوازی نیوان قزاق قدهر .
۲۹۷	نایادایک و باوکی پیغه مهر به هشتین .
	مروف و پارته کان و تا قمه کانیان .

﴿ پښت ﴾

لاپېره	باسه کان و بابته کان
۲۹۹	جوله که کان و پین باوهری نهوان .
۳۰۰	هه موو دوژمنانی نیسلام له دزی ناوهر ستن .
۳۰۱	هه ندی له جوله که و گاوره کان به ویزدانن و داد پهروهرن .
۳۰۳	نهو که سدی قورنان به گوټره ی پتريسته نه خوټی وینه ی گوی درټزه .
۳۰۵	باسی نیراهیم و داواکاریه کانی له خوا .
۳۰۷	پیشه وایانی موسولمانان نه بی پتون بن و نایا دروسته موچه وهر گرن له میری ؟
۳۰۸	باسی باو باپری نیراهیم .
۳۰۹	نیراهیم و شکاندنی بته کان .
۳۱۹	نیراهیم و چونی بو میسر و دانانی خاتون هاجهر له مه که .
۳۱۳	تاوانبار و چونی بو نیو که عبه .
۳۱۵	که عبه چ کاتی دروست کراوه ؟
۳۱۸	عبدالولای کوری سه لام و داوا کردنی له برازا کانی بو باوهر هینان .
۳۲۱	نیسماعیل و نیسحاق و دایکه کانیان .
۳۲۴	باوک و باپیر ناگه نه فریای کهس .
۳۲۷	مانای (المعمریه) چ شتی که ؟